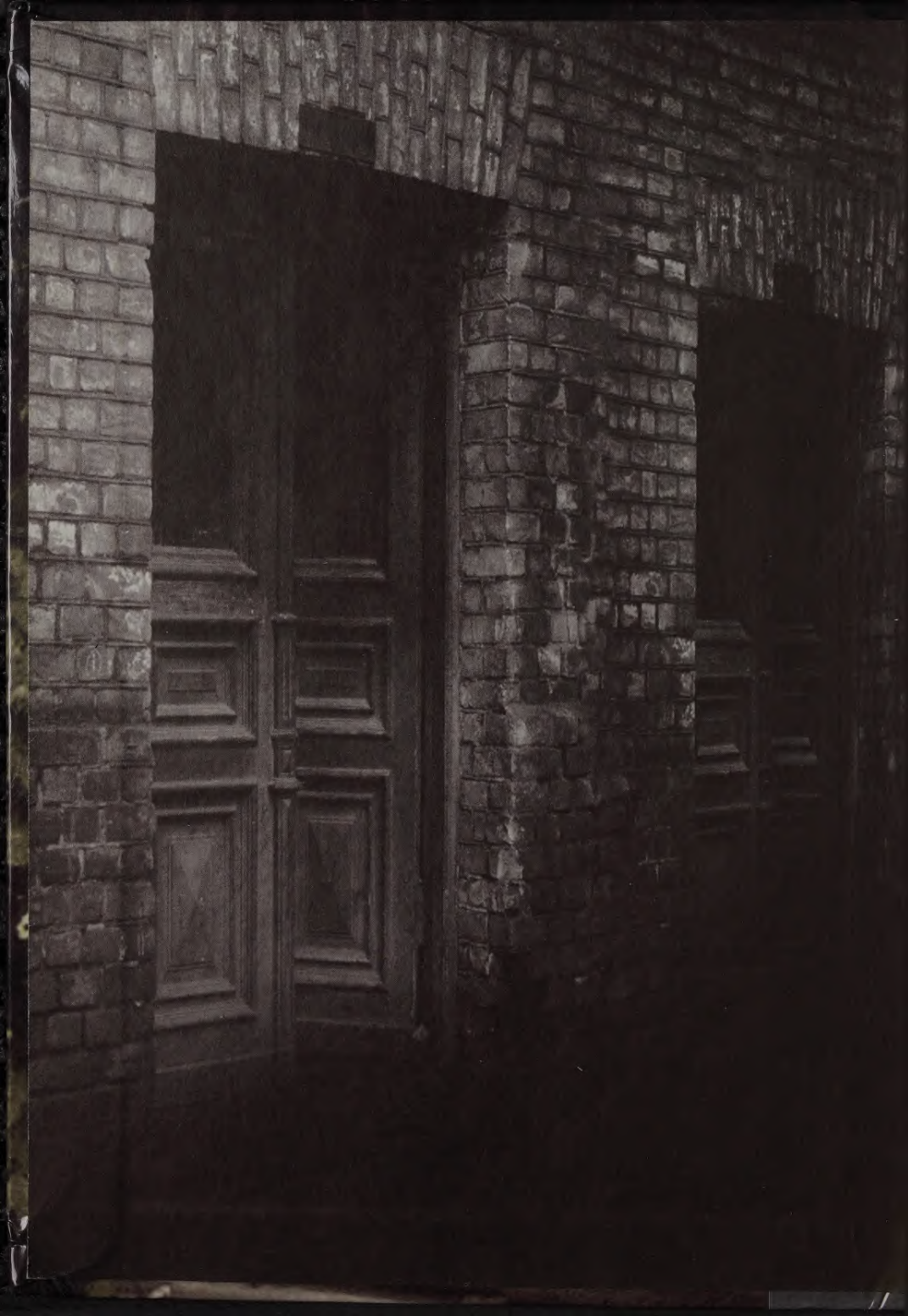

VIZMA BELŠEVICA

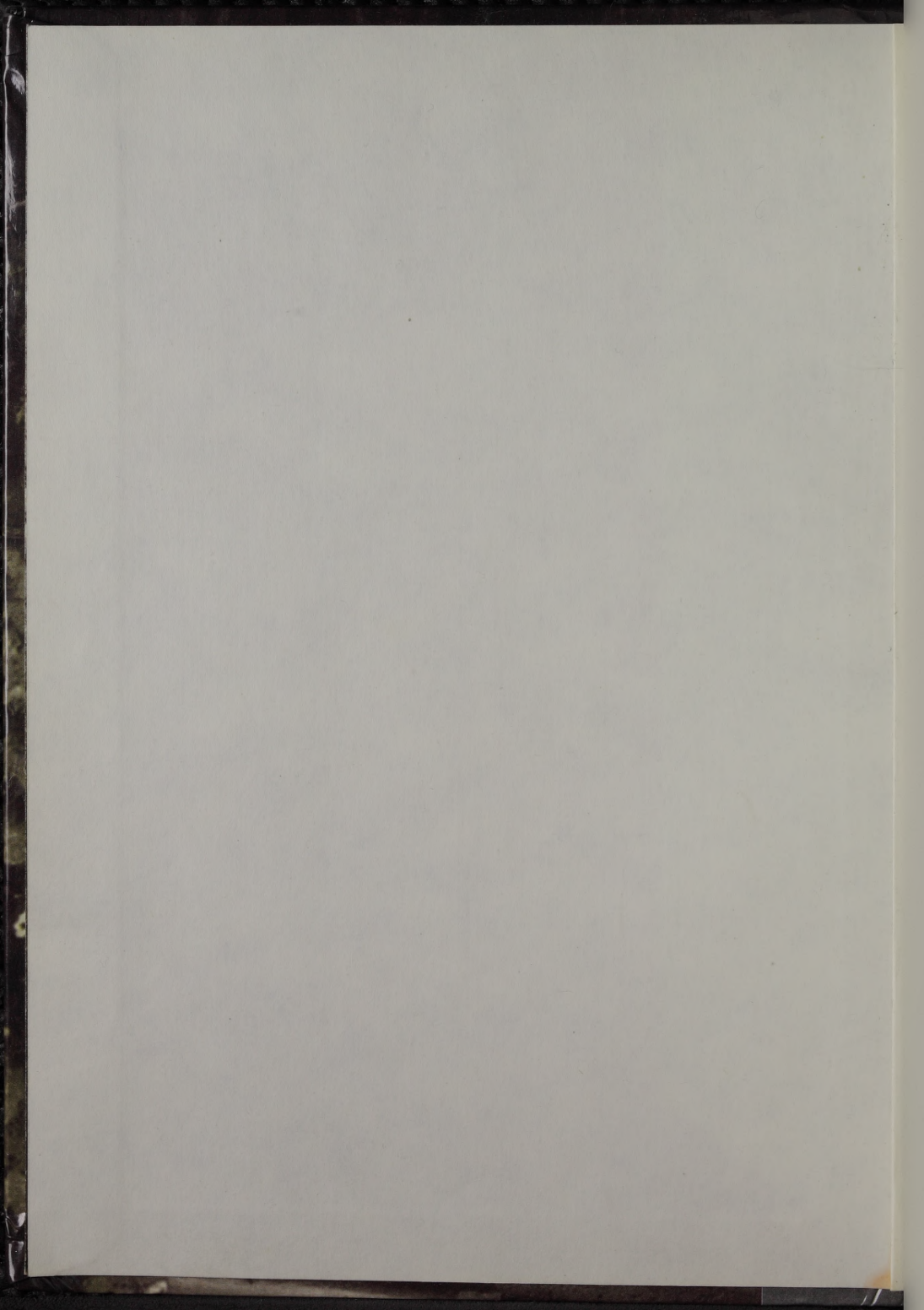
Bille
dzīvo tālāk

JUMAVA

7-3
82

L
810

VIZMA BELŠEVICA

Bille

dzivo täläk

JUMAVA

UDK - p 88.3.3
Be 341

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTEKA

~~94~~ ~~1108~~
0303024100

Mākslinieks *Ernests Zariņš*

*Vāka noformējumam izmantotas
fotogrāfijas no Vizmas Belševas personiskā arhīva*

ISBN - 9984 - 05 - 034 - 3

© Vizma Belševas,
1996

© Ernests Zariņš,
mākslinieciskais
noformējums, 1996

SARKANBALTSARKANAIS

BĒRZĀ

Lai nu cik maz lielie saka bērniem, lai bērni vispār tikai nejauši no lielo runām ko padzird, tomēr Bille ar Anitu tagad zina, ka Latvijā ienākuši krievi. Nevis armijas daļas vien atsevišķās vietās, bet viscaur un pavisam. Un reiz, kad viņas dzina govīs kūti, saimnieks nosplāvās maurā un it kā teica, it kā jautāja kaimiņam:

— Cik ilgi var noturēties desa sunim degungalā?

— Aprīšanas vaina, — sacīja kaimiņš.

Bille ar Anitu vairs nebija tik vientiesīgas, lai domātu, ka saimnieks patiešām runā par suni, kam tikai galīgs muļķis turētu desu pa grābīenam. Laikam jau tā desa bija Latvija un tas suns — krievi.

Billei un Anitai arī gribētos redzēt daudzīnātos krievus, bet te, mežu kaktā, nekādi krievi nerādījās. Viss bija pa vecam. No rīta jāceļas, jāiet ganos. Bille, skolas gaitā pieradusi, lēca augšā, tikko modināta. Anita ilgi ņurdēja, rakās spilvenā, vilka segu atkal virsū un, kad beidzot uzslējās, tad streipuļoja, stenderēs atsizdamās, kamēr aizkļuva līdz mutes blōdai un izskaloja acis. Bet arī pēc tam labu laiku bija nīgrāka par nīgru, brēca uz govīm, meklēja kašķi ar Billi un pat kāvās.

Tāpat apdzēla kājas skaistā, saulē mirgojošā, bet ledaini aukstā rīta rasa, tāpat viņas gaidīja, kad govīs silti kūpošu pļeku izmetīs, lai var iekāpt un sasildīt stingstošās pēdas. Anita vienmēr pastāvēja, ka pēdējā, siltākā pļeka pienākas viņai, un grūstījās.

Dienai iesilstot, Anitas neoma pārgāja, ne vairs jāgrūstās, ne jāķīvējas, vārēja atsākt dienišķo kokos kāpšanu. Viņas arī agrāk bija kāpušas kokos, bet tagad izlemts neatstāt novārtā nevienu koku, atskaitot, protams, priedes un sikaliņus, kas liecās pie zemes, jau aiz zara aizķerti. Uzķāpt, cik augstu vien var, un izšūpoties galotnē.

Labi, ka mīlotantei laikam bija citas rūpes. Viņa vairs nekad nenāca pārbaudīt, vai skuķi ganos nelietības nedara. Bet kokos kāpšana, viņasprāt, bija nelietība, piedodama tikai puikām. Meitenēm tas bija nāves grēks. Ļaunāks par svilpošanu.

Sev pašai par brīnumu, Bille kokos kāpa tikpat veikli kā Anita. Vienu vienīgu reizi Anita viņu pārspēja. Pie izgāztās priedes.

Tā bija dižena priede izcirtuma malā. Kā vējš to izgāzis, grūti saprast. Priedes vēja lokās. Bille ar Anitu reiz, jau labi sen, piedzīvoja viesuļvētru mežā, pareizāk, izcirtumā, kur viņas ganīja, ar vienu aci skatīdamās, lai mežsargs neuznāk. Mežsargs neuznāca, uznāca viesulis — pēkšņi un briesmīgi.

Debesis satumsa, ierēcās, vaidēja un brikšķēja mežs ap izcirtumu. Bille ar Anitu nokrita zemē, pieķērās pie liela celma. Govis atspērās uz ieplestām kājām, galvas pret vēju, tad nogulās, bet aitas sabēga mežā, taisni apsēs, kas pirmās lūst un krīt.

— Aitas pagalam, — ievaidējās Anita, bet vējš tūlīt aizsita viņai muti.

Apsēs šņakstēja un krita kā zem milzīga cirvja. Viesulis plucināja aitu pārbiļa blējienu, cirta acis smiltis no jaunstādīto priedīšu dobuļiem, bet lielās priedes — to Bille vēl paspēja saskatīt — lēni liecās vai līdz pašai zemei. Ja kāds būtu Billei sacījis, ka resna priede var tā noliekties, viņa neticētu.

Viesulis pārskrēja tikpat spēji, kā uznācis. Debesis atkal gaišas, priedes stāvēja stalti, it kā nekas nebūtu bijis, Bille ar Anitu slējās uz tričošām kājām, izberzēja acis, skatījās salauzīto apšu jūkli. Un — to prieku un brīnumu! — drebelīgi blēdamas, šurp tecēja aitas. Visas! Pat ne mazākais jēriņš nebija dabūjis galu krītošo koku pastardienā.

Govis arī lēni piecēlās un tā kā neticīgi, kā negribēdamas stiepa platās mēles pēc zāles kumšķiem.

Pa britiņu atskrēja mīlotante, aizelsusies, bez elpas. Apgrozīja meitenes, it kā pārbaudīdama, vai viesulis nav kādu locekli norāvis, pārlaida acis aitām — ka tās divas govīs veselas, redzams uzreiz —, tad atkrita uz celma un ilgi sēdēja, galvu rokās saņēmusi.

— Nu jau arī tuvu pusdienlaiks, — viņa beidzot sacīja. — Dzīsim ganīdamas uz māju pusi.

Lopi negribēja mājupceļā ganīties — laikam sakritušie koki biedēja.

Tramīgi skatījās uz savādi pārvērsto mežu un steidzās drošībā — uz kūti. Pusrikšus. Jāskrien bija, lai tiktu līdzī.

— Nekas, lopiņiem arī jāatjēdzas, — teica mīlotante.

Izgāztās priedes izcirtums bija cits, ne tas, kur viņas toreiz pārsteidza viesuļvētra, un kritusi priede bija nesen. Vēl zaļa. Galotne ieķērusies citos kokos, augstu jo augstu. Resnais stumbrs bija kā lēzens tilts uz to augstumu, un kā tur lai nemēģinātu uziet?

Anita, protams, Billi atgrūda un gāja pirmā. No sākuma pa melno, rēpuļaino apakšgalu — to neglīto apakšgalu dēļ priedes allaž it kā nemazgātām kājām — Anitai sekot bija viegli. Bet tad sākās skaistais, sarkanais, taču slidenais...

Tur nu Bille paskatījās uz leju un tūlīt noplaka tupus, ieplestām kājām stumbru apķērusi, kaut gan tā tikai tāda sacišana, ka apķērusi. Neapķersi, par resnu. Sirds Billei pukstēja kakla galā un galva reiba. Kad vēl paskatījās uz Anitu, vajadzēja šausmās samiegties, jo Anita pa slideno stumbru skrēja taisni uz galotni, brīžiem pat palēkdamās, un, jo tālāk skrēja, jo draudīgāk stumbrs šūpojās.

Billei gribējās kliegt: — Anita, nē! Nāc atpakaļ, tu nositīsies! — bet nedrīkstēja. Uz cirku vezdams, papucis allaž piekodināja neieklietgies, kad akrobāti ir gaisā. No tāda negaidīta kliedziņa var zaudēt līdzsvaru un krist. Bille gan gaisa numurus pat neskatījās, bāza galvu aiz papuča muguras, bet te papuča nebija. Tikai Anita augstu pār izcirtuma celmiem un draudīgā šūpošanās.

Bille aizmiegtām acīm lūdza Dievu, solījās ticēt, skaitīt tēvreizi un ar dibenu vien virzījās uz leju. Kas īsos bruncišos ar dibenu pa rēpuļainu stumbru bidijies, sapratis, ko tāda virzišanās nozīmē.

Acis Bille atvēra tikai tad, kad Anita, viņu par drebelīgo ķeseli nolamājusi, jau pārkāpa viņai pāri un noskrēja lejā dzīties pēc Ziedaļas, kas bija nopratusi, ka šis nu īstais brīdis iet, kur nevajag.

Tomēr kājās piecelties Bille neuzdrīkstējās arī tad, kad Anita jau bija drošībā un stumbrs vairs nešūpojās. Veselu mūžību viņa stūmās atmuguriski uz leju, bikšeles skrandās, dibens noskrāpēts. Un kājas tricēja vēl tad, kad jau stāvēja uz zemes.

— Re, ka tev bail! Zaķapastala! — nospurcās Anita, Ziedaļu atgriezusi.

— Jā, bail, — Bille nemēģināja melot un taisnoties. — Bet par tevi man bija vēl vairāk bail. Otrreiz nedari. Neļaušu.

— Kā tad tu neļausi? Kausies? — Anita nicīgi apvaicājās, labi zinādama, ka Bille viņai kautiņā nav pretiniece.

— Pateikšu mīlotantei.

— Klaču bāba!

— Labāk es klaču bāba, nekā tu nosities.

Laikam jau Anitai arī otrreiz nemaz tik ļoti negribējās pa priedes tiltu skriet. Galva gan atmesta dižā pārākumā, bet pati bāla.

Tagad viņas kāpj neizgāztos, drošos kokos. Kad kāja atspērusies pret stingru zaru, roka pārbauda katru nākošo un acis redz, kur vēl citi, ja viens patiesi būtu iztrupējis. Ne no kā nav bail, un arī kritušas no koka viņas nav ne reizi.

Parasti, kamēr viena kāpj, otra paliek leņķā lopus pieskatīt un ar vienu aci raugās, kad tur augšā vicināsies lakatiņš, rādot, cik tālu galotnē kāpēja tikusi.

Šoreiz govis un aitas rātņi ēd nelaimes pļaviņā pie mazā ūdenskrituma. Tur zāle sen netiek izgrauzta līdz ar zemi, viņas vairs nav mazie bērni, saprot, ka lopi jāpiegana pilniem vēderiem. Nepačurā, lai noturētu barvedes uz vietas un arī auneļus vairs nemāca badīties, jo to, kuru viņas samācija, beidzot vajadzēja nokaut, viņš katram cilvēkam bruka virsū, jau liels, ragains, negants. Bet žēl.

Starp lielceļu un pļaviņu aug ražens bērzs zemiem zariem, viegli kāpjams, tāpēc viņas kāpj bērzā abas. Katra savā pusē, visjaukākajā saskaņā, tikai aizsmiedamās, kad priekšā patrāpās otras roka vai kāja. Rāpjas, kamēr vien bērza liganā galotne var turēt. Noraisa lakatiņus un piesien aizsniegtajā augstumā. Billes lakatiņš sarkans, Anitai balts.

Un Anitai, protams, jāsāk šūpoties, tomēr arī Billei šoreiz nav bail. Galotne jauki ligojas, lakatiņi plīvo, un viņas sāk dziedāt: «Jūriņ' prasa smalku tiklu...» Šis dziesmas šūpojiens galotnei par strauju, apraujas abas. Bet dziesmu vajag, kā nu tāpat vien šūposies? Un Bille rauj vaļā skolā mācīto: «Lai ligo lepna dziesma tev, brīvā Latvija!» Nu šūpojiens iznāk lēnāks, liganāks, vienīgi lakatiņi vairs neplivinās tik braši, bet visu jau nevar gribēt.

Bille patlaban gavilē: «Kā pērle iznirusi no dzelmju pusnaktīm...» — kad Anita sagrabj viņu aiz rokas: — Klau!

Pa bērza stumbru kāds kladzina ar pātagas kātu. Bille pamet acis lejā — tur, galvu atmetis, stāv svešs vīrs un skatās uz viņām, bet tālāk uz ceļa redzami rati ar zirgu.

— Ei, jūs tur! Tūlit to karogu nost, mutes ciet un lejā! Mudīgāk! — vīrs runā klusi un steidzīgi.

Kādu karogu? Meitenes neizpratnē skatās pēc karoga, bet redz tikai savus lakatiņus. Raisa nost tos pašus. Sarkano un balto. Kāpt lejā negribas un bail, bet kāpj tomēr. Svešā vīra balsi ir kaut kas tāds, kam nevar neklausīt.

— Tur nebija nekāda karoga, — Bille bailīgi saka, jau zemē tikusi.

— Tagad redzu, ka lakati. Bet augšā, abi kopā — sarkanbaltsarkana. Un vēl par brīvo Latviju aurēt! Par to tagad liek cietumā. Pagastā jau trīs saņemti. Dzeniet uz citu pusi, labi tālu. Pie ceļa neesat ganijušas, neko nezināt. Mani neesat redzējušas. Nekas jums nav teikts. Un mutes ciet! Tā ka nevienam, ne tēvam, mātei! Lūdziet Dievu, lai pirms manis nav braucis kāds, kas jau paziņojis, un pazūdiēt ar visiem lopiem! Aši!

Vīrs ielec ratos kā no nelaiemes bēgdams, uzvelk zirgam ar pātagu, un apvainotais zirgs raujas uz priekšu gandrīz aulekšiem.

To vajadzētu apspriest, bet nav laika. Bail. Viņas nesaprot, ko īsti nodarījušas, bet laikam jau briesmīgu, ka svešais vīrs ar viņām runāja, apkārt skatīdamies, aizžņaugtā balsi un tad aizbēga.

Viņas nu ķers un liks cietumā, par ko ļaunāka tikai nāve! Trīcošām rokām viņas lauž rikstēm pirmos zarus, kas pagadās, un nobrauka lapas — nav tā reize, kad ar lapotu viciņu mīlīgi skubināt. Anita pletnē Ziedaļu, Bille ar ceļgaliem grūž Brici, aitu barvedi, — tā savai biežajai vilnai cauri riksti nejt.

Brice murkšķ un negrib klausīt. Ziedaļa pat griež ragus Anitai pretī. Lopi neparko nevēlas iet mežā, kur sūnas un mellenāji vien, viņi nesaprot, kāpēc jāatstāj labā pļaviņas zāle. Anitai jāņem alkšņa stuburs, lai pārlicinātu Ziedaļu.

— Uz Baņģavas likumu! — izgrūž Anita.

Pa tukšu mežu līdz Baņģavas likumam vismaz divi kilometri. Kamēr tur aizkļūs un pēc tam mājās — jau pavisam no citas puses —, lopi paliks tukšiem vēderiem. Un ko atbildēt, ja prasīs, kāpēc nav pieganīti?

Ziedaļa nu nikna un brāž savā garajā soli. Tam līdzī netiek ne Liepa, ne aitas. Aitas dusmīgi blēj, pāri puspagastam var dzirdēt. Anita skrīen pa priekšu, valdidama Ziedaļu, Bille sparīgi vico Liepas un aitu dibenus, bet neko lielu tas nelīdz. Ilgs laiks paiet, kamēr lopi samierinās ar savu likteni. Ziedaļa vairs nenesas kā plēsta un pa ceļam noplūc kādu muti meža zāles.

Apstāties lopiem neļauj, kamēr Baņģavas likums klāt. Anita bažīgi skatās saulē.

— Labi ja stundu varēs ganīties, citādi paliksim tumsā, — viņa saka gandrīz čukstus, it kā baidīdamās, ka vajātāji un cietumā licēji jau uz pēdām.

— Varbūt taisni vajag palikt tumsā, lai pa ceļam svešs neierauga mūsu lakatus, — brīdi padomājusi, čukst Bille. Tad padomā vēl, noraisa savu sarkano un iebāž priekšauta kabatā.

Baņģavas lici zāle bieza, liela, sulīga. Aizcietušies lopi ēd, ka šņakst un švikst. Ātri pieganisies.

— Tāpat stūris laukā, — Anita, uz Billes kabatu raudzīdamās, saka.

— Kur tad lai es lieku? Zemē aproku, vai? — Bille sašūt.

— Labāk aproc gan zemē un mājās teic, ka pazaudēji.

— Un ko man sacīs?

— Rāsies.

— Kāpēc tieši uz mani lai rājas? Ja tu neroc, tad es arī ne. Tas nav taisnīgi.

— Ir gan. Tu dziedāji par brīvo Latviju.

— Un tu nedziedāji?

— Es to dziesmu nemaz nemāku.

— Līdzī nevilki? — Bille jau paceļ balsi. — Vilki!

— Ko tas dos, ka es aprakšu? Baltām drānām pilns plaukts, iedos atkal baltu, bet sarkanā tikai viena.

Jā, sarkanā bija viena, un šorīt to dabūja Bille, jo viņa ātrāk visu nosmulē. Anita var valkāt baltu drānu trīs dienas, un nekas.

— Labāk lai šodien mums neviens nekādus lakatus neredz. Ne sarkanus, ne baltus. Skaidrs? — Bille atkal čukst.

Anita nicīgi nospurcas, bet noraisa arī savu drāniņu. Tramīgi apkārt skatīdamās, viņas izkaš ar rokām bedrīti, ieliek salocītos lakatiņus un

aprok. Pāri noklāj sūnas. Tad aiziet pie citas, tālākas egles, kurā laikam vāvere strādājusi, jo tur pilna zeme izlobītu, spurainu čiekuru. Salasa priekšautos visus, cik ir, un nober pār vietu, kur aprakti lakatiņi. Nu vairs neko nevar manīt. Brāziens mājās būs, bet kas ir brāziens pret cietumu?

Vajadzētu priecāties, ka lopi tik sparīgi ēd, bet viņu šņākuļošana traucē klausīties, vai tomēr nenāk ķērāji. Ja kāds varbūt pirms tā svešā vira braucis garām, redzējis, dzirdējis, nosūdzējis?

— Mēs liegsimies. Visu pēcpusdienu mēs ganijām te, pie Baņģavas. Pie ceļa veselu nedēļu neesam bijušas. Lakatu mums nav, lai pārbauda. Ligo lepnu dziesmu neprotam. Nekāds vīrs mums neko nav teicis, — Bille čukstus atgādināja.

Dienīn, kāds milzums melu! Un kad jel Bille vai Anita nav melos pieķertas? Uzbrēc: «Vēl melo?» — un pa ļepu... Billei pat liekas, lielle viņas nepieķer melos tikai tad, kad slinkums pieķert. Un nav nemaz tik sen, kopš Bille pamanījusi — lielajiem, kuri to vien dara, kā viņu par slinkumu sunī, pašiem arī ir slinkums.

Mežs gar Baņģavas leju rāmi žūžo, lopi ēd kā piesieti, Baņģava klusītēm murd un dzirksteļo saulē, bet bailes nepāriet.

Citkārt viņas būtu laidušas Baņģavā doņu pilītes vai tāpat kādu puķi, skatījušās, kā straume tās griež un nes — vienmēr uz malu —, un tad ar viciņu grūstu atkal no krasta nost, lai peld tālāk. Vai vienkārši sēdētu un raudzītos, kā lokās ūdenszāles, aizzib kāda zivtiņa vai cita upes radība. Un mežs apkārt Baņģavas lejai būtu kā draudzīga, silta plauksta, sargātāja.

Tagad mežs ir naidīgs. Kuru katru brīdi zarus un krūmus var pašķirt ķērāja, briesmīgā krievas roka, un tad viss pagalam. Norunāts gan, ko viņas noķertas sacīs, bet vai tas līdzēs? Vai krievis būs tik slinks, lai viņas melos nepieķertu?

Ja vēl zinātu, par ko? Labi, kopā sasieti lakatiņi izskatījās pēc sarkanbaltsarkanā, bet sarkanbaltsarkanais ir Latvijas karogs. Vai tad Latvijas vairs nav, tāpēc ka ienākuši krievi? Viss uz vietas, kā bijis. Un ligo lepnu dziesmu mācīja skolā. Skolā nemāca nelietības, par kurām liek cietumā. Skolā māca visu to labāko, un, ja Billei kas garlaicīgi vai nepadodas, tā ir tikai Billes vaina. Dziesma ir skaista, un Bille nesaprot,

kas tik skaistā dziesmā var krievus sadusmot. Varbūt vispār vairs nedrīkst dziedāt? Viņiem nepatīk, ka cilvēki dzied, un viņi tad liek cilvēkus cietumā? Nu Bille nobīstas par mammuci arī.

Mammucis un papucis ir Rīgā. Ne ciemos brauc, ne vēstules raksta. Kā ūdenī iekrituši. Papucis nav uz dziedāšanu, bet mammucis jau nu noteikti dziedāja un ielikts cietumā.

Briesmīgā doma paliek neizdomāta. Mežamalā kaut kas pavīd. It kā zari, kas tomēr nav zari, un rūsganums. Bille sagrābj Anitas roku. Sa stingst abas. Nāk!

Iznāk, ne jau pavisam, bet līdz pusei, briedis, liels, diženiem ragiem. Brieža krūts ir plata, galva atmesta. Briedis gari un nicīgi noskatās uz meitenēm un viņu ganāmpulku, lēni uzgriež mugurpuses balto laukumu un ieiet apakaļ mežā.

Briedis nestaigātu tur, kur ķērāji staigā. Ja briedis nebaidās, no tās puses nekas nedraud.

Saules ripa jau egļu galotņu izcakota.

— Jādzen mājās, — Anita čukst.

Bet kā lai dzen bez skanīgā: «Mā—jās! Mā—jās!» Lopi nesaprot vai negrib saprast, jo te, Baņģavas lejā, tik bieža, garda zāle. Aurēt ganītes neuzdrīkstas, lai ķērāji nesadzird. Jāgriež uz māju pusi ar rikstēm un stumšanu, bet labuma tur maz, kamēr Ziedaļa neapķeras, ka arī slaucamais laiks klāt, jāiet pie kūts un slaucējas. Un, ja Ziedaļa iet, tad Liepa ar aitām pakaļ.

Uz lielceļa lopi vairs nav skubināmi. Ko tikai tām aitām jāblēj? Sablēs vēl nelaimi! Bet vai aitām kāds ko iestāstījis?

Bille ar Anitu iet lopiem pakaļ, baiļu miklās rokās saķērušās. Laukos viņas nekad tā nav gājušas, tikai Rīgā, kad Anita ciemos un baidās no gājēju drūzmas, auto un tramvajiem. Tad gan viņa nelaiž vaļā Billes roku, neuzpūšas, neapsaukājas un nemeklē ķildu, tad Billes kārtā dižoties.

Tagad neuzpūšas neviena, abām bail. Ķērāji var braukt pretī, var no aizmugures, var izlēkt no meža, sagrābt un aizraut uz cietumu.

— Bet kas tad ar lopiem? — Bille tikko dzirdamā čukstā ieminas.

— Arī ņems uz cietumu? Atstās uz ceļa?

— Lopi mājas atradīs, — atčukst Anita.

Lopi mājas atradis. Ieies sētā vieni paši. Miļotantei no melnām, melnām acīm sāks lit asaras, viņa sapratis, ka notikusi nelaime, bet nezinās — kāda. Bille gaiši redz, kā miļotante skrien pa mežu, raud, meklē, sauc, un viņai arī sāk lit asaras, tik ļoti miļotantes žēl.

Vai Anita redz to pašu, nav zināms, bet viņa sāk raudāt līdzī. Caur asarām vairs nav redzams, vai mežā kas nekust, caur elsām nav dzirdams, vai nedzenas pakaļ. Un tad jau lopi iegriežas gatvē, draudīgais lielceļš aiz muguras un gatves galā saulriets blāzmojas saimnieka platajos logos un rentnieka mājiņas sikrūtīs.

Vēl mazu gabaliņu, un viņas būs glābtas. Ja tagad nāks ķērāji, onkulītis teiks, lai neaiztiek bērņus. Onkulītis gan maza auguma, bet, kad viņš pa istam dūsmīgs, visiem no viņa bail. Un miļotante arī neļaus Anitu un Billi cietumā likt.

Ko tikai sacis par lakatiņiem? Bet tā jau maza bēda.

SKAIDARĀJS

V isi pēkšņi bija kļuvuši tādi kā ačgārnī. Nepierasti. Otrā rentniece Auniene staigāja ne vairs allaž nokārtu, bet atmestu galvu un ne vairs sagumusi, bet izgāztu krūti. Un smaidītu laikam no vienas auss līdz otrai, bet nemācēja, tāds pussmaids vien iznāca. Pats Auns bija kuprītis, viņam krūts smaili izgāzta un galva atmesta jau no dzimšanas, bet arī viņš tā šķībeniski smaidīja.

Saimnieks toties it kā saplacis, dižīgais vēders ierāvieš, smaidis, kas parasti līdinājās augstu virs citu galvām par tikai lielam saimniekam zināmiem priekiem, apdzisis. Saimnieks nesmaidīja nemaz, un balss viņam vairs neskanēja no ceļmalas meža līdz ataugām. Pat sētas otrā galā nevarēja dzirdēt.

Miļotantei stāvā krunka ievilkusies pierē tik dziļi, ka likās pavisam melna, un spodrais lakatiņš vēl vairāk uz acīm. Neko ar viņu vairs nevarēja parunāt, neko paprasīt, tikai: «Nemaisās! Neļāpā! Nelīž virsū!» Un onkulītis, savu mūžu nerunīgs, darbos iegrimis, tagad likās tāds pusaizmidzis — paņēma rokā apaušus, noskatījās kā nesaprazdams, kas tās par siksnām, pakāra atpakaļ. Paņēma cirvi, atkal skatījās un nepazina, iecirta blukī un stāvēja pie malkas strēķīša. Pacilāja kādu skaidu, nosvieda zemē. Un kodīja lūpas tā, ka ūsas vien kustēja.

Tas, ko Aunu Fricis, cūkām lapas kapādams, izkļiedza, jau nu nevarēja būt taisnība. Fricēlis, izstiepies garumā kā sklanda, Billei un Anitai skatījās pāri, un, ja uzbilda, tad vienīgi, lai iznerrotu un apsmietu. Tagad nu Fricēlis izkļiedza: — Dancā nu, skuķi! Saimniekiem ņem zemi nost! Atdod kalpiem un rentniekiem!

Ja tā būtu taisnība, tad miļotante un onkulītis arī staigātu galvām gaisā un smaidīdami, bet nē, pagalam sadrūvējušies.

Pēcpusdienā ganos Billei ar Anitu tik vien bija prātošanas, vai Fricēlis viņas nerro vai saka taisnību. Ja nerro, tad kāpēc Auni staigā kā pa

gaisiem un saimnieks sašļucis? Ja taisnība, kāpēc mīlotante un onkulis tik drūmi? Allaž nopūtušies: «Ka mums pašiem sava zeme būtu... Ka nevajadzētu kļīst no saimnieka pie saimnieka...» Ja būs pašiem, tad taču jāpriecājas! Bet nē. Nesanāca ne šā, ne tā. Nosprieda, ka vakarā uzprasis. Prasītāja būs Anita, viņa ir īstā meita un mantiniece. Bille tāda pilsētas vāvere vien un par viņas aplamām runām kārtīgam laucīņiem smieklī nāk.

Pie vakariņu galda Anita, nūdeles smalstīdama, sacīja: — Tas dārgais Fričelis teic, ka saimniekiem ņemšot zemi nost. Atdošot rentniekiem un kalpiem. Tā nu gan nav taisnība.

— Kā tad nav taisnība, ka ir? — mīlotante atcirta. — Tagad visiem visu ņems nost. Tevi noģērbs pliku un atdos tavas drēbes citiem. Varēsi staigāt kā nošķībīts kāposta kacens.

— Man arī? — Bille šausmās jautāja.

— Kas tad tu esi, ka tev neko neņems nost? Padomā vien, kā tu plika uz Rīgu brauksi un mājās iesi.

Vai, to tikai nē! Bille, kad vēl maza bija, reiz tā samērcējās Grīziņkalna baseinā, ka nāca mājās krekliņā un biksītēs, slapjo kleitu rokā vicinādama, lai žūst. Jau pa ielām ejot, visi uz viņu skatījās un smējās, un kas par skandālu mājās! Pļauka pa dībenu līdz vakaram sūrstēja, un kur nu vēl tā kliegšana, ka Bille šāda un Bille tāda! Lēvurs un nolādētās Gūtmaņu asinis!

Anita, gan arī nobijusies, ka plikai būs jāstaigā, jo vasaru tik vien kā briesmīgs kauns, bet ziemu taču jānosalt, tomēr neatlaidās. Viņa ar savām zilajām acīm tā mācēja skatīties un ar apaļo muti tā prašņāt, ka neviens viņai nebija pretinieks. Un vārdu pa vārdam izšķetināja, kāpēc lielie tagad staigā tādi, kādi viņi staigā.

Ko Auni, tā Aunu darišana. Tiem sauja vienmēr pastiepsies cita daļā kumšķi noraut. Bet sveša manta ir sveša manta, pat ja vadība dotu. Kas svešu mantu ņem, tas zog. Un tāda valdība ir zagļu valdība. Mīlotante — likumīgā rentniece, jo par viņas pūra naudu viss gādāts — teikusi saimniekam, ka neņems un nevar ņemt viņa zemi. Bet saimnieks pats lūdzies, lai ņem, jo citādi valdība atdošot kādiem pavisam svešiem ļaudīm, un viņi taču tik labi sadzīvojuši! Ka labi, tas nu tā. Labi sadzīvoja tāpēc, ka Sūrami pretī nerunāja, visas pārestības pacieta, zobus

sakoduši. Un, ja viņi nekādu zemi neņemšot, tad jau viņiem būšot jāiet uz pilsētu dzīvot.

Uz pilsētu? To tikai nē. Ja gadījās kādas darišanas pilsētā, tad nokārtoja ātri un laukā no tā elles jucekļa, trokšņa un burzmas. Nebija saprotams, kā pilsētnieki to iztur. Vēl vajadzētu pārdot lopus un visu iedzīvi, kas mūžā sagādāta.

Un saimnieks teicis, ja sirds nemierīga, lai tad ņemot vien to nogabalu pie Vecsinepu robežām un maksājot kā maksājuši viņam kādu nieku rentes, bet tā, lai citi nezina. Dzīvot, kamēr paši nav sabūvējušies, varēšot kā agrāk viņa sētas rentnieku mājiņā un lopus turēt viņa kūtī.

Tas gabals nu viņiem piešķirts. Balta smilts kā zāģu skaidas. Tādu arī mājas vārdu izvēlējušies: Skaidarāji. Jā, un viņu desmit hektāros arī tas purvelis un strēķītis briksņos — ne īsti meži, ne krūmi. Kā tur jel pašiem dzīvību izvilkst, saimniekam renti maksāt un valdībai nodokļus, galva plīsa domājot.

Bille nu sacīja, ka mammucis dārziņā rokot iekšā visas miziņas, olu čaumalas un pelnus, un tā varot zemi ielabot. Viņiem arī smilts bijusi gluži balta, bet tagad jau pelēka.

Atkal izrādījās, ka par Billes un mammuča gudrību kaķim jāsmejas. Miziņas dod cūkai, čaumalas sagraūž un vistām, no pelniem taisa sārnu veļas mazgāšanai, jo kas tās ziepes var piepirkt, un no kūtsmēsliem saimnieks labi ja kādu šņaucienu atmetot, jo lopi stāvot viņa kūtī. Pat pašā, tikai izrentētai zemei skopojies, bet tagad, kur tā zeme neskaitīšoties vairs viņa, jau pavisam grūti būšot kādu vežmeli mēslu izdabūt.

Gultā, segu pār galvu uzvilkušas, Bille ar Anitu čukstus izspriedās, ka tik slikti nevar būt.

— Mammiš jau vienmēr pukst un vaid kā uz pastardienu, — teica Anita.

Bille savukārt bija lasījusi daudz grāmatu, kurās centīgi lidumnieki mežus un purvus pārvērta auglīgos tūrumos, baltu smilti ziedošos dārzos, bet zābaku tīrītāji un avižu puikas savukārt kļūva par miljonāriem. Vajadzēja tikai dūšīgi strādāt un taupīt. Un vai viņi te nestrādās? Kā vēl strādās! Un ka to zemi, ko valdība dod, nevar ņemt, tās arī blēņas. Zemi

sen vajadzēja sadalīt visiem vienādos gabalos, lai ir taisnīgi. Pat tagad Dižbitem atstāti trīsdesmit hektāri, bet Auniem un Sūramiem tikai pa desmit iedots. Kālab šim trīsdesmit? Tāpat nevarēs apkopt, kad kalpus vairs neļaus turēt un rentnieka nebūs. Dižbitem jau pat sievas nav, kas govīs slauks, kad kalpoņu nebūs. Vecpūsis.

Nē, viņām lai nestāsta! Viss būs labi. Un tādā apziņā abas aizmiga.

No rīta govīs dzina uz slapjo pļaviņu starp meža briksni un purveli.

— Ne tur ko pļaut, ne lopiem, ko paēst, — mīlotante nopūtās.

Tā jau bija. Asa, rūsgana zāle, vietām spilves, puplakši un košuma pēc pa dzegužpuķei, bet govīm tas košums negaumēja. Aitas vispār tādā dūkstī negāja, kārstījās pa krūmiem un labāk tad grauza kārklu lapas. Gar malu baltais smilšu lauks, Skaidarāju tiesa. Tur bija iesēti griķi, bet meža pusē pat ne uzdīguši, tikai labu gabalu tālāk reti, īsi stiebrīni ar baltsārtiem ziedu pušķiņiem galos.

Nekā, ko vajadzētu no lopiem sargāt, tuvumā nebija. Govīs, nīgri šņākādamas, mīcījās pa pļaviņu, aitas skrapstinājās krūmos. Lācis kārtības pēc apgāja apkārt ganāmpulkam, pienāca, paluncināja asti, trīs reizes apgriezās un saritinājās zem egles. Tikai brīžiem pacēla ausi — kur aitas? Pavēra brūnu aci — kur govīs? — un atkal nolaida galvu uz ķepām.

Billei ar Anitu vajadzēja izspriest, kur cels Skaidarāju dzīvojamā māju, kur kūti, klēti un šķūni, kur stādīs augļu dārzu. Bille uzzīmēja baltajās smiltīs plānu.

— Kūts būs ar uzbraucamo ceļu, kā Grievalkiem, — noteica Anita.

— Uz kuriem?

— Uz kūtsaugšu, lai var uzbraukt ar visu šiena vezumu un izkraut. Tad nav ar dakšām katrs klēpis kūtsaugšā jāceļ. Papiņam būs vieglāk.

Bille tādu kūti nebija redzējusi vai varbūt redzējusi, bet neievērojusi, un Anita sāka būvēt no smiltīm kūti ar uzbraucamo ceļu, lai tā lieta skaidra. Topošo kūti jau gaidīja desmit resni čiekuri — govīs, jo govju būs desmit, visas brūnas, apaļas un spožas.

— Bet tas laikam dīkti dārgi, ja ne Dižbitem nav, — Bille sacīja.

— Dižbite ir sīkstis kā pastalāda, un kas tad viņam? Lai kalpi cilā dakšas, pušu raudamies. Pašam tik vien bēdas, kā staigāt apkārt, uz pirkstiem skatīties un izrikt. Nu viņš redzēs velnu!

Sausā, baltā smilts neļāvās izbūvēties par kūti ar uzbraucamo ceļu. Bille teica, ka pirmais darbs tāpat esot ielabot zemi. Un vajagot ķerties pie darba tūlīt. Līdumnieki smiltiņās nespēlējas! Ja miziņas nevarot un pelnus nevarot, tad vajagot meklēt ko citu.

Plūkt spilves, puplakšus un dzegužpuķes, ko govīs neēda? Bet govīs tāpat niknas, ragus vien svaidīja, neej ne tuvu, un ko tā var pieplūkt? Mīlotante arī nevēlēja plūkt puķes bez vajadzības. Un līdumnieku bērniem jābūt klausīgiem.

Purveja vidus bija blīvi aizaudzis ar baltzaļās sūnas zvaigznītēm. Par sūnām nekā nebija teikts. Tātad drikstēja.

Bille parāva sauļas tiesu miksto zvaigznišu. Tās padevās viegli, nāca un nāca rokai līdzī garām, žuburotām, apakšā jau brūnām stīgām. Un piloši slapjas. Mēslojums un aplaistišana reizē!

Katra ieraka savu kumšķi smiltis un gāja pēc nākamā. Anita ieminējās, ka Bille varētu rakt un viņa nestu klāt, tā ietu ātrāk. Billei negribējās vienai rakt. Smiltis tik pretīgi lipa pie slapjajām rokām. Viņa domāja, ka rakt varētu Anita, bet Anitai arī vienai rakt negribējās. Nesa un rušināja, kā sākušas. Cik rokot smilšu ap pirkstiem aplīpa, tik, sūnas plūcot, noskalojās.

Govīs, slāpjo pļaveli apnikušas, sagūla krūmmalā. Govīs guldināt nedrikstēja, vajadzētu celt un dzīt, lai ganās, bet zemes ielabošana tagad bija svarīgāka. Un aitas no govīm prom negāja, turpat blakus skrubinājās. Vismaz miers un rokas brīvas strādāšanai.

Saule plaucēja. Gaiss pār griķu lauka tālo galu ņirbuļoja. Billei sāka sāpēt mugura no likāšanas, bet kad līdumniekiem nav muguras sāpējušas? Visās līdumnieku grāmatās bija rakstīts par sāpošām mugurām. Bez tā nemaz nevarēja iztikt. Tomēr soļi Billei kļuva gausāki un sūnu sauļas mazākas.

Toties Anita šņākdama plūca arvien lielākus klēpjus un nesa, pie vēdera piespiedusi. Kleita jau pilēt pilēja. Nu jā, Anitai vajadzēja parādīt, kura te ir īstā lauciniece un darba darītāja un kura tikai tāda Rīgas spindzele. Bet taisnība bija, ka Anita, lai arī mazāka par Billi, strādāt varēja vairāk un ilgāk. Tikai Bille ar to sen samierinājusies. Viņa toties bija lasījusi daudz grāmatu. Anita vēl lasīt nemācēja nemaz.

Kad no sētas puses atskanēja: — U-ū-ū! — un vajadzēja dzīt govīs

diensvidū, abas bija slapjas, smilšainas, bet lepnas. Vareni pastrādāts!

Govis un aitas arī bija dzirdējušas mājās saukšanu, cēlās un gāja pašas. Lācis tecēja nopakaļ, reizēm ierūkdami, lai tie lopi saprot, kas te saimnieks.

Bille un Anita atskatījās uz savu darbu. Ielabotā zemes strēmele gan izskatījās tā, it kā tur mežacūkas būtu ārdījušās, un purveļa zvaigžņotais spilvens robains un notašķīts. Nu jā, nevarēja jau gribēt, lai tūlīt te sāktu viļņot diženi griķi.

Nepaēdušās govīs nesās tik gariem soļiem, ka ganītājas gandrīz netika līdz. Kā ne, govīs bija gulējušas, kamēr Bille ar Anitu strādāja, viņām vis muguras un kājas nesāpēja!

Sauciena attālumā Anita, lai labais nāktu pa priekšu sliktajam, kļiedza: — Mēs ielabojām zemi!

Miļotante gari noskatījās un teica: — Brunčus ielabojušas. Noplasķājušas kā čigānietes.

Anita un Bille viena pār otru sāka stāstīt par smiltīm un sūnām, un kā nu tur viss augs.

Miļotantei noraustījās lūpas.

Ka nu viņa neraudātu atkal!

Reizēm Billei bija žēl, ka vai pašai jāraud līdz, bet biežāk krita uz nerviem. Cik var? Un galu galā, par ko? Tad jājūtas, ka esi vainīga. Ja esi, vismaz skaidrs. Bet ja gribēts un darīts tikai labs? Viņas ar Anitu nostrādājušās tā, ka muguras sāp un rokas uzburkušas no slapjajām sūnām. Paldies vajadzētu pateikt, bet nē!

Miļotante neraudāja. Pasita galvu sānis un gāja lopiem pakaļ uz kūti govīs siet.

Bille ar Anitu vēl pie akas slapēja plaukstas dzirdāmā silē, rausdamas no brunčiem griķu lauka smiltis, kad miļotante nāca pēc slaucenes un izmeta: — Ēdiens galdā! — Un viss.

Galdā bija šķīvji un rupjas maizes šķēles, toties skābputras toveris vēl kūpēja. Nupat vārīta putra. Tieši tāda, silta, ieskābt nepaguvusi, Billei garšoja visvairāk. Lielie rūgušpiena kunkuļi kusa mutē un putraini tik mīļīgi. Gardā miļotantes maize arī vēl nesaziedējusi. Viss sarūgtinājums būtu aizmirsies, ja Anita nešņāktu un neboztos kā mieta galā uzdzīts kaķis.

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

17

94 - 1108

Diensvidū liekoties, Anita iepletās pa visu gultu un vēl pagrūda Billi ar dibenu.

— Tā ka tu man nejauktu vairs galvu ar savām muļķībām!

Bille pagrūda preti, gribēja atcirst: — Pati muļķe! — bet iekrita miegā. Tikai gar acīm nozibēja purveļa sūnu zvaigznītes, tā balti un miksti, miksti.

Pēcpusdienā viņām lika ganīt gar lielceļa malu.

NAIDI

Dienas ritēja, kā ritējušas. Ar ganiem, siena ārdišanu un grābšanu, skābputras toveri tālajās pļavās, negantiem sviedriem, siena pantu minot, un tad jau rudzi balti un pļaujami. Viss kā allaž lauku vasarās, tikai cilvēki savādāki. Tādi kā naidīgi, vai. Ne vairs gaišs, bet negribīgs labrits sētā tiekoties, šķībs skatiens, plāni sakniebta mute, un visskaidrākai dienai no paša sākuma pelēcīgs nīgrums pāri.

Kaut vai apkārtraksts. Agrāk tas bija kā tādi mazi svētki. Atnesēju apsveicināja kā mīļu ciemiņu. Kamēr viens lasīja, citi apsprieda pagasta jaunumus, mēloja, smējās. Uz Dižbitēm apkārtrakstu parasti nesa Kažoku Jēkabs, kas visu mācēja izklāstīt kā varenu joku, un, viņam jau sētā ienākot, mājinieki smaidīja. Tagad nesmaidīja ne viņi, ne Jēkabs. Un neteica vairs: — Ieskatieties nu nelaipei vaigā, — nestāstīja, ko viņš par pagasta rikojumu domā, tikai pastiepa sikā mašīnrakstā apdrukātu lapu: — Nu tad... — un kopās projām.

Vienreiz gan Kažoku Jēkabs ienāca rentniekmājiņā, pārlaida acis sienām, sabāza rokas kabatās un skatījās atkal.

Sienas bija aplimētas ar avīzēm. Vai nu, lai vēlāk, kad nauda gadīsies, klātu tapetes virsū, vai tāpat, lai jel kas būtu. Vēl iepriekšējie rentnieki līmējuši.

— Vienos Ulmaņos, — noteica Jēkabs. — Kasiet nost pie laika. Ieraudzis kāds, kam nevajag, un tad būs ellē ar visu dziesmu grāmatu.

— Tās jau vecas avīzes, — mīlotante izbrinījās.

— Tāpēc, — Jēkabs apgriezās un gāja laukā, nepaskaidrojīs, kas «tāpēc».

Tālāk, uz Sinepiem, apkārtrakstu parasti vajadzēja nest Anitai un Billei. Sinepos arī vairs nebija kā agrāk. Saimniece neprašņāja, kā viņiem tur Dižbitēs iet, neraudzīja, ar ko meitenes pacienāt, nesacīja, lai palūko kādu ogu, tikai paņēma apkārtrakstu, paskatījās viņām cauri kā tukšam gaisam un sakniebta lūpas. Un viņas gāja atpakaļ ar savādu sajū-

tu, it kā būtu Sinepu saimniecei pāri nodarijušas. Nevarēja tikai izdomāt — ko.

Mājās mīlotante lēveru lēveriem plēsa no sienām aizsargus, Latvijas karogus, Ulmaņus, pat to smuko, kur viņš iet, jurģiņu pušķi pie krūtīm piespiedis, un mazas meitenītes kruzuļainās kleitiņās kaisa viņam ceļā sīkas puķītes.

— Sazin, ko plēst, ko atstāt, — viņa pukojās. Beigās palika pāri pa kādai Žanetei Makdonaldei vai citai kinozvaigznei, pa nāves sludinājumam ar melnu krustu, pa Burbuļmātei ar viņas «Borsil balto!» un policijas ziņām par kautiņu zaļumballē vai zirgu zagļa ķeršanu. Un kāda nu izskatījās istaba!

Pagalām Billes raibā sienu grāmata, ko viņa lasīja, kad diensvidū nenāca miegs vai tāpat brīžiem piestāja. Grāmatu mīlotantei nebija, ja neskaita kalendārus, Bibli un vēl šo to no dievvardiem. Un skapja plauktā ruļļos satītus un ar dzīparu nosietus turpinājumu romānus no «Jaunākajām Ziņām», tikai tos viņa Billei nedeva, neesot bērniem. It kā Billei vajadzētu bērnu grāmatas!

Bille neiedrošinājās neko sacīt. Viņu pasaule bija pārvērtusies, viņu pasaulē ienācis naidis. Pat ar Anitu viņas ķildojās un kāvās vai katru dienu. Tāpat kā lielajiem, kas vienai likās taisnīgi, otrai netaisnīgi. Govis mājās dzina allaž sapūtušās, nerunādamas. Dažbrīd Billei likās, ka naidis rodas no nepārtrauktas taisnīguma meklēšanas.

Kādu dienu pūcīgām, ļaunām mīlotante lika mazgāt mutes, sasukāt kautiņā izspūrinātos matrus un siet tīras drānas.

— Kur mēs iesim? — jautāja Anita.

— Tāpat kādu gabaliņu pa lielceļu.

Anita rūca, ka viņai uz lielceļa nekas nav pazudis, šlakstinājās, grūda Billei asu elkoni sānos. Vajadzēja dot pretī, bet Billei bija tāda nojausma, ka uz ceļa varētu gadīties kaut kas labs. Tā vismaz izskatījās mīlotante.

Uz saulē sasilušā ceļa nīgrums pārgāja pat Anitai. Brīžiem viņas pārlēca grāvim, paēdās avenes un tad tecīņus pakaļ mīlotantei, kas jau labā gabalā. Panākušas atkal varēja ieklupt avenēs. Tas nu nenotika bez saspieģšanās un saklieģšanās, bet mīlotante, kā par brīnumu, nebārās. Sāka jau likties, ka pasaulē vairs nekādu naidu nav.

Tad mežs ar uzrāvienu kalnup beidzās. Sākās Grievalku lauki. Un pār kalnu, no tāluma sika, sika, nāca sieviete raibā kleitā.

Bille brāzās preti kā no kaķenes izšauta, kā raušus rauta, pati nezinādama, kāpēc skrīen, bet skrēja tā, ka gaiss sita elpu ciet, grants sprakstēja zem pastalām, rāviens ātrāks, nekā kājas paspēja lidzi, un tad viņa klupa, atspērās uz pirkstu krumšļiem un atkal uz priekšu, kamēr galva ar aizelsienu ierakās pēc katūna smaržojošos brunčos, mammača sālā, gandrīz nogāza mammuci zemē.

— Trakā! — mammucis iebrēcās un atgrūda Billi, bet Bille saķēra mammača roku un nelaidās vaļā.

— Es zināju, ka tu! Es zināju!

Nezināja jau, tikai skrēja, un tagad gribēja mammucim pie rokas iet atpakaļ pie miļotantes un Anitas — tur, tālu gabalā.

— Laid vaļā, svist! Tādā karstumā nevar rokās turēties.

Billei sakāpa kamols kaklā. Norija. Gāja cieši blakus, lai pa gabalu liktos, ka pie rokas, priecīga un mamucim miļa.

Ar miļotanti mammucis sabučojās, un miļotantei apbira smaidīgās asaras, tikai uz mammača sarkani dzelteno kleitu viņa noskatījās šķībi: — Suitene, kas suitene!

Bille lieku reizi nobrinājās, kas tie suiti tādi ir un kāpēc viņi miļotantei tik ļoti nepatīk. Jocīgi ar tiem suitiem. Uz klavierskolotājas notīm arī suiti bija bieži pieminēti, tikai Bille baidījās vaicāt, smiesies vēl, un Bille negribējās, lai par viņu atkal un atkal smejas.

Anita mammucim padeva stīvu plaukstu, palocīja celīti un cieši piestāja miļotantes sānam. Taisnīgi. Katrai sava māte.

Ilgi jau tā negāja. Miļotante ar mammuci runājās par garlaicīgām darišanām, meitenes atkal lēca pāri grāvim ceļmalas avenēs, paēdās, skrēja pakal, spiedza un klaigāja arvien skaļāk, mēģinādama, cik skaļi var, kamēr sāks bārties. Bet nebārās. Nebija tā reize. Un, kad pārnāca mājās, vajadzēja dzīt lopus ganos.

Mammucis šoreiz neposās uz Rīgu atpakaļ, tikko atbraucis, kā citkārt. Mammucis sēdēja istabā vai kaut kur ēnā, jo sauli necieta, un tamborēja mežģīnes spilvendrānu galiem. Miļotante gan prata vērpt, aust, spilvendrānu pašūt, bet mežģīnes tamborēt vai, kā viņa teica, «ēķelēt» nemācēja. Ēķelēšana mammača darbs. Kad Bille nebija ganos,

varēja pasēdēt blakus, paklausīties, ko mammucis ar miļotanti runā, un šo to uzzināt. Protams, ja nesabrēca, lai netrinas apkārt, nelūr uz pirkstiem, taisās, ka tiek.

Bille dzirdēja, ka direktora kungam fabrika atņemta un papucis tad vairs tur nepalics, viņš tikai direktora dēļ to mazo algu pacietis. Tagad papucis meklē citu darbu, bet vēl nav atradis. Kad atradis, sūtīs vēstuli, un viņas tad abas ar Billi brauks uz Rīgu, jo cik vairs skola tālu.

Bille nu gaidīt gaidīja vēstuli. Uz Rīgu! Jociģi, kad viņa bija Rīgā, nevarēja sagaidīt braukšanu uz laukiem, bet laukos — braukšanu uz Rīgu. Pat gammas un guntiņas nu likās vieni prieki.

Izrādījās, ka guntiņu vairs nav. Skautu kustība aizliegta. Nez kas tur bija slikts?

Rīgā vairs gandrīz neko nevarot dabūt. Krievenes izpērkot visu. Kāpēc viņas tā grābjot un kur visu to liekot, neesot saprotams. Mācētu valodu, varētu paprasīt, bet ka nemāk? Staigājot krievenes bubļīckās kā «Atpūtas» Jefiņš, augstpapēžu korpēs velkot kapzeķes, bet deguns gaisā, lielās dāmas. Grūti esot Rīgā, bet varbūt ar laiku šīs piepirkšoties, norimšot un vairs nebūšot rindu pēc katra nieka.

Bille gribēja zināt, ko tad Bānītis?

Vai Bānītim tā bode pašam piederot jeb vai tikai atļauts aiz letes stāvēt, to mammucis nezināja, ko tādām pūslim varot pajautāt, bet uz parāda Bānītis tagad ne sērkociņus nedodot.

Nu jā, tad skaidrs, ka mammucim un Billei nav ko mājās braukt, kamēr papucis darbu dabūs. Un ja nu nedabūs līdz skolas sākumam? Vai dieniņ! Nu Billei likās, ka skolā iet viņai patik par visu vairāk. Un, ja netiks uz Rīgu, būs jāpaliek laukos uz linu plūkšanu un kartupeļu rakšanu, tos darbus pat iedomāties šķērmi.

Ar kartupeļiem tāpat pietika posta, mežacūkas glūnēja vien. Vakara krēslā vajadzēja staigāt ap lauku un trokšņot, lai cūkām bail kartupeļos nākt. Bille ar Anitu tad drikstēja aurēt, līdz balss aizkrita, un miļotante, pati miļotante, vaigus piepūtusi, svelpa klēts atslēgā — skanēja gari un spociģi —, bet onkulītis, ūsas smaidā spurinādams, dauzija pannu. Īsti ālestības svētki. Vienīgi pagrūtāk otrā ritā celties. Tomēr tas bija tīrais nieks pret kartupeļu rakšanu. Pirms tās vajadzētu uz Rīgu tikt.

Ausma nav veselu mūžību redzēta. Ausma arī šoruden sāks iet skolā. Un Mudīte nav redzēta. Mudīte pa vasarām uz laukiem nebrauc, Bille varēs stāstīt un stāstīt, Mudītes mammas gardo gaļas zupu paēsties, noskatīties, kā Mudīte sien un bužina pūkainos bumbulišus, vai tāpat laukā pa logu uz Grīziņkalnu, dzelzceļu un dārziņa zaļumu aiz tā. Aiziet uz kino «Apollo», bet...

— Vai kino vēl ir? — Bille bažīgi jautāja mammucim.

— Ir. Kur tad paliks? Tikai filmas citas.

— Pastāsti!

— Gan jau redzēsi pati.

Tā tad redzēs. Uz kino iet varēs.

— Un filmās ir dziesmas?

— Kā tad bez dziesmām?

— Cilvēki paši dziedāt drikst?

— Kas ar tevi ir? Tāda kā gaisā parauta! — mammucis jau it kā saniknojās.

— Tad jau labi, ka drikst, — Bille sacīja. — Tu ne rakstīji, ne brauci, man bija bail, ka tu esi cietumā.

— Par ko tad cietumā?

— Tu visu laiku dziedī. Kad mēs... — Bille iesāka un aprāvās. Gandrīz būtu izplāpājusies. Tas vīrs teica, lai nevienam, ne tēvam, ne mātei nesaka, ko bērņā darijušas.

Mammucim nu acis bija kā mēteļa pogas. Apaļas uz Billi. Neatņemdamās. — Kad jūs?

— Ak, neko, — Bille izmeta un aizskrēja, ar visu muguru un kājām juzdama mammuča skatienu.

Mammucis nu visu pusdienlaiku raudzījās aizdomīgi. Ja drikstētu izstāstīt! Bet nedrikstēja. Pat ja tas vīrs būtu viņas tikai nerrojis, kā lielle dara. Sarunā briesmu lietas un tad paši ņirdz, ka bērņi nobijušies. Ja vīrs būtu melojis, mammucis viņas ar Anitu apsmietu, izstāstītu citiem arī, un tad viņām nebūtu miera ne peles alā. Kas lielos nepazīna?

Un, kaut arī vairāk par visu gribējās būt mammucim blakus un skatīties, kā zib tamboradata, kā rupjais pavediens tek pār pirkstu un savijas smalkā rakstā, ēpot mammuča kleitas saldo katūna smaržu un varbūt kopā padziedāt, ja reiz dziedāt tomēr drikst, nu turējās no mammuča

pa gabalu. It kā nebūtu viņai mātes. It kā nebūtu ļauts diendusā neiet, tāpēc ka māte atbraukusi.

Bille piemētās kūtsgalā uz redelēm un skatījās, kā mammucis sēž zem kļavas un tamborē, un pār rokām un matiem lēkā saules zaķīši. Varbūt pār kleitu arī, bet tā tik gaiša un raiba, ka nevar redzēt.

Runas par dziedāšanu tagad noteikti aizmirsušās, mammucis varētu Billi pasaukt, un tad Bille skrietu pie viņas. Bet mammucis nesauca. Paskatījās gan, kur Bille sēž, bet paskatījās it kā cauri un nelikās ne zinis.

Redeles neganti spieda dibenu un muguru, bet Bille netrausās nost. Mammucim Bille nav vajadzīga. Nu tad Billei arī nevajag. Neies jau raudāt! Bet acīs kņudēja, degunā arī, un labi, ka mājas durvis parādijās miegainā Anita. Diendusa galā, jādzen ganos.

Viss bija riebīgs. Kūts salkanā smaka, aitu murkšķēšana, Ziedaļas garā siekala, un tad lamzīgā Liepa gandrīz piespieda Billi pie stenderes ar mēslainu cisku. Bille atvēzēja rīksti un vilka tai pa sānu.

— Ko sit lopu? — uzšņāca Anita.

— Tu jau nekad nesit, vai ne? Tev gāžas virsū ar mēslainu pakaļu? Cūka no govīs!

Anita šņāca vien, kaut gan labi zināja, kāda ir Liepa. Ziedaļa, ja viņai bija vajadzība, pakāpās atpakaļ visa valga garumā, lai guļamie pakaiši paliek sausi un tīri, Liepa nekad. Atšāva asti, kur stāvējusi, un pati gāzās iekšā. Un tad staigāja mēslu krevēs iekaltušām ciskām un sāniem.

— Es tādu govi nemaz neturētu. Ne pienu viņa nedod, — Bille nerimās.

Arī tā bija taisnība. No Ziedaļas mazā tesmeniņa mīlotante pieslauca pilnu slauceni, no Liepas lielā, kas gandrīz pa zemi vilkās, labi ja trešo daļu.

— Tu mūs nemācīsi, kādas govīs turēt! — brēca Anita. — Ko tu pati māki? Cita maizi ēst! Atbrauc tik un uzkraujas kaklā! Kas tevi saucis? Ko tu meklē? Ko nedzīvo savā Rīgā? No Liepas šai nekā nav! Kas no tevis ir? Bet lien tik virsū cita maizi ēst!

Anita no niknuma trīcēja tā, ka plecā iekārtā ganu kulīte ar maizi kratījās vien. Lūpas naidīgi sarauktas un acu zīlītes mazas, mazas dūrās Billē kā adatas. Rikste atvēzējās, Bille pašāva elkoni sejai priekšā, bet

Anita uzvilka tai pašai aizstāvamai Liepai tā, ka sārā palika čūla. Tad vēl un vēlreiz. Liepa metās skriešus, Anita pakaļ un cirta, un cirta ar riksti.

Billei sametās tumšs gar acīm, kā no blieziena pakrūtē. Tik ļoti Anita viņu ienāda, ka nosītīs dumjo, lempīgo Liepu, kas tagad skrēja, lielo tesmeni ļengādama, mētādama galvu ar apaļiski noliektajiem ragiem un nesaprazdama, par ko viņu sit nost.

Bille saprata. Bille stāvēja un skatījās, kā pa priekšu lopiem neiet Ziedaļa, bet lēkšo sitamā Liepa un Anita pakaļ, kā saminstinās Ziedaļa par tādu pasaules kārtības sajaukumu, kā saspiežas vēl blīvākā bariņā un bricina aitas.

Bille bija domājusi, ka, lai nu gadās saplēsties, Anitai viņa ir māsīca un draudzene, ka par viņu te prieks, ka viņa iet ganos un citādi palīdz. Ka viņa te nemaz nav lieka un uz kakla, taisni otrādi. Miļotante viņai rudenos deva līdzī sviestu, krējumu, olas, katru papīrī ievīstītu, lai nesaplist, un vēl citus labumus, bet onkulītis jūdza Eskopu un veda viņu uz staciju, jo rokās Bille savu vasaras peļņu neaiznestu. Pat viena aita skaitījās Billes aita, no tās vilnas Billei adīja zeķes un auda vadmalu brunčiem, bet gaļu sūtīja uz Rīgu. Nākamajā pavasarī jau cits jērs augs par Billes aitu. Vai auneli, kā gadījies.

Anita viņu ienāda. Un miļotante? Billei jau sen vajadzēja braukt uz laukiem pašai, neviena nevestai, un zirga pretī arī nebija. Kad Bille pēc garā ceļa ienāca sētā, miļotante nolaida rokas gar sāniem un raudāja. Laikam jau tās nemaz nebija prieka asaras. Laikam tāpēc, ka atkal būs kaklā un ēdīs viņas maizi.

Švikstēja Anitas rikste, žēli iemāvās Liepa. Billei kājas rāvās skriet uz sētu, ierakties mammača kleitā un raudāt, lai ved uz Rīgu, bet nedrīkstēja. Papucis bez darba. Un mammucis tikai uzbrēks, lai nenopuņķo kleitu, neākstās, nemuld un nekauc.

Bille stāvēja, kamēr lopi jau bija ganu ceļa galā, pa priekšu atkal, kā piederās, Ziedaļa, un tad lēni gāja pakaļ. Uz ganiem. Pie cita maizes, kas Anitai kūlē.

JAUNA, SKAISTA DZĪVE

Bille ir izraidīta no klases. Par pikstināšanu. Patiesībā pikstināja Ērika, atnesusi uz skolu tādu gumijas lellīti ar podziņu vēderā, bet Bille neteica, ka Ērika. Nepieklājās.

Turklāt Billei likās, ka Jūrascūska zināja gan, kas pikstināja, bet izraidīja tieši viņu.

Ja Bille būtu uz ielas, viņa spārdītu kādu akmentiņu, ka vai kāja mēma. Gaiteni akmentiņa nav. Vispār nekā nav. Niknums ņem elpu ciet. Kamēr nomierinās. Jo, galu galā, vai tad gaiteni nav labāk kā pie šitas klases? Lai tikai drizāk pienāktu brīdis, līdz šo nomainīs. Šī esot uz laiciņu, kamēr atradīšot viņu klasei audzinātāju.

Skolā vispār vairs nav nevienas no agrākajām skolotājām. Pat ne Mušas, kuras drusciņ žēl, jo Muša bija lādzīga. Bet šitā!

Kad viņa pirmoreiz ienāca klasē, likās — nu tak vienreiz ir. Meitskolā tik vien bija runas, kā par dāmām, jo meitenēm taču par dāmām, tikai un vienīgi dāmām, jāzaug. Tā dāma dara, tā nedara. Tā dāma runā, tā nerunā. Tā dāma gērbjas, tā negērbjas. Dāma tā un dāma šitā! Bet pašas skolotājas nemaz tik ļoti pēc dāmām neizskatījās. Šī nu izskatījās. Un kā vēl! Kas pret viņu vecā, labā Muša!

Mati jaunajai skolotājai vilnītis pie vilniša, jel viens matiņš būtu pasprucis laukā, bet nē. Mugarā jūraszils kostīms, sarkana blūze un ass sarkana mutauta stūrītis krūšu kabatā. Ļoti iederīgi viņu skolā, kas tagad kā viens magoņu dārzs. Kājas pusaugstās korpēs sper soļus tā, it kā neredzams pineklis tās drusciņ rautu atpakaļ, bet iznāk ļoti smalki. Tā laikam jāstaigā īstai dāmāi.

Klases sajūsmas par eleganto skolotāju pietika līdz pirmajam smaidam. Nē, smaidis nebija īstais vārds. Kad cilvēks smaida, acis iemirdzas un plakstu galos ievelkas sīki smieklu stariņi, visa seja kļūst priecīga. Skolotājas acis un seja smaidā nepiedalījās. Tikai ļoti skaisti, ļoti balti zobi plānās, sarkanās lūpās. Smaidis bija kā no košas bildes

izgriezts un pēkšņi uzlimēts. Un tikpat pēkšņi viņa smaidu novāca. Billei no tā smaيدا vēderā kļuva auksti, it kā būtu pārāk lielu saldējuma pikuci ierijusi. Un laikam ne jau Billei vien.

Nejaukums sākās ar iepazīšanos, kad skolotāja prašņāja, kas kurai vecāki, un uzlimētais smaids tika pareizu vecāku bērniem. Pie Billes tēva — kapeldinera — smaids palika it kā puslimēts, laikam skolotāja nebija droša, kas tas kapeldinērs tāds ir. Godīgi sakot, arī Bille nemācētu atbildēt. Kaut kas operā.

Smaidu nedabūja arī Ērika, jo atbildēja: — Dzērājs.

— Tā par saviem vecākiem nerunā, — skolotāja teica saldējuma balsi.

— Es nesaku par vecākiem, — Ērika uzmeta lūpu un parīvēja grīdu ar balti nodraskātu kurpi.

Rita un Laimdota ne tikai nedabūja smaidu. Uz viņām skolotāja noraudzījās tā, it kā savu mūžu nebūtu redzējusi tik sliktas meitenes. Nu jā, pērn visvairāk smaidu saņēma bagātu vecāku meitas, šogad otrādi. Vajadzētu priecāties, ka taisnība uzvar, bet bija tā riebīgi ap dūšu.

Starpbrīdī Ērika izlocīdamās sasvērās uz priekšu, gandrīz vai peldēja, ielīmēja sejā smaidu, iešņacās un pašaudija mēli.

— Čūska!

— Jūrasčūska!

Klase bij uzminējusi. Tā smaيدا čūskas, ja čūskas vispār smaيدا. Un viņas nevarēs dižoties pret citām klasēm, ka viņu audzinātāja tā smalkākā dāma. Viņām būs tikai jūrasčūska, citas jau arī to drīz pamanīs.

Hā! Viena nometusi gan kādu papīra pikucīti! Bille sper no visa spēka. Baigā!

Billes īpašā salēkšanās ar Jūrasčūsku bija par «Internacionāli», ko vajadzēja mācīties no galvas. Bille cēla roku un jautāja, kurās zemēs vēl nav atcelta verdzība. Jūrasčūska atbildēja, ka visur. Un Bille tad prasīja, kāpēc «visu zemju vergu bars»? Un Jūrasčūska sāk brīnīties, kā Gūtmane vispār esot pārcelta uz otro klasi. Viņa taču laikam neprotot ne lasīt. (Bille, kas lasīja labāk par visām! Un kā tad viņa to vergu baru būtu izlasījusi?) Un, ja Gūtmane kaut cik protot, tad grāmatu no laba prāta rokā neņemot. (Bille, kuru no grāmatas ne aiz ausīm nevarēja izvilk!) Citādi Gūtmane būtu pamanījusi, ka vārdiem ir arī pārnestā nozīme.

Billei no tāda apvainojuma biželes slējās stāvus. Mudīte skatījās uz Jūrasčūsku apaļām acīm un muti vaļā, un Jūrasčūska tūlit: — Mudīt, kas ir pārnestā nozīme?

Mudīte ilgi mirkšķināja baltas skropstas un beidzot sacīja: — Pārnestā nozīme ir, kad vārdam rindā nepietiek vietas, un tad ar strīpiņu pārnes uz nākamo.

Klasē atskanēja daži spurcieni, bet tikai daži, jo smieties nozīmētu it kā sabiedroties ar Jūrasčūsku, bet Bille iebļāvās: — Jūs pati nezināt!

Tā tas sākās. Lai ko Bille turpmāk darīja, tas bija slikti darīts, un, ja klasē bija izdarīts kas slikts, tad to Bille darījusi, kaut gan nemaz nebija darījusi. Kā šodien ar pikstināšanu...

Bille sper papīra pikuci, un tas aizlido līdz pašai sienasavīzei. Sienasavīze arī ir viena no tām lietām, kuru agrāk skolā nebija. Bille apstājas pie tās.

Sienasavīze ir gara kartona sloksne. Uz tās uzlīmētas skaistas, ar ūdenskrāsām izgleznotas kļavu lapas un rakstiņi uz spoži balta papīra ļoti glītiem, apaļiem burtiem. Laikam lielo meiteņu darbs, jo viņu klasē neviena tā nevarētu. Visas lapiņas ir vienāda lieluma un tas, kas tur rakstīts, arī vienāds: cik labi, ka nav vairs jāiet baznīcā, cik labi, ka nu visi būs brīvi un draudzīgi, cik labi, ka sākusies jauna, skaista dzīve.

Par to baznīcu pareizi. Billei vieglāk ap sirdi, ka garlaicīgā, ledusaukstā Pāvila baznīca lielajām meitenēm arī nav bijusi nekāda medusmaize, lai gan viņām kleitas varbūt nav sprautas pie sola, kā pērn Ērika Billei piesprauda, un visu ziemu viņa nostaiģāja ar salāpītu brunci. Tagad mammucis pārkrāsojis Billei guntiņu kleitu, jo guntiņas aizliegšanas. Nu ir pionieri. Kaklauts tāpat, tikai sarkans un bez labo darbu mezglīņiem, un roka jāceļ tāpat: — Vienmēr gatavs! — Pionieros Bille nevar stāties, esot par jaunu, bet no tiem viņai nez vai būtu vairāk prieka nekā no guntiņām.

Ka visi brīvi, tas nu tā. Uz bērniem laikam neattiecas. Skolā vien jāiet, gribi vai negribi. Nekāds īpašais draudzīgums arī nav manīts. Kāds bijis, tāds ir. Un lai tās lielās meitas padraudzējas ar Jūrasčūsku! Tad redzēs velnu!

Bille ierauga pie grīdas apmales pieplakušo papīra pikucīti. Sper no visa spēka un sasiť kāju pat kurpei cauri, un vai jāiebrēcas.

Pikucītis nu guļ zem plakāta, kurš Billei ļoti patik.

Priecīgā rindā puisīši un meitenītes, puisīši un meitenītes, visi tautastērpos, latvieši arī, pavisam īsti, jo agrāk viņu dzimtenei Latvijai bijušas robežas apkārt, nekur nevarējuši tikt, toties tagad viņu dzimtene ir līdz pašam Klusajam okeānam rītu pusē un no ziemeļu lediem līdz Melnajai jūrai dienvidos. Brauc, kur gribi, visur sagaidīs tādi puisīši un meitenītes, un būs draugi.

Bille gatava braukt pie palmām un vīnogām uz lidzenas vietas. Viņa izsapņojusies kārtu kārtām, cik visi būs priecīgi, ka viņa atbraukusi. Neviens nebrēktu, ka uzkrāvusies kaklā cita vīnogas ēst. Vai doties uz ziemeļiem pie eskimosu meitenītes, padzīvot sniega mājā, pavizināties ar ziemeļbriežiem. Vai tuksnesī pajāties ar kamieļiem.

Kāds pienācis tik klusi, ka Bille salecas. Laimdota.

— Tevi arī izdzina no klases?

— Jā.

— Par ko?

— Par pīkstīnāšanu, — pasmīn Laimdota. — Ko tu te priecājies?

— Ka mēs varam pie visiem aizbraukt! Katrā laikā!

— Un visi, kas sadomā, var katrā laikā atbraukt pie mums.

— Nu jā! Tas taču dievīgi!

— Tev patik tie, kas veseliem bariem pie mums sabraukuši?

— Nezinu.

Bille tiešām nezina, jo pa istam nav redzējusi. Te, pa Grīziņkalna galu, tie sabraukušie nestaigā. Viņi turas centrā, kur skaistās mājas un lielie veikali.

— Ja nu es aizbraucu, bet man saka: «Tu man nepatīc, brauc atpakaļ,» — ko tad es iesākšu?

Bille nolaižas no saviem sajūsmas mākoņiem pelēkā skolas gaitenī. Laimdota nevar nepatīkt, viņa ir tik skaista, uzvedīga un glīti apgērbta. Bet Bille? Viņa gaiši redz, kā skrien pretī meitenītei ar vīnogu grozu rokās un daudzām, daudzām spoži melnām bizītēm. No Billes pelēkajiem mateļiem iznāk tikai divas un tās pašas īsas, tievas, galos notrusušas. Un tā meitenīte paskatās un saka: «Tu man nepatīc. Ej projām. Nenāc te manas vīnogas ēst.»

Bet vai tā draudzība ir tikai skaistajiem? Ja Mudīte, Ausma un Jančelis

ar Billi draudzējas, tad varbūt citi arī var? Skaistā Laimdota draudzējas ar Birutu, lai gan Biruta nav skaista, tāda ducīga, resnām kājām...

Nu Billei pēkšņi nepatīk Laimdota. Pirmoreiz mūžā. Ņem un sabojā visu prieku. Viņa nezina, ko Laimdotai sacīt, un Laimdota arī klusē, tikai iecirtīgi atsviež bizes pāri pleciem.

Labi, ka nopļerkst zvans. Gaiteni pa visām durvīm izbirst čalīgu meiteņu bari. Nu izrādās, ka viņu klasei šī stunda bijusi pēdējā, jo zīmēšanas skolotāja slima. Būtu tas zināts, nemaz nevajadzētu nīkt gaiteni kā pēdējai muļķei. Vēl viens niknums...

Mājās Bille iet ar Mudīti, kā jau parasts. Bille grib zināt, vai Mudīte redzējusi krievus un tādus bērnus kā plakātā.

Tādus bērnus Mudīte nav redzējusi, krievus gan. Cilvēki kā cilvēki, tikai jocīgāk gērbjas un krieviski runā.

Bille domā, ka tas nekas. To citu bērnu tautastērpi ir pavisam savādāki nekā latviešiem, bet taisni labi, ka savādāki, ir ko paskatīties.

— Paps saka, viņiem tur esot bads un neko nevarot dabūt, tāpēc viņi tik briesmīgi visu grābjot un pērkot, — stāsta Mudīte. — Paps zina, viņam tagad daudz darba. Piepērkas tā, ka vienos ratiņos lāgā nesaiet. Citreiz uz viņu dzīvokļiem jāstumj, bet biežāk uz pastu vai preču staciju. Kastēm un kastēm sūta uz Krieviju. Paps saka, tā pie mums arī drīz būšot bads. Izgrābšot visu līdz pēdējam.

Nu Billei nepatīk Mudīte ar viņas balto galvu. Aita tāda! Visīstākā aita! Pārnestā nozīme ar stripiņu!

— Sacīsi, ka skolotāja melo?

— Tad mans paps melo? Mans paps nekad nemelo! — Mudīte salecas tik nikni, ka mugursomā nograb penālis, un metas skriet.

— Pagaidi! — Bille sauc, bet Mudīte negaida. Pludurējas kleitas mala, kūlājas mugursoma un ap kreiso kāju vicinās atraisījusies kurpju aukla. Billei gribas brēkt pakaļ, lai sasien vismaz to, citādi uzbrīdis un žausies. Nav vērts. Mudīte neskaīšas gandrīz nekad, bet, ja skaišas, tad uzreiz un briesmīgi, tad tēs kaut mietu viņai uz galvas.

Aita un aita! Vai tad Bille sacīja, ka viņas paps melo?

Laboratorijas ielas stūris. Bille bija pierasti gājusi Mudītei līdz. Tagad ar Mudīti cauri, bet atpakaļ arī negribas. Bille iegriežas Laboratorijas ielā. Ies apkārt mājai un visu apdomās. Par melošanu.

Bērni melo, tas skaidrs, bērniem bieži gadās izdarīt kaut ko tādu, ko lielajiem nemaz nedrīkst sacīt. Bille ir pamanījusi, ka liemie arī melo, ja izdarījuši kaut ko tādu, ko bērniem nedrīkst sacīt. Bet skolotājas? Skola ir tā vieta, kur māca tikai labu un pareizu. Skolotājas var būt visādas — labas un sliktas, taisnas un netaisnas, smalkas un lempīgas, var pat izrādīties īstas čūskas — bet lai melotu? Nē, tas nevar būt. Tad jau nav arī brīnumainās zemes ar ziemeļbriežiem un kamieļiem, palmām un vīnogām. Karte rāda, ka ir. Un plakāts? Ja latviešu bērni, kā jau latviešu bērni, tad citi taču arī?

Mudītes paps varbūt nemelo, tikai nesaprot. Ja tur ir tik liela draudzība, varbūt viņi sūta dāvanas saviem draugiem. Bille arī sūtīs, un draugi sūtīs viņai... ak jā, nauda...

Nauda kā baļķis priekšā jaunajai, skaistajai dzīvei.

Bille no pirmās dienas bijusi kā spārnos uz braukšanu, par to pat mammucim ieminējusies. Un ko mammucis?

— Braucēja! Kur tev nauda tik tālam ceļam? Puspasaulei apkārt! Zini, cik tas maksā?

Bille nezina. Laikam jau dārgi. Bet tad taču ir kā agrāk — brauc tikai tie, kam daudz naudas? Nevarētu tā būt. Skolā taisni saka — nekas nebūs kā agrāk. Ja skolā saka — varēs braukt, tad arī varēs. Bille nezina, kā tieši, bet varēs.

Vēl mammucis noprasīja: — Krieviski tu māki? — Ak tu debestiņ! Bille iemācisies viens un divi, viņai viegla galva.

Vislabāk būtu braukt tautastērpā, lai tur uzreiz redz, no kurienes viņa atbraukusi. Bille bija bildusi, ka viņa grib tautastērpū, bet mammucis savu mūžīgo: — Tu zini, cik maksā tautastērps?

Billei bija licies, ka tas neko nemaksā, to tautumeitas auž un izšuj pašas.

— Nu tad noaud un izšuj. Tikai iemācies jel mezglu diegam aizmest.

Aust Bille nemāk nemaz, šūšanu necieš ne acu galā. Un mezgli viņai, tāpat kā notis, īstās zirgu galvas.

Labi, bez tautastērpa viņa iztiks. Pie tām vīnogu un citu augļu meitenēm arī nebrauks, tās varbūt patiešām lepnas, un Bille viņām nepatiks.

Bille brauks pie eskimosu meitenītes. Viņa ir lasījusi «Divus zēnus eskimosu zemē», jau tad izsapņojusies, cik jauki būtu padzīvot apaļā sniega mājā — iglu —, vizināties suņu kamanās, redzēt kāvus debesīs... Bet vispirms eskimosu meitenīte atbrauks pie viņas. Kamēr Bille nav izdomājusi, kā tikt pie naudas un iemācījusies krieviski. Sākumam viņas jēl ar rokām sarādīsies.

Pirmo reizi Bille iet pa Vārnu ielu kā pa vietu, kas jārāda citiem. Liepas ir skaistas, bet ietves plaisainas, nami — kāds nu kurais, vispār diez kas nav. Un Billes sēta ar apaļajiem akmeņiem jau nu pavisam. Bet nekas. Bille vedīs eskimosu meitenīti uz *Splendid Palace*, uz kanālmalu, kur gulbji un opera, uz Brīvības pieminekli un Daugavu. Būs labi.

Pa tumšo gaiteni līdz savām durvīm gludi aizkļūt Bille, laukos dzīvodama, atradinājusies. Jātaustās gar sienu. Māja namsaimniecei vairs nepieder, bet lampiņa gaiteni tāpēc vis nav parādījusies.

— Vai tad ar Mudīti salēcies, ka jau mājās? — noprasa mammucis. — Man nekā nav pusdienās. — Apziež divas rīkas taukumaizes un ielej krūzē aukstu kumelišu tēju.

— Atkal taukumaize! — Bille iebrēcas.

— Priecājies, ka vēl tā pati ir.

Atbrauks eskimosu meitenīte, un viņai būs jāēd taukumaizes, taukumaizes, taukumaizes rītā un vakarā, un pēc tām taukumaizēm viņa vis Billi ciemos neaicinās.

Bille nosviež iekostu rīku uz vaskadrānas, atgrūž tējas krūzi. Neēdis nemaz.

KAPELDĪNERS

Par kapeldīneru papucis ilgi nenostrādāja, bet Billi uz operu aizvest tomēraspēja.

No sākuma tā bija liela vilšanās. Billei nevērās svinīgās durvis, kas aiz baltajām kolonnām, bet tās pavisam ikdienišķās operas nama otrā galā. Iekšā aiz lodziņa sēdēja kāds vecis un aizdomīgi paskatījās uz Billi.

— Mana meita, — kā atvainodamies sacīja papucis. — Nekad operā nav bijusi... — tad pēkšņi ar atvērtu roku piespieda Billi pie sienas un pats zemu paklanījās dāmai, kas iešalca pa durvīm: taisni iešalca ar savu zīda kleitu un plandošā mētaļa oderi. Dāma it kā paskatījās papucim cauri, tomēr galvu palocīja, un garām.

— Brehmane-Štengele. Primadonna, — papucis godbijīgā pusčukstā teica. — Redzēji?

Nepaguva redzēt — tik strauji primadonna aizplīvoja. Žēl. Bille bija pietiekami lasījusi, lai zinātu, ka primadonna ir kaut kas daudz vairāk par vienkāršu dziedātāju. Uz to nu būtu vajadzējis skatīties, ka vai acis izsprāgst, bet nekā.

— Nez kā viņa šodien tik vēlu, — papucis sacīja. — Parasti gandrīz vai pirmā nāk.

Un tad bija šaura, smaciņa telpa: gaitenis ne gaitenis, istaba ne istaba, kur papucis noģērba savu žaketi un uzvilka tumšsarkanu ar dzeltenām malām. Pēc papuča auguma tā nebija šūta, un tuvumā redzams, ka diezgan apnēsāta, tomēr papucis uzreiz likās gan svešāks, gan cienīgāks. Ielūkojās spogulī, sasukāja gaiši rudos matus, apraustīja svārku un tad veda Billi pa šauriem gaiteniem. Kādās vaļējās durvis ne durvis rēgojās it kā piekravāts šķūnis vai visa nama augstumā. Papucis pačukstēja, ka tā ir skatuve.

Kas nu tā varēja būt par skatuvi? Bille redzēja tikai augstu gaisā visādas virves, tīstokļus un pat tiltiņu, uz kura sprieda un plātījās rokām divi

vīri, un nemaz tik viegli nebija viņus sablenzt, augšā gandrīz pavisam tumšs. Lejā citi vīri rosījās ap krustu šķērsu sasistām līstīm un dēļiem, uz kuriem bija uzstieptas tādas kā milzīgas maisu drānas, un atkal jau gaiteni, un tad viņi izrādījās pie kases.

Papucis, pieglaimīgi smaidīdams, saspriedās ar kasieri, kura tad pašķirstīja biļešu grāmatīņas un sacīja: — Trešā brīva. Bet, ja tomēr skatītāji uzradīsies, paši raugiet, kur pārsēdināt. — Un papucis uzveda Billi pa kāpnēm uz augšu jau skaistā, gaišā gaiteni un pavēra kādas durvis.

— Sēdēsi ložā kā liela dāma, bet te kaktiņā, lai no zāles tevi neredz. Un pielūko, ka klusi, bez didīšanās. Man tagad jāiet, drīz nāks publika. Starpbrīžos paliksi tepat, laukā neiesi. Skaidrs?

Īsti skaidrs jau nebija, bet apskatīsies, apdomās un būs.

Loža izrādījās tāds aizgalds — priekšējā sieniņa ar paplatu apmali, aizgaldā krēsli ar izpītām atzveltnēm un sēdekļiem it kā zvaigznišu vai šūnu rakstā, kas likās tik vāriģs, ka gandrīz bail izkrist cauri. Bille tramīgi sēdās. Nekrita cauri. Sāka skatīties apkārt.

Viss pirmais balkons gar malām ložās. Divas, pie pašas skatuves, bija milzīgas ar smagiem, malās atsietiem aizkariem. Tās laikam augstiem kungiem. Kungu gan vairs nav. Brīvība. Visi ir biedri. Ja tur kāds sēdēs, tie būs īpaši augsti biedri.

Bet tas papuča «drīz» bija vesela mūžība. Bille kārtu kārtām apskatīja balkonusus, zāli, milzīgo lustru, kruzuļainos griestus un blāvi apgaismota aizkaru. Billei jau šķita, nekāda publika nenāks, izrādes nebūs, papucis aizmirsīs, ka viņa te sēž, un aizies uz mājām. Mammucis prasījis: — Kur tu to skuķi liki? — un tad papucis skries atpakaļ, bet operas durvis jau būs noslēgtas!

Tomēr nē, lustra un sānu lampas spoži iedegās, zāles durvis vērās un iekšā sāka nākt publika.

Zālē parādījās arī papucis. Ja kāds nevarēja atrast savu vietu, papucis paņēma viņa biļeti, apskatījās, paklanīdamies ierādīja krēslu un katram uzsmaidīja kā sengaiditam ciemiņam. Īpaši sievietēm. Lai tā būtu pavisam sakrupusi veča, papucis uz viņu skatījās un smaidīja tā, it kā savu mūžu nebūtu redzējis tik daiļu dāmu. Vīriešiem papucis smaidīja ar atturīgu cieņu. Ļoti smalki iznesās papucis. Billei patika

skatīties, kaut gan viņa bija iedomājusies, ka lepni skanošais kapeldīners ir kāda svarīga persona, nevis tikai vietu ierādītājs.

Zāles priekšā bija nožogota bedre ar krēsliem, pultīm, lielu, zeltītu arfu, klavierēm, bungām un milzīgiem misiņa šķīvjiem. Tur arī sāka pulcēties muzikanti un tūdaļ ķērās pie darba: čikstināja vijoles, spaidīja tauru taustiņus un pat klusitēm iepūta, bet pēc mūzikas tas viss neizklausījās ne tik, cik Billes gammas un vingrinājumi.

Ložās arī sāka parādīties cilvēki, bet ne katrā. Tajās lielajās, īpaši augstiem biedriem, neviens. Tad roka tumšsarkanā piedurknē ar dzeltenu iemali atvēra blakus ložas durvis, kāda balss, ne papuča, teica: «Prašū!» — un ienāca krievu virsnieks ar divām sievietēm, vienu jaunu, otru vecu.

Jaunajai bija lāsumaina zīda kleita un ilgviļņi kā kurai katrai rīdziniecei. Vai viņai kapzeķes augstpapēžu kurpēs, to Bille no sava kaktiņa nevarēja redzēt, bet daudzinātās bubļiņas galvā nebija, un vispār, ja krieviski nerunātu, ne ar ko no latvietes neatšķirtos. Un skaista.

Vecajai plāni mati, uz pakauša savilkti sīkā mezglīnā, mugurā adīta jaka, bet uz pleciem balta, pūkaina šalle ar lielām, zilām puķēm. Šalle bija divaini pazīstama, kur Bille to redzējusi? Viņa ieskatījās ciešāk. Vai dieviņ! Dvielis! Bille iespurcās.

Vecā sieva aizdomīgi paskatījās pāri ložas aizgaldam, laikam noprata, ka par viņu smejas, pārļaida plaukstu jakai, pakārtoja dvieli un, nekā apsmejama nesataustījusi, paraustīja plecus.

Pērn Laimdota bija Billi ar Mudīti uzvedusi pie sevis, jo vecāku viņai todien nebija mājās. Kino, ne dzīvoklis! Un Laimdotai pašai sava istaba, lai neviens netraucētu mācīties. Skaidrs, ka tad var dzīvot vienos piecniekos. Viss bija skaists un ļoti tautisks — tahtas spilveni, aizkari, sedziņas, paklājs, svečturi un vāpētās vāzes, tikai klavieres un palma izskatījās svešādāk.

Taču pats lielākais brīnums bija vannasistaba. Ja Billei tāda būtu, viņa plunčātos no rīta līdz vakaram, jo te vajadzēja tikai pagriezt krānu, lai vanna pietecētu ar siltu ūdeni, nevis karsēt uz plīts, stiept no pagraba augšā skārda vanneli, kurā tikko var ietupties, un tad raugi vien, ka pārāk nepielaisti grīdu, jo vannošānās reizēs mammucis nīknāks par nīknu. Vannošānās ir tīrā sodība, klapata uz klapatas, un malka dārga!

Un pēc tam pa stopiņam vien jāpārsmel izlietnē. Laimdotas vannā vajag tikai paraut sprūdu aiz spožas ķēdītes un ūdens iztek pats.

Gar sienu uz spožām caurulēm izklāti neredzēti, pūkaini dvieli: strīpoti, rūtoti, puķoti. Viens tieši tāds kā vecajai sievai tagad ap pleciem. Tik skaisti dvieli, ka bail un žēl tādus pieslaucīt.

Laimdota grasiņās viņas cienāt ar cepumiem un konfektēm, tāpēc pagrozīja abus krānus, pārbaudīja, vai siltums labs, mazgāja rokas pati ar apaļām, caurspīdīgām kā dzintars ziepēm, lika arī viņām mazgāt rokas un slaucīt puķotajā dvielī.

Dvielis bija tik silts, ka Bille izbrīnījās. Laimdota sacīja, ka caurules karstas, lai dvieli, slaukies, kad gribi, vienmēr silti. Bille piegrūda pirkstu spožajai caurulei un tūlīt atrāva — karsta gan.

Vēl Bille atcerējās, kā toreiz, kad bija bridusi ezerā pēc bumbas, guntiņu vadītāja padeva baltu, pūkainu dvielīti, un Bille uzdrīkstējās ar to savām kājām tikai pa gabalu piedurties, un vadītāja uz viņu skatījās no lielas augšas, kā uz neradījumu, kas ne dvieli nepazīst. Kauns pa visu ģīmi.

Bet nebijusi Bille toreiz pie Laimdotas, vai viņa zinātu, ka tas pūkainais, grezni puķotais ir dvielis, nevis šalle, svinīgā reizē apliekama? Droši vien nezinātu un uzcirstos tikpat lepni, ja bērni valkātu plecu šalles.

Cilvēki zālē un ložās skatījās apkārt, paziņas meklēdami, un, ja atrada, samājās, sasmaidījās. Daudziem rokās vai uz ložu apmalēm balti binokļi, tos cēla pie acīm, lai kaut ko labāk saredzētu.

Pretējā ložā kāda dāma caur binokli skatījās šurp, gardi iesmējās, piebikstīja kungam un padeva binokli. Kungs arī ieskatījās, smējās, kaut ko pateica kompānijai blakus ložā, un tur arī sāka cilāties binokļi un mutes plesties smieklos.

Bille sabijās, ka skatās uz viņu, ierāvās vēl dziļāk kaktiņā, bet tad saprata, ka skatās uz veco sievu un smejas par viņas dvielī.

Kaimiņu ložā laikam juta, ka par viņiem smejas. It kā sapūtās, iesāņus pārļaida cits citam slepenus skatienus, atmēta galvu un nicīgi piemiegtām acīm lūkojās pretī smējējiem. Vecā sieva arī.

Bille nikni nosarka. Viņai bija dusmas uz tiem smalkajiem binokļu cilātājiem un kauns, ka pati smējusies. Viņa būtu pačukstējusi vecajai sievai, ka tas ir dvielis, lai ņem nost, bet krieviski viņa nemācēja.

Par laimi, lustra sāka lēni tumst, līdz satumsa pavisam, tikai orķestra bedrē virs nošu pultīm mazas gaismiņas. Orķestra priekšā nostājās diriģents, atmeta galvu, pacēla rokas, un ar draudīgu uzrūcienu sākās mūzika, nevis tikai tāda nesakarīga čigāšana, bet priekšskars vaļā nevērās.

Mūzika bija varena. Billei pat aizmirsās, ka programmiņa rokā, tā nokrita uz grīdas, vajadzēja pacelt. Un izlasījusi nebija, kaut gan papucis pieteica izlasīt, citādi neko nesapratīšot. Nepaspēja. Sākumā bija tumšs, tad jāskatās, kā nāk publika un papucis rāda vietas, tad nelaimīgais dvielis, un tagad atkal tumšs.

Beidzot priekšskars vērās un, atkal ar varenu blāvienu, sāka dziedāt vīru koris. Saprast nevarēja neviena vārda, kā jau papucis bija brīdinājis. Viens vīrs dziedāja atsevišķi, tāds bēdīgs, koris ducināja pa vidam. Tad visi vīri aizgāja un uznāca divas sievas.

Tā galvenā, greznākā laikam bija primadonna, kuru papucis sveicināja. Nu viņa bija skaista, ne tas čummīgais ģimīšis, ko Bille paspēja zem cepures sablenzt. Bet bēdīga tāpat, laužīja rokas un vaimanāja. Tā otrā arī nelaimīga, un nebija zināms, par ko.

Billesprāt, gan nevajadzēja dziedāt tik skaļi, ka no saverkšķītām sejām milzīgas mutes vien redzamas un klausītājam ausis krit ciet. Dziedāt vajadzēja paklusi, kā mammucis dzied, tad bija skaisti.

Nelaimīgās sievas aizgāja, iznāca ļoti skābs vīrs un sāka īgni dziedāt, bet pa gabalu dziedāja vēl viens, saldi un milīgi. Izskrēja primadonna, krita skābajam ap kaklu un dziedāja, dziedāja. Skābais jau sapriecājās, bet tad primadonna sadzirdēja to otro, atgrūda skābo un metās pie tā.

Balsis brēca un draudēja, rokas vicinājās, viss izklausījās pēc ģimenes skandāla, Billes šausmām un pārbiļa — nupat kausies!

Un patiesi, vīri izrāva zobenus un gāja viens otram virsū. Primadonna gan raudzīja maisīties vidū, bet viņu pagrūda nost. Bille jau gribēja žmiegt acis ciet, lai nav tās briesmas jāredz, bet vīri tikai salika zobenus krustām, drusku parivēja un tas, kurš pirmīt bija dziedājis pa gabalu, nokrita gar zemi beigts. Kā var būt beigts no zobenu parivēšanas? Primadonna, kaut gan viņu neviens neaiztika, arī nokrita gar zemi, un priekšskars aizvērās. Starpbīdis.

Billei piesacīts starpbrīdi laukā neiet, lai atpakaļnākot durvis nesajauc, un arī apgērbta viņa nav tā, kā operas publikai pieklājas. Atmestām galvām no ložas izgāja krievu virsnieks, viņa sieva un vecā tante ar divi. Tomēr daudzi no savām vietām nemaz necēlās, palika, kur sēdējuši, tērzēja vai lasīja programmas. Pareizi, kamēr gaišs, Billei arī jāizlasa, kas tur īsti notiek.

Ā, vīri dziedājuši par ugunskurā sadedzinātu puisīti, grāfa mazo brāli. To izdarījusi nejauka čigāniete. Un grāfs bija tas īgnais vīrs, ko apkampa primadonna, tumsā pārskatījusies. Patiesībā viņa milējusi to otro, kas dziedāja pa gabalu. Trubadūru Manriko. Primadonnas Leonoras dēļ abi tad rīvēja zobenus, un Manriko krita gar zemi. Leonora arī.

Un kas būs tālāk, otrajā cēlienā? Izrādās, ka Manriko nav visbeigts, tikai ievainots un pie čigāniem. Atkal dziedās par sadedzināto puisīti: tas nebijis visgrāfa brālis, bet pašas čigānietes dēlēns, viņa pārskatījusies. Varētu būt. Bille atcerējās tantes Alvinas teikto, ka mazi bērni esot kā sivēni, visi vienā ģimī. Un čigāniete Azučena tad vecā grāfa dēlu, jaunā brāli, šito pašu Manriko, kuru mīl primadonna, uzaudzinājusi kā miesīga māte.

Bet primadonna noticējusi, ka Manriko pagalam, un aiziet klosterī. Grāfs tā nav ar mieru un iet ar saviem karavīriem uz klosteri Leonoru nolaupt. To pašu dara Manriko, pieveic grāfu un apkampj savu Leonoru.

Te nu opera varētu laimīgi beigties, bet nē. Izrādās, ka čigānietes audzudēlam pieder cietoksnis, ko nu aplenc grāfa armija. Grāfa karavīri noķer Azučenu, pazīst to pašu čigānieti, kas bērniņu sadedzinājusi, tūlīt kur uguni un dedzinās čigānieti.

Manriko taisās laulāties ar Leonoru, bet viņam pavēsta, ka nupat dedzinās Azučenu, un viņš skrien glābt.

Pēdējais cēliens jau pavisam briesmīgs. Visi labie cilvēki pagalam un nejaukais grāfs tik vien sodīts, ka dabū zināt — pats savu brāli nokāvis. To Bille neskatīsies, taisīs acis ciet, kamēr iedegsies gaisma un viss būs cauri. Bille, protams, zināja, ka patiesībā viņi nemaz nebūs beigtī, jo kur tad ņemtu ikreiz citus dziedātājus, bet tomēr.

Labākai iegaumēšanai otrreiz pārlasīt tādas bēdu lietas negribējās.

Par laimi, zālē un balkonos jau sāka pulcēties publika, tikai blakusložā neviens neatgriezās. Bille saprata, viņa arī vairs nenāktu tur, kur viņu apsmej. Atkal bija kauns un žēl, un labi, ka gaisma dzisa, uzvirmoja mūzika, vērās priekšgars.

Un tad notika brīnums: opera Billei kļuva miļa. Ar Azučenu, sirmo, pinkaino čigānieti, ar viņas balsi, to zeltaini tumšo kamenes samtainumu. Un nepavisam vairs nebija svarīgi, ka vārdus nevar saprast. Kamene dzirksteļoja saulē un grīma ēnās, cīnijās pret vēju un ļāvās, aplidoja ziedu un ienira, izmisusi sitās loga rūtī... un tad vajadzētu saņemt plaukstās un glābt, jo kamene nedzēļ.

Un tad Bille — kaut vaļējām acīm — pēkšņi vairs neredzēja skatuvi nemaz, acu priekšā mastu sils saulē. Stumbru zelts, ēnu tumsa, priēžu taisnais lidojums augšup, tur, kur skujotnes kā zilzaļi ūdeņi. Stumbriem sava dziļa, dobja dziesma, svinīga dunoņa, skuju ūdeņiem žūžošana.

Bille aizvēra acis pavisam, tad kamene jau bija it kā viņa pati, lidoja, vizuļoja, strūkloja un cīnijās. Kad acis ciet, Bille bija mūzika un mūzika bija Bille, pati sev nepazīstama, laimīga un nelaimīga reizē.

Pēdējos cēlienus arī Bille noklausījās ar aizvērtām acīm. Ne vairs bailēs no briesmīgajiem notikumiem uz skatuves, bet lai sejas, kustība, raibums nejauktos mūzikā, tā vislabāk. Nebijis tikai to spalgo, augsto aizkļiedzienu, kas iecirtās mierā kā negaidīti naža dūrieni. Billei bija labi zemajās balsīs, Azučēnā, vīru koros. Augstās balsīs viņai sāpēja.

Papucis ienāca pēc Billes, kad zāle un ložas bija tukšas, caur nolaisto priekškaru skanēja brikšķi, kļaudzieni, sasaukšanās — tur vāca nost dekorācijas — un Billei jau likās, ka viņa pamesta un aizmirsta.

— Nu, kā patika? — papucis smaidīdams jautāja.

— Labi patika, — strupi, it kā pat sabozusies, atteica Bille. Un viss. Izstāstīt jau tāpat nevarēja.

Atpakaļ papucis viņu neveda gar skatuves aizmuguri, kaut gan Billei būtu gribējies redzēt, kas tur tagad notiek, bet cauri visam spoguļotajam balkona gaitenim, kura galā izrādījās šauras durtiņas un kāpnes uz leju.

Bille bija cerējusi, ka tagad redzēs visas primadonnas un varenos

dziedātājus laukā ejot, bet garām pasterdzās tikai daži no skata pavisam ikdienišķi cilvēki.

— Herta Lūse nenāks? — viņa jautāja. Herta Lūse, Billes Azučena...

— Kamēr noņem grīmu un pārģērbjas, daudz laika paiet. Nav kā man, tikai žaketi novilkt. Un nogurusi. Smaga izrāde.

Smaga? Laikam gan. Bille arī nogurusi. Papucis droši vien tāpat.

Mājās brauca ar tramvaju. Papucis sēdēja pievērtām acīm un nerunāja. Bille tukši skatījās laukā. Rīgas uguņu, gaismu, ēnu un cilvēku slīdēšana aiz loga viņai šovakar bija pavisam viendzīga, bez braukšanas prieka. Arī viņai negribējās runāt.

TĪĢERMAIZES

Papucis nu vairs nav kapeldinērs, bet uniforma zaļā svārkā, zaļās biksēs un zaļu, apaļu cepurīti galvā.

Par uniformām sauc vīrus, kas divās rindās stāv gar eju, pa kuru cirka arēnā uznāk klauni un akrobāti, burvju mākslinieki, dresētāji ar saviem zvēriem, ikviens, kas tovakar uzstājas.

Kad viņi nāk, uniformas stāv ar sejām pret nācēju, kad uznākuši, uniformas pagriežas ar sejām pret arēnu, bet izliekas, it kā tur nekas nenotiktu. Ne uniformas smejas par klaunu jokiem, ne atmet galvu un raugās augšā, kad zem kupola gaisa vingrotāji, ne pamirkšķina ar aci draugiem vai radiem publikā. Par to Bille nobrīdināta: papucis viņu ne redzēs, ne pazīs. Lai viņa nevicinās un nebrēkā. It kā Bille vicinātos un brēkātu!

Bille it bieži nāk papucim līdzi un parasti atkal sēž ložā, it kā viņai te nekāda papuča nebutu. Ložā tāpēc, ka bagāta, var atļauties, deguns gaisā.

Mammucis, kas pukst un sauc papuci par ģibstošo runci, kas uz tiem sieviešiem, tikai tiem, nenāk nekad, un velti. Tad mammucis redzētu, ka papucis ne acis nepaceļ uz tām vizuļotos peldkostīmos tērptajām slaidkāju meitām, kas pirms katras uzstāšanās tipina pa arēnas apmali ar zeltītu numuru zeltītā apli, smaidīdamas un visādi savus plikumus izgorīdamas. Visi uz viņām skatās, tikai uniformas ne. Un, kad viņas nāk un iet, uniformas nepagriežas goddevīgi pret viņām, bet paliek tāpat, ar sejām uz arēnu. Tās meitas ir tādas peldkostīmu uniformas. Bille arī uz viņām neko neskatās. Tur nav ko redzēt. Ciparus pat nenes pēc kārtas, no tiem nevar saprast, kas būs, jāuzmin pēc uniformu rīkošanās.

Ja uniformas iznes arēnā statņus ar aļļiem, bļodas ar bumbiņām un vālišu klēpi, būs žonglieri, kas visai tai mantībai liks riņķot pa gaisu, neko ne reizes nenolaižot zemē. Veikli tas ir, bet pagarlaicīgi.

Ja iznes biezu galdiņu ar melnu cilindru uz tā — nāks burvju mākslinieks un vilks no cilindra trusīšus, bezgalīgas lentes, puķes un sazin

ko. Burvju māksliniekam iznes arī kasti uz augstiem balstiem. Kastē iegelstas meita — pa vienu galu galva laukā, pa otru kājas, un to kasti tad zāgē vidū pušu ar visu meitu. Šausmīgi. Bet Bille jau zina, ka tur iekšā satupušas divas meitas. Viena izbāzusi galvu, otra kājas, zāgējamais vidus tukšs, tāpēc Bille nebaidās.

Ja uniformas saritina lielo paklāju, piegrābj ar zāgu skaidām nokaisīto arēnu un vairāk neko — izjās tā jaunkundze, kas dejo un met kūleņus skrienoša zirga mugurā. Mugura zirgam gan ļoti plata, tomēr brīnums, kā viņa tā var un ne reizes nenokrīt.

Vai arī cēli izriksos seši balti zirgi ar stāviem pušķiem uz galvas. Dresētājs būs melnā frakā, plikšķinās garu pātagu, un zirgi visi reizē metīsies ceļos, vienā soli cilās slaikās kājas pa arēnas apmali, dejos valsi. Nekā sevišķa, bet frakotais pātagas plikšķinātājs tik lepns, it kā pats to mācētu. Baltie zirgi ir skaisti, melnais dresētājs ar puncīti un isām kājām nav skaists, bet publikai klanās kā galvenais.

Ja pāri arēnai ceļ milzīgu būri, tad pa restotu eju, nīgri ņurdēdami, uznāks tīgeri. Dažs pat iespītēsies un negribēs nākt, un tad kāds no uniformām, reizēm papucis, bikstīs tīgeri ar dzelzs pulķi. Kad to dara papucis, Billei bail, lai arī restes starpā un papucis viņai teicis, ka tā tīgera negribēšana piederoties pie numura, lai publika jau pa gabalu dzirdot un redzot, cik šie briesmīgi.

Papucis viņai daudz ko paskaidrojis. Bille bija ievērojusi, ka tīgeris īpaši nikni rēc un kārsta ķetnu — nupat saplosīs! — kad dresētājs viņu biksta un pusbalsi saka: «*Golos! Golos!*» Dresētājs taču varētu tā nedarīt, ja tīgeris tieši par to tik ļoti pārskaišas? Bet papucis sacīja, ka «*golos*» nozīmējot balsi un dresētājs pats liekot tīgerim celt balsi tā, ka publikai šermuļi pa kauliem. Ja tīgeriem kas patiešām nepatīkot, tad lēkt caur degošu apli, un uz to lēkšanu tad dresētājs viņus labinot un drošinot, nevis mudinot niknumu rādīt.

Tad tīgeri vispār nebūtu dusmīgi, bet tādi prāvāki minkas vien, kas neskubināti nerēc un nemet ar ķepu?

Tomēr, tomēr. Tīgeris ir bīstams zvērs, un nevar zināt, kad viņš patiesi sarakosies un uzbruks dresētājam. Šis pats, kas tagad strādā, divas reizes plosīts. Tāpēc būra ārpusē atslietas plakanās dakšas un tie divi ugunsdzēsēji ar šļūtenēm gatavībā, jo ar krietnu strūklku varot tīgeri vest pie prāta.

Kad arēnā tīgeri, uniformas nestāv neko neredzošām acīm, bet skatās, vai nebūs jāķeras pie dakšām, un ugunsdzēsēji, ar pirkstiem uz šļūtenes sprūda, pusprietupus kā skrējējs pirms atspēriena, neatraudamies veras dresētājā un tīgerī, kas viņiem priekšā. Un arī pats dresētājs nekad negriež tīgerim muguru. No dresētāja acīm tīgeri bīstoties, no muguras ne. Tāpēc tīgeru numura laikā Billei sirds kakla galā. Par dresētāju.

Viņam pašam arī tīgera laiski liganā gaita un kustības ar pēkšņiem sasprindzieniem. Kad tīgeris ņirdz uz viņu zobus un rēc, dresētāja lūpas atvelkas, zobi pret zobiem, kurš kuru? Mati viņam viņnaini, tumši ar zeltotu atblāzmu, nolaistās vien, kad viņš atmet galvu. Tikai ne arēnas skaidās un asinis tos matus... Billei nosvīst plaukstas skatoties, viņa žņauga slapjās dūres, bet acis nenolaiž. Uzelpo un noslauka plaukstas brunčos tikai tad, kad tīgeri projām un dresētājs klanās publikai.

Uz kādreizējo baili, gaisa vingrotājiem, Bille tagad īsiem mirkļiem pat paskatās un acis taisa ciet tikai tad, kad sākas bungu sikā tirpoņa — arvien ātrāka un draudīgāka — vēstot, ka vingrotājs vai vingrotāja, ne pie kā nepieturoties, paceltām rokām metīsies lejā, bet nekritis, apgriezies ap trapeci kā riteņa spieķis ap asi. Acis vērt varēs tad, kad bungu tirpoņa apklusīs, šalks atviegloti aplausi.

Atviegloti vai vilušies? Kad Bille sēž, acis aizmiegusi, viņa ar visu miesu jūt gaisā kādu ļaunu gribu — it kā cilvēki visi kopā kārotu, lai vingrotājs krit un arēnā šķīst asinis. Un šī sajūta biedē viņu vairāk par pašu gaisa numuru.

Brīžiem Billei liekas — cirks nemaz tik ļoti nepatik. Viņa vienkārši labāk iet līdzī papucim, nevis sēž mājās un dara pretīgus darbus — teiksim, šuj sev kreklu. Kāpēc nevar pirkt gatavu kā citi, ja sākusies jauna, skaista dzīve? Bet nē. Tie gatavie esot adīti, ātri izstaiptoties un noplīstot. Turklāt dārgi. Un nekādu skaistumu jaunajā dzīvē mammucis neesot manījis. Tikpat grūti un vēl grūtāk. Vecāmāte arī noskalda savu parasto «ne mums kas bijis, ne būs» un «tauki tāpat ūdenim pa virsu, sauc par biedriem vai kungiem», un «tik ir, cik pašas rokām».

Cirks biedē un smīdina, cirks raibi spīd un laistās, cirks ir skaļš, aizžilbina un aiztrokšņo domas par pašas rokām, tik neveiklām un negribīgām. Cirkā lempis un muļķis ir cits — klauns milzumlielās

kurpēs, platās, brūkošās biksēs un sarkaniem, ķeraini izspūrušiem matiem.

Billei gan pielip citu smieklī, viņa gavilē publikai līdzī, bet sirds dziļumos viņai lempīgā klauna žēl. Viņa arī tāda pati un saprot, kā ir, kad nekas neizdodas, visi apsmej, grūsta un dunkā.

Bet lempim tik ļoti gribas kaut ko skaisti un veikli izdarīt! Citu numuru laikā viņš neiet pavisam prom, stāv maliņā un, muti sajūsmā iepletis, mirdzošām acīm skatās uz žonglieriem. Kad žonglieri izklanjējušies arēnu atstāj, lempis mēģina to pašu, bet vāļites un aplī krīt zemē, uniformas viņam visu rauj no rokām un stumj nost. Kad vīrves dejojātāju virvi laiž lejā un tā ļengani nokarājas pār arēnu, lempis mēģina iet pa ļengano virvi, visādi gorās, tomēr noturas, bet atkal viņu grūž zemē, viņš krīt uz muguras zāģu skaidās un bēdīgiicina savas milzīgās tupeles. Un tā viņam klājas vienmēr, lai dara ko darīdams.

Tikai viens sarkanā klauna joks Billei šķiet nelietīgs. Tas, kur viņš iznāk ar konfekšu kārbīņu vienā rokā un truša būri otrā.

— Rozīnes šokolādē! — viņš nobrēcas un klanīdamies iedod konfektes kādam vīram publikā. Tas priecīgs sāk ēst. Tad klauns izvelk no brūkošo bikšu kabatas tukšu kārbīņu, pabāž būri trusim zem līpas. Trusis līpu noskurina, kārbīņa pilna, klauns aurēdams nes to piedāvāt vēl kādam, bet pirmīt piekrāptais vīrs, splaudīdamies un nelabumā rīstīdamies, nomet savu kārbīņu un skrien laukā. Publika rēc locīdamās. Papucis gan ir teicis, ka konfektes bijušas īstas un saņēmējs cirka cilvēks, tomēr Billei nepatīk.

Bet par visu vairāk viņai nepatīk baltais klauns ar savu mironīgi nobalsināto seju, uzlauptajām uzacīm un plāno, ļauno muti.

Galvā nejaukajam parasti balta, ērmīga, tāda kā mazu bērnu cepurīte ar uzlocītām malām, mugurā zvaigžņota jaciņa, kājās īsas, kuplas bikses un sieviešu zeķes. Uz bikšdibena saule. Rokā allaž balta, apaļi uzpūsta pletnīte, ar to viņš sit sarkano klaunu. Pletne vareni plīkšķ, sarkanais brēc un raud, publika smejas. Kāpēc cilvēkiem tāds prieks, ka otru sit?

Klauns — tas nozīmē jokus, bet baltais tik skābs un garlaicīgs. Ja viņš dabū pa dibenu, tad tikai izbrīnīti piepūšas, un tad gan Bille smejas, jo tā viņam vajag, bet tas gadās reti.

Reizēm klauni runājas, tie laikam arī ir joki, jo publika smejas, bet Bille lāgā nesaprot — par ko. Klaunu valoda tāda savāda, it kā būtu latviešu, it kā nebūtu. Gluži kā operā, kur Bille tikai paretam kādu vārdu uzķēra.

Un vēl Billei nepatīk akrobātu stingie smaidi pēc numuriem — ielīmēti sejā kā Jūrasčūskai. Nu jā, papucis jau teicis, ka jāsmaida viņiem noteikti, it kā viņiem viss būtu bijis tīrais nieks, bet patiesībā viņu numuri ļoti grūti un bīstami, pie tiem visa miesa sāp un nervi trīc, tāpēc smaidis diez kā neizdodas.

Bille saprot, Billei akrobātu žēl, tomēr viņu smaidi pārāk atgādina Jūrasčūsku un nepatīkšanas skolā, jo Bille vairs nav apdāvinātais bērns, bet pēdējā nejēga un dauzoņa. Vai katru dienu Bille nes mājās piezīmes par neuzmanību, stundu traucēšanu, un traucēšana ir tā, ka Bille atkal pajautā kaut ko nepareizu. Rakstu darbos citas dabū divniekus par kļūdām, Bille par traipiem, jo kļūdu viņai nav, bet traipi gadās, un, ja ne traipi, tad rokraksts neglīts.

Mammucis galvu vien saķer pie kārtējās piezīmes vai divnieka un, kad Bille iet papucim līdz uz cirku, pukst: — Lai tikai divnieks atkal! Ko viņa tur mātās? Dzert? Par krogus meitu pataisis, tad būs!

Dzert Bille nav iemācījusies, tatārmaizes ēst gan, jo starp izrādi un mājās iešanu ir kāds brīdis cirka vīru gērbtuvē un dažkārt itin garš brīdis.

Līdz tam gan labu laiciņu Billei jāstaigā pa cirka gaiteni, kur ož pēc zvēriem, sviedriem, pūdera un sazin kā, un projāmģājēji noskatās uz Billi: kas tādām skuķim te darāms? Bet Bille izliekas to nemanām, viņa staigā, rokas aiz muguras salikusi, vai pēta afišas un fotogrāfijas pie sienām. Īpaši lielo, kur dresētājs ar tūgeri un smaida abi, jā, jā, pat tūgeris.

Fotogrāfijā skaidri redzams, ka uzacis, lūpas un vaigi dresētājam krāsoti. Tas ir vienīgais, kas Billei pie viņa nepatīk. Vīrietim nav jābūt krāsotam. Bet tā vajagot. Cirkā krāsoti visi, tikai uniformas ne. Bille nopūšas, skatās, staigā un gaida gērbtuves durvju spraugā parādāmie papuča galvu. Tad viņa var iet iekšā.

Uniformas vairs nav uniformas, sarkanā klauna deguns un ķerainie mati nolikti pie spoguļa, baltā klauna micīte un bikses ar sauli dibenpusē karājas uz vadža, apkārt mētājas grima pieslaucīti vates kumšķi.

Malu malās glāzes un alus pudeles. Tā baltā, stiprākā, gan izgudrēm noslēpta, gadījumam, ja priekšniecība uzskriētu virsū. Šnabis te nav atļauts. Un kāds no vīriem jauc prāvā bļodā maltu, jēlu gaļu ar pipariem, sāli, siki sagriežtiem sīpoliem. To tad ziež uz sviestmaizes un sauc par tatārmaizi. Kad Bille šķebinādamās pirmoreiz gabaliņu nokoda, izrādījās gardums.

— Kur jūs ņemat gaļu? — Bille tad jautāja.

— Tīģeriem zogam, — teica sarkanais klauns.

— Tīģermaizes! — iespurcās Bille.

Baltais klauns kaut ko krieviski sacīja dresētājam, tas uzsmaidīja Billei un palocīja galvu — jā, tīģermaizes gan.

— Un tīģeri nedusmojas? — Bille iedrošināta jautāja.

Kā nu ne? Vai tad nedzirdēja, kā viņi rēca? Viņi jau zināja: kamēr ir arēnā, gaļa būs nozagta.

To baltais klauns. Izrādās, ka viņš pat smaidīt māc un vispār izskatās pēc laipna, gudra cilvēka. Teiksim — skolotāja, jo skolotājs gadās arī labs. Un viņš sauc Billi par smuko jaunkundzi un vienīgo dāmu kompānijā, bet tas neko nelīdz, Billei viņš nav paticis un nepatīks.

Sarkanais klauns arī vairs nemaz nav lempis. Viņam ir smuidrs akrobāta augums un iznesīga stāja. Uz ielas neviens nepazītu klaunu, par kuru cirkā smējies. Sarkanais Billi par smuko jaunkundzi nesauc, viņš allaž tāds aizdomājies, paceļ kopā ar citiem glāzi, uzkož un skatās grīdā.

Bille loka iekšā tīģermaizi pēc tīģermaizes, tik gardas tās ir, un skatās uz dresētāju.

Tas papuča draugs Vilitis, kurā Bille it kā iemilējusies neatminamā zīdaiņa vecumā, gan būs mammuča izdomāts, lai apņirgātos. Tāpēc mājās, stāstīdama par cirku, Bille nekad nepiemin tīģeru dresētāju, jo nu laikam patiešām ir iemilējusies. Ja visu laiku jāskatās tikai uz vienu cilvēku un jāredz viņš, kur viņa nemaz nav, pat skolas solā sēžot, un jādomā par viņu, tad tā ir un ir iemilēšanās.

Dresētājs nav novilcis savu tresoto svārku, tikai atpogājis. Krekls arī līdz jostai vaļā un pāri krūtīm stieejas divas grubuļainas rētas. No tīģeriem. Skropstas dresētājam garas un visbiežāk nolaistas, jo viena acs viņam no stikla un arī vaigs tajā pusē, kad bez grima, tāds dīvaini bāls un āda it kā uzspīlēta ar siku, baltu punktiņu rindām no deguna līdz žoklim. Un tomēr viņš ir skaists vīrs.

Tie, kas māk krieviski, ar viņu runā. Pret citiem dresētājs paceļ glāzi, vienmēr līdz malām pilnu un tikai no baltās pudeles, uzsmaida, saka «Proziti!» un izmet vienā rāvienā. Maizi virsū neēd.

— Tīģeri šodien nebija pie laba prāta. Viņam gāja grūti, — papucis pačukst.

— Man neizskatījās, — Bille saka.

— Publika to neredz, tikai zinātāji.

Papucis ir zinātājs.

Tīģeru nelabo prātu var dzirdēt arī ģērbtuvē: kaķiski šņācieni, spurcieni, ierēkšanās un nemiers gaisā. Dresētājs atslienas, ieklausīdamies ar vienu roku pogā ciet tresoto mundieri, otra roka noliek glāzi uz grīdas.

Un tad nigrā ņurdoņa uzsprāgst tādā rēcienā, ka plānā siena sadub un baltā klauna bikses uz vadža sadreb, bikšdibena saule sašķiebjas greizā viepli, sarkanā klauna deguns pie spoguļa palecas. Šķindieni, dārdieni, cilvēka aizkļiedziens.

Dažos garos soļos dresētājs jau pāri istabai, iziet un aizver aiz sevis durvis. Pēc mirkļa viņam pakal izmetas kāds virs no uniformām. Tad papucis.

Bille raujas papucim līdzī, bet sarkanā klauna roka nogrābj viņu aiz locītavas: — Sēdi! Tevis vēl trūka!

Bille sēž, tric un klausās rēcienos, kuru pastarpēs vīru balsis, soļu švīka, brikšķi. Tīģeri būtu izlauzušies no būriem?

Sarkanais klauns gan tikpat gurdens un aizdomājies, it kā tur ārā nekas nenotiktu, viņš neceļas vis kājās un neiet glābt, bet roka tur Billes locītavu cieši, ne izrauties un ne mesties starpā, kad tīģeri klups dresētājam virsū. Bille mestos. Un, kad viss būtu galā, dresētājs paceltu viņu, beigtu un asiņainu, uz rokām, un visi saprastu.

Citu balsis rēcienu pastarpās vairs neskan, tikai dresētājs dudina, kā bērnu midzinādams. Ja tīģeri tagad klups viņam virsū, varbūt tik briesmīgi nesaplēsīs? Bet dresētājs būs zaudējis daudz asiņu, vajadzēs pārlīet, un Bille atdos savas asinis līdz pēdējam pilienam, izglābs, pati mīrs un gulēs bāla, bāla. Papucis sacis: — Mana meita viņu milēja. — Un visi virišķās skumjās nolieks galvu. Dresētāja garās skropstas nodrebēs.

Tā būs labāk. Ja tīģeris Billi plosītu un pavisam nenoplēstu, pēc kā

viņa tad izskatītos? Jau tāpat nesmuka, kur nu vēl ar stikla aci vai šuvuma punktiem vaigā?

Izdomājusi, ka mirs skaisti, Bille vairs netrīc. Arī tūģera rēcieni isāki. Atgriežas papucis un otra uniforma. Briesmas būtu pāri? Sarkanais klauns atlaiž Billes roku. Tagad viņa varētu skriet, bet ko nu vairs? Pirmīt būtu licies, ka viņa skrien papucim līdzī. Un tagad tikai dresētāja balss klusi labina, tūģeri nerēc.

Dresētājs ienāk nedzirdamā soli kā no bērna gultas, nosēstas, paņem no grīdas glāzi un dzer, pāri glāzes malai skatīdamies uz Billi, kas sēž pie pašām durvīm, un Bille skatās uz viņu tā, ka pat aklam būtu skaidrs: jā, Bille atdos par viņu dzīvību katrā laikā, Bille metīsies starp viņu un visniknāko tūģeri, Bille nežēlos savas asinis līdz pēdējai lāsītei...

Dresētājs ir izdzēris glāzi un kaut ko krieviski runā papucim, bet papucis nesaprot un bezpalīdzīgi pagriežas pret balto klaunu. Baltais saka, dresētājs jautājis, vai tad Bille bārenīte, pavisam bez mātes, ka jāņem līdzī. Bērniem te neesot vieta.

Baltajam klaunam seja nu tāda kā arēnā, kad viņš ar savu pletnīti dauza sarkano klaunu, un papucim satvīkst ausis, tad piere un vaigi, papucis stāv tikpat lempīgs un nelaimīgs kā sarkanais klauns. Vienīgi publikas nav, kas smietos un aplaudētu.

Bille ir piecēlusies un rausta papuci aiz piedurknes — ātrāk, ātrāk prom. Ar acs kaktiņu redz dresētāju, bet dresētājs skatās tukšā glāzē. Visi pēkšņi skatās kaut kur citur, kad Bille velk papuci laukā no ģērbtuves, gaitenī, kur ož pēc lielajiem kaķiem — tūģeriem, pēc zāģu skaidām un pūdera, kur Billei nav vietas, jo Bille ir bērns.

Bērns nāk virsū no spoguļa. Acis asarainas, pelēkās plāno matu šķipšnas nokārušās, tievās kājas zem skolas kleitiņas. Un papucis pie rokas, ne vairs brašā uniformā, bet pelēks, mazs, pēkšņi sakrities vīriņš.

Papuča un Billes acis spoguļi satiekas, bet papucis neapņem viņas plecus, nepiespiež pie sāna. Un tad jau spogulis ir garām. Un garām cirks. Bille vairs ne kāju te nespers.

Savu tievo kāju zem pārkrāsotās kleiteles.

ARDIEVAS KLAVIERĒM

Paslēpusi aiz muguras roku ar salmeņu pušķīti, Bille pēdējo reizi pārļaiž acis klavierskolotājas istabai, ko gandrīz visu aizņem melnais flīgelis ar diviem klaviersoliņiem priekšā. Pārējais ir sienas. Divas no grīdas līdz griestiem ar grāmatu un nošu plauktiem. Billei arī būs, kad izaugs liela, to viņa cieši apņēmusies. Tikai visas četras. Ar grāmatām, grāmatām, grāmatām. No grīdas līdz griestiem.

Otras divas sienas Billei tik ļoti nepatīk. Tās viscaur ierāmētās, pabalējušās fotogrāfijās ar plašiem parakstiem un veltījuma vārdiem. Bille zina, ka tie ir gan dziedātāji, gan kolēģi, gan diriģenti, ar kuriem kopā muzicēts. Aiz dažām fotogrāfijām aizspraustas sakaltušas rozes. Vēl ir Laumas Reinholdes un Ilzes Reinholdes koncertu afišas un pat mazs lauru vainags. Apsudrabots.

No visas šīs godības skolotājas māsa, vijolniece, dzenā putekļus ar gaiša spalvu slotiņu, tikai no rozēm nevar, tās gluži pelēkas. Tomēr viegla, tikko jaušama rožu smarža istabā. Un putekļu smarža. Un vecu grāmatu.

Rozes ir lepnas puķes. Skolotājai pienākas rozes, un Billei kauns par savām sikajām, mammuča dārziņā augušajām salmenēm.

— Ko lai dara, — nopūšas skolotāja, un viņas māsa nopūšas līdzī. — Varbūt ar laiku pāries. Tev bija tik labas rokas.

Billei labas rokas. Jel kas viņai bijis labs. Bet izbijis.

Kamēr skolotāja uz atvadām pa pusei apņem viņas plecus, Bille pamanās atlikt elkoni un nolikt uz flīgeļa malas salmeņu pušķīti. Pasniegt rokā tādu nabadzību neuzdriktas.

Divas galvas skumji palokās, četras acis žēli noskatās uz Billi. Viņa apsviežas un izskrien pa durvīm. Tikai neapraudāties!

Un uz mājām, kur viņas rokas nekad nav bijušas labas un tagad jau pavisam ne. Kreisās rokas locitavā apaļš bumbulis sāp pie katras kustības, un, jo kustība sikāka, jo vairāk sāp. Tāpēc par klavierēm, kur pirkstiem nīrbēt jānīrb, vairs nav ne runas.

Un, kā Bille pie sāpīgā bumbuļa tika, tas garš stāsts.

Sākās ar jauno vingrošanas skolotāju. Vai kā vingrošanu tagad sauca: fizikultūras. Billes apziņā vārds «kultūra» nekādi nesaistījās ar nievīgi šņācošo «fiz», nedz ar vingrošanu, toties pati skolotāja patika ļoti. Citām meitenēm arī.

Viņa bija kā pieclatnieka Milda vai tautumeita no «Atpūtas» vāka. Viļņainie, gaišie mati sapīti bizēs un sasprausti skaistā pakauša mezglā, pie deniņiem kāda sika sprodziņa vienmēr atrisusi, un tas vēl jaukāk. Zilās acis smaidīgas, bet ne ar to dumjo priecīgumu, kas tāpēc, ka neko negrib redzēt, lai nav jāsarūgtinās. Acis varēja būt arī vēriņas un nopietnas. Acis dzīvoja līdz tam, uz ko skatījās. Un vingrošanas, tas ir, fizikultūras stundās, kas vispār arī vairs nebija stundas, bet nodarbības, viņas vingroja, gāja rotaļās, spēlēja kādu spēli kopā ar skolotāju kā ar draudzeni, kurai vienkārši labāk padodas, bet kura nebūt ar to nedižojas.

Pērnā skolotāja tāda nebija. Arī meitenēm patika it labi, arī jauna, skaista, lokana, jā, bet pērnā to ne mirkli neaizmirs. Viņas komandas bija kā pātagas plikšķi gaisā, un turējās viņa kā zirgu dresētāja, kas arēnas vidū gaida aplausus par savu varēšanu. Aplausi skan, dresētāja, galvu atmetusi, smaida, spiež rokas pie krūts vai plāta uz zirgiem: sak, ko nu es, bet zirgi goddevīgi noliekuši pieres ar stāvo pušķu slotiņām vidū...

Mudīte un Maiga vairs nesēdēja zāles malā uz sola un nenoskatījās, kā klasesbiedrenes vingro. Maiga laikam bija vispār aizgājusi uz citu skolu, vairs nenāca. Bet Mudītei skolotāja bieži kavējās blakus, dažkārt lika turēties pārējām līdz, dažkārt izdomāja citas kustības, kas Mudītei pa spēkam, lai viņai nereibst galva.

Billei skolotāja blakus neturējās, bet viņas skatienu Bille juta bieži. Tikai skolotājas acis nesapina rokas un kājas, nedarija tās vēl lempīgākas, un bija it labi. Divniekus un trijniekus par vingrošanu skolotāja nelika, piezīmes uzdevumu burtnicā nerakstīja.

Kādu dienu skolotāja Billi un Mudīti pati aizveda pie skolas ārstes, pūcīgas sievas biezās brillēs. Pūcīgā viņas ilgi spaidīja, grozīja, locīja kā no veikala pārnestas lelles, pētīdama, ko ar tādām var iesākt, ko nevar. Daudzīja ceļgalus ar mazu āmuriņu. Lika aizvērtām acīm vai nu trāpīt ar pirkstu degungalā, vai stāvēt izstieptām rokām. Visādi izdarījis.

No vingrošanas viņas nebija atsvabināmas, nebūt ne. Taisni otrādi. Mudītei vajadzīga vēl papildu vingrošana ārpus skolas. Iztaisnojoša, pie speciālista. Billei varbūt līdzēšot papildu sporta nodarbības. Billei miastēnija. Bet bērniņā vēl varot cerēt, ka labojama.

Bille nezināja, kas ir miastēnija. Ārste, un laikam arī skolotāja, zināja. Viņas izskatījās ļoti nopietnas. Bille uzreiz jutās svarīgāka. Pat it kā svinīga. Varbūt viņa uz nāvi slima? Kurš katrs vis nav!

— Kas ir miastēnija? — Bille jau kāpnēs vaicāja skolotājai.

— Tas vārds nozīmē, ka tev vairāk jākustas. Jāslido. Jāslēpo. Es parunāšu ar taviem vecākiem.

Tas būtu viss? Un nemaz uz nāvi slima? Ko tad viņas ar pūcīgo bija tik nopietnas?

Bille pagaidīja, lai skolotāja aiziet, un iegriezās bibliotēkā. It kā zagšus, it kā viņa te nenāktu vai ik miņu dienu.

Bibliotekāre apsveica viņu ar parasto: — Nu, ko lai es tev dodu? Tu jau man te gandrīz visas grāmatas esi izlasījusi!

— Vai jums, lūdzu, ir svešvārdu vārdnīca?

— Ir, bet līdzī nevaru dot. Allaž kādai no vecākajām klasēm ievajagas.

— Es tikai vienu vārdu.

Bibliotekāre atnesa vārdnīcu, un Bille uzmeklēja miastēniju. Izrādījās, ka tas ir iedzimts muskuļu vājums. Vērts bija tādu vārdu lietot! Bille pati zināja, ka viņai maz spēka, ātri nogurst. Nekā liktenīga. Bille jutās dziļi vilusies.

Bet viens labums tomēr. Un kāds vēl! Skolotāja laikam ar vecākiem runājusi, jo papucis nopirka Billei baltos zābaciņus ar slidām. To skaistumu! Un zābaciņi tik stingri un kļāvīgi piegula kājām. Un spožās slidas ar apaļajiem galiņiem zibēja kā zvaigžņu kritiens melnā debesī.

Bille pirmo vakaru pat gribēja savus slidzābaciņus ņemt gultā līdzī, bet mammucis sabrēca, lai tikai tās acis arī vēl izdurot, tad būšot! Tad redzēšot!

Blakus gultai uz krēsla nolikt atļāva. Bille ilgi nevarēja aizmigt, ik pa brīdim stiepa roku un apglaudīja zābaciņus. Atlika vienīgi iemācīties slidot.

Pirmo reizi uz slidotavu Billi aizveda papucis, tovakar brīvs no darba. Lika Billei novilkēt gumijniekus no jau isajā šurpceļā galīgi nosalušām

kājām, jo slidzābaciņos vajadzēja plānas zeķes, uzvilkt baltos zābaciņus ar zvaigžņu zibšņiem apakšā, lika stingri savilkt saites. Nemaz nebija tik viegli, jo acis apkārt vien šaudījās uz slidotāju pūli, gaismām, dvašas mutulišiem. Un tumsa virs slidotavas nebija melna, bet dobji zila.

Bille gribēja šauties tūliņ uz ledus, bet papucis teica: — Pasēdi! Dabūšu krēslu, — un aizgāja.

Zābaciņi tikai krēslā sēdēšanai? Pa slidotavu daži vizinājās tādos kā kamankrēslos — viens sēdēja iekšā, otrs stūma. Daži stūma tukšu krēslu. Kāpēc?

Kad tukšo kamankrēslu piebīdīja papucis un Billei ļāva slieties kājās, Bille saprata, kāpēc, jo labi, ka papucis pārķēra, būtu nožāvusies. Izrādījās, ka slidās pat stāvēt uz ledus jāmak.

Billei nu vajadzēja ķerties pie kamankrēsla stumjamā stieņa, turēties kājās un bīdīt krēslu pa priekšu.

Bille gribēja papuci tūlīt vizināt. Pa daļai tāpēc, ka papucim no kabatām rēgojās Billes gumijnieku purni, tas izskatījās nelāgi, citiem te slidotavā nekādas zābaku galvas no kabatām nelīda, un Billei bija par papuci kauns.

Papucis nesēdās, staigāja blakus, un re! — pēc kāda laiciņa Bille jau kājās turējās brangi un stūma krēslu tik ātri, ka papucim vajadzēja rikšot. Tad viņš beidzot iesēdās un Bille vizināja. Stumt smagāk, bet it kā drošāk arī.

— Es tevi katru vakaru vizināšu! — Bille kļiedza pret vēju.

— Un kas ies darbā? — pār plecu jautāja papucis.

Nu jā. Papucis bija uniforma. Papucim vakaros vajadzēja godbijīgi stāvēt arēnas uzejā vai ritināt paklājus, lidzināt skaidas, sliet būrus un raudzīt, ka tīģeris neuzbrūk dresētājam.

Dresētājs Billi toreiz tik ļoti apvainoja, ka uz cirku papucim līdzī viņa vairs negāja nekad. Tomēr domāt par dresētāju bija ne tikai sāpīgi, bet arī saldi. Jocīga sajūta.

Bille iemācīsies slidot ļoti skaisti. Tā, kā te dažas, kas īsos, īsos svārciņos meta lokus un griezās virpuļos — svārciņi tad ap viduci kā līdzens šķīvis, tikai drusku viļņojās. Un tīģeru dresētājs kādu vakaru ienāks slidotavā, redzēs, cik brīnišķi Bille slido, un varbūt uzlūgs slidot pāri. Daži te tā slidoja, rokās krusteniski sadevušies...

Turpmāk Billei katru vakaru jānāk uz slidotavu pašai vien. Pieteikts, ka vismaz nedēļu jāturas pie krēsla, kamēr kājas īsteni pierod, un pareizi vien bija — kad Bille mēģināja bez, tūlīt iestādīja ledū pamatīgu bieti. Bet sapnim par īsajiem slidošanas svārciņiem mammucis pārvilka strīpu uzreiz: jau tā esot iztērējušies par zābaciņiem un katru vakaru biļetes nauda klāt. Svārciņi būtu nieks, mammucis varētu no kaut kā pāršūt, bet zem svārciņiem vajagot tādu zeķu, kas vienlaik bikses arī. Triko. Kur ņemšot, cik vēl maksāšot? Un daišslidotāja no tāda lēvura tāpat neiznākšot, lai neiedomājoties.

Ko tur lai saka? Slidotava Billei patika, bet viņa nogura ātri un tik pēkšņi, ka dažreiz likās, līdz mājai netiks... Kam tādaiisie svārciņi? Stumdisies tāpat mēteli, tas vismaz jauns, mammucis pašuva. Ap kaklu pūkaina dzeltenas ādas apkaklīte un plecu galos pa pušķītim. Bet arī lepnums par jauno mēteli ilgu mūžu nenodzīvoja.

Vai tas nebija jau otrajā vakarā, kad, garām slidojot, divas svešas skuķes sabikstījās: — Skat, kāds šai mēteli! Pleci!

— Sprāguši cāļi uz pleciem!

— Un vecā vista ap rīkli!

Skuķes zviegdamas aizšāvās. Viņas slidoja labi. Bille tā sakaunējās, ka klupa ar visu krēslu. Viņai mēteli bija licies skaists, bet tagad šķita, ka visi skatās tikai uz viņas mēteli un smejas. Jo nevienai patiesi tādu pūkainu uzpleču nebija. Būtu noplēsusi, tikai ko mājās mammucim sacīt? Mammucis tā pūlējās... Bet kāpēc mammucim vienmēr vajag, lai nav kā citiem? Lai Billi apsmej, lai Billei sliktāk?

Bille, pagalam sarūgtināta, jau stūmās uz garderobi, kad uzgrūdās vingrošanas skolotājai. Izrādījās, ka skolotāja arī neprot slidot. Cik ilgi Bille jau slidojot, un vai Bille nevarot viņai palīdzēt? Mācītos abas kopā.

Nu Billei aizmirsās nelaimīgais mēteli un ņirdzīgās skuķes. Slidot ar skolotāju, palīdzēt skolotājai!

Viņas nu stūma katra savu krēslu un skatījās, kā traucas un virpuļo mācētāji. Bet Bille vairāk skatījās uz skolotāju.

Skolotājai arī nebija īso bruncišu — plisētie svārki zem ceļgala un biezs, rupji adīts džemperis ar augstu kaklu. Galvā cepurīte no tās pašas dzijas, ļoti vienkārša. Un gari, rakstaini cimdi. Bet Billes

skolotāja skaistāka par visām, un Bille lepna, ka blakus viņai un pat palīdz.

Palīdzēt gan tikpat kā nevajadzēja. Īstenībā nemaz. Kad Bille pārāk cieši un atklāti skatījās, skolotājai drusku sametās kājas, bet viņa allaž paguva stingrāk pieturēties pie stumjamā stieņa, gar zemi nekrita.

Viņai blakus Bille tā būtu slidojusi līdz mūža galam. Bet drīz skolotāja paskatījās uz Billi vienreiz, otrreiz un teica: — Piekusu. Neiesim mājās?

Gāja. Un izrādījās — pašā reizē. Billei jau stilbi sāpēja. Pie Vārnuielas viņas atvadījās, un tad Bille uzreiz atcerējās beigtos cāļus, norāva vienu uzpleci un iemeta caur stūra mājas redeli pagrabā. Mājās teica, ka nezinot, kurā brīdī notrūcis un pazudis, dabūja dzirdēt lēvuru, mežoni, tādu kā dullu puiku, kas visas drēbes uz vietas saplēš, bet Bille laida pār galvu, viņa prātoja, vai skolotāja atnāks rītvakar arī.

Atnāca, un tā katru dienu, līdz kamēr varēja nestumt krēslus un pat slidot pāri — rokas krusteniski. Tas bija priecīgs laiks! Bille vienmēr steidzās uz slidotavu, lai būtu pirmā, lai skolotājai nevajadzētu gaidīt un, galvenais, lai viņa nesatīktu citu, ar ko slidot pāri. Un vai tā cita saprātis, ka skolotāja ātri nogurst un tad jāmet miers?

Nelaimes vakarā Bille arī atnāca pirmā un, uz slidotavas vārtiem atskatīdamās, gaididama izgriezās uz ledus nomaļus raibajam baram, kurā trenējās arī kāds ātrslidotājs uz savām plānajām nazenēm. Uz priekšu salicis, viena roka aiz muguras, otra vēzējās gaisā, viņš triecās kā lidojumā aizšauts vanags, visi steidzīgi šķīra viņam ceļu, Bille no brīnumiem nepaspēja.

Ātrslidotājs uzskrēja viņai virsū, pats saļodzījās gan, taču nenokrita un aizbrāza tālāk, bet Bille palika uz ledus guļam. Kritot viņa bija grūdsusi roku uz priekšu, lai noturētos, bet nenoturējās. Roka nu sāpēja tik plēsīgi, ka Bille uzreiz pat piecelties nevarēja. Vai varbūt tāpēc, ka triekusies pret ledu ar galvu arī? Asaru aizplūdušās acis slidotava griezās ap viņu kā milzu karuselis.

Slidotava? Nē, kājas, kājas, kājas karuselīgi sviedās no viņas prom. Būtu jel kādas griezušās klāt, palīdzējušas. Bet nē!

Bille nu raudāja balsi. Kaukšus. Ne tikai no sāpēm. Viņa te paliks un

nosals! Aizslidos slidotāji, apklusis mūzika, nodzisis gaismas, un neviens pat nepamanis, ka viņa te guļ uz ledus.

Skolotāja varbūt jau atnākusi un skatās pēc Billes, bet skatās uz galvām un neredz, ka Bille guļ zemē. Ai, ja pieslidētu skolotājas zābaciņi!

Un beidzot slidēja gan šurp. Laikam asaru dēļ skolotājas slaidās kājas izskatījās tik resnas, ka virs zābaciņiem miesas vaļņi.

— Tu sasities? Netiec augšā? — jautāja sveša balss.

Pār Billi bija noliekusies apaļa seja, tik apaļa, ka vaigi saspieduši acis pavisam šauras, bet šaurajās acīs žēlums: — Nāču! Es palīdzēšu.

Resna roka saudzīgi pabāzās zem Billes vidukļa, Bille ar savu veseļu roku pieķērās svešam, asam mētelim un tika uz kājām. Bille turējās, mētelim piespiedusies, kamēr pārgāja reibonis.

— Ko tu sasiti?

— Roku. Briesmīgi sāp. Un galvu.

Tāpat, vidukli apķertu, resnā meita aizveda viņu līdz soliņam, izņēma garderobē Billes gumijniekus, pārāva viņai kājas. Pati Bille ar vienu roku to nebūtu varējusi.

— Paiet vari?

Bille piecēlās kājās. Galva vairs nereiba.

— Varu, — viņa šaubīgi teica.

— Kas sāp?

— Roka. Ļoti.

Resnā piedūrās sasistajai rokai. Bille iekaucās kā plēsta.

— Es tevi aizvedīšu uz Sarkano Krustu.

— Nē, nē! — Bille šausmās izgrūda. Tikai ne to! Uz Sarkano Krustu gāja, kad bija dzērumā sakāvušies līdz asinīm vai ko salauzuši, un tur meloja, ka durvju kliņķim uzskrējuši vai pa kāpnēm novēlušies. Sarkanais Krusts bija kauns un negods. Bille tikai sasitusies. Pāries.

— Es gribu mājās!

— Kā redzi. Bet vienu es tevi nelaidīšu. Tu tālu dzīvo?

— Vārnu ielā.

— Nu, tas pavisam blakus.

— Nevajag, es pati.

— Vajag gan. Nerunā preti.

Ar veselo roku savas glābējas elkonī ieķērusies, Bille lēni, lēni, vēl arvien pēc skolotājas skatīdamās, gāja laukā pa slidotavas vārtiem. Skolotāju neredzēja. Tikai ātrslidotājs salicis, roku vēzēdams, aizšāvās gar malu. Viņš neko nebija pamanījis.

Pa ielu gāja daudz ātrāk. Billei gribējās pie mammuča. Mammucis kaut ko darīs, līdzēs. Un pašai savā gultā kārtīgi izraudāties.

Resnā meita aizveda viņu līdz dzīvokļa durvīm, kas jau bija vaļā, jo mammucis, kaut ko aizdomīgu saklausījis, stāvēja uz sliekšņa.

— Kas tad nu atkal?

— Smagi nokrita slidotavā. Es palīdzēju pārnākt, — svešā meita sacīja klusā, tik vainīgā balsī, it kā viņa katru dienu vestu mammucim klāt apdauzītus skuķus. — Piedodiet.

— Nav par ko, — mammucis teica. — Paldies.

Resnā meita arī sacīja: — Nav par ko, — un aizgāja.

— Pa durvīm nevar izlaist, lai sprandu nelauztu nost! — mammucis sāka pogāt Billei mēteli vaļā.

Kad piedurkni vilka no sasistās rokas, Bille iekaucās.

— Roka?

— Roka...

— Nu tad sakod zobus un turies. Jāredz, vai nav lauza.

Kad mammucis spaidīja sagrūsto locītavu, nelīdzēja nekāda zobu sakošana. Tikai bļāvieni bija kā teļam ar aizsietu purnu.

— Lauzta nav, — mammucis atviegloti sacīja.

Locītavai uzlika etiķskābā mālūdenī mērcētu, biezi salocītu lupatu, pārlika ar dzeltenī murcītu, it kā vaskadrānas gabalu un vēl cieši notina ar marles saiti. Mammucim atradās tāds vairākkārtīgi mazgātu un gludinātu marles saišu vistoklis.

Beidzot Bille ar etiķskābā mālūdens kompresē iesaiņotu roku, vilnas kapzeķēm nosalušajās kājās un silti sasēgta, bija savā gultā. Karstas kumelišu tējas krūze blakus. Nu varētu izraudāt sāpes un bēdas, bet raudiens vairs nenāca, kaut gan roka sāpēja gauži.

Tā Bille tika pie nejaukā bumbuļa kreisās rokas locītavā. Divas dienas negāja skolā, tad atkal gāja.

Rakstīt ar labo roku, pieturēt burtnīcu ar bumbulīgi kreiso varēja,

vingrot arī varēja, vienīgi pa zviedru sienu kāpelēt ne. Smagi turēties vai ko celt ar kreiso roku nevarēja. Un klavieres tikai ar labo, līdz kamēr pat skolotāja sacija, ka jāpamet, jāzveseļojas.

Baltos, skaistos zābaciņus ar slidām papucis pārdeva un nodzēra. Nu jau vairs nebija jātiek uz augšu, jāmaksā par guntiņu būšanām, klavierstundām, slidotavu. Papucis atkal dzēra un no cirka viru gērbtuves mājās nāca arvien vēlāk.

Viss nu bija pa vecam. Tikai bumbulis klāt. Un salmenes uz skolotājas flīgeļa.

DZIMŠANAS DIENA

Sapnī Bille sēž pie klavierēm un ar veselo roku spēlē tik skaisti, ka pašai prieks. Skolotāja, pret klavierēm atspiedusies, raugās uz Billi, smaida un māj ar galvu: — Tā! Tā! Labi! Ļoti labi!

Pār klavierēm it kā saules stars, kurš griežas, un dzirksteļo siki putekliši, un pati Bille pie tām klavierēm sēž gaisā. Izbijusies, ka soliņa nav, Bille pēkšņi krīt, bet krīt saldi, saldi un ilgi, līdz acis atveras.

Nav klavieru un skolotājas, tā ir mīlotante, kas stāv pie gultas ar dzegužpuķi rokā, smaida un skatās uz Billi. No savas sienmales, elkonī pieslējusies, skatās Anita un arī smaida. Bet mūzika skan joprojām. Kā tad skan, ja Bille vairs nespēlē? Sapnis nebūtu beidzies?

Billes acis noslīd uz galdiņu. Tur salocīts balts lakatiņš ar dzeltenu ziedu vitni apmalē un blakus spēlē pulkstenis. Ai, tas taču mīlotantes dārgais mūzikas pulkstenis, ko parasti glabā kumodes atvilktnē, linu drāniņā ietītu, un laukā ņem un uzvelk tikai pa augstiem godiem. Pulkstenis spēlētu Billei? Tas nu gan nekādi nevarētu būt!

Tomēr. Kad nošķind pēdējā nots, mīlotante un Anita vienā balsī saka: — Daudz laimes dzimšanas dienā! — un Billes pirkstos izrādās rasainā dzegužpuķe.

Nu Billei apraso acis arī. Viņa iespiež seju mīlotantes blūzes piedurknē — spodri baltā, smaržīgā, Billei par godu apvilktā. Mīlotantes elkonī ir miļi un silti.

Mīlotante pieliecas, noskūpst Billi uz pieres un saka: — Dod bučiņu Anitai arī!

Bille sadurstās — ar Anitu nekad neko nevar zināt, sāks vēl kauties. Bet Anita papeš rokas un ar skaļu plikšķi nobučo Billi pati.

Dzimšanas diena. Nu jā, Billei taču paliek desmit gadi. Bille ir laimīga un apjukusi reizē. Nekad viņa nav dzimšanas dienā modināta ar mūziku, nekad viņas dzimšanas dienas nav bijušas svētki, un pēkšņi — ir. Pavisam sakaunējusies viņa saka: — Paldies! — un raušas no gultas ārā.

Kad brokastis pāēstas un jādzen lopi ganos, Bille jautā: — Es šodien drikstu uzsiet jauno drānu?

— Nu, ka driksti! — kā saimniece un noteicēja atbild Anita. — Tev dzimšanas diena.

Bille drošības pēc paskatās uz mīlotanti. Mīlotante pamāj ar galvu, un Bille iet pēc jaunās drānas.

Patiesībā viņai lakatu siet ne drusku negribas, lakatus viņa necieš no sāкта gala, bet šis ir dzimšanas dienā dāvāts, lai Billei prieks.

Ir jau arī. Dzeltenās puķes ar brūniem viducišiem un brūni zaļām, kruzuļotām lapām tik skaistas, drāniņa tik smaržīga un viegla. Bille to labāk nēsātu rokās, apmīlotu, skatītos uz dzeltenajām puķēm, bet jāšien galvā.

Spogulis rāda, ka Billes galvā drāniņa vairs nav skaista — puķes īsti redzamas tikai zem zoda sasietajos stūrīšos, gar malām vienīgi ielokos parēgojas kādas ziedlapas kruzulis. Un mezgls grasās šķiebties jau, nule sasiets, vēlāk būs zem auss...

Bille nopūšas, bet pārāk nenoskumst, jo prātā vēl pulksteņa mūzika, miesā silst pamošanās saldaiss kritiens un vaigā mīlotantes piedurkne. Lai ir kā būdams, Billei dzimšanas diena.

Ārā saule pa visu sētu un maurs dzestri zibinās rasā, bet tas arī nekas. Dzimšanas dienai par godu kājas ieautas vilnas zeķēs un pastaļās, nebūs jākāpj govs plāceni sildīt. Mežmalā dzeguze kūko ilgus, ilgus gadus, no otrējā meža aiz Dižbitēm preti sitas atbalss, un pa vidu vidžina sīki putneļi. Billei gribas iegavilēties uz pretējo mežu, lai atbalss arī viņai, bet nedrīkst — mīlotantei klaigāšana nepatīk. Ka nav jāšabaras dzimšanas dienas ritā.

Apस्veicināšanās ar ganāmpulku neizdodas tik sirsnīga, kā cerēts. Ziedaļa steidzīgi piegrūž slapju purnu Billes pastieptajai rokai, bet paskrien garām, neapstājas, lai viņu noglauda un pakasa starp ragiem, it kā būtu Billi vēl vakar redzējusi. Liepa gan pārļaiž asu mēli Billes pirkstiem, bet arī tikai garāmiedama, nemaz nepabrinīdamās un nepapriecādamās par Billes uzrašanos. Liepai jārauga, ka var turēties Ziedaļai līdzī, viņai tas nav viegli.

Un tad nāk aitas. Barvedei Bricei blakus tek jēriņš. Anita pieliecas, paķer jēriņu uz rokām un rāda Billei: — Šis ir tavējais! Apskati labi!

Labi apskatīt neizdodas, tik neganti jēriņš spirinās un blēj. Brice stāv klāt, sit kāju pie zemes, arī blēj, un citas aitas līdzī — bricināt un blēt tā, ka pat dzeguze mežmalā iztrūkstas un aprauj kūkojumu. Jālaiž vien jēriņš vaļā.

Jēriņš nostājas uz zemes, patirina katru kāju pēc kārtas, pārbaudīdams, vai visas vietā, tad ar visām četrām uzlec stāvus gaisā, noskurina ļīpu un stājas mātei pie sāna. Aitas nu tek govīm līdzī, bet blēj vēl tāpat, laikam rājas.

— Dūšīgākais šīgada jērs, — Anita saka tik lepni, it kā tas būtu viņas nopelns. — Nebēdā. Ganos pats nāks klāt. Padosī maizi, un būs draugs.

Bille iet pa lopu pēdām, kur rasa notraukta, lai velti nemērcētu pastaslas. Viss ir labi, un Bille būs laba. Vakardienas drūmās nojausmas pagaišusās, ka ne miņas. Negribētos atcerēties, bet atceras tomēr, kā vakar nāca no stacijas.

Nāca ilgi, negribīgi, ik pa gabalam ceļmalā sēdēdama, domādama, jo šķīrušās ar Anitu pērn bija nelāgi. Kā tiksies? Taisīja vaļā mugursonu, pārcilāja ciemakuļus.

Konfektes Anitai. Tās dos vispirms, lai Anita atkal nebrēc par cita maizes ēšanu. Mammuča ēķelēto enzeču rullītis miļotantei, kas atkal raudās, bet vai maz priecīgām asarām? Pūdētais siers, kā te laukos sauc pilsētas sieru, onkultim, kuram tas pūdētais dikti garšo. Onkultim pēdējam, jo viņš ne raud, ne kaut ko saka, tikai pakrekst savās spurīgajās ūsās... Prātojusi, ko stāstīs Anitai un kādas dziesmas dziedās, lai Anitai labs prāts un nav vaļas šķendēties.

No stāstīšanas un dziedāšanas nekas neiznāca, jo Bille, tik ilgi pa ceļmalām vilcinādamās, nokļuva Dižbitēs taisni uz gulētejamu laiku. Tik vien kā paguva dāvanas izdalīt, kad miļotante jau lika mazgāt kājas un likties uz auss. Bille gan tiepās, ka visu ceļu nākusi apautām kājām, bet tas neko nelīdzēja, uz kāju mazgāšanu miļotante kā uzmesta.

Bet labi vien bija. Kad viņas ar Anitu sēdēja uz ķeblišiem katrā savā pusē toverītīm, grūstījās ar kāju pirkstiem un smējās, Billei bija tā, it kā viņa beidzot būtu atkal atgriezusies mājās. Un vēl jo vairāk, kad viņas ieritinājās platajā gultā uz labi uzbužinātā salmu maisa, nolika galvu uz kuplajiem spilveniem baltās spilvendrānās ar mammuča enzecēm galos, iesedzās vēsajos linu palagos un zvaigžņotajās, miļotantes

austajās segās un Anita, kā par brīnumu, nemaz nespārdījās un nevilka visu segu uz savu pusi.

Jociģi. Billes mājas taču Rīgā, bet tur tik saldi nebija nekad. Un tāda modināšana kā šorīt, tāda dzimšanas diena jau nu nepavisam ne.

Rīts mirdzēja rasā, dzeguze atkal zvanīja, sikie putni viteroja un govīs arī smaržoja saldi: pēc piena, pēc siltas kūts miega, pēc mājām, un aitas smaržoja kā mīlotantes zvaigžņu segas.

Bija tā, ka jādzied un jādzied, un sēta jau pietiekami tālu, lai mīlotante nedzirdētu un nedusmotos par klaigāšanu. Jādzied kaut kas labi brašs un varonīgs.

Ziedaļa nesās ātri. Kas piederētos tik gaitīgam solim? Bille rāva vaļā:

*Dodas viņš uz vakarpusi,
Tai uz rītiem jāiet drīz.
Komjaunieši cīņā gāja
Pilsoņkara ugunīs...*

Kaut kas nebija īsti. Anita klausījās, šķībi skatīdamās. Ja dziesma arī piederējās Ziedaļas solim, tad šim rītam galīgi ne. Un atbalsis strupas kā rējiņi. Beigas, kur komjaunieši novēl viens otram: «Ja ir jāmirst, ātru nāvi, ja ir brūce — vieglāko,» — arī neskanēja kā citkārt. Tās Billei allaž patikušas visvairāk, un viņai pašai gribējās tik varonīgi mirt. Bet šorīt mirt negribējās ne varonīgi, ne vispār, nedz arī dziesma lāgā skanēja. Bille mēģināja citu:

*Pāri kalniem, pāri lejām
Lika divīzijai steigt,
Un pie jūras kaujā spējā
Balto karapulku veikt!*

Nē. Bille pat nedziedāja tālāk. Un «tik augstāk, augstāk un augstāk» arī diez kas nebija. Turklāt Anita jau nemācēja lidzi dziedāt un pavisam neizskatījās, ka gribētu mācēt. Anitai bija cita doma.

— Dzīsim uz Baņģavu! — viņa teica. — Tāpēc ka dzimšanas diena.

Baņģavas leja bija visjaukākā ganu vieta, bet tālu. Tur drikstēja dzīt ar īpašu atvēli un to mīlotante devusi nebija, bet dzimšanas diena palika dzimšanas diena, un vai tad mājās jāstāsta, ka pie Baņģavas bijušas?

Ja prasītu, varētu pamelot, bet gan jau neprasis, jo govīs būs noēdušās apaļas kā bungas.

Lopi laikam arī saprata, ka nu būs Baņģavas ganības, gāja veicīgi, nestiepdami mēles pēc kāda zāles kumšķa pa ceļam, un aitām bija tecinūs jāskrien, lai tiktu govīm līdz. Viņām gan tāda skriešana diez ko nepatika, brīdi pa brīdim viņas aizelsušās dusmīgi ieblējās, tikai Billes jēriņš sprinģoja uz augšu palēkdamies ar visām četrām kājām reizē.

— Rō, — ku' tavējais žiperīgs! — teica Anita.

Bille arī smējās par jēriņa lēcieniem, bet tad iedomājās, ka rudeni viņu, izaugušu, nokaus, gaļu sažāvēs un atsūtīs uz Rīgu.

— Tas ir buciņš? — viņa jautāja, jo buciņus rudeni kāva, aitiņām ļāva dzīvot, lai viņām nākamo pavasari pašām ir jēri.

— Nē, aitiņa, — Anita atbildēja. — Turēšanai.

Nu arī Bille varēja no sirds priecāties par sava jēriņa lēcieniem. Žēl tikai, ka jēriņš negribēja ar viņu draudzēties, baidījās un lauzās no rokām.

Tad jēriņam uz muguras nobira brūnas čiekura zvaigznes. Bille pacēla acis. Vāvere? Krustknābis?

Vāvere gan. Tupēja uz zara ar čiekuru ķepās. Negrauza vairs, tikai pikti raudzījās uz Billi. Bille piebikstīja Anitai, lai viņa arī paskatās, bet Billes elkoņa kustība vāveri iztrūcināja. Vāvere uzbrēca: — Čak! Čak! — sašūpojās zaros, noplivoja kuplā aste, nokrita zemē aizgrauztais čiekurs, un ne miņas vairs no vāveres.

Toties egles nu jau nebija tik biezas un drūmas. Pastarpēm pa bērzam, apsei, krūkļu krūmam, lazda. Mežs kļuva gaišāks un drīz arī pašķīrās pavisam uz Baņģavas leju.

Baņģava vietām slēpās kārkļu un ievu puduros, vietām laistījās zila zem širīta skaidrajām debesīm, pat pa kādam baltam mākonītim upē atspīdēja. Meitenes skrēja pie upes pat neatskatīdamās uz lopiem, jo tie aizcietušie ieklupa sulīgajā zālē. Par lopiem Baņģavas ličos nebija ko raizēties, no šejienes viņus varēja tikai dzišus aizdzīt, paši neies nekur.

Ievas jau bija atziedā, reti vairs pa baltam ķekariņam zaros, no citiem palikušas vien rudas spurgalas. Kur ziedlapas birušas straumē, tur, protams, aizpeldējušas, bet, kur aizķērušās doņos un grīšļos, tur stāvēja

netiri baltas kā pērnā sniega paliekas. Tas neizskatījās gliši un kārtīgi.

Šodien pasaulei vajadzēja būt skaistai. Baņģavu vajadzēja sakopt. Viņas nolauza pa ievas zariņam, nobraucija lapas, sāka ķeksēt netīro ziedlapu valnišus uz straumi un skatīties, kā tie izirst un laižas peldus. Jauka bija šī peldēšana, bet vēl jaukāk izskatījās piemirkušās, kas vairs peldēt nevarēja. Tās, lēni sijādamās, grima un likās, ka tumšajā ūdenī laižas sniegpārslīņas — snieg un snieg.

— Būs zivtiņām ko pikoties, — teica Anita, un viņas abas smējās, iedomādamās, kā zivis pikojas un gliemeži slaista ragus un rājas par tādu plosīšanos. Kaut gan nē, tie ar radziņiem upē nedzīvo.

— Bet vārdes taisīs sniegaviru! — Bille sacīja un atkal nenosmieties.

Kas upei par nemodi visu mest malā? Kā viena vieta iztīrīta, tā gabaļņu lejāk atkal nekārtība un atkal darbs mudzināt ziedlapu valnišus no doņiem un grīšļiem laukā. Strādāja vaiga sviedros.

Kā ar zariņu paķeksētas drūmās domas, ar kurām Bille bija nokāvusies vakar, šurp nākdama, un visa prātošana, kā viņai turēties, ko stāstīt un dziedāt, ar ko palielīties. Kā tās ziedlapiņas Baņģavā aizgrimušas filmas par gaišo ceļu, jautrajiem zēniem un cirku ar mazo nēģerpūsīti un skaisto aktrisi, kas visās tajās filmās spēlēja un Billei tik ļoti patika. Aizmirsušās grāmatas par varonīgajiem bērniem, kas savās skolas somās nesa patronas revolucionāriem, ķēra spieģus un dažkārt pat krita varoņa nāvē, un pat papuča un Ausmas papa niknie strīdi par brīvību, jo zem tā sarkanos karogus novicinātā, nodziedātā un nomaršētā gada bija daudz naidu un ķīviņu.

Nē, tie vis nebija aizmirsušies, tomēr nebija. Ziedlapiņu vaļņus ārdīdama, Bille nopūtās. Domas atkal Rīgā.

... Kā papucis ar Ausmas papu sanāca kopā, tā karš. Papucis kļiedza: — Latvija pazaudējusi brīvību!

Ausmas paps: — Kāda tev bija brīvība? Pie tās tačkas pieķēdēts ar pudelēm pa Rīgu, ar ubaga grašiem, ar mēriņu un liku muguru katra krodzinieka priekšā! Brīvība šim bijusi!

Papucis: — Ne man, bet Latvijai!

Ausmas paps: — Ko tā Latvija tev devusi?

Mammucis it kā Ausmas papa pusē: — Es te vergoju no rīta līdz vakaram, kur man brīvība?

Un vecāmāte: — Ne mums kas bijis, ne būs!

Tā viņi klagāja, līdz papucis uzblāva: — Nu tad ej uz attiecīgu vietu un pasaki tur, ko es domāju un runāju! Tev tāds amats!

Ausmas paps tagad bija sarkanguards. Uz attiecīgu vietu viņš laikam negāja, jo ar papuci nekas ļauns nenotika. Ausmas paps gāja augšā un tur sāka aizvilksus brēkt Brigita un Ausma.

Par attiecīgo vietu tagad vairs nesauca mazmājiņu, bet briesmīgo čeku, par kuru Billei isti zināms tikai tas, ka nedod Dievs tur nokļūt. Bet nokļūt viegli.

Mammucis tad klieudz uz papuci, ko tracina zvēru, ko grūz nelaimē tos skuķus un, jā, jā, pats sevi un savu ģimeni arī, jo vienreiz jau tas sadists uz čeku aizies, un tad būs! Un papucis kliedz preti, un Billei bija nāves bailes, ka sakausies.

Par to varēja tikai klusēt. Bille nekad nebija Anitai stāstījusi, ka papucis ar mammuci kaujas arī, jo mīlotante ar onkulīti nekad nekāvās un nelamājās. Tas bija briesmīgs kauns.

Turklāt Bille nevarēja un nevarēja saprast, kam taisnība. Skolā mācīja, ka nu ir brīvība līdz pat Klusajam okeānam. Milzum liela. To varēja redzēt kartēs. Vai tad skolā tūsuprāt stāstītu nepatiesību? Nevarēja tā būt.

Ja nevarēja būt, tad taisnība arī Ausmas papam, un Ausmas paps tāds riebeklis, ka viņam nemaz nedrīkst būt taisnība. Kad riebekļiem taisnība, tad labāk lai nav nemaz.

— Nekas mums neiznāks. Sitas un sitas malā, — sacīja Bille un nosvieda zariņu. Nevajadzēja atcerēties Rīgu. Labāk būtu smējušās, kā Baņģavas dibenā zivtiņas pikojas un vardes ceļ sniegavīru.

— Laidīsim pilītes, — teica Anita, kurai arī bija apnicis kopt nesakopjamo Baņģavu.

Kā viņām uzreiz nebija ienācis prātā? Pats pilišu laiks, kamēr doņi vēl nav izšāvuši no sāna brūnos ziedu pušķišus un ir pavisam gludi, taisni un lokani. Tad viegli saritināt pilīti un laist pa straumi uz sacensībām — kurai tā pilīte ātrāka.

— Papriekšu vajag ieēst, lai ir spēks, — Anita sacīja un ķērās pie ganu kules. — Sākumā maizi, konfektes pa virsu!

Konfektes arī! To Bille pat nebija cerējusi. Nu viņa skatījās uz ganu kuli gluži citām acīm.

Bet Billes acis nebija vienīgās, kas skatījās uz ganu kuli. Blakus kāds piesita kāju pie zemes. Nobriksķēja vien. Brice! Un jēriņš līdzās. Apaļās ačeles skatījās prasīgi, purniņš pastiepts.

Anita atlauza garozu Brices cienastam, mikstumu iedeva Billei: — Iebaro nu savējo!

Bille salauza maizi sikos gabaliņos, lai pietiek vairākām reizēm. Mute jau arī jēriņam maza.

Jocīgi, bet plaukstu ar pirmo kumosu Bille stiepa tikpat tramīgi, kā jēriņš uz viņu skatījās. Abiem it kā bail. Tad jēriņš pastiepās, paošņāja gaisu, stiepās tuvāk un beidzot mikstais purniņš pieskārs Billes plaukstai, jēriņš paņēma maizi un palēca atpakaļ. Un, kad maize mutē un garša sajusta, jēriņš trīsreiz paklanīja galvu: jā jā, jā, laba gan — gluži kā to vienmēr dara lielās aitas. Govis par cienastu klana galvu divreiz — un tā cienīgāk. Tas laikam taču viņu valodā nozīmē paldies.

Bille bija lasījusi doktoru Dūlītlu kārtu kārtām. It kā jau dzīvē tā nenotiek, it kā pasaka vien, bet tas par zvēru un putnu valodu varēja gan būt. Un Billei gribētos mācēt aitu valodu, parunāt ar savu jēriņu un pateikt Bricei, ka viņa jēriņam neko sliktu nedaris.

Kad jēriņš jau drošāk paņēma otro kumosu, Bille arī trīsreiz paklanīja galvu: — Paldies par uzticēšanos! — To nu jēriņš nesaprata. Palēca atpakaļ. Jēri nesaprot, kad cilvēki jēriski runā. Varbūt saprot, ko cilvēks saka savā valodā?

Un Bille klusi, lai Anita nedzird un nesāk apcelties, pie nākamā kumosa teica: — Man ir dzimšanas diena. Saproti? Dzimšanas diena!

— Bē! — jēriņš atbildēja un trīsreiz paklanīja galvu. Sapratīs!

— Man tagad desmit gadu!

— Bē! — jēriņš teica un paskurināja līpu.

Un, kad Bille bija atdevusi pēdējo kumosu un papleta tukšu plaukstu, jēriņš mikstām lūpām apraudzīja katru pirkstu, pārļaida mēli, pacēla purniņu, apošņāja seju arī un nerāvās atpakaļ, kad Bille noglaudīja viņa sprogaīno galvu.

Draudzība bija noslēgta — arī Brice nu raudzījās uz Billi bez aizdomām. Spīdēja saule, priecīgi murdēja Baņģava, un Anita izvilkla no ganu kules konfekti. Dzimšanas diena!

Dzeguze atkal kūkoja — taču jau Billei! Viņas ar Anitu skaitīja abas,

bet pēc apnika skaitīt. Tāpat skaidrs, ka mūžs būs ilgs un visas dienas
kā šī. Vienā saulē, draudzībā, priekā.

Un, kaut gan ievas jau bija noziedējušas, Bille ar Anitu dziedāja:

*Visapkārti ievas zieda,
Visapkārti ievas zieda,
Vidū saule ritināj',
Vidū saule ritināj'...*

Tā bija īstā dziesma. Šodien. Un vispār.

LAIKI MAINĀS

Mīlotante ielēja toverīti divus stopus ūdens, pakāra uz nagliņas dvieli un piestūma ziepju trauciņu.

— Acis mazgāt!

— Mēs jau no rīta mazgājām, — dusmīgi teica Anita.

— Parunā vēl!

Kā ar cirvi nocirta un iegāja istabā. Meitenes šķībeniski piešļūca toverītim, negribīgi apmērcēja plaukstas un pārlaida pār vaigiem.

— Ar ziepēm! — no istabas atskanēja.

Kā viņa tur iekšā zināja, ka ziepes nav aiztiktas? Meitenes samiedza acis un pamišus ķērās pie cietā kluciša: malas asas, slidīgs, ož...

— Kārtīgāk!

Jā jau, jā. Kur te glābsies no cilvēkiem, kas cauri sienai redz? Kārtīgāk, tad kārtīgāk. Un ar rupjo pakulu dvieli tā, ka vaigi deg.

— Sien drānas!

Mūžīgi drānas un drānas! Mīlotante pliku galvu uzskatīja par bezkaunību. Ar pliku galvu ejot gulēt un liekoties baļļā. Kā tur pa Rīgu skraidot, tā Rīgas mamzeļu darišana. Lauki vēl protot godu.

Kāds tur gods no lakateļa? Tik vien kā nebeidzama mazgāšana un gludināšana, jo galvasdrānai vajadzēja allaž būt spodrai, asās locījumu vilēs, kā no skapja ņemtai. It kā darba trūktu bez šīs aplamās noņemšanās. Bet nē!

Turklāt uz Anitas gaišajām sprogām pat lakatiņš izskatījās tīri labi, bet uz Billes glumajiem matiem nekādi neturējās. Pēc ķēma. Bille ne spogulīti nepavērās, lakatu siedama. Lai viņiem tiek!

Un šī mutes mazgāšana un mīlotantes baltais priekšauts nozīmēja, ka ganīs ceļmalā un viņa nāks lidzi. Nekāda prieka.

Prieka gan jau kuro dienu tāpat nebija. Viss sākās ar lielo atslēgu Haima veikaliņa durvju priekšā un durvju spraugai pārlīmētu papīru ar apaļu zimogu virsū. Kad meitenes pārskrēja un pateica to mīlotantei,

miļotante vis nebrīnījās, kā tad tirgošanas laikā bode ciet, tik samiedza lūpas un neko neatbildēja.

Viņām vispār neviens neko neatbildēja. Un savā starpā nerunāja. Staigāja stīvām acīm, kā neredzēdami. Bet miļotante sēdēja, pašās darba dienās rokas klēpi salikusi. Acis melnas, no melnajām acīm asaras, seja kā akmens. Ne jautāt, ne klāt pieiet.

Tikai Fričelis pavēstīja, nez kāpēc čukstus, kaut gan tuvumā neviena nebija: — Visus bagātņiekus aizveda uz Sibīriju!

— Atradis bagātņieku! Haims! — Anita tāpat čukstus atcirta. — Pat mūsu saimņieks bagātāks par Haimu. Kālab tad viņu neaizveda?

— Mūsu saimņieks pats vedējos. Aizveda brangāko vepri uz komiteju. Iepūt tu viņam! Viņa vietā Haimu parāva.

Vepri saimņieks patiešām bija kaut kur aizvedis.

— Un Lāžes? Un Grievalkus?

— Projām ir. Pie baltajiem lāčiem! — Fričelis novīkstīnāja rīksti un aizskrēja, jo durvīs parādījās saimņieks. Un sēta atkal gandrīz vai spīndzēja no sīva klusuma.

Tad arī viņas sakņieba lūpas kā miļotante. Kājas kļuva tik smagas, ka gribētos apsēsties un nekustēt nekur, bet govis jādzen ganos.

Bille zināja par Sibīriju. Tur briesmīgi auksts, dziļi sniegi, milzu meži, plēsīgi vilki, nikni lāči. Latvieši dzīti uz Sibīriju jau no cara laikiem. Haims gan nebija latvietis, bet pēc valodas to neviens nepateiktu. Ja nu vienīgi pēc izskata, jo deguns viņam bija liks, gar abām ausīm sirmu sprogu kodaļas un galvas vidū melna micīte. Sirmā bārdiņa arī sprogaina.

Toties Haims nekad neskatījās cilvēkam cauri kā Vārnu ielas Bānītis, nešķobīja lūpas un nešķāca, ka nu viņš vairs uz parāda nedos. Haims arī neķeksēja vai pusputraima nost, lai svāri būtu līdzieni kā pa dziedziņu. Pirkuma puse allaž nosvērās zemāk, un, tūtiņas galu aizlocījis, Haims vēl iedeva katrai meitenei konfekti. Un, ja veikalā iznāca Haima sieva, maza, apaļa, arī liku deguntiņu un cakotu šalli uz sirmām sprodziņām, viņa iedeva vēl pa konfektei klāt, un tad katrai bija divas. Gājiens pie Haima allaž svētki, kaut gan veikaliņš tāda pelēka būdene vien, istabā tirgoja, virtuvē dzīvoja.

Un lielie teica — Dieva brīnums un laime, ka viņi šajā mežu kaktā apmetušies. Padomā vien, kā būtu pēc katra nieka uz Zlēkām vai Ugāli

dzities! Ik reizes darba diena pagalam. Haims ir zelts no cilvēka, neaiztieciēt jūs Haimu!

Bija aiztikuši. Un uz Sibīriju prom. Un tur viņi abi sadosies rokās, saspiedīsies kopā un nosals, jo viņi jau te sala. Haimam pat vasarā bieza veste zem žaketes, un sieva vēl diensvidus karstumā tīņāja ap pleciem lielu, adītu lakatu.

Kā tur lai neraud? Un par Lāžēm un Grievalkiem arī jāraud. Bagātnieki jau viņi bija, tas tiesa. Strādāja savas zemes ar mašīnām un pat govīs grasījās slaukt ar elektrību, kas gan, lielprāt, būtu lopu bendēšana. Viņu mājas ar zviņainiem šifera jumtiem katra savā lielceļa pusē, viena pret otru dižodamās, kurai puķu dārzs nama priekšā košāks, kurai ābeles pilnākas, logi spodrāki. Ceļa gabaliņš starp abām mājām bija kā maza paradīze, tur cauri brauca soļos, acis priecēdami. Un kājāmgājēji arī gāja lēnāk. Lāžes un Grievalki bija pagasta rota un lepnums. Tikai galīgs skauģis tiem garām brāza lēkšos, nigrās acis nolaidis.

Kas nu kops tās puķes, tās lēnās, spīdīgās govīs?

Launaga smagajā klusumā Anita bija vērusi muti un sacījusi: — Kad nu Grievalkiem vairs nav saimnieka, varbūt mēs varam tās mājas dabūt?

Gaisā nozibēja miļotantes roka. Anitai tika tāda pļauka, ka viņa rateniski ietriecās sienā. Un miļotantes acis bija tik briesmīgas, ka Anita pat brēkt neuzdriksstējās, tikai drebēja un idēja, dūri mutē iespiedusi.

Miļotante pati ievaidējās. Atkrita uz sola. Un atkal klusums...

Likusi Anitai izšļākt mazgājamo ūdeni puķudobē, miļotante pārmeta elkonim maisu.

Tā. Atkal slotiņas, kaut gan pati kārtu kārtām sacījusi, ka ceļmalā nav labi slotiņas griezt, lapas putekļu piedzītas.

Uz kūti Bille slāja, pastalas pa zemi vilkdama un akmentiņus spārdīdama. Kad miļotante sacis, lai neplēš pastalas, Bille pateiks par ceļmalas slotiņām. Lai zina.

Bet miļotante nelikās ne redzam. Gāja kūti, raisīja vaļā govīs un atcēla aitu aizgaldū.

Savā garajā soli izšāvās Ziedaļa, lēni izligoja Liepa ar telīti, sasprūda durvis aitas. Aitām viss jādara barā, ka vai nožņaudzas.

Govis iegriezās apaļu vītolu apjoztajā gatvē. Nopakaļ dipināja aitas.

Miļotantes acis zem jumtiņā apsietā lakata melnas. Viņai tādas savādas acis — vispār zilas, bet citreiz melnas. Šī melnā reize.

Vakar arī bija melnas. Un zem tām melnajām acīm slotiņu griežamais nazis smags un rokas smagas, Bille iešķīla pirkstā. Vai tāpēc viņai kāds sacīja, lai negriež vairs, pūtina pušumu? Tikai ceļmallapu aptina, piesēja ar diegu, nu griez tālāk, ka vai visi pirksti nost.

Anita sabozusies grieza šņākdama vien, viņai slotiņu divtik nekā Billei, lai redzams, kas te par lopiem gādā un kas aizskries uz Rīgu un ne daļas, ko aitas pa ziemu ēdīs.

Miļotante grieza rāmi, uz ceļu skatīdamās, rokas it kā pašas redzēja, kas un kā darāms, kura apsīte istā, kurš zariņš der, un pirkstā vis viņa tāpēc neiegrieza.

Ceļa likumā iepaukšķējās zirgu pakavi, iegrabējās rati — kāds brauca. Anita ar Billi saskatījās: varbūt braucējs pazīstams, apstāsies parunāsies, tad viņas arī dabūs ko dzirdēt. Mājās taču neviens vairs nerunāja un nevarēja saprast, kas īsti pasaulē notiek. Ar ceļabraucēju nerunāt nekādi nepieklājās. Tātad?

Velti cerēts. Kad likumā parādījās zirgi un meitenes atskatījās uz miļotanti, viņas nebija. Pareizāk, bija gan, bet aiz egles un skatījās caur zariem, pati no ceļa neredzama. Tā viņa mēdza pielavīties un noskatīties, kad Bille ar Anitu darija blēņas. Un, kad parādījās arī rati un braucējs, tas bija svešs vīrs, varbūt no Zlēkām. Meitenes padeva labdienu un pūlējās pat pasmaidīt. Vīrs rūkšus, zem deguna, labdienu atņēma, bet preti nesmaidīja. Miļotante iznāca pie ceļmalas apsītēm un sāka griezt, kad rati jau bija gabalā. Ko tad vajadzēja baltās drāniņas siet, kam priekšautu?

Bille aiz errastībām cirta nazi sikā zarelī tik stipri, cik tāds zarelis nemaz nepelnīja, un atkal sagriezās. Bailes lielākas par sāpēm: nu gan miļotantei vajadzēja rāties. Bet tikai Anita nošņācas: — Jēlā pļocka! — un miļotante uz viņu, ne Billi, paskatījās melnām acīm, noslaucīja Billes nazi zāles vīkšķi un iemeta kabatā, aptina jaunajam pušumam ceļmallapu, un taidienai Billes darbs bija galā.

Tad Anita arī vairs negribēja griezt un sacīja, ka viņa varot sašņāpt pirkstus no vienas vietas, lai nebūtu jāstrādā, miļotante pateica ierasto: — Parunā vēl! — un Anitai mute ciet.

Bet tostarp kāds bija pienācis tik nemanīti, ka Bille un Anita iekliedzās vienā balsī un pat mīlotante skaļi ierāva elpu.

Arī pienācēju tāda iekliegšanās bija iztrūcinājusi, viņa mute sašķiebās bailīgā smaidā, viņš labinoši plātīja brīvo roku, jo otrajā bija šautene, un ātri krieviski ierunājās.

Mīlotante paplātīja brīvo roku, tad nometa slotiņu maisu zemē un, žēli smaididama, plātīja abas, jo krieviski nesaprata.

Un tad viņi stāvēja viens pret otru un tikai skatījās, un Bille ar Anitu arī skatījās uz sīko, noputējušo vīriņu, kam šautene likās daudz par lielu un mati apcirpti tik īsi, ka arī ausis par lielu. No zaļganās blūzes, biksēm un šautenes Bille noprata, ka tam vajadzētu būt karavīram, tikai šim nebija ne laiviņas galvā, ne jostas ap vidu, ne zābaku. Kājas bija basas, virs pirkstu krumšļiem asiņainas un ļoti netīras.

— Tu neesi skolā kaut cik krieviski iemācījusies? — mīlotante jautāja, bet viņa nebija iemācījusies. Skolā viņa bija iemācījusies «Tik augstāk, tik augstāk, tik augstāk», «Ai Maskava, tu varenā» un no puikām: «Trīs tankisti grāvi guļ kā sisti, ekipažs uz gumij's riteņiem,» — bet krieviski — to ne.

Mīlotante izvilka no kabatas maizi un, kā apvainot baidīdamās, nedroši pastiepa mazajam kareivim, jo tā jau bija tikai tāda ganu maize bez aizdara, ja pavisam neciešami sagribas ēst.

Kareivim nodrebēja mute. Viņš paņēma maizi, piespieda pie krūtīm un kaut ko sacīja. Laikam pateicās. Un tad viņš gāja projām, vilkdams pa zemi šauteni un asiņainās kājas.

Pa gabaliņu viņš svieda šauteni grāvi. Stobra gals palika uz ceļa, to viņš iebīdīja grāvi ar kāju un vilkāš tālāk. Mugura zem neapjoztās blūzes brižiem noraustījās.

— Pavisam vēl bērns, — mīlotante klusi teica. — Nabaga puisītis.

Tas nu gan bija aplam. Maza auguma, jā, bet bērnus taču neņēma armijā. Tomēr Bille neteica, ko domā. Vēlāk Anitai varbūt. Un nebija arī laika pretī runāt, mīlotante lika iegriezt lopus valkā un padzīt labu gabalu uz priekšu. Un, kad jau bija isti nost no ceļa, mīlotante sacīja: — Jūs neesat redzējušas, kur viņš nometa šauteni. Vispār nekādu šauteni neesat redzējušas. Skaidrs?

Meitenes palocīja galvu. Skaidrs. Noslēpums.

Ir priecīgi noslēpumi, kas grib izlauzties ar spurcienu, un tad mute jāsavelk urskuli un par varītēm jātur ciet, bet noslēpums sprēgā acis, ceļ elkoni dunkai un tirpina kājas — skriet projām, kamēr nav pasprucis.

Un ir noslēpumi, no kuriem mute nīgra, acis nolaistas, kājas šļaugani velkas pa zemi un izplāpāties ne drusku negribas. Šis bija no tādiem, kaut gan galīgi nesaprotami, kāpēc par to šauteni nedrīkstētu runāt. Gāja. Nometa šauteni. Iespēra grāvi. Nu, un tad?

Lopi valkā ēda mierīgi, gandrīz no vietas nekustēdami, Bille ar Anitu varētu darīt ķēniņa darbus, ja būtu pašas vien, bet ko pasākt, ja mīlotante līdzī ganos?

Bille aizmīrsa pušo pirkstu un sāka griezt zariņus, Anita arī. Aiz gara laika jau nekas neatlika, vienīgi čaklām būt. Bet mīlotante vairāk klausījās nekā grieza. Pie katras skaņas nolaida rokas, īpaši, ja skaņa nāca no ceļa puses. Billei pamazām kļuva bail. Viņa tāpat sāka ieklausīties. Laikam Anitai arī bija bail, tikai Anita aiz uzpūtības neizrādīja. Un mājās lopus dzina pa meža ceļu.

Tas bija vakar.

Šodien nu gatves galā vidēja lielceļš. Un pēkšņi Billei atkal kļuva bail no ceļa un negribējās iet. Ja nebūtu kauns, sacītu, ka labāk paliks mājās un, teiksim, izravēs sīpolus. Bet bija kauns. Anita slies degunu gaisā, izrunāsies par pilsētas vāveri, un vispār.

Ziedaļa jau bija uz lielceļa, pagrozīja galvu un meta slaidu soli uz Zlēku pusi. Mīlotante neteica, lai skrien priekšā un dzen uz otru. Lai būtu Zlēku puse, kur tikai mežs līdz pašai Baņģavai. Tik tālu jau nemaz neaizganīsies. Ja būtu pašas vien, tad dzišus aizdzītu, bet mīlotante dzīt neļauj, viņasprāt, jo lopi mazāk kustas, jo labāk, lai ganītājas vai zemē ieaug.

Meitenes sapūtās vēl vairāk, kad viņām nelika vis slotiņas griezt, bet plūkt garo meža zāli. Tas nu bija tikpat nejauks darbs kā linu plūksana, kad mugura sāp, rokas zaļi melnas un arī sāp, un galva sāk džinsktēt no nemitīgās locīšanās. Ne mugurai, ne rokām nelīdzēja apziņa, ka viņu pļavas gabals par mazu un ziemā nepietiks siena. Turklāt meža zāle lopiņiem ne svaiga negaršoja.

Slinkā Liepa varbūt pieciestu, bet Ziedaļa paplūca pa kumšķim, nošņacās un tālāk.

— Dragūns! — noteica miļotante, iesvieda zāles sauju maisā un gāja. Meitenes izlikās, ka nav vērts liekties, tāpat nespēs noplūkt. Bet līdz Baņģavai tikt varbūt spās. Tad iedzīs lopus upes lejā un būs labi. Pie upes vienmēr bija ko redzēt.

Ziedaļa, par savu skriešanu tik bieži nolādēta, kad viņām bija aizsākti lieli un svarīgi darbi, nu bija tīrais zelts no gov. Glābēja un atpestītāja. Nekādas zāles plūksanas. Tik vien paspēja, kā apskatīt avenņu pelēcīgos publīšus, vai šogad būs daudz ogu vai maz, pavērot zaļās vārnas lidojumu un paprātot, kāpēc vārnu sauc par zaļo, ja viņa ir gaiši zila, paklausīties, kā mežā nezināms putns bēdīgs kļiedz: — Mi-ķel, ardiev! Miķel, ardie-iev! — un naski kaļ dzenis.

Bille prasīja miļotantei, kas tas par putnu, kam tik žēl no Miķela šķirties, bet arī viņa nezināja. Mežā putnu kā debesīs zvaigžņu, kas viņus visus var pazīt?

Iztālēm kaut kas itin kā ierūcās, itin kā ieaurējās. Putns nokļiedza: — Miķel! — un aprāvās.

Arī dzenis vairs nekala. Viņš bija pieplacis augstas egles stumbram un pagriezis šauro galvu uz trokšņa pusi. Viņš noteikti redzēja tālāk.

Troksnis brāza šurp ātri. Aitas, tramīgi bridinot, piesita kājas, Ziedaļa pameta galvu gaisā, Liepa pagrieza platās ausis, atspērās uz ieplestām kājām un nolieca ragus kā uz badišanos, kaut gan rāgi viņai apaļiski uz leju un nekādai badišanai nederēja.

Pār kalniņu uzvērās putekļu mākulis un izšāvās smagā mašīna.

Aitas iebrāza mežā kā plēstas, Ziedaļa un Liepas telite arī. Pati Liepa draudīgi noliektu galvu kāpās atmuguriski, līdz atdūrās ar dibenu eglē, un tad tikai apsviedās un bēga.

Meitenes un miļotante stāvēja avenēs un skatījās mašīnā, pilnā jaunu vīru brūnos kreklos ar atrotītām piedurknēm. Vīri dziedāja: — Holdra-rī, holdra rio-rio-rio, holdra rio-rio-rio, ha-ha-hā! — Sejas viņiem bija kā puikām uz pērienu un skatījās viņi stīvi uz priekšu. Ceļmalā stāvētājam ne acis neuzmeta.

Un tad jau bija vairs tikai biezi, salkani putekļi, kas ņēma elpu ciet, rūkoņa un rēkoņa aizskanēja un aplusa, dzenis sāka kalt un nezināmais putns atvadīties no Miķeļa, bet viņas gāja mežā pēc aizbēgušajiem lopiem.

— Kas tie bija par vīriem? — jautāja Anita.

— Vācieši.

— Bija krievi un tagad vācieši?

— Jā. Karš.

Par kariem Bille bija lasījusi grāmatās. Tur karapulki šāvās ar lielgabaliem, bruka virsū ar zirgiem, cirtās ar zobeniem. Bet tā — viens aizgāja asiņainām kājām un iemeta šauteni grāvī, citi aurēdami atbrauca ar mašīnu, un viss?

— Laiki mainās, — mīlotante vēl piebilda.

Laiki mainās. Vai tas nozīmēja, ka tagad viņām ganos mīlotante nāks katru dienu, būs tikai slotiņu griešana, zāles plūkšana un gaidīšana, kas atkal parādīsies uz ceļa?

Bet mīlotante jau sauca: — Aitiņ, aitiņ, ait-ait-ait-ait! — un turpat mežā atskanēja drebelīgi blējieni.

Lopi nebija aizbēguši tālu. Tik vien tā labuma.

ATGRIEŠANĀS RĪGĀ

G ovis bija pārdzītas un izslauktas, dienas darbi apdarīti. Nu varēja ēst vakariņas.

Bille ar Anitu sēdēja pie galda un šūpoja basās kājas. Kāds atvieglojums pēc ganišanas mežā novilkta pastalas un kņudīgās vilnas zeķes, turklāt vēl skuju piedūrušās! Ganīts bija tālu no mājām, tur izklaigājušās un izplosījušās uz nebēdu, un nogurušas, bet trakulīgums negribēja tik lēti pāriet. Skuķi vēl saspurcās un sadunkājās, līdz onkulītis, arī pie galda sēzdamies, teica: — Miers!

Miers jau, miers. Citādi trenks nost no galda, un ēst gribējās pēc suņa. Bille tik dziļi ievilka svaigi vāritās putras smaržu, ka gandrīz pakrūtē iesmeldzās no kāruma. Ne sagaidīt, kad miļotante noliks priekšā šķīvi.

Miļotante nesteidzās. Billei domās pietika laika izgaršot mutē kūstošu kunkuļu maigo skābenumu, putraimu spirdzību.

Šķīvis jau garoja galdā, bet cirst karoti iekšā vēl nedrikstēja. Miļotante lika krējumu jau tāpat baltajā putrā ar zeltainām zīlītēm. Un onkulītis, lielo klaipu pie krūtīm piespiedis, grieza katram pa šķēlei.

Maize nebija svaigi cepta. Stingra un tik saziēdējusi, ka izskatījās sirma, bet tas atkal īpašs gardums. Šķēle svarīgi iegulās plaukstā.

Onkuliša grebtā karote: pabieza, jau tumša, peldēja putrā un virzījās ar kātu uz šķīvja otru malu. Bille noķēra gan, piesmēla tuvāko kunkuli un cēla pie mutes, kad durvis ieslējās vācietis pilnā formā. Gaisma viņam bija aiz muguras, seja īsti neredzama. Tikai tumšs, draudīgs stāvs. Kaut kas šajā stāvā Billei likās it kā pazīstams, bet tāpēc biedēja vēl vairāk. Karote ieplunkšķēja šķīvi atpakaļ.

Anita pieķērās Billes rokai. Anitai arī bail. Saskatījās abas apaļām acīm un raudzīja atcerēties, ko viņas šodien ganos īsti sadarijušas, kur un kādā kokā kāpušas, kādu dziesmu brēkājušas, ka nu nelaime klāt.

Pēkšņi miļotante čukstus iekunkstējās: — Žā-an!

Papucis! Bille it kā parāvās no sola mesties viņam klāt, bet atkrita

atpakaļ. Papucis bija svešs un mīlotantes kunkstiens svešs. Viņa neraudāja ne pierastās prieka, ne bēdu asaras, tikai nobālēja, sakritās un sastinga. Onkulītis arī pusstāvu palicis, un papucis nekāpa sliekšnim pāri.

— Kur tu ieskrēji savu galu meklēt, — kā no tāluma runāja mīlotante, vārdi trūka un metās. — Es lūdzos, es brēcu, neej, Kriš, aizsargos... Par nāvi mums tās spožās pogas, par nāvi... nē... Kas nu ar Krišu? Ansis kapos. Ja vēl Voldis arī, neviena vairs, neviena.... Žan, mazo brāl...

Papucis kā norāts bērns šķībeniski pienāca klāt, pieglauda viņu pie pleca: — Nu, Liz, nu nevajag... Pasmējies labāk! Ko tēvs saka? Žāns ir špicbuks! Vells Žān nerous! Nu, māšē!

— Par ko es vāķiju, par ko uz rokām iznēsāju... visi mani kā suņi ēd augš! — tālā balsī pāri viņa plecām runāja mīlotante.

Billei grūti iedomāties papuci vai Krišu, īpaši Krišu maziņu, bet taisnība bija. Vecāmāte Lavize, kurai pat parunāt slinkums, puikas tikai pasaulē laida, kopt un audzināt vajadzēja pirmdzimtai meitai Līzei, lai cik maza vēl bija Līze pati. Un nevienu dienu Līze nebija skolā tikusi, lasīt un rakstīt no mazajiem brāļiem mācījusies.

— Būs labi, Līziņ, būs labi, — čukstēja papucis.

— Kālab? Kālab? — mīlotante sāka raudāt.

Meitenes nedabūja dzirdēt, kālab. Pēc mēmām vakariņām, kurām mīlotante pat nepiedūrās, onkulītis šoreiz bija tas, kas noteica: — Kājas mazgāt un gulēt! — Lielie palika virtuvē klusi runājam.

Ar Billi papucis nebija pat apsveicinājies. Citkārt Bille būtu raudājusi, bet šovakars par smagu asarām. Un raudot nedzirdētu, ko lielie runā. Nedzirdēja tāpat, velti ausijās abas ar Anitu. Tikai murdoņa un reizēm mīlotantes aizņukstēšanās. Grūtu sirdi viņa aizmīga.

Otrā rītā runas turpinājās, bet viņām bija jāiet ganos. Paguva dzirdēt tikai papuča taisnošanos, ka tagad jāiet ar vāciešiem pret krieviem, un tad jāsit vācieši paši, lai Latvija atkal brīva.

Uz to mīlotante tikai raudāja, bet onkulītis, allaž vai mēmais onkulītis, teica: — Kādi krievi, tādi vācieši. Karogs abiem sarkans. Tikai vāciešiem ritenis vidū. Uz mukšanu. Tas ritenis velsies atpakaļ, un tad pagalam. Samals tevi.

Meitenes ganos par riteni izdomājās krustām un šķērsām, bet te,

mežos, nekādi karogi neplivinājās, un viņas nezināja, kā tas ritenis izskatās. Tāds kā kuļmašīnai, zobainas dzelzs, ka var samalt?

— Kad galva tiek zem kuļmašīnas riteņa, tad gan pāri paliek tikai matu kušķis un sarkana putra, — sprieda Anita.

— Nerunā! Nerunā! — kļiedza Bille un aizspieda ausis.

Labi, ka Anita šoreiz saprata un nerunāja vairs. Bet tāpat šķebīgi ap dūšu. Gribējās it kā raudāt, it kā kauties. Un govīm tika ar riksti, vainīgas vai nevainīgas. Govis skurināja ausis, šņāca un niknojās.

Kad viņas vakarā pārdzina lopus, lielie jau bija pavisam un galīgi astrīdējušies. No rīta papucis ņēma Billi pie vienas rokas, Billes mugur somu otrā rokā un veda projām, uz Rīgu. Ja nav radu, tad lai nav.

Neierasti iet uz staciju pavisam tukšām rokām un drūmi aizdomājušos papuci blakus. Cauri mežam, kur viņas ar mīlotanti un Anitu ceļmalā grieza apšu slotiņas un satika mazo zaldātiņu, gar grāvī, kurā viņš ar basu, asiņainu kāju iespēra šauteni.

Bille skatījās grāvī, varbūt šautene tur vēl ir, bet nebija. Kāds pievācis. Skatījās no sāna uz papuča pusi, uz valnīti virs deguna. Valnītis nozīmēja, ka pierē ievilkta dziļā krunka, un dziļā krunka savukārt nozīmēja, ka plāpāt nevajag. Bet gribējās.

Apnikušas lielo atrunas, ka to bērniem nevajag zināt un šito bērni nevar saprast. Kā lai saprot, ja nezina, ja bērniem neko nesaka? Bērniem nekad neko nesaka un tad paši sauc bērnus par muļķiem un apsmej.

Ja nebūtu uz ceļa satikušas to baso zaldātiņu un otrā dienā mašīnu ar «holdra-ri» aurējošiem vīriem, vai viņas ar Anitu vispār zinātu, ka sācies karš? Un, ko nozīmē Haima aizlimētās durvis, viņām pateica Aunu Fričelis. Laikam jau Auni savam Fričelim stāstīja. Cik tad īpaši Fričelis par viņām vecāks, ka drikstēja zināt?

Kad papucis atbrauca, viņas iedzina gulēt un otrā rītā tūlīt ganos. Lai nedzird, ko lielie runā.

Bille sāka spārdīt akmentiņus, tad papucis sacis, lai nespārda, un runāšana būs sākusies. Papucis nesacīja. Tad Bille iekunkstējās un sāka lēkt uz vienas kājas.

Papucis sātiski paskatījās: — Nu?

— Sasitu kāju.

— Pati spārdījies, pati sasiti.

Viss. Skatās atkal tālumā un valnītis uz deguna. Bet Billes pacie-
tība bija galā. Viņa gāja atkal ar abām kājām un paraustīja papuci
aiz piedurknes.

— Kāpēc tu iestājies tajos vāciešos?

Papucis tikai nopūtās: — Arī tu vēl?

— Nē, tomēr.

— Lai krievi redz, kā slānīt latviešus lopu vāgos un vest uz Sibīriju.
Lai viņi redz velnu! Jums tur nevienu neaizveda?

— Aizveda.

— Un jums vienalga.

Bille papucim ir «jums». Kuriem vienalga. Protams. Bille sadusmojās.

— Nav vis vienalga. Miļotante raudāja un Anita dabūja pa muti. Es
arī raudāju.

— Ar raudāšanu nepietiek. Jāsit, ka neceļas un nenāk atpakaļ. Viņi
būtu mūs visus aizveduši, tikai nepaguva.

— Rīgā daudzus aizveda?

— Daudzus. Un direktora kungu ar visiem bērniņiem.

Direktora kungu, Billes slepeno draugu, kuram vajadzēja izlīdzēt,
apēdot kaut ko labi saldu tā, ka citi nezina un ārsts nerājas uz direk-
tora kungu. Aizveduši. Un divreiz divus dvīņišus, kurus Bille gan
tikai fotogrāfijā redzējusi.

— Līdzai aizvestie drikstēja ņemt, cik rokās var panest. Kā ar to
dzīvot, ko iesākt? Dzīvokļi un viss krieviem palicis, — papucis stāstīja
cietā balsi. Balss tomēr aizcirtās, un Bille saprata, ka vairāk nevajag
neko jautāt. Gāja atkal klusēdami līdz Lāžēm un Grievalkiem.

Bille apstājās pussoli, it kā klupusi būtu. Grievalku logi ņirdzās
izdaudzītu stiklu šķēpelēs. Lāžēm logi izcelti ar visiem rāmjiem.

— Krievi, kad cilvēkus ved projām, logus arī sit?

Papucis pavilka Billi aiz rokas: — Ejam. Nav ko skatīties. Pašu ļau-
dis vien būs situši un zaguši, kad saimnieka vairs nav. Mūdžu dzimums!

— Nē, nē! Mums te neviens nezog. Mums ne durvis nav jāslēdz.

Bille patiesi pirmoreiz te laukos redzēja aizslēgtas durvis, kad pie
Haima gāja. Smago priekškaramo atslēgu un arī durvju starpai pār-
līmēto papīra sloksni.

Papucis neteica neko. Billei arī vairs negribējās runāt. Garš, garš bija

ceļš līdz stacijai. Un garš vilciens stāvēja stacijā. Preču vagoniem galā divi pasažieru. Ejot uz Jelgavu.

Papucis izlēma, ka brauks vien ar šo pašu, no Jelgavas uz Rīgu viegli aizklūt. Ko te nīks, ko būs? Bille arī domāja, ka labāk ceļā. Caur Jelgavu uz mājām viņa nekad nebija braukusi. Tam vajadzētu būt piedzīvojumam.

Piedzīvojuma nebija. Vilcienā papucim uzradās divi pazīstami vīri, viņi tūlīt sāka spēlēt zolīti un ieraut no pudeles, kas vienam azotē.

Tas, kuram pudele azotē, pamirkšķināja: — Bērza sulas!

Kā tad! Pa gabalu pēc dzimtenītes ož. Par kādu muļķi viņu tur? Un pēc kā viņi paši Jelgavā izskatīsies, ja šī sulas pudele neizrādīsies vienīgā?

Bille saīga uz papuci un gāja meklēt vietu citur. Te oda pēc pīpjiem un jergas. Un ko klausīties uz to mūžīgo: garām... nu gan tu kodies... ja es eju caur tevi ar pliku dūzi, ko met trumpi, ne acis?.. Un pašiem acis arvien raibākas.

Citur nebija labāk. Dūmi, kur vien griezies. Bērzu sulas arī gadījās. Nīgras sievas, činkstīgi knauķi, aiz logiem viss no galvas zināms, jo tikai pie Tukuma vilciens nogriezās Zemgales klajos, kur galīgi nekā nebija. Turklāt vēl nīkšana stacijās stundām un stundām!

Bille mētājās pa vagonu kā Dieva nepieņemta un pievakarē, kad nonāca Jelgavā, bija tik ļoti nogurusi, ka neko vairs negribējās redzēt. Prieka tik vien, ka uz Rīgu brauks ar kuģīti. Papucis gan ņurdēja, ka muļļāšoties visu nakti, bet lai!

Kuģīti iekāpa, kad saule jau rietēja. Pār Lielupi garoja balta migla tādām vieglām, caurspīdīgām plēnēm, bet ūdens dvašoja drēgni un nemīlīgi. Billei uznāca drebulis. Viņa piespiedās papuča sānam, lai siltāk. Piedurkne bija asa, dzēlās vaigā, bet Bille nerāvās nost.

Pukstēja motors un guldzinājās ūdens, garām gausi slidēja krēslaini krasti, bet gaidītā prieka par braukšanu kuģīti nebija. Lielupes migla sūrstēja acis un it kā šūpojās. Vai varbūt kuģītis? Nē, upe kā spogulis.

Drebulis nepārgāja. Papucis atpogāja frenča malu un paņēma Billi azotē, ar frenča malu pārsegtu. Nu bija silti, silti, drēgnais upes gaiss tikai ap kājām, bet par tām maza bēda, kājas Billei pie aukstuma pieradušas. Ja tikai acis varētu noturēt vaļā. Bet acis lipa, lipa un aizlipa ciet.

... Sapnī rādījās nodegušais Rāceņkrogs un it kā nodedzis nevis

pirms gada, bet nupat. It kā vēl kūpētu un sūri šķebenā deguma dvaka ņemtu elpu ciet.

Bille bija tur iekšā, zem pārogļotām spārēm, apkūpējušo mūru un skursteņu ēnās. Grīdas vietā vēl gailējošas, bet ledaini aukstas ogles. Basās kājas stinga.

Aiz muguras Billei zagās kaut kas nezināms, neredzams, bet drausmīgs. Bille rāvās bēgt, taču kājas bija mīkstas, smagas, nepavelkamas, no zvērojošām oglēm bail, un neredzamais cēla neredzamas ķetas: tūlīt, tūlīt viņu sagrābs. Bille kunkstēja, svaidījās, drausmīgais viņu sagrāba un papuča balsi teica: — Mosties! Rīga klāt.

Bille pabāza galvu no frenča apakšas, un papucis jautāja: — Nelabs sapnis rādījās?

Bille pamāja un dziļi uzelpoja, bet nāsis joprojām cirtās sūrais degums. Un tad paskatījās uz Rīgu. Nē, tā nevarēja būt Rīga — bez Pēterbaznīcas torņa un it kā milzu rokas izlauzītu vecpilsētas vidu.

— Visa Rīga tā? — Bille nezkāpēc čukstus jautāja.

— Nē, nē. Tikai te. Ko viņiem Pēterbaznīca bija nodarījusi, pats velns nepateiks.

Billei drusku tricēja kājas, kad vajadzēja iet vecpilsētai cauri. Būs jārāpjas pa draudīgajām, rūgti garojošajām drupām? Kā tajā sapnī?

Nebija. Ielas attīrītas. Vienā pusē sagrautais rātsnams, otrā gaisma spīdēja cauri abiem Melngalvju nama zelmiņiem. Ja būtu balti, izskatītos pēc mammuča ēķelēto enzeču cakumiem, bet bija melni.

Pāri drupām vīdēja it kā plaukstošu bērzu dzeltenīgais zaļums. Billei salēcās sirds. Kas noticis ar viņas pašu mīļāko Vecrīgas māju? To seno aptieku ar kumelišu, paparžu un citu augu milīgiem gleznojumiem līdz pašam jumtam? Kā Billei būtu gribējies tur dzīvot? Taču par to viņa pat papucim nekad nav ieminējusies. Tāpat skaidrs, ka tik pasakainā mājā varētu dzīvot vienīgi miljonāri. Ja Bille kļūtu bagāta... Un kāpēc lai nekļūtu?

Nu skaistā māja laikam nopostīta. Bille pieķērās papucim pie rokas un aizmiedza acis. To viņa negribēja redzēt.

Ar acīm ciet jocīga iešana. Lai arī pie rokas, tomēr tāda sajūta, ka nākamais solis būs kritiens negaidītā dziļumā.

Krietiena dziļumā nebija, klupiens gan. Acis pašas atvērās un —

skaistā kumelišu un paparžu māja klāt. Sveika un vesela, tikai drusciņ
apkvēpusi. Pirmais prieciņš, Rīgā ienākot.

Tālāk, cauri Kaļķu ielas drupām ejot, jau cerīgāka dūša. Un patiesi,
vēl ne sagrautais Oto Švarcs nebija garām, kad preti slējās Brīvības
pieminekļis. Milda svinīgi turēja savas trīs zvaigznes pāri pilsētai.

Bille iesānīs paskatījās uz papuci.

Papucis pasmaidīja, piemiedza aci un sacīja: — Dzivojam. Un
nebaudies, Vārnu ielai nekas nav noticis.

Billes stīvās kājas uzreiz kļuva lunkanas un nepacietīgas. Gribējās
ātrāk to apaļo sētas akmeņu un pat tumšā gaiteņa. Mājās.

CILVĒKS AR ZVAIGZNI

Savādi būt pa vasaru Rīgā. Pa vasarām Bille Rīgā nav nemaz vai tikai isiem sprīžiem. Rīga nu liekas nepazīstama un pat naidīga. Pie karavīriem svešās uniformās kaut cik pierasts jau pērn, pie svešām balsīm un valodas arī.

Tās pērnās balsis bija mikstas: «Kudā —ggē dostaķ — kak proiķī,» — uzrunāja gandrīz vai atvainodamās. Šīs asas, riklīgas: «*Halt — hier — heil — Hitler.*» Pēc nikni izelsta uzrējiena. Un kaltie zābaki klakst kā draudīga suņa zobi: «Klakt-klakt-hal! Klakt-klakt-zurück!»

Kad vāciešiem nav jāklakstina un jārēc, viņi ir smaidīgi, var pēkšņi noglaudīt galvu: «*Kleines Fräulein... hübsches Mädchen...*» — un iedot mazu šokolādīti, bet bail tāpat, nevar jau zināt, kurā brīdī atkal rēks, klakstinās un smaidīgi zilās acis sasals ledū. Un nedod dienīņ, kad galvu glaudīt sniedzas tāds melns ar miroņgalvu pierē!

Krievi pērn nerēca un neklakstināja, bet arī galvu neglaudīja un par mazo jaunkundzi nesauca. Staigāja tādi kā apvainoti, sabozušie, skatījās caur pieri tik aizdomīgi, ka tūlīt jādomā, kas nu viņiem atkal nodarīts. Arī nepatīkama jušana — visu laiku it kā apgrēkojusies.

Toties Billei beidzot galīgi skaidrs, kas ir krustu un šķērsu apspriedelētā brīvība. Brīvība ir dzīve bez svešām armijām. Kur svešas armijas iekšā, tur brīvības nav.

Vācieši to arī nemaz neslēpj. Viņi pat Brīvības ielu nosaukuši par *Adolf Hitler Strasse*. Brīvības vietā Hitlers, vīrs ar Čaplina ūsiņām un melnu matu šķipsnu pār pieri, tikai Čaplins tāds miļi skumīgs, šis nīgrs un ļauns. Citas ielas arī pārsauktas vācu vārdos ar uzrēcienu un pieklakstienu. Visādas *Karl Schirren, Bismarck, Göring, Ullerspreger*. Laikam vācu karakungi. Miļā, pierastā Marijas iela ir *Pleskauer Strasse*, un kas tas Pleskauers varētu būt bijis? Labi vēl, ka Vārnu ielu nav aiztikuši. Un labi, ka Bille Rīgu pazīst kā savus piecus pirkstus un var staigāt, uz ielu nosaukumiem nemaz neskatīdamās.

Visa kā jau atskatījusies. Arī onkuliša piesaukto karogu ar riteni. Jā, tikpat sarkans, vienīgi krieviem stūri bija dzeltens sirpis un āmurs, šiem vidū apaļa, balta ripa un ripā melns kāškrusts. Draudīgs kā Hitlera ģimīs. «Kad tas ritenis velsies atpakaļ...» — bija teicis onkulītis.

Bille nopūšas. Kas viņu atkal un atkal dzina uz Iekšrīgas drupām? Tikai vēl bēdīgāks prāts un brīžiem pat bail, it kā tur viņai kāds uzglūnētu. Neredzamais, briesmīgais no sapņa uz Lielupes kuģīša.

Torīt, pirmoreiz cauri drupām izgājusi, skriešus būtu skrējusi uz mājām — pierastībā, drošībā. Nu velkas kā uz brāzienu. Mājās nepavisam vairs nav labi. Sētas bērni pret Billi kļuvuši nevaļīgi, kā pērn pret Ausmu un Brigitu, kad viņu paps bija sarkanguards.

Ausmas vispār nav. Ciemojoties Krustpilī. Tad jau redzēšot, kad būšot. Šodien, rīt vai citudien. Labi, ka vēl ir bibliotēka, kaut gan grāmatu plaukti divainā kārtā kļuvuši krietni vien tukšāki. Var aizskriet, kādas grāmatas tomēr dabūt, un tad gandrīz vienalga, vaļīgi vai nevaļīgi sētas bērni.

Bille iet, kājas pa zemi vilkdama un plaisainā asfaltā skatīdamās. Varētu nekāpt uz stripām, bet no tās spēles viņa laikam izaugusi. Pamēģina un pārstāj.

Kāds, arī kājas vilkdams, nāk Billei pretī. Ne pa ietvi, bet pa apaļajiem bruģa akmeņiem. Brūnas, apskrambātas kurpes, putekļaini bikšu gali. Liels cilvēks spēlē nekāpšanu uz stripām pa ielas bruģi?

Bille ceļ acis un pirmo ierauga dzeltenu drēbes zvaigzni uz krūtīm. Zvaigzne piešūta ar nemākulīgu roku, ko teiktu mammucis par tik spurainu šuvumu? Tā varbūt iznāktu Billei, ja viņa šūtu.

Skatiens cilvēkam nolaists uz bruģi un kurpēm, it kā viņš patiesi spēlētu nekāpšanu uz stripām, bet nē, to var redzēt, jo stripu spēle ir slepens prieks, ko nevar gluži noslēpt. Lūpu kaktiņi tad uz augšu un sejā tāds smaidīgs blēdīgums.

Cilvēkam lūpu kaktiņi ir uz leju. Krunkainie, brūnie plaksti un skropstas trīc pār tumšās dobēs iegrimušām acīm. Tā ir, kad neizturami kauns, gribas raudāt, bet nedrīkst. Bille neticētu, ka arī lielajiem tik dikti kauns, tā jau tikai bērniem, bet šim vecajam vīram ir. Pleci viņam salikuši

uz priekšu tā, it kā viņš nestu smagu maisu vai gaidītu, ka nupat sitīs. Soļi negribīgi. Tā neiet pēc sava prāta. Tā dzen. Bet dzinējs nav redzams.

Cilvēks paiet garām. Uz salikušās muguras pašā vidū vēl viena dzeltena zvaigzne.

Bille arī būtu gājusi, bet ceļgali sametušies smagi un karsti, mugura liecas uz leju. Pēkšņi ir tā, it kā viņa, Bille, būtu cilvēkam to maisu uzkrāvusi un likusi iet pa apaļajiem bruģakmeņiem. Vainīga. Kauns. Bail. Par ko?

Citi gājēji neskatās uz veco vīru un viņa savādo iešanu, nesmejas un nerāda ar pirkstu: sak, re, kur trakais, nopušķojies ar lupatu zvaigznēm un lamzā pa bruģi! Gājēji tāpat nolaiž acis vai jau pa gabalu izliekas neredzam.

Saule asi spīd ielas plāksnītē. *Pleskauer Strasse*. Tai dzeltenajai zvaigznei uz kaunā salikušās muguras ir kaut kas kopīgs ar pārsauktajām ielām, zābaku klakstiem un draudīgajām rīkles balsīm, ar uniformām, gandrīz tādām kā papucim. Stīvām kājām Bille velkas uz Vārnu ielu.

Sēta tukša. Iekšā iet negribas. Bille paskatās uz logiem, vai viņu kāds neredz. Liekas, ka ne. Var palīst aiz raspuskas, un neviens nezinās, kur viņa ir.

Soliņš, ko Jančelis sameistaroja, kad viņi te spēlēja pašiem savu māju, vēl palicis. Bet citādi grūti pat saprast, kā viņiem šī sprauga šķitusi par māju un bijusi plaša diezgan.

Smiltis divi papirosu gali. Jančelis būtu sācis pīpot? Vai cits kāds no puikām? Laikam jau Frīdis. Līdis atkal te pīpot — Bille priekšā. Sāks kauties vai celt brunčus gaisā, ķerstities un runāt rupjības, un Billei nebūs kur sprukt.

Pirmīt Billei bija žēl tā savādā vīra ar zvaigzni, tagad žēl sevis tik ļoti, ka viņa sāk dauzīt soliņu ar dūri, lai sāp, lai ierauj skabargu, lai sliktāk. Nekur viņai nav miera, nekur viņai nav glābiņa, un nevajag, un lai nav!

Kāds iestājies spraugā. Laikam Frīdis. Bille npaceļ acis, nikni ierauj elpu un savīsta dūres. Nu reiz viņa kausies. Sītīs, skrāpēs, plēsis, ka vai beigta! Frīdis norausies!

Bet Frīdis saka Ausmas balsī: — Tu tā esi? Es dzirdēju, ka te viens būkšķinās, un nācu skatīties.

Nākusi skatīties!

— Nu, paskatījies... Nu, skrien! Tev nav laika. Nevienam nav laika. Skrien!

— Man laika diezgan, — Ausma mierīgi saka, it kā viņai gar Billes niknumu nebūtu nekādas daļas. — Es nebiju vainīga, ka man tāds tēvs, un tu neesi vainīga, ka tev tāds tēvs.

Tāds? Papucis tāds?

— Papucis nav tāds! — Bille kliegz.

— Vai ne? Kāds tad viņš ir?

— Papucis ir labs. Viņš ir par taisnību.

— Manējais arī bija par taisnību. Kas tā par taisnību, kad cilvēkus šauj nost?

— Ko tad papucis nošāvis?

— Vai es zinu? Kopā ar tiem bendētājiem ir. Drebulis pa kauliem, kad viņš te savā formā iet cauri sētai.

— Un kad tavs paps gāja cauri sētai? Kā mums bija?

— Es arī nesaku, ka mans paps bija labs.

— Papucis grib atriebt tiem, kas dzina latviešus uz Sibīriju.

— Vanda dzina? Stasis dzina? Viņu paps un mamma dzina? Nē, geto iekšā! Nošauti vai staigā pa rensteli ar dzeltenām zvaigznēm! Suns drikst iet pa trotuāru, viņi nedrikst. Vai viņi bija slikti cilvēki? Nē, židi esot! Dzeltenu zvaigzni uz muguras un pa rensteli! — Ausmai aizcērtas balss kā uz raudāšanu.

— Bet viņi taču poļi, — Bille saka arī aizkrišu balsī.

— Neesot vis poļi, tikai katoļos pārkristījušies. Un poļus vācieši arī šauj nost, un čigānus!

Bille pēkšņi redz Vandas tēvu ar dzeltenām zvaigznēm un kruķi padusē klunkurojam pa rensteles apaļajiem akmeņiem — tā, kā viņš klunkuroja pa sētu, un visi tad novērsās, uz to bija neērti skatīties. Žēl un kauns.

Vandas tēvs laikam bija slimojis ar bērnu trieku — kreisā roka sika, pie krūtīm pierauta, kreisā kāja paīsa un ļengana. Vandas māte allaž palīdzēja uzvilkt viņam ormaņa mēteļi ar smago pelerīni, tikt uz bukas un

piepogāt ādas pārsegu. Tad vismaz krukšis un viņa kājas nebija redzamas. Kreisā, sarautā roka gan. Tāpēc viņam arī ormaņa darbā nesekmējās. Retais gribēja braukt ar kropli uz bukas, kaut gan no vaiga Vandas tēvs bija ļoti skaists — melniem, viņņainiem matiem, zilām acīm, skropstas garas. Billei bieži licies, ka tik skaistu seju viņa vispār nevienam virietim nav redzējusi. Vanda arī bija ļoti skaista. Un Stasis. Un pa sētas mājas gaiteni viņi gāja tādā soli, kādā staigājams pils greznos plašumos. Citi tad liktos lepmi, bet viņi ne. Tikai atturīgi.

Tāpēc Bille, kad bija vēl maza un dumja, reizēm iedomājās Vandu un Stasi par noklīdušiem karaļbērniem, ko pieņēmusi un audzina kroplā ormaņa sieva. Kādu dienu karalis viņus atradis un sāksies brīnumi...

— Vandas tēvs laikam jau nošauts, — Ausma prāto. — Vispirms šauj tos, kuri nevar strādāt smagu darbu.

Tas nu ir Billei par daudz.

— Ko tad tu ar mani, tādu šāvēju, te sēdi? — viņa brēc, ka asaras vien pašķīst. — Skrien pie sava papa! Tev īstais! Kas šāva cilvēkus Centrālcietuma sētā?

— Kā tev nav kauna melot?

— Pati melo! Par manu papuci!

— Kas redzējis, ka mans paps šāva?

— Un kas redzējis, ka mans paps šāva?

— Es teicu, ka viņš šāva?

— Teici gan!

— Es neteicu. Tu teici, ka mans paps šāva cilvēkus Centrālcietuma sētā.

— Es tikai iedomājos, ka tāds nezvērs, kas miesīgus bērnus sit nost, varēja gan šaut. Visa māja bāza ausis ciet, kad viņš jūs slānija.

— Ausu bāzēja! Baigā! Kad tavs tēvs nāk krogā iekšā, citiem jāmūk ārā, kamēr āda vesela! Tavs tēvs par kaušanos avīzē ielikts!

Un Bille bija domājusi, ka tas ir ģimenes noslēpums...

— Mans tēvs kaujas tikai tad, kad viņu briesmīgi apvaino.

— Brīnums, kā citi staigā pa pasauli svētā mierā un neviens viņus neapvaino!

— Un staigā tu arī! Svētā mierā! Taisies, ka tiec!

— Staigā pati! Sēta tev nepieder. Un šitā raspuska arī nav tava.

— Ak neiesi?

— Un kas tad būs? Kausies? Tēva meita!

Bille vairs nevar parunāt, raud balsi. Ausma nu arī raud, bet ne-
ceļas un neiet prom, tikai šņukst: — Es jau varu iet, ja tu gribi. Tad tev
sētā nebūs nevienas draudzenes. Un man arī nebūs nevienas.

Beidzot asaras noslaucītas, elpa rāvieniem atgriezusies. Sēž abas
un skatās uz papirosu galiem smiltīs, kaut gan no tiem nav nekā,
ko redzēt.

NOLĀDĒTĀS GŪTMAŅU ASINIS

Bille iet apkārt mājai. Kā tad, kad maziņa bija, dīca, ka nav ko darīt, nav kur dēties, un tika sacīts: — Apej apkārt mājai. — Vai kad viņām ar Ausmu galīgi nebija ko iesākt, un viņas gāja apkārt mājai. Tas kādreiz bija pirmais atļautais gājiens no sētas, jo tā neviena iela nav jāšķērso, nekādu briesmu, ka sabrauks.

Iet apkārt mājai nozīmēja laukā pa vārtiem, tad pa Vārnu ielu līdz Laboratorijas ielai, pa Laboratorijas ielu līdz Lauku ielai, pa Lauku ielu līdz Tallinas ielai, pa Tallinas ielu līdz Vārnu ielai un atpakaļ līdz vārtiem. Un pēc patikšanas sētā vai atkal un atkal apkārt mājai, līdz galīgi apnik un nogurst.

Bille jau sen var staigāt pa Rīgu, cik tālu vien grib, un neviens par viņu neuztraucas, tikai, tālu staigājot, jāskatās apkārt, bet Billei negribas neko redzēt. Un pat Laboratorijas ielā, kur vesela rinda vienkāršā mājiņu dziļi lejā, tādos kā pieneņiem, maura stīgām un tīteņiem noaugušos grāvjos, Bille nenoskrien pa šauro, gludo joslu starp zemajiem logiem papriecāties par rožainajām tīteņu taurītēm un pabaidīties, ka logā izbāzīsies kāda nikna galva un uzbrēks. Arī tā baidīšanās reiz piederēja pie lietas un kņudināja pakrūti uz smiekliem, spiedzieniem, bēgšanu. Bille nav vairs mazais bērns un uz smiekliem viņai galīgi nenesas prāts.

Bille iet apkārt mājai tāpēc, ka, uz virtuves galda sagumis, raud papucis baismīgām pieauguša vīrieša asarām un Bille nespēj raudāt viņam līdzī, pieiet, pieglausties, mierināt. Tikai aizbēgt, lai nav jāredz un jādzird. Un par to Bille jūtas slikta, jo slikts ir tas bērns, kuram sava tēva nav žēl. Billei smaga sirds un kauns, ka slikta.

Bille iet un iet apkārt mājai un, ja gadās kāds akmentelis, sper tā, lai kāja sāp. Lai!

— Viņš tev tas labais! — no sākta gala šņācis mammucis. Un bija arī tas labais, pat ja sadzēries. Papucis nemeta Billei acis, cik viņa lempīga

un dumja. Neapsaukāja. Nekad Billi nesita, kā citi tēvi, īpaši Ausmas paps, sita savus bērnus.

Uz papuča riteņa stangas, kad bija mazāka, viņai bija ierikots ērts sēdekļītis, un dažu svētdienu viņi abi brauca laukā no Rīgas, ka vējš vien gar ausīm svilpoja. Vienreiz pat uz Siguldu. Tie bija svētki. Un arī melnā dienā Bille drikstēja piespieties papuča sānam, un papucis tad ņēma viņu ap pleciem, pabužināja matus, sacīja: — Nebēdājies nu, pāries... būs labi. — Un sacīja: — Mammucis jau nemaz tā nedomā, mammucis tevi mīlo, mammucis ar tevi lepojas, tikai neizrāda. Sprēgā no grūtas dzīves. Mammucim ļoti nelaimējās, ka mani apprecēja. Es vien pie visa vainīgs.

Papucim tad saskrēja asaras acīs un rokas nošļuka.

Vispār jau Bille saprata, ka papucis pie viņu dzīves vainīgs, bet kas par to? Bēdas no papuča, toties viņu abu mazie svētki arī no papuča.

No kura brīža vairs nekādu svētku un papuča nav žēl?

Vai no tā, kad rentniekmājiņas durvis ieslējās tumšs stāvs uniformā un Billei sirds it kā notrūka un gāzās šķērmā dziļumā, un draudīgais stāvs izrādījās par papuci?

Bet bija taču kuģītis pa Lielupi un siltums zem papuča asā frenča.

Vai no Rīgas, kas izrādījās pilna ar svešiem karavīriem un draudīgos vārdos pārsauktām ielām, pa kurām dzina cilvēkus ar zvaigznēm — dažreiz veselās kolonnas — un no tumšām valodām par šaušanām Biķerniekos, kur latvieši arī klāt? Varbūt papucis?

Bet, kad viņi abi dziedāja: «Iekš Dinā stāv «Steuben», tur izkāp trīs vīr', kas braukūš uz bauerland iekasēt ir,» — vai: «Mēs sitisim tos utainos, pēc tam tos zili pelēkos arvien, arvien, arvien,» — bija tā it kā viņi jau būtu druscīņi ķērušies zili pelēkajiem klāt.

Vēl papucis nesa mājās zīmējumus. Viens bija ļoti jocīgs. Acis vien uzmetot — it kā nekas. Izkāmējis vācu zaldāts ar lielu, krunkainu pieri un iekritušiem vaigiem. Apakšā paraksts: «Tāds bija vācietis, kad ienāca Latvijā». Ja zīmējumu apgriezta otrādi, milzīgā pierē izrādījās par tauku vaļņos izļumušu pakakli un apakšā paraksts: «Te nu vācietis Latvijas maizē atēdies». Bille to pārzīmēja uz zīd papīra, lai ir pašai arī un var Ausmai un vēl kādam parādīt. Īpaši Ausmai, lai nedomā, ka viņas papucis arī ir slikts. Jo Billei papucis bija un palika mīļš. Lidz tai piedurknei.

Todien papucis pārradās agri, ne pārāk dzēris.

— Tu nāc asinis, — kā no aizžņaugtas rīkles izgrūda mammucis.

Bille paskatījās. Uz frenča atloka bija apaļš asiņu traips piecu santīmu lielumā.

Papucis izbrīnēti sarauca pieri un arī paskatījās. — Drusciņ sakāvos. Izņem ar aukstu ūdeni!

— Es vēl izņemšu tavus asinsdarbus! Manas rokas tur nebūs! — Mammucis apsviedās, atsita pieri sienā un sāka balsi raudāt.

Papucis samīņājās, spēra soli uz mammuča pusi.

— Nenāc man klāt! — kļiedza mammucis. — Nenāc!

Papucis, pussoli palicis, mirkšķināja baltās skropstas, līdz acis arī kļuva baltas, un Bille vēl vairāk sabijās. Bet nē, papucis izgrūda: — Vīsta! — un iegāja istabā.

Pēc tam sabozies iznāca ar frenci rokās, atgriezta krānu un sāka lem-pīgi skalot un berzēt, ūdens vien šķīda vai līdz pusvirtuvei. Un šī nu bija tā reize, kad mammucis neskrēja klāt, nerāva no pirkstiem un nerādīja, kā to darīt labāk un pareizāk, tikai raudāja ar pieri sienā.

Bille neraudāja. Viņa sēdēja it kā tukšumā, it kā svešai sievietei tur raustītos pleci un it kā svešs vīrs tur uzvilktu mugurā frenci ar slapju, tumšu piedurknes galu un aizietu. Bet viena viņa tajā tukšumā nebija. Vēl tur spīdēja apaļš, sarkans asiņu traips. Piecu santīmu lielumā.

Varēja būt, ka papucis krogā sakāviēs. Tas viņam gadījās arī agrāk, un īpaši mammucis brēca, kad vajadzēja tīrīt gaišo vasaras uzvalku. Bet agrāk tās varēja būt un bija tikai sakaušanās asinis. Tagad tās varēja būt TĀS asinis.

Bille atkal ir zem Vārnu ielas liepām. Nupat būs vārti, un Bille arī apgurusi. Vajadzētu iet iekšā, bet viņa atvēzē kāju, aizsper kaļķainu apmetuma gabaliņu vai līdz Bānišbodes durvīm tā, ka iekšķis vien nosmeldz, un pati pakaļ. Spert tālāk. Pie velna!

Iet pie Mudītes?

Mudītei labi. Viņas tēvs joprojām ratiņstūmējs, māte atkal tamborē zīdaiņu zābaciņus un Mudīte sien bumbulišus. Un taisni tāpēc, ka Mudītei labi, viņa kļuvusi svešāka.

Mudītes tēvu, lielu vīru ar melni sprogainiem matiem zem ekspreša

cepures, Bille redzējusi tikai divas reizes, kad viņš nāca no darba. Mudītes māte tad uzreiz uzmirzēja, itin kā iekšā kāds būtu ieslēdzis lampiņu, Mudīte arī nolika savus bumbulišus un skrēja tēvam klāt, un pats tēvs bija priecīgs, ka mājās.

Bille tad kopās projām, jo stingri pieteikts: kad citi taisās uz ēšanu, jāiet vai jāteic, ka paēdusi, negrib. Ar ēšanām tagad visiem grūti. Vajadzēja vien iet mājās, kur pat vasaras dienā tumšs no mammaču klusēšanas.

Mammucis vairs nekliedza, neērcējās, nē. Kad nāca Bille, pagrūda šķīvi uz galda: — Ēd! — Kad nāca papucis, pakāpās atpakaļ, lai nepieduras, istabā ejot, un tikai tad, kad tur iekšā bija ar atvēzienu nosviests frencis, noklikstējusi jostas sprādze, noklaudzējuši kaktā iespertie zābaki, lika papucim ēdienu galdā, izgrūda: — Ir! — un pati, muguru uzgriezusi, stāvēja pie loga. Kopā pie galda viņi vairs nesēdēja nekad.

Un ne domus mammucim ko jautāt.

— Ko tu man nāc virsū! Prasi savam tēvam.

Jā, jā, nu Bille jau tēvam vien dzimusi, mātes viņai nemaz nav. Māte vienā pusē, taisnajā, Bille ar papuci otrā, pagalam netaisnā un ļaunā. Tajā, uz kuru skatās ieplestām acīm un kāpjas atpakaļ.

Bille stāv uz Laboratorijas ielas stūra. Ja ietu taisni zem Vārnu ielas liepām līdz Pērnavas ielas stūrim, tad uzkāptu pie Mudītes. Un ko tur? Sveiki — kā tev iet — man iet labi... Jāsaka labi, kad pavisam nav labi, jāskatās, kā viņi priecājas, ka kopā, un jāskauž viņu prieks.

Nē, neies pie Mudītes. Bille atkal nogriežas Laboratorijas ielā, kur mājiņas zaļos vaļņos. Viena tāda vaļņa malā Bille izliekas, ka viņai kas iekritis, pietupstas it kā meklēt un tad apsēstas pavisam. Atpūtīsies, kamēr tur lejā nenočerkstēs rāmis, nepabāzīsies kāda galva un nesabrēks, lai vācas, nav te ko kleknēt un lūrēt pa logiem iekšā, it kā Billei, vai vispār kādam, būtu vajadzīgi viņu logi un istabas. Istabas tāpat tumšas, pat gribot no saulainā āra neko tur iekšā nesaredzēt, un vēl aizkari priekšā, bet lielajiem allaž liekas, ka viņus nolūr. Un tad viņi niknojas un brēc. Lielie drikst niknoties.

Billei arī liekas, ka garāmgājēji uz viņu skatās, Bille jūt pētīgas acis uz muguras un pakauša, bet bērni nedrikst brēkt, lai nelūr, vācas, pazūd. Tikai savilkties kamolā.

Bille savelkas kamolā, kā toreiz uz kāpnēm, kad papucis gāja uz fronti.

Nē, tas nenotika vis kā grāmatās raksta vai dziesmās dzied. Rozēm cepuri nepušķoja. Mammucis kļiedza un papucis kļiedza tā, ka Bille izbēga laukā un nosēdās uz kāpnēm. Otrā sētā pie vāgūžiem, kaut ko spēlēdami, klaigāja citi bērni, bet Bille pie viņiem negāja. Ja vēl dzirdētu Ausmas balsi, tad varbūt, bet Ausmas balss tur nebija.

Gaitēna dziļumā nikni noblikšķēja durvis, atbalsis veldami, rībēja šurp papuča zābaki, un tad viņš jau bija uz kāpnēm. Bille slējās atvaļīties, bet papucis viņu neredzēja, pagāja garām kā tukšai vietai.

Cirzdams zābakus tā, ka sētas apaļajos akmeņos uzšķīlās baltas skambas, papucis izrāva revolveri. Bille vēra muti iebrēkties, bet brēcamais iesprūdis. Rāvās skriet pie papuča, noturēt, lai nešaujas nost, bet kājas mikstas kā ļaunā sapnī. Papucis pacēla roku. Bille sastinga šausmās. Norībēja divi šāvieni, papucis gāja tālāk un pazuda vērtos.

Bille vairs nebija sastingusi, viņa trīcēja tā, ka klabēja zobi. No otrās sētas izskrēja bērni, ieraudzīja Billi, kurai taču varētu jautāt, kas noticis, bet nenāca klāt, pamiņājās un aizgāja atpakaļ. Tāds kā tramīgu čukstu švikstiens no otras sētas.

Ielas mājā dažviet sakustējās aizkari, tomēr logu neviens nevēra. Gaisā kusa plānas zilganu dūmu stidziņas.

Drebulis pamazām norima, bet Bille sēdēja. Paretam kāds nāca vai gāja garām un labi ja pameta galvu uz Billes sveicienu, bet ne ko teica, ne prasīja. Tie šāvieni gaisā bija it kā aizšāvuši Billi prom no cilvēkiem.

Otrajā stāvā noskanēja Ausmas mammas sabrēciens: — Nekur tu neiesi! — tā tad Ausmas arī nebūs, bet Bille sēdēja, kamēr saule paslēpās aiz Rozišmājas ugunsmūra, sēta iegrimā drēgnā pakrēsli, un uz cementa kāpnēm sāka salt dibens. Sēdēja arī pēc tam. Neceltos, neietu arī, kad mammucis sauca ēst, bet šaidienai pietika kliegšanas.

Kamēr papucis frontē, mājās bija miers. Varēja lasīt bez tramīgas ieklausīšanās soļos pa gaiteni, nākt mājās nebaidoties, ka priekšā skandāls, vakaros aizmigt, nebāžot galvu zem plānā spilvena, kas tāpat nelīdzēja. Mammucis nesprakstēja katrā vārdā. Bez papuča bija labi.

Vispār Billei bija kauns, ka viņai bez papuča labi, ka gribas, lai papuča ilgāk nav mājās. Lai papucis tur frontē kristu, viņai gan negribējās nekad. Pareizāk — viņa to nevarēja iedomāties. Bille it bieži redzēja sevi zārkā, un visiem tad žēl, bet papuci — nē. Mammuci arī ne. Tas nekādi nevarēja būt. Gribējās tikai ilgāku mieru.

Tomēr pat ilgāks miers nebija lemts. Papucis atgriezās pavisam drīz, svešs un briesmīgs. Ne tāpēc, ka viņš naidotos vai kautos. Nebija arī par ko. Lai cik piedzēries viņš nāca, mammucis vairs nesacīja ne vārda un vispār turējās tā, it kā papuča nemaz mājās nebūtu. Vienīgi lūpas saknieba plāni, plāni, skatījās visur, tikai ne uz papuci, un nekad vairs nedziedāja.

Streipulīgiem soļiem viņš nāca mājās un, it kā tālāk vairs nepietiktu spēka, atkrita krēslā pie virtuves galda. Ja vēl turējās taisni, stingām, acīm skatījās pa logu Rozišmājas ugunsmūrī, bet likās, redz tam cauri kaut ko tālu un baismīgu. Ja taisni vairs neturējās, nokrita ar galvu uz vaskadrānas un raudāja. Kā šodien.

Beidzot nočirkst gan loga rāmis vaļņa apakšā, Bille iecērt zodu krūtīs, bet neceļ acis skatīties. Tāpat jau dzirdēs to «vāciet, netupi, nelūri...». Bet dzird žēlu: — Kas noticis, bērniņ? Sasities, vai? Pag, nākšu un palīdzēšu!

To tikai nē! Bille sapurina galvu, pielec kājās un pusskriešus atpakaļ uz Vārnu ielu. Kā lai viņa svešai sievai stāstītu, kas noticis?

Pa tukšo sētu Bille iet, vai katru akmeni skaitīdama. Tumšajā gaitenī skaita lēnos, negribīgos soļus. Pie durvīm apstājas uz kājslauķa un ilgi klausās. Klusums. Tomēr kliņķi sadūšojas nospiest tikai tad, kad viņpus gaitenim tieši pretī dzird vecā Stilbes šļūkāšanu, it kā viņš grasītos nākt laukā. Bille negrib, lai viņu ierauga pie pašas durvīm stāvam kā pēdējo muļķi.

Virtuvē pie galda papuča vairs nav.

Mammucis sēž istabā pie loga, nikni ārda vecas jakas piedurkni un tin kamolā. Dzija tek tirkšķēdama, un no ārdīkļa ceļas putekļi. Ne jau daudz, bet tomēr. Bille pastāv, pamīnājas, gaidīdama, ka viņai prasīs, vai negrib ēst. Neprasa. It kā Bille te nemiņātos.

Ārdīšana ir garlaicīgs darbs, bet tāds, ko ne Bille nevar sabojāt. To viņai parasti uztic un pat nesaukā par jēlnadzi, ja nu vienīgi kamols nav

gluds satinies. Un kad jel Billes kamols gluds satinies? Šobrīd Billei būtu labāk ap dūšu, ja viņai liktu ārdīt, bet neliek.

Otrās istabas durvis vaļā. Tur papucis apakšbiksēs sēž uz gultas malas. Iespiedis deniņus pirkstos, viņš šūpojas uz priekšu un atpakaļ un skatās Billei cauri tik ārprātīgām acīm, ka Bille pat nespēj no tām acīm novērsties.

Tad papucis sazvārojas, iezveļas gultā pavisam, bet tūlīt raušas atkal augšā un nostājas visā augumā uz gultas malas. Acis joprojām Billei cauri. Vai maz cauri? Billei bail. Bet papucis saliek rokas virs galvas kā uz ūdeni lēkšanu, saka: — Ardieuvi visi! — un metas lejā.

Iekliezdas Bille, kad papuča galva atsitas pret krāsns durtiņām un pašķīst asinis. Pielec kājās mammucis.

Papucis stāv četrpārus un skatās uz asinīm, kas šļācas no viņa pieres un krājas peļķītē. Mammucis iekunkstas, parakņājas lupatu kaudzītē, izvelk baltas drānas gabalu, salocītu piespiež pie pušuma un saka: — Nāc turēt! Jāskrien pēc ātrās palīdzības!

Trīcošām kājām Bille notupstas blakus turēt lupatu pie pārsistās pieres, un mammuča papēdiši aizsprakst pa gaiteni. Nu viņi ir divi vien.

Drīz lupata neko vairs nelīdz. Tā ir piemirkusi un Billei caur pirkstiem sūcas lipīgas asinis, pil uz grīdas tajā peļķē, un papucis brīnās uz asinīm, bet nekustas. Ko Bille iesāktu, ja viņš celtos? Labi vismaz, ka neceļas. Stāv četrpārus un skatās uz asinīm.

Bille arī skatās. Tumšas asinis, gandrīz vai melnas. Nolādētās Gūtmaņu asinis. Laikam Billei arī tādas, un par to mammucis viņus abus neierauga. Mammucim droši vien gaišas un tīras.

Bille notupējusies gluži stīva, kad papēdiši sprakst atpakaļ. Beidzot. Mammucis izvelk no lupatu kaudzes tiru drānu piemirkušās vietā, bet tā vairs Billei nav jātur.

— Nomazgā rokas un ej laukā sagaidīt. Kad piebrauks, ved iekšā, paši neatradīs. To kaunu! To kaunu!

Bille nomazgā rokas un iet gaidīt. Viņai arī kauns, ka ātrā palīdzība nu redzēs nolādētās Gūtmaņu asinis, tik tumšas un nejaukas, un darīt tur nevar neko.

ES GEHT ALLES VORÜBER!

Pierē nu papucim sarkana rēta, uniformā viņš joprojām, kaltie zābaki kladz tāpat, bet zaldāts viņš vairs nav. Pa ilgiem laikiem papucis ir atkal konditors, cep kūkas un smalkmaizes augstiem kara kungiem. Viņš staigā tāds apjucis, it kā būtu kaut ko aizmirsis un īsti nezinātu, vai grib atcerēties. Dzer, bet ne pārāk, un nes mājās pa pikucim sviesta, pa saujai cukura, miltus un olas.

Mammucis arī tāds apjucis. No sākuma brēca, ka mutē neņems ben-desmaisu atbiras, bet tad vairs nebrēca. Viss bija uz kartiņām un līdz ar nagiem, turklāt negaršīgs. Maize pat — nevarēja saprast, no kādām zāģu skaidām cepta, ka tik sausi riklē ķeras. Un otrkārt — Gūtmaņu ģimene nebija vienīgā, kam vajadzēja. Bet tas mammača un Billes kopīgs noslēpums, par ko nevienam — un, ja nevienam, tad tiešām nevienam, arī papucim, — ne pušplēsta vārda!

Sākās tā. Viņas gāja uz dārziņu un domāja tur palikt visu dienu. Kā parasti tādās reizēs, ņēma līdzī litra pudeli tējas un sainīti sviestmaīžu, lai ir ko pastarpām ieturēties, citādi jau nevar līdz vakaram izciest. Un tad parastā ceļā gar Grīziņkalnu, Asara ielas blokmāju un pa stadiona malas taciņu uz dzelzceļu un pāri.

Todien aiz stadiona sētas strādāja cilvēki ar dzeltenajām zvaigznēm. Ieraudzījusi mammuci un Billi, kāda sieva pieskrēja pie sētas, izvilka no azotes karoti un lūdza kaut ko ēdamu bērniņiem. Bille nesaprata, kas te būtu ar karoti ēdams un kur tie bērniņi?

Mammucis steidzīgi izrāva no groza sviestmaīžu sainīti un pabāza pa sētas spraugu sievai. Sieva grūda savu karoti un teica, lai ņem, tas ir sudrabs, bet mammucis purināja galvu un neņēma. — Mēs ar tādām neēdam, paldies! — Sievai apbira asaras, bet mammucis nekavējās. Billi aiz rokas un skriešus projām.

Joki ar sievas karoti! Tik biezu un smagu. Viņi mājās ēda ar plānām,

vieglām alumīnija karotēm, bet vārīšanām un maisīšanām bija onkuliša grebtās, koka.

Todien tad viņas līdz vakaram dārziņā neizturēja, net nākamreiz jau salika grozā vairākus mazus sainīšus, lai var citiem dot un viens pašam paliek. Pretī mammucis neņēma neko. Par vienu, skaistiem putniem apgleznotu vāzīti, Billei taisni sirds nosāpēja, cik mammucis muļķīgi dara. To Bille būtu gan ņēmusi. Bet nē! Tikai žigla apkārtskatīšanās un aizskriešana.

— Zini, kas mums draud? — nikni čukstēja mammucis. Bille zināja. Sargaldāts drikstēja šaut un nošaut uz vietas. Vai arī ielikt cietumā. Bet tas bija nieks pret apziņu, ka viņām ar mammuci, tieši ar mammuci, kopīga gaita un noslēpums.

Tad kādu dienu stadionā neviens vairs nestrādāja, toties uz dzelzceļa bija izdzīti gūstekņi. Ko viņi tur darīja, sakņupuši, pusrāpus, bez kādiem darbarīkiem, nevarēja isti saprast. Izskatījās, ka viņiem nav spēka ne stāvus uzslieties. Tāpēc uz visu gūstekņu baru bija tikai divi sargi, kuri, daudz nebēdādami, pļāpāja un smēķēja, jo šie te vairs nebija bēdzēji.

Sākumā sargi neļāva pa sliedēm iet, blāva un dzina uz pārbrauktuvi. Bet drīz viņiem apnīka, jo viss Grīziņkalna gals bija pieradis iet uz saviem dārziņiem tieši gar stadionu. Par daudz brēkšanas un dzišanas uz pārbrauktuvi, rikles nepietika. Un drīz visi gāja uz dārziņiem, kā gājuši, cauri gūstekņu baram. Sargi skatījās vienīgi, lai gājēji gūstekņiem ko neiedod. Ja kāds bāza roku kabatā, somā vai grozā, tad gan rēciens un šautenes aizslēga klaksts, un gājējs tūlīt pratās, taisījās, ka tiek.

Pirmā reize bija briesmīga. Pa gabalu bija licies, ka tie rāpotāji ir tikai pārmēram noplisuši un šļaugani — kā teātri vai ķīnīti ubagus rāda, bet dzīvē tāds nav vispēdīgais ubags vai saulesbrālis. Te bija dzīvē, pa istam. Cauri skrandām rēgojās miesa. Kaut gan nē, kāda tur miesa. Kauliem uzstiepta brūni lillā āda. Nekad Bille nebija redzējusi vai spējusi iedomāties, ka cilvēka āda var būt tādā krāsā. Un visā pāri iešanas garumā uz viņām, kaut ko lūdzot, kaut ko gaidot, cēlās acis tumšos dobumos. Billi sāka kratīt sīks drebulis, sirds iepukstējās kakla galā un deniņos. Ietu ar papuci, spiestos pie sāna. Ar mammuci nevarēja.

Un tagad bija redzams, ko viņi te dara. Viņi ravēja no sliežu starpām

zāli. Siku, putekļos un melnā eļļā. Tik netīru, ka, pāri sliedēm ejot, apķep kājas. Ik pa brīdim kāda izģindusi roka pacēlās un bāza to zāli mutē. Ēda. Iedomājoties tādu mutē, Billei līdz kaulam noskrēja tas sausais žņerksts, kas ravēšanā zemes apkaltušiem pirkstiem saskaroties.

Laikam mammucis juta to pašu, grūda roku grozā pie maizēm, un tūlīt atskanēja sarga rēciens.

Mammucis apsviedās, plati uzsmaidīja un pameta sargiem gaisa buču.

— Tu tādiem... — Billei aizsitās elpa.

— Zoss! — uzšņāca mammucis.

Kad viņas bija pāri rampai, mammucis teica: — Kaut kas jāizdomā, — un Bille saprata. Jāizdomā, kā lai gūstekņiem iedod maizi un sargi nepamana.

Darbi viņām todien nevedās. Izbēra no mājas atnestos pelnus tomātu dobē, kur riesās siki, bet vietām jau sarkani bumbuliši, aplaistīja gurķus. Bille drikstēja meklēt un apēst atlikušās avenes, bet tur nu prieka maz. No reizes, kad viņas ar Anitu ganos tā pārēdās meža aveņu, ka vēma abas, Billei šo ogu vairs nemaz nekārojās. Jau aveņu smarža vien uzsita nelabumu.

Bille satina tūtiņu no mārrotka lapas. Ļurcigu, protams, vajadzēja uzmanīgi turēt, lai neizjūk. Ielasīja avenes un pienesa mammucim: — Tās tev.

Mammucis izskatījās ļoti aizkustināts un sacīja, lai jau Bille pati, bet Bille nē un nē, mammucim jāēd. Mammucis ēda un Bille jutās nekrietna, jo nebūtu ne iedomājusies dot mammucim, ja pašai garšotu.

Šis bija īstais brīdis, atkal nekrietni, prasīt: — Drikst mazliet pastaigāt? — jo priekšā neiznīdējamo vārpatu ciniņš, ko Bille ciest nevarēja. Mammucis pilnu muti pamāja, un Bille izspruka pa vārtiņiem. Uz plāvām.

Varētu iet pamazām, apskatot citus dārzus, bet negribējās. Vienkārš jau tāda kā skaudība vai neērtība, ka citiem viss aug labāk. Daudziem bija arī būdiņas, kur darbarikus nolikt, pat no lietus patverties, un būdiņas apaudzētas ar turkupupām, puķuzirniņiem vai vīnstīgām — tik skaisti. Un otrkārt, ja bērns kur apstājas un skatās, dārziņniekiem tūlīt liekas, ka nu jau plūks, zags, postis. Skatās caur pieri tā, ka jājūtas

vainīgai, lai arī ne prātā nav nācis ko aiztikt. Nosarkšana un kauna nelabums pa visu miesu vēl ilgi pēc tam.

Plavas bija nopļautas. Bille negāja tālu. Vienīgi tik, lai malējiem dārziņniekiem nerādītos, ka uz viņu cukurzirņiem glūn, nolikās garšļaukus un izvilka aiz taļļiņas paslēptās Andersena pasakas. Tomēr lasīt nevedās. Pat ne to jocīgo, kur vētra pārceļ izkārtnes, nerunājot nemaz par bēdīgo «Ledusmeitu». Nopļautā plava durstījās cauri plānajai kleitai. Bille grozījās, pastiepa roku pēc kādas atālā padigušas skābenes lapiņas, bet acu priekšā briesmīgie ģindeņi, kas ēda dzelzceļa zāli.

Tās avenes patiesībā vajadzēja aiznest viņiem. Bet kā? Turklāt avenes tik vārīgas pat uzmanīgi nesot, ne vēl zemē mestas. Ko citu? Varbūt mammucis izdomās?

Billei sametās neērti, ka mammucis tur viens cinās ar vārpatām. Ne grāmatā no tās neērtības nevarēja patverties, acis un prāts nebija pie grāmatas. Cēlās un gāja atpakaļ. Ja vārpatas, tad vārpatas. Izturēs.

Izturamā diena bija gara. Mammucis ne dziedāja, ne runās ielaidās. — Nejauc galvu! — un viss.

Pavakarē mammucis paņēma lielu tūtu, kurā bija nesti pelni, atlobīja apakšu vaļā un ilgi purināja un pūta. Uz Billes: — Kāpēc? — tikai: — Atstājies!

Pēc tam galu aizlocīja ciet, bet ne gluži. Billei vajadzēja turēt plaukstu apakšā un staigāt mammucim līdzi gar dobēm. Tutā tika ielasītas zaļās zirņu pākstis, gatavie tomātiņi, gurķi.

— Vispār tie tomāti ir pārāk sarkani, — domīgi sacīja mammucis. Sarauca pieri, atmeta ar roku: — Gan jau...

Kādi tad lai šie būtu, ja ne sarkani, Bille pie sevis nobrīnījās, bet neko neteica, ja reiz mammucis nav runājamā omā.

Bet nu mammucis runāja gan. Kad viņas iešot pāri dzelzceļam, Billei vajadzēšot turēties aiz muguras, izraudzīt brižus, kad sargi īpaši neskatās un paņemt plaukstu no apakšas tā, lai gar malu viss pamazām birst laukā. Ja sargs bļaušot, mammucis uz Billi arī bļaušot un likšot uzlasīt, it kā netišām biris. Bet ar uzlasišanu nevajagot censties, tikai izlikties, ka uzlasa.

Tas jau bija kaut kas!

Pie rampas izrādījās, ka ar aizņemtām rokām Bille nevar uzrāpties.

Mammucim vajadzēja viņu celt, tūta gandrīz izjuka, un Bille dabūja dzirdēt, ko mammucis par viņu domā. Bet no rampas bija redzams tikai tukšs dzelzceļš. Gūstekņi aizdzīti. Mammucis pabāza grozu zem tūtas, un Billei rokas atkal brīvas. Palika vienīgi vilšanās, ka sargu apmuļķot neiznāca. Dūšas uztaisīšanai Bille dabūja sauju zirņu.

Otrā rītā mammucis saziēda maizes šķēles, salika pa divām kopā un glīti ietina sviestpapīrā. Gribēja likt tūtā ar vaļēju apakšu, nu jau tūrā, nule no papīru kaudzes, nevis tādā, kur pelni nesti, bet apskatījās un papurināja galvu. Baltais sviestpapīrs pa lielu gabalu kritīs sargiem acīs. Ritināja laukā un ņēma no kaudzes brūno ietinamo papīru. Arī par gaišu. Nopūtās, ķērās pie aukliņu kules un pārsēja maizes tikai ar aukliņu, lai izmetot nešķiras vaļā apziestās puses. Galu galā, ja varēja ēst netīru zāli, tad zemē kritušu maizi arī.

Virš galda izmēģināja, kā vilkt roku no apakšas, lai krit pa vienai laukā. Virsū uzklāja salocītu Billes priekšautiņu, gareniski iesprauda kaplīti — gals laukā. Izskatījās, ka lielajā tūtā dārzošanai nepieciešamas lietas, nekas cits.

Līdz stadiona malas taciņai tūtu ar plaukstu apakšā nesa mammucis, jo Bille, kā nu ne, izdelverēs, izbērs, viss pagalam, kas to lēvuru nepazīna. Tad tūtu, nobrīdinot un nobrammējot, ielika Billes elkonī un plaukstu apakšā. Un ieskaidroja, ka mammucis mēģinās dzīt amizieri ar sargiem, bet Bille ies vien pāri un atskatīdamās, vai sargi neredz, maizes izbārstīs. Jo atskatīties var taču tāpēc, lai redzētu, vai beidzot mammucis nenāk. Nekā aizdomīga. Kad maizes būs izbērtas, Bille pāri dzelzceļam un rāpsies uz rampas, nāks mammucis arī. Nebūs bail?

Nebūs! Un, ja būs, — kas par to? Vai nu pirmoreiz bail, vai pēdējo?

Bet tā, ka uzmanīgi!

Skaidrs.

Taciņa ar kūkumu augstāk par dzelzceļu. No sākuma pāri kūkumam bija redzamas tikai sargu galvas, tad jau pleci, un Billei sirds sāka spirināties kā aitas ļīpa. Bija gan bail. Nez mammucim arī?

Ja mammucim bija bail, tad manīt to nevarēja. Mammucis jau pa gabalu smaidīja, sāka tā kā drusku luncināties plecos un gurnos, un gāja sargiem klāt. Vai dienī!

Sargiem ģimji iespīdējās kā ar speķādiņu pulēti āboli. Virieši vispār

tā skatījās uz mammuci. Tas laikam nozīmēja, ka mammucis vīriešiem dikti patik.

Sargi sacīja: — *Gnädige Frau!* — un ko tur vēl murkšķēja. Mammucis vāciski nemācēja, tikai smaidīja un grozījās. Vai tas ko kaitēja? Sargi skatījās uz mammuci vien, stiepa pirkstus paraudzīt, no kādas drēbes mammucim kleita, un mammucis smēja tos smieklus, kuri Billei nepatika. Tādus ķēvīgus.

Bet tas bija labi un īstā reizē. Bille, plaukstu no tūtas apakšas noņēmusi, bārstīja maizes, pati atpakaļ skatīdamās. Būtu varējusi arī neskatīties. Sargu acis tikai uz mammuci.

Kad Bille rausās uz rampas, mammucis vairs negrozījās un nesmejās, iedziedājās: «*Es geht alles vorüber!*» — jo to rindu mācēja, pameta sargiem ar roku un tecīņus vien Billei pakaļ. Aiz rampas abas blēdīgi sametās ar acīm. Labs tas darbiņš, kas padarīts! Un labi arī, ka nebija laika un iespējas skatīties uz dzīvajiem ģindeņiem, no kuru izspiestajiem kauliem un iekritušajām acīm kamols pakrūtē. Visiem tur nekādi netika un nepietika, bet savu mazumiņu viņas bija spējušas. Abas ar mammuci.

Bille bija tik laimīga un lepna, ka visu dienu cīnījās ar vārpatām un neņēma galvā, ja mammucis kādreiz sabļāva. Lai jau, ja bez bļaušanas nevar. Citas lietas viņām svarīgākas un kopā. Tur Bille nav nekāds lēvurs, tur viņas ar mammuci varonīgas — lai šauj un liek cietumā, bet darīs!

Tā ir iegājies un gājis dažu labu dienu, un Bille vairs nav tik lepnā sajūsmā, lai līdz vakaram vārpatas cīnītu. Pamūk pļavā un lasa grāmatu.

Tagad tūtu sagatavo pavisam pierasti. Šoreiz ieber ar visu mizu vārtus kartupeļus — neko citu nav varēts atlicināt, bet pliki kartupeļi tāpat labāki par dzelzceļa zāli.

Billei sirds vairs nav aitas ļīpa, viņa mierīgi soļo garām, kamēr sargi, mammuci ieraudzījuši, sāk dziedāt: «*Es geht alles vorüber...*» Mammucis smejas un rāda, ka grib visu dziesmu iemācīties, un tur nu iet tik skaļi un priecīgi, ka Bille uz sargiem nemaz neatskatās.

Gūstekņi Billi jau pazīst un zina, kas no viņas gaidāms, rauga neuzkrītoši pievilkties tuvāk, un Bille ar gudru ziņu met soļus tā, lai arī kartupeļi krīt tuvāk gūstekņiem, bet pārāk šaudīties nedrīkst.

Cik bēdīgi skatās tie, kuri neaizsniegs! Iekritušās acis lipšus lip pie Billes rokām. To nevar izturēt. Bille ņem kartupeļus no augšas un sveiž ar atvēzienu tālākajiem. Reizi. Divas. Trīs.

Spalgi iebrečas mammucis, bļauj sargi, noplikšķ šāvieni. Billei no pārbiļa izšļūk tūta. Labi, ka rampa jau tuvu, dažos lēcienos viņa pie tās un rāpjas augšā. Blakus Billes rokai noruzējušā ķieģeli atņirdzas sarkans apaļums, un Billes rokā iedzeļas kaut kas ass, bet nav laika.

Pāri rampai. Lejā. Tur Bille saplok pie zemes. Sargi šauj un kliedz. Mammucis vairs nekliedz. Bet, kad Billei melns gar acīm sagriezies no domas, ka mammucis nošauts, blakus nobūkšķ lēciens, un tas ir mammucis. Dzīvs!

Mammucis īsi, elpu uz iekšu raujot, noprasa: — Tu paskriet varēsi?

Kāpēc lai Bille nevarētu? Jā. Mammucis paķer Billi aiz elkoņa un puslikšus, skriešiem rauj iekšā dārzos un neatliecas līdz viņu vārtniem. Tur aiz turkupupām biezi apauguša žoga ķeras pie Billes otras rokas.

— Tevi sašāva?

Nu Bille redz, ka roka asinīs. Sāk sāpēt arī. Uz asinīm skatoties, Bille izbistas un lūpas sastiepjās raudienam. Sašauta! Varbūt pat nomirs! Un šobrīd nemaz nav prātā, ka viņa allaž gribējusi mirt, lai visiem žēl. Nu negrib vis un žēl pašai. Un mammucis vēl spaida, lai slik-tāk! Bille brēc.

— Lodes tur nav, nebļauj! Sabļausi nelaimi, — mammucis spaida un skatās vēl, un izvelk no pušuma siku šķembelīti. — Kas tas va-rētu būt?

Bille atceras pēkšņo apaļumu ķieģeli un saprot.

— Viņi iešāva ķieģelī man blakus. Laikam no ķieģeļa pašķīda.

Asinis neko lielu netek, bet mammucim tric rokas, atkal un atkal jāierauc elpa un tad tikai var sameklēt grozā bindi un jodu, ko mam-mucis vienmēr ņem līdzī uz dārziņu, jo ar tādu klanzu jau vienmēr vajagot ātro palīdzību pa ķērienam, tāda uz lidzenas vietas sev nezin ko sadarīšot. Tagad viņa to nesaka, kaut gan šī nu ir pirmā un vienīgā reize, kad pārsienamais izrādījies vajadzīgs, bet jodu pušumam uzlej bagā-tīgi. Bille noīdas vien.

Tad joda dzēliens pārskrējis. Billes roka balti nosaitēta, bet augšā viņas vis neceļas. Sēž aiz turkupupām.

Mammucis nu nezina kāpēc trīs viscaur un sāk raudāt. Billei tādās reizēs dod cukurūdeni. Viņa dotu mammucim, bet pudelē tikai pasaldena tēja. Dos to pašu. Korķi izvilkt grūti, pudele slid. Kad korķis dabūts laukā, krūzīti meklējot, pudele gāžas. Bille pēdējā brīdī pagūst noturēt, lejot krietns malks aizšļācas garām, bet mammucis neko nemana, trīs un raud.

— Padzeries, būs labāk, — Bille ceļ mammucim krūzīti pie mutes, kā tādās reizēs celts viņai, un mammucis dzer, un mammucim klauz zobī pret krūzītes malu. — Būs jau labi, — saka Bille. — Viņi nemaz nevar nākt mums pakaļ. Kas tad paliks pie gūstekņiem? Nebaidies tik dikti!

Mammucis caur asarām jocīgi iesmejas un paplikšķina Billi pa plecu: — Smuka tu neesi, bet dumja gan.

Bille neņem ļaunā, jūt, ka tas kaut kā labi domāts. Un mammucis, auksto tēju iedzēris, vairs tik ļoti nedreb un neraud. Noslauka asaras ar plaukstu virspusi un saka: — Pasēdēsim vēl britiņu un iesim pamazītēm uz mājām. Šodien mēs strādātājas nebūsim.

— Bet tad jau viņi uz mums atkal šaus!

— Mēs iesim pa pārbrauktuvi. Uz dzelzceļa mēs vairs rādīties nevaram.

Pēc krietna laika mammucis pāršķirsta gurķus, dažus atrod, noplūc sešus sarkanus tomātiņus, saplūc pušķīti samteņu un uzliek grozam virsū:

— Iesim ar'!

Viņas iet pa dārziņu otru malu, gar pļavām. Bille gaida brāzienu, jo vainīga: sāka bāzt roku tūtā un sviest kartupeļus gūstekņiem — tāpēc jau sargi ieraudzīja un šāva.

Brāziens nenāk. Tikai pie pārbrauktuves mammucis saka: — Nevienam nestāstīsi. Nevienam un neko. Roku uz stikla sagriezi.

— La-abi, — Bille skābi novelk. Viņa, par spīti pieteikumiem, patlaban bija iztēlojusies, kā stāstīs Ausmai par šaušanu ķieģeli un šķēpeli — taisni blakus, cik tur trūka, un būtu pagalam! — rādīs savu ievainoto roku un Ausmai skaudīs, ka Billei bijis tāds piedzīvojums.

— Ja mēs uz dzelzceļa tāpat vairs netiekam, kāpēc nedrīkst stāstīt? — Bille mēģina pielēties.

— Nedrīkst, un cauri.

No pārbrauktuves gūstekņi tālu, bet redzēt var. Rīt viņi cels iekritušās acis un gaidīs Billi. Ak nē, viņi taču redzēja un dzirdēja. Negaidīs.

Uz gūstekņiem skatoties, Bille nevēro ceļu, kāja aizķeras sliedes iegriezumā, un viņa būtu kritusi, ja mammucis nenoturētu aiz pleca.

— Vai skatīsies zem kājām, lēvurs tāds?

Bille nopūšas. Viss ir atkal pa vecam.

BIEZIE AIZKARI

Sniega tik vien, lai sikiem, dzēligiem putrainiem cirstos acis. Pliksals un vējš, tāds, ka Bille un Mudīte pašas it kā plikas, plānie mētelēni nelīdz, un kurpītēs plēsīgi salst kājas.

Bille tagad staigā kurpēs, jo uz skolu gumijas zābakos nedrīkst. Tajos, protams, arī neganti sala, bet varēja ievīstīt pēdu avīzēs un ievilkt divus pārus vilnas zeķu. Kurpēs nekā. Plānas kokvilnenes. Ka vai galu dabū. Un deguns tek vienā tecēšanā. Un mammucis liek vilēt šņaucamdrānas, jo allaž nepietiek. Katorga, ne dzīve. Un Billei kauns par paštaisītiem mutautiem, jo citām meitenēm ir pirkti, ar skaisti ieaustām apmalēm, rūtīm vai pat puķītēm. Bille tad labāk «šņurks» un «šņurks», uzvelk pulksteni. Kaut gan liela meita un galīgi nepieklājas. Bet kas vispār pieklājas un kur cilvēkam dēties?

Tagad pat — būtu varējušas ieiet pie Billes, tas ir pusceļš, nebūtu tik ilgi jāsalst kā līdz Mudītes mājai skrienot, bet vairs nedrīkst.

Pie Mudītes iet vēl drīkst, tikai Mudītes mammai lūpas sakniebtas, acis kā dadži pie Billes vien lip, jo Bille to tikai dara, kā Mudīti samaitā. Būtu meitai vēl kāda draudzene, Mudītes mamma Billi patriektu pavisam, bet Mudītei nav. Jāpiecieš. Tikai acis jātur. Nekādas ciemošanās Billes mājā, par kuru, tāpat kā par Billes mammuci, nu viss ir skaidrs. Tur kārtīga māte savu bērnu nelaidīs.

Sākās ar divaino griežamkauliņu, tādu, uz kājiņas, ko papucis reiz sazin no kurienes pārnesa. Punkti tam bija kā ričuraču kauliņam, tikai šo vajadzēja sagriezt pa vilciņa modei un gaidīt, kas izkritīs. Gluži kā īsts vilciņš jau negriezās, pasteberēja dažas reizes un apvēlās. Augšējais sāns tad rādīja punktus. Kurai laimējies vairāk uzgriezt, tā vinnējusi.

Spēlēja uz bildītēm, izgrieztām no žurnāliem, neglābjami sadriskātiem, saplēstām grāmatām, avīzēm, no visa, kas gadījās. Krāsainās skaitījās divreiz dārgākas par nekrāsainām.

Billei un Mudītei bija pa bilžu kastei. Mudītei pilna ar kaudzi, Billei

patukša. Netaisni, vai līdz raudienam. Kauliņš taču Billes, bet Mudīte viena pati vinnē un vinnē! Reta bija tā reize, kad bildītes no Mudītes bagātīgā guvuma pārceļoja uz Billes kasti, reta un īsa.

Ar laiku viņām savu sen pazīstamo bildiņu ceļošana no kastes uz kasti tā apnīka, ka Bille sāka ņemt kauliņu līdzī uz skolu, varbūt tur ies ja ne labāk, tad citādāk.

Tie laiki, kad meitskolā nerastos ne laiks, ne vieta kauliņspēlei, tāpat pagājuši. Skolas apakšējos stāvos iemītināta armija. Atņemta pat lielā aktu zāle, kur no rītiem vajadzēja dziedāt «*Deutschland, Deutschland über alles...*» un «*Die Fahne hoch!*». No dziedāšanas gan tāpēc vis vaļā netika, vajadzēja klasēs brēkt labi skaļi, lai vācieši dzird, kādā svētā sajūsmā meitskola par viņu doičlandi. Un katram vācietim, ko satika gaitēnos vai kāpnēs, taisīt kniksīti un sveicināt.

Viņas saldi smaidīja, taisīja kniksīšus, sacīja: «Labi rīts!» — vai: «Labi pakārts!» — un dažs vācietis smaidīja pretī: «Labi rīts, labi rīts, *schönes Mädchen!*» — un skuķēm liels, slepens spurciens.

Augšējo stāvu lielajai skolai nekādi nepietika, pat uz maiņām, un velti bija daudzīnāta vācu kārtība — kārtības vairs nekādas. Pat skolotājiem reizēm sajuka, kur un kādā klasē viņiem jābūt, tad meitenes gaidīja velti un spēlēja uz bildītēm.

Tomēr Billei griežamkauliņa likumīgajai īpašniecei, neveicās arī skolā. Bija izgraizīts viss, ko vien varēja sadzīt rokā, atlika sazin kā ieklidis mākslas žurnāls vācu valodā, turklāt vecā drukā, bet uz gluda krīt-papīra gan, un Bille beidzot sašķērēja to. Gleznas un skulptūras.

Melnbaltās gleznu reprodukcijas un skulptūru foto meitenēm nepatika, viņas neatzina tās par bildītēm un neņēma pretī. Vienīgi Mudīte pieņēma Amoru un Psihi, laikam tāpēc, ka pazīstama: Billei istabā uz plaukta bija kādā loterijā laimēta maza šo pašu abu Amora un Psihes figūriņa.

To bildīti nu Mudītes kastē ieraudzīja mamma, sāka pratināt, kur Mudīte tādas bezkaunības ņēmusi, un Mudīte teica, ka no Billes un nemaz nav bezkaunības, Billei tāda mājās uz plaukta.

Nelīdzēja. Mudītes mamma Amoru un Psihi saplēsa, iemeta plīti un pieteica, ka pie Billes vairs nē un nē...

Tādas tās lietas. Tāpēc viņas skrien pie Mudītes. Skrienot sniega

putraini vēl dzēlīgāk cērtas sejā, toties ātrāk tiks zem jumta un siltumā.

Vējš Mudītes parādes durvis aizcirta ar tādu blikšķi, ka vai sienas nodrebēja.

— Pastāvēsim kādu brītiņu. Citādi mamma domās, ka mēs tišām, — sacīja Mudīte.

— Es labāk iešu atpakaļ, — Bille teica.

— Neej vis! Ko es viena sadarišu? Uz rītdienu nekas nav uzdots. Un mamma varbūt nemaz nav mājās. Varbūt uteni šiverē. Paliec! — Mudīte lūdzās.

Šiverēšana nozīmēja pieciešamāku mantu pārdošanu vai iemainīšanu pret ko ēdamu. Zidaīņu zābaciņus Mudītes mamma vairs netamborēja, nekur nevarēja dabūt mīksto, pūkaino Angoras dziju, un Mudītei nevajadzēja bumbulišus siet.

Bille šņurkstināja degunu, kamēr beidzot izvilka gan paštaisīto mutautu — gaiteni bija patumšs. Kājas sala neganti. Kad reiz Mudītei liksies, ka durvju blikšķis piedēvēts citam nācējam?

Pēc veselas mūžības Mudītei likās. Labi, ka tā. Billes šņaucamdrāna jau pavisam slapja, kājas stingst stingstamo. Nu šim kājām pa izdrukušām, pelēkām kāpnēm jātiek piektajā stāvā. Viegli nav. Bille katru reizi pagalam aizelšas. Elpo smagi, caur muti, jo deguns no iesnām ciet.

Mudīte cerīgi bāž roku kabatā — varbūt mamma nebūs. Bet mamma ir, pat preti panākas, atmet sikos ilgviļņos sprogoto galvu un caur zobiem noprasa: — Tā vajadzēja durvis cirst, ka vai māja sagāžas?

Billei gandrīz pasprūk: — Vējš! — bet attopas un vēl nevainīgāk atjautā: — Mēs?

— Nu, nu... — Mudītes mamma neticīgi novelk un liek pāraut kājas. Bille dabū Mudītes vecās čības, kas viņai par mazām un spiež. Taču preti runāt nedrīkst un varbūt zeķē atkal caurums iemeties, citiem kājas kā daždien kājas, tikai Billei tūrie čakārņi, plēš un plēš zeķes, ne pielāpīt. Un, ja mammucis tā vienmēr saka, tad jau laikam ir čakārņi.

Iežmiegtos čakārņus stīvi cilādama, Bille iet pakaļ Mudītei pierastajā istabā, kur apaļais, pulētais priēžu galds ar tamborētu vidiņu un dažiem priēžu zariem zaļi rievotā, augstā stikla vāzē, zem galda un krēsliem no lupatiņām tamborēta grīdsega, arī apaļa, un pie loga rokdarbu plauktiņš,

kurā lika dziju kamolus, tamboradatas, šķēres, rokdarbu grāmatas un šo to.

— Un pēkšņi Bille apjauta, ka viņa redz istabu tikai pieraduma acīm, patiesībā tā gandrīz pavisam tumša, jo logam priekšā agrākā, pavisam caurspīdīgā aizkara vietā jauns, biezs. Tas jāredz un jāaptausta.

— Jums jauni aizkari, — Bille sauc un iet klāt.

— Neej, — it kā izbīlī iesaucas Mudīte.

— Par ko?

— Mamma neļauj. Tas tāpēc, ka no loga pūš un malku tagad grūti dabūt. Nevar piekurināt. Aizkarus nedrīkst virināt.

— Es nevirināšu, es tikai paskatišos.

— Nedrīkst, — saka Mudīte.

Bille sapūšas. Neies. Dikti vajag!

— Mudīt, nāc ēst, — no virtuves sauc. Billi vairs neaicina. Nav tie laiki. Un nav vairs Bille tik ieredzēta. Bet gardi smaržo no virtuves. Kas atliek? Gaisu ostīt un tukšo vēderu rūcināt.

Bille apsēstas pie rokdarbu plauktiņa, novelk šaurās čības un iztīrīna kājas, jo tik iežņaugtas neatsilst, istabas siltums nemaz netiek klāt. Bille kustina nosalušos kāju pirkstus un šķirsta rokdarbu žurnālu. Gatavie adījumi un tamborējumi jau tīri glīti, bet cik to attēlu? Ko lasīt nav: kāsiši, ķeksiši, trisstūriši, labiski, kreiliski, noraukt, apmest... Ja māc adīt, tad jau laikam saprot. Bille nemāk.

Jaunie aizkari rokas sniedzienā. Bille pastiepj roku, patausta. Zaļi ieaustās puķes un lapas ir augstākas par gaišāk zaļo pamatu. Arī ar aizvērtām acīm var izvilkt pirkstu pa katru ziedlapu, viducīti, pazari. Tāda drēbe gan noteikti ļoti dārga. Un tik lielu gabalu par taloniem nevarētu dabūt, nepietiktu talonu. Mudītes mamma laikam šiverējusi.

Ja mammucis arī šiverētu, viņiem tāpat viss kas būtu. Bet mammucis nešiverē. Bille nopūšas.

Ja vēl varētu kaut ar vienu aci paskatīties pa logu — uz dzelzceļu, kur gadītos kāds vilciens, uz klājumu ar dārziņu būdām, uz debess malu virs tālā meža svītras, uz Grīziņkalna kokiem labajā pusē... Uz bijušo kazarmu, nē, tai skatītos pāri, jo tā nu ir gūstekņu noņemne, tur valkājas pelēki, skrandaini stāvi, cērt kājas sargi. Tas nelāgi, tam skatītos pāri.

Nedrīkst virināt. Bet kas nu īpašs notiktu, ja Bille tomēr ar pusaci

paskatītos? Vējš, tiesa, ir no tās puses, bet vienā mirklī istaba neatdzistu, neviens neko nemanītu.

Virtuvē Mudīte činkst: — Negribas! — bet mamma: — Jāizēd! — Tad vēl Mudītes balss kaut ko par pieklājību un mammas asais: — Ko šī zina no pieklājības? — «Šī» ir Bille.

Ja tā, Bille paskatīsies gan. Tāpat zeķēs viņa piezogas pie loga un pabāž galvu zem aizkara ārmalas. Nekas nav virināts.

Tālā meža svītra miglā. Vējš dzen sniega putraimu sīpas pār dārziņiem, uz dzelzceļa stāv sanitārais vilciens ar sarkaniem krustiem, bet tik un tā sabombardēts un izdedzis — kā vējš gaudo pa logu caurumiem un šķembu izraustītiem dzelžiem, nav dzirdams, bet var iedomāties. Vai vilciens bija pilns ar ievainotajiem, kad to sabombardēja? Labāk nedomāt.

Grīziņkalna liepas drebinās vējā. Vai kokiem arī salst? Vai sāp, kad sniega putraimi kapā siko zaru plānās miziņas un pavasarim gatavos pumpurus? Un nekur tādas liepas nevar pabēgt un sasildīties.

Gūstekņu nometnei Bille bija tišām skatījusies pāri, bet viņai bija licies, ka tā pavisam tukša, tikai sargi miņājas savos tornišos. Tādā laikā neviens no laba prāta neiet laukā, un nomērdētie gūstekņi tāpat nav nekādi gājēji.

Bille nolaiž acis uz nometni, kur plānas sniega mēles laizās gar pelēkām barakām. No skursteņiem nekūp dūmi. Būtu jel kurinājuši, sētas kaktā līdz pašai žoga augšai apputinātu baļķēnu kaudze, krustu šķērsu samesta.

Dīvaini, cik ļoti tādi apsniguši baļķēni var izskatīties pēc cilvēkiem. Billei rēgojas basas, zili melnas kājas, kāda dūre vai izplesti pirksti, galvu kunkuļi.

Bille skatās uz spocīgajiem baļķēniem un tad ar mutei aizsistu plauktu iedzen brēcienu atpakaļ. Tie ir cilvēki! Tā ir liķu kaudze līdz pašai žoga augšai!

Bille atrauj galvu. Novirinās un atkal sastingst biežais aizkars. Brīdi jāatspiežas pret sienu, reibst, nokritis. Bet te nevar stāvēt, tūlīt nāks Mudīte vai pat Mudītes mamma un redzēs, ka viņa skatījusies laukā. Un vispār, te Bille vairs nevar palikt.

Uz tricošiem pirkstgaliem Bille iziet no istabas priekšnamā, iekāpj

kurpēs, paķer uz rokas lakatiņu un mēтели, uzvilks kāpnēs, un klusi, klusi izzogas pa durvīm.

Tumsā, ar kāju pakāpienus taustot, zili melni pirksti stiepjās pēc Billes, no galvu bumbūļiem skatās acis, tādas kā tur uz dzelzceļa, maizi gaidīdamas.

Bille zina, ka spoku nav, Bille zina, ka mirušie nevienam neko nedara, bet zobi klab un paskriet nevar. Lēni, veselu bezgalību jātaustās lejā un vēl mēтели jāuzvelk, lakats jāuzsien, cimdi.

Uz ielas var skriet, un viņa skrien, un žogs, aiz kura līdz pašai augšai tā kaudze, dzenas viņai pakaļ.

Tālāk par Laboratorijas ielas stūri elpas un spēka nepietiek. Smagi plēšādama, Bille velkas uz mājām, sānos dur un galva džinkst. Tikai žogs nu vairs neskrien pakaļ.

Vējš, kas no muguras bīdījis Billi līdz pašiem vārtiem, vārtos apmet kūleni un atstājas. Sēta ir Rozišmājas aizvēnī. Un sēta tumša. Tas labi. Billei tagad nebūtu spēka ne labdienu pateikt.

Laikam viņa ar savu šķībo lakatu un vaļējo mēтели izskatās pagalam aizdomīgi.

— Kas tad nu atkal? — noprasa mammucis.

— Nekas, — Bille atbild, norauj lakatu un pakar mēтели uz vadža.

— Jau nu nekas...

— Nekas!

To nevar pateikt. Ir lietas, ko nevar pateikt, kā Mudite neteica, kas aiz jaunā, zaļi puķotā aizkara.

PELNU DIENA

Pa gaiteni pretī nāk Lielkrastes jaunkundze, sprakst augstie papēdiši, švikst zīda zeķes, jo svārki apkļauti cieši jo cieši, kājas saspiestas kopā, īpaši tāpēc, ka svārki nav virs ceļgala, kā tagad modē. Skolotājas laikam nedrīkst valkāt virs ceļgala, tur nekāda mode nelidz. Toties viss pārējais strikti pēc modes. Kostīmžaketei pleci taisni, uz polsteriem. Mati ar cekuliņu galvvidū, gali virs pleciem ielocīti rullīti. Vispār cekuliņus Grišķenē saukā par utu balkoniem, bet skolotājas Lielkrastes cekuliņu Bille tā nenosauktu ne domās. Skolotājas Lielkrastes parādišanās ir kā gabaliņš no filmas, jo vienīgi kinoaktrises ir tik neticami slaidas un skaistas.

Bet ne tāpēc Billei, kniksīti taisot, paliek mute vaļā tā, ka skolotāja, sveicienu atņēmusi, savējo paver un, galvu papurinādama, šķelmīgi aizkniebj lūpas ciet, kas nozīmē: «Aiztaisi nu muti.» Bille saprot, nosarkst un aiztaisa.

Mute Billei palika vaļā no tiem diviem sīksīciņiem pelnu maisiņiem pie skolotājas atloka. Tad re, kā vajadzēja atzīmēt pelnu dienu, nevis spraust ar salocītu adatu lempīgus maišeļus citiem uz muguras. Divi tādi, pašas sadiēgti, Billei priekšauta kabatā, bet tos viņa izmetīs. Ja nevar tā, kā skolotāja, tad nevajag nemaz. Un skolotāja Lielkraste ir viss, kas Bille gribētu būt, bet nav un nekad nebūs.

Bille apgriežas un klusitēm zogas skolotājai pakaļ, lai paskatītos uz viņu vēl kādu brīdi, līdz aiz viņas aizvērsies skolotāju istabas durvis. Glītie pelnu maisiņi no mugurpuses nav redzami, Bille skatās uz spožajiem, rullīti ielocītajiem matiem. Arī tā viņai nekad nebūs. Billes tievās biželes izskatās pēc pīpslauķiem, no katra vijuma spurojas laukā siki mateļi, tādus mūžam rullīti neielocīt.

Bille nopūšas. Blakus nopūšas vēl kāds, un Bille iztrūkusies gandrīz iebrēcas, bet attopas pamest acis sāņus un ieraudzīt, ka tā ir Melita no ceturtās «a» klases. Nu jā, meitskolā visas staigā pakaļ skolotājai Lielkrastei.

Tikai viena jauna un skaista skolotāja pirms viņas meitskolā bijusi — Billes klases audzinātāja, bet citādāk skaista, ne pēc kinoaktrises, bet pēc pieclatnieka Mildas, un, ja tomēr pēc kinoaktrises, tad tās, kura bija Zenta «Zvejnieka dēlā» un kurai atlika vienīgi noslicināties.

Bet Billes audzinātāju apprecēja kāds somu virsnieks un aizveda uz Somiju. Kā visa klase raudāja Spilves lidlaukā, kur ledains vējš dzenāja pa zemi plānas sniega sīpas un plivināja sarkanbaltsarkano lenti ap atvadu rožu pušķi! Lente bija tāds neliels dumpis, jo drīz pēc pirmajām dienām, kad likās, ka nu, no krieviem atbrīvoti, latvieši vicināsies ar sarkanbaltsarkanajiem pēc sirds patikšanas, izrādījās, ka vācieši to sarkanbaltsarkano necieš un aizliedz tikpat strikti kā krievi.

Audzinātāja stāvēja ar atvadu pušķi pie krūtīm, sarkanbaltsarkanā lente divām straumītēm tecēja pār viņas roku un pār vaigiem asaras. Arī viņa raudāja, laimīga un nelaimīga reizē, tāpat kā meitenes. Jo bēdīgi bija šķirties, tomēr pati šķiršanās bija drusciņ no pasakas, kurā princis aizved labo, daiļo bārenīti uz savu karaļvalsti.

Slaikais princis svešā uniformā saņēma audzinātāju aiz elkoņa, pagrieza ar muguru pret meitenēm un veda projām. Uz lidmašīnu, kas drebinājās ziemas vējā un izskatījās tik maza un nedroša, ka Billei gan būtu bail tādā kāpt iekšā. Un par audzinātāju bail.

Varbūt arī skolotājai Jansonei bija bail, jo viņa neļāva meitenēm palikt un noskatīties, kā lidmašīna pacelsies gaisā, un veda projām, jo kam gan vajadzēšot atbildēt par iesnām un angīnām, ja ne skolotājai? Meitenēm likās, ka tā tikai tāda izrunāšanās. Kam jel kad rūpējušas viņu angīnas?

Pēdējo reizi viņas atskatījās, kad audzinātāja jau bija kāpnišu augšā pie apaļīgajām lidmašīnas durvīm, pamāja ar rozēm un sarkanbaltsarkano lenti, un tad jau viņu aizsedza prinča mugura un durvis aizvērās.

Tā meitenes palika bez nevienas skaistas skolotājas, tikai ar tām vecajām čāčām, līdz kamēr atnāca Lielkrastes jaunkundze. Kā saulīte uzspīdēja. Skatīties un skatīties, pirms pazudusi mākoņos.

Lielkrastes jaunkundze pazūd mākoņos — skolotāju istabā, bet durvis pamet pusviru. Bille un Melita piebāž degunu pie spraugas.

Istabā stāv dziedāšanas skolotājs Majors. Lielkrastes jaunkundze iet viņam klāt, pa ceļam vērdama vaļā somiņu. Tur nu bijis iekšā mazs pelnu maisiņš, un to Lielkrastes jaunkundze piesprauž Majoram pie atloka.

Majors iekrekstas, un viņam tik jocīgs ģimīs. Un viņi abi tik tuvu... Bučosies? Meitenes skaļi ierauj elpu.

Un tur nu izrādās, ka aiz galda sēž skolotāja Jansone un prasa: — Jums ko vajadzēja, meitenes?

Bille raujas atpakaļ, bet Melita grūž viņu uz priekšu. Bille ieklūp skolotāju istabā.

— Lūdzu, skolotāj, vai zīmēšanas stunda būs tajā pašā klasē?

— Jā, protams, — saka Lielkrastes jaunkundze, bet lūpu kaktiņā viņai tik velnišķīgs smīniņš, ka Bille nosarkst līdz matu galiem un, gaitenī paglābusies, iekniebj Melitai. Ar izgriezīenu, lai zina, kā grūstīties. Melita noīdas vien.

— Lielkrastes jaunkundze piesprauda pelnu maisiņu Majoram, — Bille paziņo klasei, kas jau sēž savās vietās, jo tūlīt būs zvans.

— Ai!... Nū-ū?... Viņi bučošanās?

— Vai ne? Tur taču sēdēja tā beka Jansoniete, kā tad viņi varēja?

Bet ja nebūtu sēdējusi... Meitenēm lai nestāsta! Viņas visu saprot, jo apkārt nav kara, tikai viena vienīga mīlestība. Vai nu dzimtenes meitene un zēns gaišo seju, vai lielkrastiski slaida kinozvaigzne, kuru liktenīgi mīl un par kuru cīnās stalti varoņi. Tas notiek dažādos laikmetos, senie varoņi cīnās par savu izredzēto ar zobeniem, tagadējie ar meliem un intrigām, bet viss tāpat griežas ap mīlestību kā taurenis ap lampu.

Pat smieklīgais resnītis Benjamīno Džilji spēlē mīlestības filmās un dažkārt top milēts, kas gan ir galīgi neticami, lai cik skaista viņam balss. Neērti skatīties.

Turpretī skatīties uz Lielkrastes jaunkundzi, nedomājot, ka viņu kāds liktenīgi mīl un viņa arī, nemaz nav iespējams. Un tam kādam jābūt dziedāšanas skolotājam Majoram. Vienkārt jau viņš ir vienīgais vīrietis meitskolā. Otrkārt, viņš ir operdziedātājs un te meitenēm nostāda balsi tā starp citu. Un Lielkrastes jaunkundze ir gleznotāja, kas gluži starp citu māca meitenes zīmēt. Un starp mākslas ļaudim allaž notika tādas lietas. Viņi ir romantiski.

Vajadzētu būt otrādi. Filmās, ja neskaita Džilji filmas, parasti tā ir viņa, kas dzied vai dejo, vai dzied un dejo arī, un viņš tad gleznotājs vai šis un tas, bet jāpiecieš.

Jāpiecieš arī, ka dziedāšanas skolotājs neizskatās pēc Volfa Albaha

Retija, kurā visa klase gluži samilējusies, un arī Bille apgalvo, ka viņai patik Volfs Albahs Retijs. Patiesībā viņai patik Villijs Birgers, kas spēlē visādus drūmus negēļus, bet to jau nevar sacīt, citādi par viņu atkal smiesies.

Gaitenī soļi — kā sīkas nagliņas grīdā dzidami: Lielkrastes, kā smagu takti piesizdami: Majora. Nāk blakus, kopā. Meitenes pat elpu aiztur. Ja soļi aiz durvīm mīnāsies uz vietas, ja klusas balsis sadūdosies un apklusīs, ja durvju rokturis pacilāsies gan, bet durvis nevērsies, tad jau...

Bet durvis veras uzreiz, Majora soļi aizsit vientuļu takti tukšumā, Lielkrastes jaunkundze uzsmaida klasei pavisam ikdienišķi, noliek uz galda apaļu, brūnu podu. Tad tas būs jāzīmē. Tirs, plīks garlaiks. Tāpat kā Majora soļu vienaldzīgā aizbūkšķēšana pa gaiteni.

Godīgi ņemot, Bille arī nenovēl Majoram Lielkrastes jaunkundzi. Viņai elegantais un pielaidzīgais Majors nemaz nepatīk. Īpaši nepatīk zilie vaigi un zods, jo, lai viņš skujujas kā skūdamies, bārdas vieta redzama. Un skābs viņš ir un rupjš, un citādi viņas nesauc kā par sievietēm, tā caur zobiem: «Sievietes, pēc kā jūs izskatītos, ja jūs apgrieztu ar kājām gaisā!» Citas meitenes gan jūtas pat glaimotas, ka viņas sauc par sievietēm, bet ne Bille.

Klase skatās uz Lielkrastes jaunkundzi, ka vai acis izsprāgst. Kāda nu viņa ir? Bēdīga, ka skolotāju istabā sēdējusi Jansoniete? Pricīga, un gaiteni kas būtu bijis? Bet kas var notikt skolas gaiteni? Pat viņas nebūtu tik dumjas, lai skolas gaiteni būcotos.

Lielkrastes jaunkundze neliekas ne bēdīga, ne priecīga. Laipna un moža kā parasti. Un, ja viņas ienākšana allaž ir drusciņ no saules uzspidēšanas, tad šoreiz saule uzspīd patiešām, kas ziemas dienās nemaz tik bieži negadās.

Lielkrastes jaunkundze noliek blakus podam lielu, sarkanu ābolu.

— Nu redziet, pat saule! — viņa uzsmaida. — Izmantosim gadījumu un zīmēsīm saules atspulgu uz poda sāna un uz ābola. Ieskatīsimies labi!

Bille ieskatās. Uz ābola vaiga tāds kā saules zaķis, bet uz poda kantains loga atspīdums.

— Kas var, zīmēs podu, kas var — ābolu, bet vēl labāk abus divus. Nu, pods Billei neiznāks, nav ko domāt, bet ābolu viņa māc. Tā...

ābols. Pagreizs gan, bet kurš ābols īsti apaļš? Tā... kātiņš. Tā... mazā, melnā ciķeļbārdiņa apakšā.

Vairāk tur nav ko darīt. Priekšā sēž Lita, un Bille sniecas skatīties, kas iznācis viņai. Lita jau droši vien zīmē gan podu, gan ābolu. Bet nē — arī Litai diezgan nevērīgi uzvilkti ābols, nekas vairāk. Sapūtusies, kā allaž zīmēšanas stundās. Lita virpina pirkstos zīmuli un skatās kaut kur tukšumā.

Te nu sākas kaut kas, ko Bille īsti nesaprot. Vienīgais, kas liek šaubīties par Lielkrastes jaunkundzes taisnīgumu un apdraud Billes atziņu, ka skaistās skolotājas ir vienmēr arī taisnīgākās.

Līdz Lielkrastes jaunkundzei Lita bija klases labākā zīmētāja, augstu pāri citām kā saule debesīs, un kā tāda arī visas klases uzlūkota un apbrīnota. Ja meitenēm kas pie Litas nepatika, tad viņas liekulība. Ņemdama no somas zīmēšanas burtnīcu ar mājasdarbu, Lita allaž činkstēja: — Tik slikti iznācis, ka taisni kauns rādīt. Es dabūšu divnieku...

Un tad viņa šņaukādamās uzšķīra burtnīcu un pavērās tik brīnumskaists zīmējums, ka citām meitenēm savus rādīt bija kauns, un Lita, protams, dabūja kārtējo piecnieku un tika stādīta citām par priekšzīmi.

Visbiežāk Lita zīmēja ziemas rītu. Pār tālu meža svītru zeltaini lēca saule. Sniega paugurainais klajs zilganās ēnās. Starp pauguriem meta likumus strauja, tālab neaizsalusi upīte. Upītē bija pat akmeņi, ap tiem viņi sitināja baltus putu kruzulišus. Kā dzīvē un vēl nesalīdzināmi skaistāk!

Katrai klases meitenei, pat Billei, bija piemiņas albumiņš, kurā viņas cita citai ierakstīja: «Cinies un ceri, lai dzīvē kam deri», «Sievietes likten's milēt un ciest» vai kaut ko no tautasdziesmām un Raiņa, bet labākā draudzene pēdējā vāka iekšpusē parasti ierakstīja: «Kas tevi mīl vairāk par mani, lai ierakstās tālāk par mani», jo tas nekādi nebija iespējams.

Ierakstus pušķoja ar zīmējumiem. Lita katrai klases biedrenei bija iezīmējusi par piemiņu brīnišķo ziemas rītu, citas meitenes arī pūlējās tādu uzzīmēt, bet nevienai neiznāca.

Lielkrastes jaunkundzes pirmā stunda bija kā zibens spēriens. Lita noklāja skolotājas priekšā savu ziemas rītu, žēli runādama, ka slikti iznācis, bet Lielkrastes jaunkundze vis nelika piecnieku un nestādīja Litu par priekšzīmi. Viņa teica: — Jā... Es likšu tev četrinieku tikai tāpēc, ka tu

esi ļoti rūpīgi strādājusi un ilgi pūlējusies. Bet turpmāk nenožīmē no kartiņām, citādi būs divnieks. Jāzīmē tā, kā tu pati redzi un jūti.

Lita skatījās lielām acīm, un visa klase skatījās lielām acīm.

Lielkrasta jaunkundze palocīja galvu: — Jā, jā, to ņemiet vērā visas, — un gāja tālāk, atvērtās burtnīcās ielūkodamās.

Ka Lita raud, viņa laikam nepamanīja, viņa jau nezināja, kā meitskolā raud: tikai roka pār pieri un acīm un elkonītis trīc. Litas roka ar tieviem, tieviem pirkstiņiem bija pār acīm visu stundu. Elkonītis trīcēja tik gauži, ka vēl dažai ļābai meitenei vajadzēja likt roku pār acīm. Ar otru roku Lita kaut ko zīmēja burtnīcā.

Pēc stundas, kad meitenes sabira ap Litu — mierināt, Lita izšņukstēja: — Viņa tikai nevar ciest, ka cits arī māk zīmēt!

Tā izskatījās. Ja Lita bija no kartiņas nozīmējusi, tad Lita arī bija kartiņu pati redzējusi. Un tik labi nozīmēt ir jāzīmē! Nu nē, ar tādu skolo-tāju klases nesadzīvos, nerros un nesis cauri!

Bet kā nerrot un nest cauri vienīgo jauno, skaisto un eleganto skolo-tāju, kurai katra gribētu jel drusku līdzināties? Kuras stundās nekad nav garlaicīgi un kurai taču noteikti ir un ir romāns ar Majoru — atliek vie-nīgi izsekot, uzmanīt, un viss būs skaidrs!

Meitenes jūtas gan neērti pret Litu, it kā nodevušas draudzeni, bet Litai galu galā nemaz neiet tik slikti, savureiz pat piecnieku dabū.

Un nu viņas zīmē atspulgu uz ābola, smalkas jo smalkas zaļa, sar-kana, dzeltena zīmuļa švikas krusteniski, vidū atstājot tādu kā lodziņu un tad ar pirkstu uzmanīgi berzējot, līdz švikiņas saplūst it kā istā ābola krāsā, vietām sarkanākā, vietām zaļākā, vietām zeltainākā. Meitenes pat satrūkstas, kad noskan zvans, un it negribīgi pakaļ Lielkrastes jaun-kundzei iet ārā no klases.

Gaiteni Lielkrastes jaunkundze pagriežas uz skolo-tāju istabas pusi, bet no turienes nāk Majora. Meitenes pat elpu aiztur.

Lielkrastes jaunkundze pēkšņi izslienās vēl taisnāka un papēdiši sit naglas grīdā tik asi, ka pa visu skolu dzirdams.

Un nu arī Bille redz, par ko. Majora, tas zilgimis, tas preteklis, ir noņēmis no atloka Lielkrastes jaunkundzes piesprausto pelnu maisiņu! Tik skaistu, tik mīļu!

Billei no dusmām vai melns gar acīm sagriežas. Viņa bāž rokas

priekšauta kabatās un grib izslieties tikpat taisni kā Lielkrastes jaunkundze un kniksīti Majoram netaisīt neparko!

Roka uzduras neglītajiem pelnu maišeļiem, kurus Bille bija nolēmusi pavisam izsviest atkritumu kastē, bet nepaspējusi. Un labi, ka tā. Nu viņš dabūs!

Tikt līdz Majora garajiem soļiem tā, lai viņš nedzirdētu un nepamanītu, nemaz nav viegli, tomēr Bille panāk un ar drebošu, bet niknu roku no mugurpuses pieķeksē maišeli Majora žaketes malai. Gribētu arī otru, bet niknuma un varēšanas nepietiek. Majors it kā griež galvu atpakaļ, Billei nevainīgi jāizliekas te stāvam un priekšauta lenci kārtojam.

Majors tomēr atpakaļ nepaskatās un lepni iet tālāk, smieklu un spurcienu pavadīts. Tik smalks kungs laikam gan neiedomājas, ka ņirgt varētu par viņu un ka pie elegantās žaketes ļengājas muļķīga pelnu kulīte. Pie katra soļa kulīte palecas.

— Tas viņam par to, ka viņš norāvis Lielkrastes jaunkundzes skaisto maisiņu! — Bille paskaidro savai klasei un ir varone. Lai nu kuram, bet Majoram neviena neuzdriksētots! Un tiek nospriests, ka pašas bijušas muļķes. Ar šito tipu Lielkrastes jaunkundzei nekas nevarēja būt, Lielkrastes jaunkundzei ir kāds, kas viņām ne sapnī nerādītos. Kāds, kas izskatās pēc Volfa Albaha Retija un māk uzvesties, un karsti milē Lielkrastes jaunkundzi.

Nākamā ir latviešu valodas stunda, bet skolotāja runā veltīgi — meitenēm jāklausa uz attālajiem smieklīem piektajā klasē, kur Majoram dziedāšana. Viena otra spurc līdzī.

Skolotāja paceļ balsi: — Jūs esat tik maziņas, ka jāsmejas līdzī, nezīnot, par ko smejas? Neērti skatīties!

Patiešām neērti! Meitenes pūlas uzvesties, kā dāmām pieklājas, kaut gan skolotāja velti domā, ka viņas nezīna, par ko tur smejas. Viņas zīna tik skaidri, it kā nelaimīgā pelnu kule ļengātos tepat klases priekšā.

Viņas ir jau gandrīz savaldījušās, kad atskan Majora rēciens: — Sievietes! — un tas nu ir par daudz. Klase nokrīt uz soliēm un smejas pilnā kaklā. Kauns, protams, kauns, jo latviešu valodas skolotāja ir lādzīga un tagad stāv klases priekšā un neko nesaprot.

Skolotājai laikam ienākusi prātā Pelnu diena. Meitenes caur asarām

redz, ka viņa sāk pārbaudīt savu kleitu, vai nav kas piesprausts. Klase vaid kā lielās mokās.

Skolotāja apsēstas pie galda, atšķir grāmatu un izliekas lasām. Viņai nav nekādas daļas gar šīm smieklos kunkstošām muļķēm.

Par laimi, no piektās klases sāk skanēt «Stāvi stilli, kumeliņi, uz tā ledus gabaliņa», ar ko Majors visu skolu dīda elpas nostādīšanai. Tātad pelnu kulīte nost. Skan drebelīgi, nekādas elpas piektajai klasei vēl nav, bet nu ir miers.

— Piedodiet, skolotāj, tas nebija par jums, — izdveš klases vecākā.

Latviešu valodas stunda var sākties.

SUNS!

Mācības jau kādu nedēļu bija sākušās, kad klasē ievada jaunu skolnieci. Benitu.

— Punktiņš, punktiņš, komatiņš... — nodomāja Bille, jo tik tieviņas Benitai bija rokas, tik tieviņas kājas, un bizītes nopītas tādā ciešumā, ka deniņu āda savilkta. Kā nesāp galva? Vajadzētu sāpēt. Laikam tomēr nesāpēja, jo acu spraudziņas spridzēja, un mutes komatiņš trisuļoja uz iesmiešanos.

Tad Benita patiešām plati uzsmaidīja, ne drusku nenobijusies, kā viņu uzņems svešā klase, svešā skola. Un klase uzsmaidīja Benitai — ar viņu te bija ienācis kaut kas ļoti priecīgs.

Benita apsēdās pirmajā solā. Tukšā tāpēc, ka tieši pretī skolotājas galdiņam, un kam patīk sēdēt degunu pret degunu ar skolotāju? Bet Benita — neko.

Drīz arī noskaidrojās — kāpēc. Klase bija dabūjusi pirmo skolnieci. Tādu, kurai tievā rociņa vienmēr pacelta un burtnīcās vienmēr piecnieki.

Vienmēr piecnieki — tā ir izlekšana, un izlekšanu Grīziņkalna meitaskola necieta ne acu galā. Kad Bille joņiem, bet tikai joņiem, bija pirmā skolniece un, vēderu izgāzusi, plātījās ar savām pārākajām ziņāšanām, atskanēja pa ņirdziņai. Bet Billei priekšzīmīgums allaž pārgāja. Gadījās aizraujošas grāmatas, mācīties nebija laika, uzdevumu burtnīcā iepeldēja pa gulbim — divniekam, un Bille atkal bija savējā starp savējām, izlecība piedota.

Benitai neņēma ļaunā. Ne tikai tāpēc, ka no viņas allaž varēja norakstīt, ka viņa mācēja paskaidrot labāk par skolotājām un pateikt priekšā skolotājai pašā degungalā. No Benitas spridzēt spridzēja priecīgums un negantība: nupat ies vaļā, nu mēs sāksim tādu traci!... Tracis nesākās, bet gatava gaidīšana tomēr. Klase liptin lipa ap Benitu, un parasti vesels bariņš gāja Benitu pavadīt uz Artilērijas ielu,

kur iepretī Ziedoņdārzam viņa dzīvoja. Tur skrēja suniņš un lēca klases, līdz Benitas māte nāca no darba. Ar to tad prieki beidzās. Tai dienai.

Bille bariņam līdzī nestaiģāja. Viņa jutās tāda kā apvainojusies, vai. Pati nevarēja saprast. Kaut gan — viņa vienmēr bijusi no klases atstatu. Billei pietika ar Mudīti un Mudītei ar Billi.

Pie Mudītes atkal varēja iet — loga biezie aizkari atvilkti. Briesmīgajā nometnē vairs nemira gūstekņi, bet staiģāja vlasovieši — iznesīgi puīši glītās uniformās. Citādi viss pa vecam. Jā, un vēl kauliņspēle bija at-mesta. Apnikusi. Mudītes mamma arī likās aizmirsusi Billes vecos grēkus. Gluži laipna.

Taču patlaban Mudītes nav ne skolā, ne mājā. Aizbraukusi uz kaut kādām radu bērēm Jelgavā. Un, kad klase izbirst pa skolas durvīm, ir tik saulaina atvasaras diena, tik spoži spīd bruģa spraugās vēlinu pieneņu ziedi, tik saldu smaržu vēdī «Ķuze», ka saulainums un sal-dums nekādi nevilina mājās, bet kaut kur projām, citur, vienalga kur. Gaisos!

Ir tik labi, ka negribas pat šķendēties, kur paliek tie saldsmaržīgie «Ķuzes» kārumi, jo dabūt jau neko nevar. Lai. Izgardinās degunu, un diezgan. Ne mums kas bijis, ne būs, teiktu vecāmāte.

Un tā Bille iet līdzī meiteņu pulciņam, kuram pa vidu sprīģo Benitas tievās kājeles un lēkā bizītes. Iet pavisam pieklājīgi, garāmgājēji neat-skatās un nerunā, kā mūsdienās bērni izlaidušies, bet sajūta tāda, it kā ālētos uz velna paraušanu. Ap Benītu vienmēr tāda sajūta.

Slepenā ālestība pajūk, kad pretī pa Krāsotāju ielu nāk Zilās divīzi-jas spāņi. Meitenes saslienās un kļūst dāmīgas. Īpaši tās, kurām ap krūšu vietu sāk parādīties mazi apaļumi. Billei tur vēl nekā nav, tikai izstiepusies kā apiņu maiksts, par mammuci garāka. Viņa nesaslienās, taisni otrādi, uzmet kūkumu, jo kaunas, ka tik klamzīgi gara un tieva. Arī par Zilās divīzijas puīšiem garāka. Viņi tik mazi, ka želuma gals. Nez, viņu diģie toreadori patiesībā arī tādi sīkaļas?

Spāņi paiet garām, nepametuši acis ne uz tām, kurām apaļumi ir, ne uz tām, kurām nav, un velti Bille raudzījusi sarauties īsāka. Tomēr sarkandzeltenie vairodziņi uz viņu piedurknēm piemet dienai vēl vienu saulainumu klāt. Spāņija: vēršu ciņas, senjoritas, apelsīni,

Karmena!... Un nosaukums Zilā divīzija. Tas skan! Tik ļoti skan, ka Sarkandaugavas huliši, kas nāk uz špicmājas ballēm ar grišķeniešiem kauties, arī iesaukušies par Zilo divīziju.

Savukārt Grišķene par zilo divīziju sauc tos, kuriem deguni zili no dzeršanas. Lai Sarkandaugava nelecas. Tas Billei no Brigitas zināms, pati uz ballēm vēl neiet un ne ar spāņu, ne Sarkandaugavas, ne dzērāju zilajām divīzijām viņai nekādu darīšanu nav.

Benitas tievās kājeles springo atkal un iegriežas Artilērijas ielā. Bille bija baidījies, ka pie «Kuzes» vārtiem smaržos tā, ka vienkārši nevarēs izturēt, bet nē — vējš no Ziedoņdārza puses nes smaržu projām, te nejūt tikpat kā neko un Ziedoņdārzā jau vairs galīgi neko.

Vispār Ziedoņdārzs Billei nepatīk. Te nav lielu, ēnainu koku, kāpņu, stūrīšu un plašu skatu no dažādām vietām, īpaši kā no augšējā laukuma Grīziņkalna galā. Jaunais Ziedoņdārzs ir plakans un klajš, pirms dažiem gadiem stādītie kociņi un krūmeļi vēl sīki. Grīziņkalnā ir sajūta, ka aiz kāda likuma vai pagrieziena kaut kas var parādīties, notikt. Te nav. Dārzs ir garlaicīgi caurredzams līdz pašai Matisa ielai. Bet te dzīvo Benita. Nu, nu! Var jau paskatīties, kas te tik lielisks notiek.

Billes nojauta, ka nekas īpašs nenotiek, piepildās uzreiz. Meitenes pat neiet Ziedoņdārzā iekšā. Somas nokrauj pie zemās stieples, kas atdala parka zālienu no trotuāra, un uz asfalta tūlīt sazīmē klases. Veseļas trīs. Benitas zīmētajai vistaisnākās līnijas, visskaidrākie uzraksti «elle» un «paradīze».

To varēja paredzēt. Klases! Ja Bille ko necieš, tad idiotiskās klases. Mēli izkārušām lēkt uz vienas kājas un dzīt plakanu akmentiņu no kvadrāta kvadrātā. Mammucis gan saka, tas esot tāpēc, ka Bille ne savās ļumperīgās kājās nevarot noturēties. Jo kur nu Billei... Bet kas no tās stublās spēles būtu labāks, ja mācētu?

Bille stāv malā un skatās uz Benitu. Benita lec taisna kā sērkokciņš, galva atmesta, uz grūzamo akmentiņu tik tikko skatās caur nolaistām skropstām, bet redz un nekļūdās ne reizi. Smaida tā, it kā pasaulē nebūtu skaistākas spēles par šo, un citām meitenēm liekas tāpat. Benitas priecīgums ir lipīgs.

Billei tomēr nepielīp. Nomiņājusies kādu laiciņu ietves malā, jo

pati klases lēkt netaisās, viņa nogurst. Nu vajadzētu iet mājās, bet negribas un negribas tik saulainā dienā.

Bille iegriežas Ziedoņdārzā un apmetas uz sola, kas pie taisnā celiņa turpat blakus ielai, tikai šķidri krūmeļi starpā. Tiem cauri var redzēt, kā meitenes lec klases, un dzirdēt, kā ķildojas vai līdz asarām: bijis kurpes purngals uz strīpas? Nebijis? Bille neskatās. Viņa izvelk no somas «Minhauzenu» un lasa.

Minhauzens patlaban ceļ aiz bizes sevi un zirgu no purva laukā, kad meitenēm klases apnikušas, viņas arī izlēkšo uz celiņa un sasviež somas Billei blakus. Skries sunišus.

— Vai tu nebūsi jau pēcpusi atsēdējusi? Nāc sunišos! — sauc Benita.

Noteicēja atradusies, vai ne? Bet acis Benitai spīd un sprēgā kā jaunam šunelim, kas, ar priekšķepām zemei pieplacis, dibenu paslējis, vicina asti uz dauzīšanos. Bille aizver «Minhauzenu», iebāž somā un pieceļas. Ir jau atsēdējusies, ir. Sols augsts, kājas līdz zemei nesniedzas un tā sēdēt ir ļoti neērti, gandrīz vai visi kauli sāp no tādas sēdēšanas. Nevar tikai saprast, kāpēc, jo uz pēdām taču nesēž.

Bille stīvi uzslienas, skrien pulkā, un, protams, tūlīt viņai uz muguras noplikšļ plauksta: — Suns! — un Bille ķērāja. Ej nu noķer kādu, tik nosēdējusies!

Bille gribētu atspēlēties Benitai, un Benita arī, acis zibinādama, ap viņu vien riņķo un ķircinās, bet Benitu ķert ir kā blusu ķert — lēcieni, un šī jau sazin kur. Citas, pamanījušas, ka Bille grib uzsist sunīti tieši Benitai, nepiesargās. Tā Billei, kad viņa jau pavisam aizelsusies, parocīgi uzgriežas llgas mugura. — Suns! — un Bille brīva.

Pietiek. Bille vairs neskries nekādos sunišos. Viņa iet atpakaļ pie sava «Minhauzena». Vai varbūt labāk uz mājām? Bille vilcinās, somu rokā šūpodama.

Un tad uz ceļa parādās jauns vācu virsnieks, tik švītīgs, stalts un skaists, ka meiteņu gaviles uzreiz kļūst skaļākas. Bizītes vicinās, brunči plivinās un katra rauga paskriet skaistajam virsniekam tuvāk garām. Drīz virsnieks ir spiedzīga bara vidū.

Sunitis, kā par brīnumu, Benita. Kurai laimējies viņu noķert?

Benita plivinās ap virsnieku kā kode, ja kodei kāds varētu saredzēt negantībā sprakstošās acis. Nu viņa ir virsniekam aiz muguras. Tievā

roķele uzzibsnī, piesit mundierim: — Suns! — Klasei elpa aizraujas sajūsmā par Benitas dūšu. Un tūlīt pat aizraujas otrreiz, jau pārbīli, jo virsnieks ir apsviedies un sagrābis Benitas roku.

— Tā! Latviešu virsnieks jums ir suns?

Vienu mirkli ir mēmums un apaļas acis. Latviešu virsnieks suns? Ne domās tas nav gribēts un sacīts. Kā pieaudzis cilvēks var būt tik dumjš?

— Mēs tikai spēlējam sunišus, — Benita nočukst un mēģina izraut roku, bet velti. Viņas roka ir tīrais salmiņš virsnieka krampīgajos pirkstos.

— Ak sunišus spēlējat? Es arī spēlēju, ko?

— Nē... Tas bija pa jokam!

— Latviešu virsnieks jums joks un suns?

Atkal!

Pirmā sāk raudāt Benita. Mute kantaina, asaras lielākas par acīm. Tad cita pēc citas sāk raudāt arī pārējās.

— Mēs tā vairs nedarīsim!

Virsnieks nelaiž Benitu vaļā. Un nemaz viņš nav skaists. Mazā mutīte sakniebta kā vistas tūplis. Dzeltenzaļās acis zilišu punkti, nomelnējušu nagliņu galvas. Viņš ir riebigš.

Vistas tūplis izšļāc: — Uz skolu! Uz to boļševiku perēkli! Lai jūsu skolotāja atbild, kādus sunišus jūs spēlējat!

Nu meitenes raud jau balsī. Cita caur citu: — Lūdzu, lūdzu, nevajag... Skolotājai bērniņš slimš... Skolotāja nav vainīga... Mēs vairs... Mēs nekad...

Benita atspērusies grantī, bet ko tas līdz pret lielā, garā stulbeņa spēku. Benita raud un karājas viņa grābienā kā noņurkusi lupatu lelle, kājas vien tirinās purinātai un uz priekšu rautai.

Meitenes raudādamas ņem no sola savas somas. Ies līdzī. Neatstās Benitu nelaimē vienu. Tikai Benitas somu viņas aizmirst, to paņem Bille, kā vienmēr lempīgākā un pēdējā.

Bille neraud citām līdzī. Ne tāpēc, ka viņai nebūtu Benitas žēl un skolotājas žēl. Bille ir tik nikna, ka nevar paraudāt, brīžiem melns gar acīm no niknuma. Tad tikai pēc virsnieka soļu draudīgajiem klakstiem un meiteņu dikšanas zina, kur soli spert. Bet, kad acis uz mirkli apskaidrojas, viņa redz virsnieka stīvo muguru, pussaļīmušo Benitu un

pretimnācējus, kas smīnīgi nolūkojas uz šo brēcošu meiteņu ap-
lenkto varoni.

Nu jā, gājēji domā, ka vācietis, jo viss ļaunums no vāciešiem. Bet
latvietis, latvietis, mūdzis tāds! Uz skolu ved! Un kas tālāk? Salaspils,
kur bērniem nosūc visas asinis, lai tiek vācu kara hospitāļiem!

Bille ir tik nikna, ka nu viņai nav pat bail, kā bija bail, kad viņas ar
mammuci caur stadiona žogu deva maizi tām geto sievām vai bārstīja
uz dzelzceļa gūstekņiem. Ja nu vienīgi toreiz, kad uz viņām šāva. Bet
tie bija vācieši, kas šāva. Vajadzētu mest somas zemē, skriet priekšā,
skrāpēt un kliegt, lai visi dzird, ka tas ir latvietis, kas ved viņas taisni
uz Salaspili.

Kamēr Bille rauga saņemties uz skrāpēšanu un kliegšanu, virnieks
laikam pamanījis, kā gājēji uz viņu skatās un cik komisks viņš ir šī
brēkšanā sapuņķotā skuķu bara vidū. Laikam jau sakaunējies.

Viņš atgrūž Benitu, uzbļauj: — Lasās! — un iet projām, it kā nekas
nebūtu bijis. Meitenes pašķīst kā zvirbuļi, tikai Bille paliek ar abām
somām un Benitu, kas raud tā, ka ne pāiet nevar.

Bille noliek somas zemē, apķer Benitu. Labs brīdis pāiet, līdz Benita
sāk turēties stingrāk kājās, raudāšana pāriet garos elsienos, asaras
saslaucītas mutautā, un viņas var doties uz Benitas mājas pusi.

— Mājās tev vajadzēs iedzert kārtīgu cukurūdeni, — saka Bille.

— Jā... — nopūšas Benita. — Tikai cukura nav.

— Man ir. Iesim pie manis.

— Es nevarēšu tik tālu. Tūlīt jau mamma nāks.

Nu jā. Cukurūdeni vajag uzreiz, citādi nav jēgas.

— Pavadīt augšā?

— Nē. Mamma nāks.

Allaž priecīgajai Benitai būtu barga mamma? To nevajag jautāt. Bille
nejautā. Tikai nosaka: — Viņš tomēr bija suns.

— Suns, — bēdīgi pamāj Benita, un tā ir atsveicināšanās. Benita iet
pa savām durvīm iekšā un Bille uz mājām. Nu tikai viņa attapusī, ka
briesmīgi gribas ēst.

PUĶES KRĀSNĪ

M iglas diena un nākamā — vācu valoda, un negribas to vācu valodu, ka vai gals klāt. Žāvas plēš muti pušu. Slinkums tāds, ka ne skolotāju Šimmeri nerrot negribas. Ja nu vienīgi, lai Šimmere būtu slima un stunda nenotiktu, bet Šimmere, kaut arī izskatās, it kā septiņus gadus būtu nāvei parādā, nekad neslimo. Velti cerēt.

Vispār jau Billei vienalta. Viņa Šimmeres stundās parasti lasa, neliekoties ne zinis par apkārtējo troksni un Šimmeres izmisīgo lineāla dauzīšanu pa galdu, jo viņas sīkā balstiņa klasi pārkliegt nespēj.

Arī izsaukšana Billei nerūp — noskaldīs, ka nemetas. Ar vācu valodu Billei gājis tāpat kā savā laikā ar lasīšanu. Pati nav pamanījusi, kā iemācījusies. Vienā brīdī mācēja, un viss. Jāsargās tikai piecnieku dabūt, jo piecnieks vācu valodā nepieklājas.

Reizēm žēl, ka Šimmerēi iekritis to vācu būšanu pārstāvēt. Citādi viņas būtu likušas svētu mieru lāga tantukam ar saskrullētiem, sirmiņiem mateļiem, kuriem cauri spīd sārtena āda, un mazo mutīti. Klasē ienākot, mutīte sakniebjas, baltu krunku stariņi uz visām pusēm kā tādai bērna zīmētai saulītei. Un sausās rokas ar brūniem lāsumiem trīc. Šimmerēi klase ir neizbēgama soda vieta, un nekad nevar zināt, kāds tas sods būs.

Pašām viņām arī iepriekš nav zināms, vai dūks vai strinkšķinās, vai pļāpās un izliksies kurlas pret skolotājas balsi, vai lādēs kuģus šķērsām pāri klasei ar zaķīti savīstītu mutautu, vai arī Ērika būs izdomājusi kādu īpašu nejaucību.

Vienu vienīgu reizi bija kopīgi saspriests, ka sagaidīs Šimmeri ar «*Deutschland, Deutschland über alles!*» un dziedās visu stundu. Šimmerēi tad būs jāstāv klases priekšā miera stājā un pret himnu viņa ne iepikstēties nedrīkstēs.

No sākuma gāja augsti. Šimmere miera stājā, it nopietna. Kad himnu dziedāja otrreiz, Šimmere uzrāva plānās uzacis, bet neko, pie trešās

reizes mazā mutīte savilkās tādā kā smīniņā: meitenes nebija ierēķinājušas, ka miera stājā jāstāv pašām arī, un tur nu prieka maz. Vēl mazāk prieka atkal un atkal dziedāt noriebušos doičlandi, turklāt izrādījās, ka nepārtraukta dziedāšana ir smags darbs, cita sāka svīst, cita aizsmaka.

Šimmere vēligi locīja galvu, sak, labi, labi, pūlieties, bērniņi, pūlieties! Tad nu padoties vairs galīgi nedrīkstēja. Viņas jau bija pie pēdējās elpas un rūgti nožēloja savu izdomu, kad atvērās klases durvis un ienāca audzinātāja.

Doičlande pārtrūka kā ar nazi nogriezta. Nelāgs klusums. Šimmere joprojām miera stājā, smīniņš vēl redzamāks, klase arī miera stājā, un audzinātāja nelika sēsties.

— Jūsu lojalitāte man ir patikams un necerēts pārsteigums, — audzinātāja indīgi sacīja, un klase nosarka: viņas lojālas vāciešiem! — Īpaši tāpēc, ka par jūsu uzvedību jāatbild man.

Tad nu klase sāka bālēt, jo pamazām apjēdza, ka viņu izlēciens ir politiska lieta un audzinātājai būs slikti. Viņu audzinātājai, vai dieniņ...

— Savu prieku un pateicību par mūsu laimīgo dzīvošanu varat izrādīt apakšējos stāvos.

Tas bija plīķis. Apakšējie stāvi piederēja vācu armijai, meitskola sadzīta augšējos.

— Klase ir mācībām. Stāvēt līdz stundas beigām!

Audzinātāja aizgāja, bet nevienai ne prātā nenāca, ka varētu sēsties. Apsēdās tikai Šimmere, un pirmoreiz viņas balss skanēja pilnīgā klusumā.

— Benita, pie tāfeles! Pabeigtā pagātne. *Plusquamperfekt*.

Tik pabeigta tā pagātne neizrādījās. Nākamajā stundā viss sākās no jauna, tikai bez doičlandes un iepriekš nesarunājot.

Šodien miegainums un miglainums tāds, ka ne ālēties negribas. Iepriekšējās stundas labāk vai sliktāk nocīnītas, vācu valoda pēdējā.

Starprīdī, pa gaiteni šļūkājot, kāda ieminās: — Varbūt sitīsim pēdu? Visa klase?

Tas būtu pareizākais, bet arī pēdas sišanai viņas jūtas par šļauganām.

— Nonīks kaut kā.

— Tūlit būs zvans.

— Es zinu! — iesaucas Ērika, ieskrien klasē un atgriežas ar kritainu

lupatu. Aizskrien līdz atkritumu kastei, atnes novītušu puķu pušķi, ņegānu, zaļi apglumējušiem kātiem, un ieogrūž lupatu un pušķi no gaitēņa kurināmās krāsns mutē. Šiberi aizšauj ciet.

Ā, skaidrs. Viņu vecā krāsns bija sākusi dūmot jau pirms vāciešu ienākšanas un ar visām jukām palikusi nelabota. Nu klase būs pilna dūmu, ka ne padvest. Mācīties tur nevarēs.

Tā arī izrādās. Kad nobrēcies zvans, viņas ver klases durvis un pa tām gaiteni izvijas blāva smirdīgu dūmu lente, bet pati klase pielocīta kā pūra lāde. Meitenes žigli aizcērt durvis un gaida.

Nepaieš ne pieci mazi britiņi, kad Šimmere klāt. Paosta gaisu, mute sakniebjas saulītē.

— Kāpēc neejat klasē?

— Tur tādi dūmi, ka nevar.

Šimmere paver durvis. Tās izguldz veselu mutuli smirdoņas. Meitenes sāk sparīgi klepot un slaucīt acis: sak, ja jau gaiteni tā, kur nu vēl klasē.

Bet krāsns durtiņas un šiberis diemžēl gaiteni. Šimmere iet pie krāsns, atrauj vaļā šiberi, attaisa durtiņas. Gruzdošo pušķi un lupatu viņa redz gan, bet kruķi apkopēja laikam aiznesusi citā stāvā, kruķa nav.

— Mudīt, ej un sameklē apkopēju, — saka Šimmere.

Mudīte skatās uz meitenēm, kas rāda zīmes, lai meklē labi ilgi.

— Jā, skolotāj, — Mudīte nokar galvu un šļūc projām.

— Veicīgāk nevari?

— Nevaru, — vārgi atsaucas Mudīte.

— Viņa šodien nevesela, — saka Bille.

— Tā? Un citas arī neveselas? Ērika, tu tāda veselāka, ej klasē un attaisi visus logus.

Ērika stīviem soļiem iet klasē un tūlīt arī izmetas laukā, plaukstu mutei priekšā turēdama. — Man slikta dūša...

— Vai ne? — Šimmere smīnīgi noprasa.

— Lūdzu, skolotāj, atļaujiet iziet, — Ērika rīstās.

Var redzēt, ka Šimmere netic, tomēr katram gadījumam saka: — Ej.

Ērika palēkdamās aizsprīņo uz tualeti. Šimmere šķībi noskatās viņai pakaj.

Un tad jau nikniem soļiem nāk apkopēja ar kruķi un liekšķeri un atrauj krāsns durtiņas.

— Sesku dvēseles! Meitenes esot! Kas no jums izaugs? — šķendējas apkopēja un izkruķē uz liekšķeres sagruzdūšo lupatu un puķes. Tās smird un kūp tā, ka nu jāklepo jau bez kādas izlikšanās.

Šimmere arī klepo, bet ieiet klasē pati. Var dzirdēt, kā viņa ver vaļā logus.

— Muksim? — Bille prasa.

— Nav vērts. Līdz stundas beigām tāpat neizvēdināsies. Atlaidis.

Šimmere iznāk, asarainās acis mutautā slaucidama, bet nesaka vis, ka viņas drīkst iet. Nostājas gaitenī kāpnēm priekšā, mateļi gaisā, mute saulītē. Taisna kā alvas zaldātiņš.

Meitenes izgudrēm klepo, mīņājas, daža atslienas pret sienu, jo gaitenī nav kur apsēsties. Uz palodzēm sēdēt nav atļauts. Tas nu ir vēl pretīgāk par vācu valodas stundu. Atkal iekritušas.

Bille biksta Benitu. Benita ir pirmā skolniece, tādā reizē viņai jārunā.

— Lūdzu, skolotāj, vai mēs varam iet mājās? — Benita jautā.

— Kājas jums ir, varēt varētu, bet nedrīkst. Grūtības ar vācu valodu es vēl saprotu, bet ka jūs ne latviski neprotat runāt...

Benita nosarkst.

— Atlaist jūs var tikai audzinātāja.

— Kur viņa ir? Es aizskriešu pakaļ, — Bille piedāvājas.

— Audzinātājai stunda piektajā klasē. Viņa nedrīkst traucēt.

— Vakars uz ezera, — kāda nopūšas.

— Visu stundu stāvēt gaitenī? — Bille sašūt.

— Staigājiet pa pāriem. Klusu un godīgi, lai netraucētu citas klases.

Nu vajadzētu brēkt: vai tad mēs vainīgas, ka mūsu klasē dūmi? Bet tik nekaunīgas melošanā viņas vēl nav. Jo ir gan vainīgas.

Varētu jau vienkārši iet Šimmerei garām un pa kāpnēm lejā. Ne Šimmerei kad klausīts, ne viņa ko var darīt, tomēr tik lielas dūšas arī nav. Kājas nīgri vilkdamas, kūkumus uzmetušas, slāj pa gaiteni un brīdi pa brīdi ver spraudziņā klases durvis, lai palūkotos, jo nu jau pat vācu valodas stunda šķiet labāka par idiotisko nīkšanu gaitenī.

Tad Benita ieiet klasē pavisam, pastāv, atgriežas un saka: — Lūdzu, skolotāj, klasē dūmu vairs nav, tikai briesmīgi auksts.

— Aizver logus, — Šimmere saka. Par mājās laišanu ne runas.

Sabirst klasē, demonstratīvi klabina zobus, pūš uz pirkstiem un gaisā, lai rādītu, ka pat elpa redzama — un kāda tur mācīšanās? Nelidz. Atkal reiz vācu valodas stundā klusums, bet ne pluskvamperfekts.

Pagātne nav pabeigta arī līdz ar stundu. Kad zvans beidzot noskanējis, ienāk audzinātāja.

— Kura no jums bija tik attapīga, ka sabāza puķes un lupatu krāsni?

Audzinātājas acis ir tumšas un bargas. Klase sarkst, minstinās un nesaskanīgi atsaucas: — Visa klase!

— Visa klase nevar iebāzt krāsni vienu pušķi.

— Visa klase... visa klase.

— Visa klase paliks pēc stundām, kamēr vainīgā atzīsies.

Un cauri. Audzinātāja un Šimmere aiziet, klase paliek.

Ērika pat netaisnojas klasei, ka viņa nevar atzīties, ka viņu izslēgs no skolas. Tāpat zināms.

Jocīgi ar to Ēriku. Klasē nav nevienas meitenes, kas ar viņu draudzētos vai vismaz viņu paciestu.

Bille silda rokas pie remdenā krāsns sāna un igni skatās uz Ēriku. Ērikas seja ir kā tām grieķu dievietēm Mildas grāmatās. Skaista, pareiza, nekustīga. Acis, lai gan ne baltas, arī nekustīgas un tukšas. Tukšākas par dieviešu baltajām. Kad citas meitenes dara palaidnības, viņām velniņi acis, Ērikai acis nepaspīd nekas. Viņa arī nekad nesmaida, tikai reizēm ierēcas resnu piedzēruša tēvaiņa smieklu. Un viņas palaidnības tādas. Ērika var rupji grūst, iesist, izliet tinti pār citas rūpīgo mājasdarbu, saplēst grāmatu, notriekt ar limi skolotājas krēslu un tā joprojām.

Izslēgšana Ērikai draudēja sen, bet direktore vilcinājās, Ērika esot no tādas ģimenes, ka izslēgta paklidišot galīgi. Turklāt mācībās Ērika tagad uz trijniekiem liecībā kūrās. Viņai izrādījās tik laba atmiņa, ka, uzdoto izburtojusi — lēni, lūpas līdzī kustinot —, visu zināja no galvas. Ja prasīja no sākuma, nobēra kā pupas, ja prasīja no vidus, tad nekā un divnieks. Ērika atcerējās, bet, ko atcerējusies, nesaprata.

Par to vilcināšanos direktorei tika. Ērika iebāza direktores kabatā smirdīgu lidakas galvu ar atvāztiem zobiem. Direktore manīja, ar vienu roku zibenīgi saķēra Ēriku, otru bāza kabatā un iebrekdamās izrāva ar visu lidakas galvu, ko nemaz nevarēja tik viegli dabūt nost. Zināms

taču, kādi lidakai zobi. Turklāt lidakas galva bija veca, draudēja asinssaindēšanās.

Tomēr Ēriku vēl neizslēdza. Direktorei laikam šķita, ka izslēgšana par lidakas galvu izskatīsies pēc personīgas atbēības. Tikai pieteica, ka vēl viena palaidnība — un tad laukā no skolas bez žēlastības.

Nu tā reize pienākusi. Ērika atzities nevar. Klase viņu nodot ne tik. Ērika bija gribējusi labu — glābt no vācu valodas. Lai cik dumji iznācis. Un, kad audzinātāja paver durvis un jautā, vai joprojām visa klase, viņas žēli atsaucas: — Visa klase! — un durvis atkal aizveras.

Paiet stunda, paiet otra. Klasē auksts pēc suņa, ēst gribas arī pēc suņa, un mājās daža laba vēl dabūs pērienu, ka atstāta pēc stundām, un nevarēs vis sacīt, ka Ērikas dēļ, jo tad kāda mamma skries uz skolu rāties, ka citas dēļ viņas bērnam pāri nodarīts. Viss nāks gaismā, un Ēriku izslēgs.

Bille pūlas lasīt, bet velti. Audzinātājai trīs bērni, jaunākais pavisam maziņš un slimīgs. Mājās netiek ne tikai klase, audzinātāja arī netiek. Slimais puisītis sauc mammu, raud, mamma nenāk... Uz grāmatas lapas nokrīt asara.

Priekšā raud Benita.

— Nevajag, neraudi, — Bille mēģina mierināt, bet raud jau pati arī.

— Ko nu mamma domās? Es nekad neesmu palikusi pēc stundām. Viņai ne prātā nenāks. Viņa domās, ka sabraukta, — Benita šņukst.

Billei labi, viņai mājās nedomās neko. Mammucim galīgi vienalga, kad Bille nāk vai iet, un, ja Bille pārnestu divnieku uzvedībā, mammucim liktos, ka nekas cits no Billes nav bijis gaidāms. Un no skolas viņu neizslēgs.

— Neraudi, Benita! Es iešu atzities.

— Tu? Tu taču neesi vainīga.

— Tas nekas. — Bille pieceļas un saka: — Es eju atzities, ka iebāzu tās puķes krāsni. Cik ilgi var nikt?

Klase skatās uz Billi tā kā neticīgi, tā kā atviegloti.

— Tev būs slikti, — saka Mudīte.

— Galvu jau nenoraus. Nebūs sliktāk, nekā visu nakti te nikt.

Tomēr uz skolotāju istabu Bille velkas svina kājām. Dikti negribas, lai audzinātāja domātu, ka Bille bijusi tāda muļķe. Bet atpakaļceļa nav. Klasei apsolīts.

Bille dziļi ievēl elpu un klauvē pie skolotāju istabas durvīm.

— Lūdzu!

Istabā audzinātāja ir viena, citas skolotājas sen aizgājušas. Audzinātāja skatās uz Billi tā, kā mammucis reiz skatījās uz sazin no kurienes ieklīdušu blakti, jo, lai nu kas, bet blaktis viņu mājā mūžam nebija redzētas.

— Tu nāci pateikt, kas... — audzinātāja iesāk savādā balsī un nepabeidz.

— Es nācu pateikt, ka tās puķes iebāzu es.

— Tu?

Audzinātāja skatās — nē, nē, nav blakts, tikai naglas caurumiņš sienā. Bet kāpēc tik bēdīgi?

— Tu man nekad nebiji melojusi.

— Es nemeloju. — Bille nolaiž acis uz savu kurpju apskrambātajiem purngaliem. Uz audzinātāju pacelt kauns.

— Tu man allaž biji mīla par to, ka nemelo.

— Es nemeloju.

— Tu melo. Tu nebūtu likusi visai klasei palikt pēc stundām. Tu atzīsties uzreiz, ja esi ko nodarījusi.

Bille berž grīdu ar kurpi tā, ka vai zole sāk svīlēt. Acis nepaceļ, zobi sakosti — nu tikai neraudāt!

— Tavi meli neko nedos. Skolotāja Prūse redzēja, kā Ērika bāz puķes krāsni.

— Tad kāpēc? — Nu raudiens sprūk vaļā.

— Es gribēju, lai Ērika pati atzīstas.

— Ērika nevar atzīties! Ēriku izslēgs! — Bille nu jau brēkšus brēc un slaukās piedurknē.

Audzinātāja klusē. Nesaka vis, ka Ēriku neizslēgs.

— Visa klase gribēja, lai vācu valoda nenotiek. Ērika tikai izdarīja. Ērika nemaz nesaprot, ko dara. Vainīgas, kas gribēja. Es arī gribēju. Un vainīga, vainīga! — Bille brēc.

— Tātad sodīt nevajag Ēriku, bet tevi?

— Mani, — Bille norauš piedurkni gar pludojošo degunu.

— Tad man tevi jābrīdina, ka pie nākamās palaidnības tevi izslēgs.

Grīda zem Billes kājām it kā mazliet sašūpojas. Izslēgs... jo vai tad

viņa gluži iztiks bez nevienas palaidnības? Bille dziļi ievēl elpu:
— Brīdiniet.

Strīpaini noraudātu ģimi Bille iet līdz audzinātājam uz klasi. Klasi atlaiž mājās. Uz Ēriku audzinātāja pat nepaskatās un aiziet.

— Nu, kas tev bija? Ko teica? Kas būs? — meitenes prašņā.

— Pie nākamās palaidnības izslēgs.

— O-o!... Vai dieniņ! — meitenes šausminās un apbrīno Billi par viņas lielo dūšu.

— Štrunts par bitēm, — Bille nevēriģi saka un aizsprādzē somu. No klases viņa iziet kā visu apbrīnota varone.

Varone viņa ir tik vien, kā līdz kāpnēm. Tur klupiens, kritiens, soma nolēkā leģā pa izdilušāģiem pakāģpienģim, Bille pati gan noturas margģs, bet roka nobrģzta, zeģķe puģu, galva sasģsta. Ērika pašģvusi viņai kģģju priekģģ un aizlģķģģo, smģedama savu piedzģruģģ tģģvaiģģa smģģķģģu.

MILDA, FAUSTS UN MIRONĢALVA

Kopš Milda dzīvo pie viņiem, viss ir citādāk. Milda — viņas gados! — iet daiļamatu skolā, mācās grāmatsiešanu un ādas darbus. Ar laukiem tāpat viss esot cauri. Vācieši iztaisnojot frontes līniju tik sparīgi, ka drīz jau aiztaisošoties līdz Vācijas robežām un tālāk. Krievi būšot klāt kā likts, un, ka Latvijā tad kolhozus netaisiņot, to nu lai gaidot ar maisu. Zemi un lopus atņemšot visiem. Pie laika vajagot domāt, ko tālāk lai dara.

Mammucis tad līdzjūtīgi saka: — Nu jā, kad jau miera laikos saimniekdēls negadijās, ko vairs tagad cerēt.

Milda lēnprātīgi atbild: — Jā, jā, vīru dabūt ir liela laime. — Un mammucis pikts.

Tā viņas abas kaķējas ik pa brīdim, bet citādi satiek itin labi, un galvenais — dzied. Mammucis pirmo balsi, Milda otro. Bille velk līdzī. Tās ir jaunas, nepazītas dziesmas. Un dziesmām ir komponisti.

Vispār Bille it kā zināja, ka dziesmām ir komponisti. Lasījusi «Mocarta dzīvi» un vēl šo to, bet dziesmas viņai tomēr šķita kā no gaisa nokritušas, pašas par sevi. Tagad citādāk. Šī dziesma ir Mocarta. Šī ir Bēthovena. Un pats vārds — Bēthovens! — ir kā dziļš, laimīgs elpas ieņēmiens pirms dziedāšanas.

Tad vēl mājās parādījušās daudzas grāmatas. Un, lai grāmatas būtu kur likt, Milda sarūpējusi divus plauktus. Vienu, it prāvu, sev. Otru, mazu, vīrs gultiņas piekārtu — Billei.

Billei liels brīnums, ka grāmatas ārda kā vecas kleitas, un Bille drīkst palīdzēt. Vilkst laukā vecos diegus un lupināt nost asos limes krikučus nav nekas īpaši jauks, bet viņu nedzen prom, un tad viņa drīkst pielikt roku arī greznuma priekšlapām.

Milda uzlej uz ūdens krāsu, un Bille drīkst to ar kociņu apmaisīt. Tā drusiņ. Tad Milda nogulda uz ūdens biezu papīru, un tad viņas abas,

katra aiz sava stūra, papīru paceļ. Nu tas ir vijumos, punktos un lāsumos — ik reizes citādāks. Iepriekš nav paredzams, kāds būs.

Mildai gan nešķiet, ka Bille varētu šūt loksnes uz drānas strēmeles, ar kuru grāmatu ielīmēs vākā. Pēc šī darba Bille arī nekāro. Darbs ar adatu viņai no sākta gala pretīgs.

Un vēl, pie zeltīšanas darbiem ķerdamās, Milda saka: — Tagad ne, — un Bille protas, tiklīdz Milda ņem mazo grāmatiņu, kurai starp lapām zelta plēksnītes — tik plānas, ka irst no mazākā pieskāriena.

Kad Milda ar tērauda pūsmēnestiņu spiež zeltu iepriekš izveidotos burtos, piere viņai saraukta, mute vaļā, un elpo viņa tik tikko, jo arī stiprāka elpa bīstama. Vienreiz Bille bija pa durvju spraugu lūrējusi, un Milda, elpu uz iekšu velkot, noprasījusi: — Kam saka? — Otrreiz Bille nav mēģinājusi. Viņa drīkst skatīties tikai tad, kad uz grāmatu muguriņām vai vāka jau gatavi zelta uzraksti.

Zeltījumus Milda spiež tikai uz ādas, turklāt ne vienmēr. Arī āda ir dārga, grūti sadabūjama, tāpēc mammuča, Billes vai savas grāmatas Milda sien audumā vai papē ar ādas muguriņu un stūrīšiem. Bet apvāks tad kopīgi madarots. Pricīgām grāmatām gaišāks, bēdīgām — tumšāks.

Katru grāmatu, kas parādās no jauna, Bille pamanās izlasīt jau pirms ārdīšanas, šūšanas un iesiešanas. Pat noliek savā plauktiņā.

Tagad plauktiņā ir biežais, skaisti ilustrētais «Fausts», ko Milda grib iesiet pergamentā, bet pergaments vēl nav dabūts. «Fausts» gaida pergamentu, un Bille var to šķirstīt un lasīt pēc sirids patikšanas.

Lasīt pagrūti — tāda ērmota valoda, bet Bille pūlas. Īpaši, ja kāds redz un tad prasa: — Tu patiešām lasi «Faustu»? — Jā, lasa. Jā, saprot. Jā, patik.

Drusciņ piemelots ir. Patik pirmā daļa un Grietiņas ļoti žēl. Otrajai daļai Bille cauri netiek. Otrā daļa ir kā nebeidzama sapulce, kurā nesaprotami un gari runā bezgaldaudzi prātā nepaturami ļaudis, radījumi un neradījumi. Par otro daļu Bille neizsakās. Pat ilustrācijas otrajā daļā neinteresantas. Toties pirmajā!

Billei gribētos tādu istabu kā Fausta kambaris, ar tik daudzām grāmatām, visādām kolbām, retortēm un neizdibināmiem zinātnes rikiem. Billei gribētos, lai viņa arī varētu sacīt:

*Esmu nu studējis prātniecību,
Tiesu zinības, ārstniecību...*

Visu, visu izstudēt! Turklāt viņiem tā sakrīt! Fausts sūrojas:

Un diemžēl ticības mācību arī...

Tā tad Faustam nepatikušas ticības mācības, gluži kā Billei. Bille tikai, visu izstudējusi, neteiktu:

Še, nabaga nerrs, es stāvu nu!

Jo izstudēts ir izstudēts. Izstudētais paliek. Kā viņš pats to nesaprot? Vēl no Fausta gudrajiem vārdiem Bille izrakstījusi burtņnicā:

Ak, manās krūtīs divas dvēseles mīt.

Un viena ved ar otru sīvu karu.

Billei arī bieži liekas, ka viņai ir divas dvēseles, un tāpēc viņa netiek ar sevi nekādā galā. Zvaigžņu dvēselei par atspaidu viņa tur uzšķirtu Fausta kambari ar daudzajām grāmatām. Un Billei pretī skatās miroņgalva tukšiem acu dobumiem.

Kad Billei būs tāda istaba, viņai arī vajadzēs gādāt miroņgalvu. Zinātnieku kambaros, mākslinieku darbnīcās un uz smalku, mācītu ļaužu rakstāmgaldiem allaž ir, to Bille pamanījusi. Miroņgalda laikam nozīmē īpašu gudrību. Īsta, protams, nevis tāda, kā pie vāciešu uniformām.

No pārdomām Billi iztraucē Milda: — Klau, vai otrajā sētā nebija bērzs?

— Bija un ir, — Bille saka.

— Man vajadzīgs kāds gabaliņš tāss. Vai tu neaizietu un nepaskatītos?

— Var jau. — Un Bille iet. Varbūt Mildai vajadzīga tāss, bet varbūt viņa ar mammuci grib runāt kaut ko, kas Billei nav jādzird. Ir piedzīvots.

Otrā sēta piebirusi dzeltenām bērza lapām, bet pie paša bērza zeme izraknāta. Laikam sīkie kašājušies.

Bille pieiet pie bērza. Viņas augumā un augstāk stumbrs melnās červelēs, no tāss ne miņas. Tur, kur baltums sākas, Billes rokas

nesniedzas, un tas baltums arī neizskatās tīri balts. Tāds pluskains un netīrs. Jāsaka Mildai, lai nāk pati.

Gadījumam, ja Mildai vienkārši ar mammuci jārunā, Bille nesteidzas atpakaļ.

Nez, ko tie sīkie te kašājušies? Gandrīz tajā vietā, kur viņas ar Ausmu, kad vēl bija mazas un dumjas, ieraka nākotnes arheologiem Bāniša izsviestu ledeņu kārbu ar visādiem niekiem. Jāparauga, vai sīkie, tur urķēdamies, nav atraduši un izcēluši?

Bille uzloka piedurkņu galus un sāk rakties drēgnajā rudens zemē. Ciktāl sīkie sarušinājuši, iet viegli, bet tas kādas plaukstas dziļumā, ne vairāk. Nu jau zeme sagulusi cieta, ar plikām rokām gandrīz neveicama, bet Bille rok tomēr, šņākdama un šķendēdamās. Kāpēc rok, pati nevarētu pateikt, bet rok.

Beidzot elkoņa dziļumā pirksti pret kaut ko atduras. Ledeņu kārba tā nevarētu būt, jo negluda. Tik ļoti taču nevarēja sarūsēt. Bet zemes birst virsū, nevar saskatīt.

Bille taustās un kašājas ap negludo apaļumu, līdz pirksti iebrūk caurumos. Ja tā, var ieķeksēties un vilkt. Viņa velk, ceļ un netic pati savām acīm. Izcelts ir galvaskauss.

Tas nav spoži balts kā Fausta kambarī starp kolbām un foliantiem vai citās ilustrācijās, bet brūns un apdrupis. Apakšējā žokļa nav. Tomēr arī brūns un apdrupis ir labāks par nekādu. Billes plauktiņam uzreiz būs zinātnisks izskats. Un, ja krietni nomazgās, varbūt izrādīsies balts.

Zemjaino galvaskausu acu caurumos turēdama, Bille iet mājās. Tikai virtuvē uzliek uz plaukstas un lepni pastiepj mammucim: — Re, ko es dabūju!

— Dullā! — mammucis iebrēcas un palec soli atpakaļ.

Nē, mammucim Bille neies skaidrot, ka visiem zinātniekiem mājās galvaskausi, mammucis tāpat nesaprātīs. Bille nes galvaskausu Mildai.

Milda nebrēc par dullo, tikai skatās platām acīm. Vairāk uz Billi nekā uz galvaskausu.

— Cilvēka kaulus nedrīkst traucēt, — viņa beidzot saka. — Ej un roc atpakaļ, kur atradi.

— Tas nebija kapos, bet zem bērza.

— Tad noroc zem bērza.

— Nerakšu. Likšu uz plauktiņa. Tas ir mans plauktiņš. Likšu, ko gribēšu!

Milda pasmīn: — Tev spokosies.

— Lai spokojas. Man nav bail.

Vispār jau Billei ir gan bail, bet, ja Fausts nebaidījās ne no spokiem, ne no paša Mefistofeļa, Bille arī sakodīs zobus un nebaidīsies.

Milda neizskatās dusmīga vai nobijusies, tāpēc Bille jautā: — Nez kā zem mūsu bērza galvaskauss gadījās? Nav dzirdēts, ka no kaimiņiem kāds būtu nosists.

— Šis izskatās ļoti, ļoti sens. No tiem laikiem, kad ap Grīziņkalnu vēl nemaz pilsētas nebija.

— Varbūt te bija kapi?

Milda nopūšas. — Mēs dzīvojam visu karu krustceļā. Latvija ir viens vienīgs kapu lauks. Nav tādas vietņas, kur asinis nebūtu lijušas, cilvēki krituši un apglabāti.

— Varbūt no laikiem, kad senie lībieši ar vāciešiem karoja?

Milda paņem galvaskausu, pagroza, patausta, appēta. — Iespējams. Ļoti vecs.

Tātad Milda arī nebaidās. Un šī ir viņu abu istaba. Būs labi.

Bille iet uz virtuvi savu atradumu mazgāt, bet tur mammucis uzrūc, ka virtuvē, kur ēdiens, Bille nekādas miroņgalvas nemazgās.

Ja tā, tad Bille iet sētā pie ratnicas krāna un mazgā tur. Berž zem aukstās strūklas, kamēr pirksti mēmi, bet galvaskauss baltāks nekļūst. — Kā ir, tā mierā jāpaliek, — teiktu vecāmāte.

Kad Bille ar miroņgalvu ienāk virtuvē otrreiz, mammucis nesaka neko, tikai šķībi noskatās. Milda arī nesaka neko, pat acis nepaceļ. Viņa plānina ādu grāmatas stūrišiem.

Bille noliek galvaskausu uz sava plauktiņa vidū. Iegroza grāmatas. Skatās. Aizdurves pakrēsli brūnais galvaskauss tikko redzams. Nepavisam nav tā, kā cerēts.

— Kā tās miroņgalvas dabū Baltas? — Bille jautā. — Es mazgāju, ka vai pirksti nost, bet nekā. Brūna un brūna.

— Ņem liķa galvu un novāra miesu ar vārišanu.

Billei gandrīz sakāpj rīkles galā, iedomājoties tādu galvu katlā, bet saturas.

— Tu atkal mānies.

— Es bieži mānos?

Nē, Milda nemānās vis bieži, bet šoreiz?

— Un kā tad veselus skeletus? Arī?

— Arī.

— Kur tad viņi ņem?

Bille nekad nav redzējusi kādu apbedam bez galvas vai vispār tukšu zārku zemē rokam. Vecos laikos gan medicīnas studenti slepus rakuši kapus vaļā, bet tagad nekur nav dzirdēts.

— Ir cilvēki, kuri novēl sevi medicīnas vajadzībām. Pēc nāves, protams, — Milda saka. — Tādu nav daudz. Es īsti nezinu, kā ar citiem. Laikam policija, kad atrod nezināma un nenoskaidrojama kļaidoņa liķi, nodod to anatomikumā, lai nākamie ārsti graiza un mācās.

— Visi, visi?

— Bez izņēmuma.

Nu Billei skaidrs, kāpēc viņai allaž bijis drusciņ bail no ārstiem. Ārsti ir cilvēki, kas graizījuši liķus, vārījuši katlos galvas un ķeksējuši kaulus no tās matainās putras. Nē, viscaur līdzināties Faustam Bille vairs negrib. Viņa neparko nestudēs ārstniecību. Un labi, ka uz viņas plauktiņa brūns, sens galvaskauss, nevis katlā vārīts. Tādu Bille neciestu.

Gultā Bille ierīkojas pašā maliņā, no turienes var redzēt, kas uz plaukta. Brūnais galvaskauss raugās viņai pretī tā skumji un labsirdīgi. Bille mēģina iztēloties, kā viņš, senais libietis, cīnījies pret ordeņa bruņiniekiem, bet aizmieg, un pat sapņos viņai nerādās ciņas par Rīgu.

Kad Bille otrā dienā pārnāk no skolas, galvaskauss ir pazudis.

Bille brēc uz mammuci — mammucis neko nezina.

Bille brēc uz Mildu — Milda neko nezina.

Bet pašas skandina: «Kas melo, tas zog.» Un melot nedrīkst, un tā joprojām. Kad pašas gan melo, gan zog. Mūžam Bille ar viņām vairs nerunās. Nekad. Neviena vārda.

«Faustu» Bille noņem no sava plauktiņa un noliek uz Mildas tahtas. Lai redz, ka viņai nevajag.

ŽŅAUDZĒJS

Milda un Bille velk mēteļus mugurā, ies uz koncertu. Māras baznīcā šovakar dzied paši labākie Latvijas dziedātāji, arī tie, kurus agrāk nemaz tik bieži Rīgā nemanīja, jo viņi dziedāja pa ārzemēm, kā, piemēram, Alīde Vāne. Bille par Alīdi Vāni zina tik, cik «Zeltenē» rakstīts, dzirdējusi nav. Un vispār viņa uz to koncertu grib tātēc, ka tur būs Herta Lūse ar savu brūni zeltaino kameses balsi.

— Atkal jums jādauzās savu galu meklēt, — saka mammucis. — Iekulsieties žņaudzējam nagos, tad būs.

— Tātēc mēs ejam divas. Žņaudzējs žņaudz tikai pa vienai, nav dzirdēts, ka būtu divām uzbrucis, — atsmej Milda.

— Kas tad man, — mammucis parausta plecus.

— Prasi, vai tas žņaudzējs maz ir. Rīgā taču muld vilku no meža ārā. Ja paklausās, nekur pasaulē tik zili brīnumi nenotiek kā Rīgā. Lauku vecenes ar savām tenkām ir maziņas un melnas Rīgas pļāpu priekšā. Lielpilsēta esot!

Milda spoguļa priekšā ar aplaizītu pirkstu piegludina uzacis, un tad arī Bille var ieskatīties. Ne jau uz savām uzacīm, viņai uzacu vispār nav, bet uz ēdelveisa ziediņu pie mēteļa atloka. Tā ir visskaistākā aptumsuma zīmīte. Mildai, piemēram, sirsniņa, nekā interesanta. Te nu Bille pārāka par Mildu.

Bille skatās spogulī, saliek plaukstas ap ēdelveisa ziediņu, un tas iemirdzas zaļganā gaismā.

— Ja esi gājēja, tad ej, — mammucis uzbrēc. — No spoguļa vien netiek nost, it kā būtu no šās ko redzēt un priecāties!

Bille neiebilst, ka Milda vēl pārbauda somiņu, vai ir biļetes, vai ķemme, vai mutautiņš. Un kas ieibilstams pret to, ka no Billes nav ko redzēt? Teikt, ka pati zina un neskatās uz sevi, bet ēdelveisu?

Tādas tumsā spīdošas piespraudes parādījās kādu laiciņu pēc lielās aptumšošanas sākuma, kad vācieši jau bija smagi norāvušies pie

Stalīngradas, zibenskarš pārvērties totālā karā, fronte vēlās atpakaļ un varēja gaidīt, ka Rīgu drīz sāks bombardēt.

Vakaros visiem logiem noritināja priekšā melnos aptumšošanas papirus, un nedod, Dievs, ja kādam gar malu jel gaismas švikiņa paspīdēja! Tad sētnieks skrēja lamāties un draudēt ar sodiem.

Ielas bija tumšas kā aci durams, tikai virs māju numuriem zilās spuldzītes, lai cilvēki var savas durvis atrast. No gaisa tās zilās neesot redzamas. Nu, diez cik redzamas jau arī no zemes nebija.

Tumšajā Rīgā parādījās jauns, nekad agrāk nepieredzēts noziedzības veids — izgērbšana. Cilvēkiem norāva mēteļus, cepures, lakatus, dažkārt pat kurpes, atstājot zeķes vien. Tāpēc cilvēki pa tumšajām ielām tecīņus un pat skriešus pūlējās nokļūt, kur nokļūstams, lai drošībā. Dzirdēdami kādu pretī skrienam, cilvēki sitās sāņus, bet, ja abi sitās uz vienu un to pašu pusi, saskrējās ar pierēm vai vismaz vēderiem. Billei tā parasti gadījās, viņa nezin kāpēc allaž sitās tieši uz to pusi, uz kuru pretīskrējējs. Un ar kādu sava auguma puiku sabliezās ar pierēm tā, ka dzirksteles vien pašķīda, un puika vēl iekrāva viņai pa galvu.

Tad kāds izgudroja tumsā spīdošas piespraudītes, un tas bija glābiņš. Uzreiz varēja redzēt, uz kuru pusi tā pretīskrienošā sirsniņa, puķīte vai rimbultīs metas, un neuzdrāzties virsū. Izgērbējiem gan arī esot labāk redzams, kur tas upura jērs nāk, bet Billi neviens nekad nebija izgērbis, un ar Mildu viņai vispār nebija bail iet kaut pašā ellē. Milda bija tāda mierīga un stipra.

— Labi gan, ka tu atnāci uz Rīgu, — saka Bille, kad viņas, rokās saķērušās, iet pa tumšo ielu zem zilo spuldzišu blāzmiņām un pretī kā jāņtārpiņi uzspīd zīmītes un švikst soļi.

— Ko nu par labumu, — nopūšas Milda.

Nu jā, Billei jau labums. Ar Mildu var runāties, Milda ļauj skatīties uz pirkstiem, kad viņa sien grāmatas, un grāmatu tagad mājās daudz, un vēl Milda visur ņem viņu līdzi.

Tikai uz kino Billei jāiet pašai, bet uz teātri, operu, izstādēm un dzeju vakariem viņas iet abas. Billei vairs nav nepatikas pret dzeju, viņa pat izlasījusi Gētes «Faustu», kas viscaur dzejā, un pēc tam sākusi lasīt atsevišķus dzejoļus arī. Un kā vēl! Tam ar izšuvumu rotātā audeklā iesietajam «Deklamatoram», ko Milda viņai uzdāvināja, Bille jau salasījusi

lapas vecu, notaukotu kāršu biežumā, kaut gan pirms lasīšanas viņa mazgā rokas. Kur tie tauki rodas, kur nerodas? Īpaši ap iemiļotākajām lappusēm, kā tām, kurās Bārdas «Svešinieks».

Tagad pat, kad Bille piesardzīgi šļūkā blakus Mildai un Milda arī šļūkā, un visi citi šļūkā, jo zilajās blāzmiņās nelidzenais trotuārs nav saskatāms, viņa pie sevis skaita: «No stundas tās, no viņas stundas, māt...» — un iedomājas svešinieku, meiteni, izlijušu krūzi zaļā maurā...

Sevi Bille par to meiteni neiedomājas, ko nu viņa, tādai pat svešinieks metīs likumu. Bille iedomājas Mildu Lejasruļu pagalmā. Ar Mildu tas varētu būt noticis. Un tāpēc viņa nav apprecējusies, jo svešinieks nācis un aizgājis...

Ja sadūšotos un noprasītu... Tagad, kad tikai zilas blāzmiņas, spīduliņi pie atlokiem, viņas divas vien un sejas nevar redzēt, būtu īstais brīdis, bet Bille nespēj un nespēj sadūšoties. Un pavisam jau nevar prasīt, kas nu viņai ar to Akmentiņu.

Kā tovar, durvju spraugai pieplakušas, elpu aizturējušas, viņas ar Ausmu glūnēja virtuvē, kur stāvēja Milda, galvu pie Akmentiņa krūtīm nolaidusi, acis asaras, bet Akmentiņš, aplicis viņai roku ap pleciem, bāls, bāls! Nu viņiem vajadzētu bucoties, bet viņi nebucojās, tikai stāvēja, līdz kamēr kāds nāca un Billei ar Ausmu vajadzēja sprukt nost no durvju spraugas. Un lai kā viņas pēc tam uzmanīja Akmentiņu un Mildu, neko vairāk par sasveicināšanos nemanīja.

Akmentiņš bija stalts vīrs, bijušais virsnieks, un to pēc stājas varēja redzēt, lai arī nekādā uniformā viņš nestaigāja. Un Akmentiņam bija sieva. Pēc sejas skaista kā kinoaktrise, būtu īsti piedienīga tādām vīram. Bet viņa staigāja saņemtām rokām, kūkumu uzmetusi, un kājas viņai bija tieviņas un likas. Slīms cilvēks.

Ausma un Bille prātoja, ka Akmentiņa sieva gan labāk varētu nomirt, un tad viņš drīkstētu precēt Mildu.

Nē, par to arī aptumšotās Rīgas melnumā Bille neuzdrīkstas ar Mildu runāt. Noskaidrosies. Un, kad noskaidros, Milda nemaz nav tik lēnīga, kā izskatās. Nedod, Dieviņ! Tad šņāc un knaibās kā saniknota zoss.

Vispār pēc tā gadījuma ar Akmentiņu Milda ir ļoti cēlusies Billes acīs. Billei vairs neliemas, ka Mildai vajadzētu nogriezt bizes, ietūt rullīti un uzsukāt utu balkonu, lai taču arī viņa reiz kādam iepatikas. Žēl

tikai, ka Milda no tās reizes ir kļuvusi daudz nerunīgāka un nevar zināt, vai atbildēs laipni vai sapūtīsies. Bille tad katram gadījumam tur muti ciet. Kā šovakar. Jo tāpat ir labi. Īpaši tagad, kad viņas jau centrā, kur ļaužu daudz un nav jābaidās, ka drūmie, bez spīdumiņiem preti šļūcošie stāvi izrādīsies par izgērbējiem. Vai cieto, vācisko soļu kapātājs par žņaudzēju. Bille žņaudzējam diez ko netic, tāpēc, ka netic Milda.

Virš universitātes durvīm zilās lampas lielākas, jo durvis lielākas un vispār tā ir diža un zīmīga celtnē. Universitātes aulā viņas ar Mildu bija uz dzeju vakaru. Kā Bille par to bija sapriecājusies, un cik rūgti pievilās! Dzejnieki un it sevišķi dzejnieces tos dzejoļus murmināja tik klusi un bailīgi, ka zālē, vismaz tur, kur sēdēja viņas ar Mildu, neko nevarēja saklausīt. Ja Bille skolā tik vārgi deklamētu, viņa dabūtu divnieku, tas nu kā bankā. Atlika vienīgi nolūkoties, kā kurais izskatās, kas kuram mugurā, un izmisīgi gaidīt, kad varēs celties un iet mājās. Bikstīt Mildu viņa, protams, neuzdriksstējās, jo Milda sēdēja un izskatījās tā, it kā dzirdētu un saprastu.

Bet tad pieteica Andreju Eglīti. Iznāca kalsns vīrs un nogranda pār zāli: «Dievs, tava zeme deg!» — tā ka šermuļi pār kauliem un kamols kaklā. Visu dzejoli Bille nemaz nesaprata, bet no tā «Dievs, tava zeme deg...» raudāja, un Milda arī kodīja lūpas un asaras lija pār vaigiem. Un visa zāle bija kā aizslāpēts vairs... To Bille nekad neaizmirsīs.

No Daugavas puses uzvēdīja sūra gruzduma elpa. Cik gadu pagājis, kopš izdega Pētera baznīca, Melngalvju nams, Rātsnams, viss senās Rīgas viducis, bet gaiss tur joprojām rūgts. Mirušus cilvēkus aprok kapos, bet mirušas celtnes atstāj vīrs zemes drupās, tik spocīgās, ka pat dienas laikā, šķiet, tur staigā neredzami cilvēki un meklē kaut ko, un ir nelaimīgi un naida pilni. Bille ir mēģinājusi izlozņāt un izpētīt šīs drupas, bet allaž sameties baisi, un viņa sprukusi laukā uz to stūri, kur, par brīnumu, saglabājies Billes sapņu nams — senā aptieka, zaļdzeltenī gaiša, apgleznota ar papardēm, kumelītēm un citām zālēm, kas sniecās no ietves līdz jūtam. Tāds miļš gaišums rēgu valstībā.

Domā laukumam arī viens stūris nograuts, redzēt to šajā tumšumā nevar, bet tāpēc iznicības dvaša biedē vēl vairāk, un Bille cieši pieķeras Mildas rokai.

Pāri laukumam uz baznīcas durvīm švīkst daudzi soļi, un te nu jāiet

ļoti uzmanīgi, ka neuzgrūžas kādam, jo uz mugurām aptumsuma spīdulišus neviens nevalkā.

Zilā spuldze virs Māras baznīcas durvīm ir liela un met plašu zilās gaismas apli pār ietvi un lejupvedošām kāpnēm. Citur pa kāpnēm jākāpj uz augšu, te lejā. Aiz pirmajām durvīm tumsa, tikai stūri ne, pie tik zemu noliektas, vārgas lampiņas, ka vienīgi siks rimbultīs pār biļešu grāmatiņu un kasieres rokām. Tur pērk biļetes. Aiz otrajām pusgaisma. Tur biļetes pārbauda un ielaiž pa trešajām baznīcas plašumā, kur augstajos solos sēž publika. Un arī pusgaisma, palsi dzeltenīga, tomēr labāka, mājīgāka par zilo.

Žel, ka viņu vietas nav ģerboņu solā, Billei tik ļoti būtu gribējies reiz tajā sēdēt, bet tur nesēž neviens, resna, ar samtu apvilktā aukla priekšā.

Apsēdusies Mildai blakus, Bille ceļ acis uz ērgelēm, jo publikā skatīties negribas, tā ir tik pelēka, drēgnuma pievilgusi, un arvien vairāk sāk dvakot pēc lietainā dienā ganītām aitām. Ērģeles visam pāri ir starainu stabuļu pils, nē, vesela pilsēta augstu kalnā. Stabuļu pilsēta kāpj debesīs, zeltkruzuļaini mākonīši jau ap vidu, zemākie saviebušies divainu nezvēru viepļos, bet tā jau mākoņi dara. Mākoņu nezvērs var pārvērsties puķē, puķe zivī, zivs izirt putna spalvās.

Ērģeļu pilsēta iedūcas, ietrīsuļojas, un līdz pirmajām skaņām ietrīsuļojas vēl kaut kas. Vai dieniņ, vai! Pareizi mammucis rājas, ka Bille, ja viņai nepateiks un no muguras nepagrūstis, ne uz mazmājiņu nejēgsies aiziet. Šoreiz mammucis nebija atgādinājis Billei, ka pirms koncerta jāaiziet. Aizmirsa, neiegāja, un nu ir. Nu gribas. Nu jāciešas. Un vai līdz koncerta beigām nocietīsies?

Koncerts pagalam. Bille vairs nevar ieklausīties mūzikā. Mūzika nez kāpēc dara to lietu ļaunāku. Tikai tad, kad dzied Herta Lūse, Bille aizmirst savu nelaimi. Pat vairāk. Ērģeļu pilsēta it kā izplešas sudrabortā mākonī, it kā dzirkstīgu ēnu mežā, un Bille tur iekšā laimīga un apjukusi kā pasakā.

Bet uzblīkšķ aplausi, Bille krīt atpakaļ uz zemes, savā nebūšanā. Sakož zobus un trinās.

Kad nu sāk spēlēt vijole un sakāpj tajos spiedzienos, kas ir kā slapja pirksta vilkšana pa stiklu, nelīdz nekāda zobu sakošana. No tām skaņām Billei allaž šermulis un gribas gan klepot, gan šķaudīt, gan čurāt.

Bille piebiksta Mildai: — Man jāiziet... Es nevaru.

Mildas aizgrābtā seja pārvēršas. Acis ieduras Billē kā naži. Viņa pat neatbild. Un Bille, pret svešiem ceļgaliem atdurdamās, salikusi, svildama kaunā, spraucas laukā no rindas.

Pa sarkano paklāja celiņu Bille arī tek salikusi. Labi, ka celiņš, soļus nedzird. Tikai dažas celiņam tuvāksēdošas sejas nosodījumā pavēršas uz Billi, un tad jau vienas durvis, otras durvis, trešās, kāpnēs uz augšu, un Bille ir uz ielas, platā zilās gaismas aplī. Apkārt melna tumsas siena.

No baznīcas viņa ir laukā, bet kurp lai skrīen, kur to var izdarīt? Vārtos vai kāpņu telpā, kā daudzi dara, Bille nekad nav darijusi. Tas ir cūcīgi, tikpat cūcīgi, kā zaļumos, mežā vai pļavā papīrus un citus atkritumus izmētāt. Jāskrīen uz tuvākajām drupām, kas arī cūcīgi. Bille izmīsiģi mīņājas un nevar saņemties.

Un tad no tumas sienas Billei tieši virsū stīviem soļiem nāk melns, liels stāvs spīdīgā, garā gumijas mētelī un augsti uzliektā virsnieka cepurē. Zem cepures mironīgi bāla, saspringta seja un stingas acis uz Billi, Billi, Billi tuvāk un tuvāk! Žņaudzējs!

Bille pamirst, nupat žņaudzējs cels rokas un ap rīkli. Tad pašas blāviens it kā pamet viņu gaisā. Lēkšus apsviedusies, Bille kūleņiem metas lejā pa kāpnēm, ar plecu pirmajās durvīs, kas atsītienā grūž uz otrajām, klupšus pa otrajām un, visā garumā krīzdama, cauri trešajām un ar muti sarkanajā celiņā.

Dziedātājas balss aprūkusi kāpienā. Kaut kāda murdoņa, švikstoņa, dusmīgums. Billi paceļ un stīepj atpakaļ. Bille kunkst: — Tur žņaudzējs! Žņaudzējs! — un negrib ļauties, bet izrādās iespiesta krēslā.

— Mierā! Mierā! — pie Billes noliekusies biļešu kontrolīeres seja. — Te viņš nenāks, es nelaidīšu...

Bille trīs un sāk raudāt. Pie deguna parādās smīrdīga glāzīte, laikam baldriāns, un Billei jāizdzer. Viņa izdzer. Kontrolīere sēž blakus, tur un glauda Billes rokas: — Būs jau labi, būs labi...

Čurātgribēšana Billei pavisam aizmirsusies un arī drebulis sāk pāriet.

— Tas bija žņaudzējs, viņš nāca virsū, viņam ir melns gumijas mētelis.

— Jā, jā, es zīnu. Nerunā par to. Klausīes.

Dziedātājas balss atkal kāpj kāpjamo. Varbūt tā ir daudzinātā Alīde

Vāne? Bet cauri divām durvīm dzirdamas tikai skaņu augšas un apakšas, vidus ne. Tā nav mūzika.

Atliek vienīgi paciest un gaidīt koncerta beigas, un nelaist sev klāt to bālo seju un mironīgās acis, kas urbjas tieši Billē, stīvos soļus un spīdīgo gumijas mēteli.

Un kur vēl drausmīgais kauns, ka bļaudama iegāzusies baznīcā un nojaukusi mūziku! Un bailes no Mildas. Kas nu būs?

Kad publika beidzot nāk laukā un gandrīz vai katrs nelabi noskatās uz kaktā sēdošo Billi, bet Milda nenāk, kļūst vēl sliktāk.

Milda nāk pati pēdējā. Nu, protams, viņai taču arī kauns, ka viņa tādu bļautīgu muļķi vedusi uz koncertu.

Milda pasaka paldies biļešu kontrolierei, kas vēl Billei blakus, un kontroliere viņai kaut ko žēli čukst un stāsta. Milda tikai met ar galvu. Tad saņem Billi virs elkoņa un ved laukā.

Kad viņas ārā un pa kāpnēm augšā, Milda kniebj. Ar briesmīgu, niknu izgriezīenu. Bet Bille ir mēteli un neko daudz nemana.

— Lai es vēl kādreiz ņemtu tevi līdz!

— Tas bija žņaudzējs, — Bille taisnojas. — Taisni virsū. Žņaupt. Melnā gumijas mēteli.

— Visiem virsniekiem slapjā laikā gumijas mēteli. Zoss! Gāja savās darīšanās un nelikās par tevi ne zinis.

— Viņš skatījās un nāca man tieši virsū.

— Pamuldi vēl! — un Milda kniebj atkal.

Bille vairs nemēģina taisnoties un pierādīt. Laikam no tās baldriāna glāzītes viņai viss samērā vienaldzīgs. Izgāzusies ir. Milda nikna ir. Nu, un tad? Tikai paprasa: — Pie Lielā pulksteņa ieiesim?

Pie Lielā pulksteņa viņa nokāpj pēc hlora dvakojošās pazemes labierīcībās, un tad ir pavisam labi. Iet. Mājās.

JĒKAUPIŅŠ

Mammucis staigāja ar lielu vēderu un lielu, brūnu plankumu pierē — Billei nu būšot brālītis vai māsiņa. Visticamāk brālītis, jo sievas runāja, ka tādi plankumi esot uz puikām. Billei gan gribējās, lai māsiņa. Puikas allaž uz nejaucībām.

Vēl pirms mammuča aiziešanas uz slimnīcu otrā istabā zem gumijkoka nolika mazu, baltu gultiņu. Jau saklātu, gatavu.

Tad mammucis aizgāja uz slimnīcu, un otrā dienā papucis pateica, ka nu Billei ir brālis. Jēkabs, Jēkaupiņš. Protams, kas Billei māsiņu dos... Bet papucim acis spīdēja tik jokaini un laimīgi, ka Bille arī izlikās priecīga. Vai pat bija, jo kaut kas taču tagad būs citādāk. Nevienam te sētā nebūs tik maza brāliša. Visi gribēs brālīti redzēt, bet kuram katram Bille brālīti nerādis. Bille būs lepna.

Kamēr mammucis bija slimnīcā, Bille gatavojās uz sagaidīšanu. Puķu un dāvanu nebūs — kur Bille tām ņemtu naudu? Bet Bille ar Ausmu varētu nospēlēt teātri. Bille pārnesa no bibliotēkas visas iespējamās lugas, bet neatrada tādu, kurai pietiktu ar divām meitenēm. Un, ja arī pietiktu, Ausmai bija grūta galva, viņa neparko nevarētu iemācīties lomu.

Vispār Billei Ausmas grūtā galva, kas atklājās tad, kad Ausma sāka iet skolā, bija liela vilšanās draudzenē, dusmas un smieklī. Mammucis gan pieteica nesmieties: ja bērns ir sist, kā Ausmu sita, tad viss prāts izdauzīts laukā. Bille arī centās nesmieties un neuzpūsties par pašas gaišo galvu, bet neko jēdzīgu ar Ausmu iesākt tāpat nevarēja.

Un Bille izdomāja, ka rādīs leļļu teātri. Lugas gan arī nebija, bet Bille rādīs trīs gudros no austrumiem, kas nāks apsveikt Jēkaupiņu tā, kā viņi apsveica Jēzus bērniņu. Aiz gudrajiem nāks Saulcerīte, lācītis un Billes papīrlulle. Tai Bille uzzīmēs jaunu, ļoti greznu kleitu, varbūt pat krinolinu.

Trīs gudrie no austrumiem Billei iešāvās prātā, kad viņa «Mazajās Jaunības Tekās» uzgāja zīmējumus un pamācību, kā taisīt palmas,

beduīnus un kamielus. Ar beduīniem pavisam vienkārši: raibu papīru satin smailā tūtiņā, uzzīmē uz balta papīra seju, izgriež un uzlīmē: gatavs beduīns garā burnusā līdz zemei. Palmu vajadzēja izlocīt no stieples, notīt stumbru ar brūnu dziju, lapas ar zaļu un iespraust diegu spolītē, citādi nestāvēs. Kamieli arī izlocīt no stieples un notīt ar dziju.

Kamieli tādama, Bille jau nožēloja, ka izdomājusi šos austrumzemju gudros ar viņu kamieli. Stieple bija tieva, liecās un ļodzījās, kur nevajadzēja, kamielis neturējās uz kājām, un ko vēl mammucis teiks par izniekoto dziju? Nekāda labā jau nebija, ārdīta no veciem cimdiem, kamolā vēl isti neizgludinājusies, Bille ciniņās ar negludumiem un prātoja, būs brāziens vai nebūs. Bet iesākts bija.

Par skatuvī iecerēts Saeimas krēsls, uzradies viņu mājā tikpat miklaini kā dakšiņa ar uzrakstu «Zagts Rudziņa restorānā». Tas bija pamatīgs ozola krēsls — Saeimā ar krēsliem esot kāvušies. Tiem vajadzēja būt stipriem vīriem, kas tādus krēslus varēja izcilāt un nebūt beigti, ar tādiem krēsliem sasisti. Billei Saeima rādījās kā bilde «Septiņos braļos». Vareni laiki bijuši. Vareni vīri. Matī plīvo, dūres un krēsli pa gaisu!

Bille izdomājusi tupēt aiz Saeimas krēsla atzveltnes, pārklātas ar marli: tā viņa redzētu, ko ar rokām dara, un pati redzama nebūtu. Marle ņemta no brālītim gādātā pūriņa, tāpēc Bille to nekādi nav graizījusi un sargājusies notraipīt. Jēkaupiņa lietas stingri piesacīts neaiztikt, maza bailīte pakrūtē kņudinās, bet gan jau mammucim un Jēkaupīņam par Billes izrādi būs prieks un labi vien beigsies.

Tikai tas sasodītais kamielis! Divas dienas Bille ar viņu ciniņusies. Kā velns ar krupi, patiešām.

Velna ciniņš ar krupi būtu laba joku luga. Velnu varētu izlocīt no stieples, kā to kamieli. Krupi gan grūti pat iedomāties, kā. Dikti daudz dzijas vajadzētu.

Bille nopūšas: ir un ir, kā mammucis saka: allaž citu darbu izdomās, tikai ne to, ko dara, to nepabeigs ne sitama.

Pabeigs jau, pabeigs... Kā var notīt, lai dzija nešķirtos un stieple nerēgotos cauri vēl pie otrās kārtas un trešās? Bijusi jel tā dzija taisna! Bet sikā, asā vilnītī kā vēja raukta peļķe. Tīt piekto kārtu? Tad izniekos kamoliņu un neatklausīties, ko mammucis par to sacīs.

Galu galā mammucis un Jēkaupiņš neskatīsies no tuvuma, nemaz

neredzēs nelaimīgo stiepli. Kamielis kaut cik izskatās pēc kamieļa un, lai gan šķobīgi, uz kājām turas. Pat ja apkristu, austrumu gudrie pastāstītu, ka tālu nācis un pagalam noguris.

Atlikusi vēl palma. Bet velti Bille domājusi, ka ar to būs vieglāk.

Par godu brālīša pārvešanai no slimnīcas Bille šodien nav skolā, var ķībināties gar nelaimīgo palmu.

Papucis arī mājās no paša rīta. Skatās un skatās, kā Bille nopūlas, un nāk palīgā. Viņa lielie, resnie pirksti ir daudz veiklāki par Billes tievajiem. Viņš iestiprina spolītē palmas stumbru, kas Billei nekādi neizdevās, izloka vēdekli lapām domātās stieplītes. Atliek notīt. Un tad papucis iet uz slimnīcu.

Vai dienīņ, cik tad Sarkanais Krusts tālu! Pa britiņu būs klāt, un dzija metas, dzija beidzas pie katra kodes grauzuma, un jāsāk no gala...

Bille notinusi tikai stumbru, kad sētā iebrauc ormanis. Billi it kā raušus kāds rautu skriet pretī, it kā turētu aiz stērbeles un nelaistu. Turētāja ir sasodītā palma, kas ar savu nenotīto stieplu pušķi galā izskatās pēc skursteņslauķa skrāpja. Bet soļi jau gaiteni. Nu pie durvim. Bille pasviež nelaimīgo palmu, raujas pretī mammucim, kas jau durvis, un mulķīgi smaidošam papucim, kas aiz viņas ar saini rokās.

Protams, Bille atsit potīti pret malkas kastes stūri un iekaucas, protams, virtuve par šauru, lai tiktu mammucim garām un redzētu brālīti, protams, uz Billi sakliedz, un viņas skatuve — Saeimas krēsls — pa kājām, to pagruž malā. Austrumu gudrie sašūpojas, kamielis apgāžas, nopliv baltā marle un mammucis uz to paskatās ar tikpat baltu aci, bet neko nesaka.

Saini vārīgi kā iepļisušu olu noliek uz tahtas. Zilā sega pārsieta ar zilu lenti, bet vieta, zem kuras vajadzētu būt galviņai, pārklāta ar baltu drānu. Tā taču viņi to bērnu nosmacēs! Brālītīm nav ko elpot!

Bet viņi neliekas ne zinīs. Ģērbj nost mēteļus, mazgā rokas, un Billei it kā būtu kāds stingri piesacījis, lai neiet klāt. Bille neuzdrikstas, stāv pie stenderes un skatās.

Zem baltās drānas atskan žēli ņaudieni. Tīri vai kaķis tur iekšā. Un tad jau mammucis rokas nomazgājis un paceļ balto drānu.

Sarkans, dusmīgs ģimītis, apmēram kā papuča dūre, ačeles ciet, mutīte vaļā — vēkšķ. Bille sper soli — no tuvuma varbūt brālītis

smukāks — bet mammucis pastiepj atvairīgu plaukstu: — Nenāc tuvu klāt! Kas zina, kur esi dauzījies, pielaidīsi vēl kādu bacili! Kādas tev tās rokas!

Rokas Billei ar limi un dzijas pūkām, vēl pēdējā cīniņā ar palmu apķepušas. Bille paslēpj nelaimīgās rokas aiz muguras un stāv, kur stāvējusi. Dikti vajag! Stāv un skatās, kā papucis saliek visus spilvenus mammucim aiz muguras, iekārto ērti jo ērti. Kā mammucis iztin no segām jau mazāku, baltu vistokli un paņem klēpi. Kā atpogā blūzi, izvel pieblīdušu krūti un iesprauž vistoklim cici mutē. Jā, nu ar brēkšanu cauri, brālītis ziž. Papucis stāv blakus un izskatās pēc pēdējā idiota.

Nu ir īstais brīdis teātrim. Bille iebīda Saeimas krēslu vietā, paceļ apkritušo kamieli un notupstas aiz atzveltni pārklātās marles.

— Mēs redzējām zvaigzni debesīs, — saka viens austrumu gudrais.

— Mums sacīja zvaigzne, ka piedzimis bērniņš, — saka otra.

— Un zvaigzne mums rādīja ceļu, — saka trešais.

Bille pabīda austrumu gudros, bīda kamieli, kamielis, protams, gāžas.

— Ceļš bija tāls, un kamielis nogura.

— Ceļš bija grūts, un kamielis nobeidzās, — saka otrs gudrais, lai ar kamieli būtu cauri, tāpat neturēsies kājās. Bille paņem kamieli un pabāž zem Saeimas krēsla.

— Mēs atnācām sveicināt bērniņu!

— Mēs atnācām sveicināt tēvu un māti!

— Lai viņi visi laimīgi!

Nu austrumu gudrajiem vajadzētu klanīties, bet beduīni — smailās tūtiņas — paklanīties nekādi nevar. Stāv tikpat muļķīgi kā papucis.

Pēkšņi Bille vairs nezina, ko sacīt tālāk. Grauz nagus un domā.

Glābj papucis, sacīdams: — Kuš!

Bille pabāž galvu pār krēsla atzveltni.

Mammucis atšļucis spilvenos, acis ciet.

Jēkaupiņam arī acis ciet un cicis izlaists no mutes. Guļ abi.

Papucis pārklāj mammucim krūti ar balto marli no Billes teātra un ņem brālīti no mammuča klēpja. Tad gan mammucis tūlīt pamostas, uzsauc: — Es pati! — aizpogā blūzi un nesis Jēkaupiņu otrā istabā. Krēsls atkal pa kājām.

— Mūžīgi...

— Tas bija teātris brālītim par godu, — saka Bille un piekož lūpu.

— Jā, jā, ļoti skaisti. Paldies. Un vāc nost.

Bille ievēl krēslu virtuvē, pacilā rokās beduinus un iesviež atkritumu spainī. Paceļ no grīdas nepabeigto palmu un kamieli, arī iesviež spainī. Tie ir pašā virsū. Mammucis vēl sāks brēkt par izniekoto dziju. Bille ierauš kamieli un palmu zem citām drāzām un ilgi mazgā rokas. Cauri ar teātri.

Brālītis tikām iznests otrā istabā, papucis ar mammuci tur dudinās, bet ārā nenāk. Iet pašai iekšā? Nedrīkst. Un par bacili ir tīrās blēņas. Mammucis labi zina, ka Billei nekādi bacīļi neķeras, lai kā gribētos saslimt — un tad vismaz kāds varbūt pamanītu, ka viņa ir pasaulē. Kad Mudītei bija šarlaks, Bille gāja pie Mudītes katru dienu. Kad Ilga slimoja ar difterītu, Bille sēdēja pie viņas gultas, bet bacīļi nelikās par Billi ne zinīs. Ne bacīļiem tādu Billi nevajadzēja. Un mammucim nevajag ne tik. Viņiem ar papuci tagad ir Jēkaupiņš.

Ka citi bērni gribēs brālīti redzēt, Bille sacīs, ka nedrīkst. Bacilis. Citādi vajadzētu teikt, ka viņu pašu nelaiž klāt. Tas būtu briesmīgs kauns.

Uz virtuves grīdas guļ papīrllele jaunajā krinolinā, ko Bille tik ilgi un centīgi zīmējusi brālīša apsveikšanai. Krinolinam pāri dubļains pēdas nospiedums, jo ārā slapjdraņķis.

Bille iesviež papīrlleli atkritumu spainī. Malā rēgojas kamieļa greizā kāja. Bille nepūlas noslēpt. Lai.

Pie durvīm klauvē.

— Iekšā! — Bille atsaucas.

Ienāk Ausma ar savu mammu. Ausmas mammai rokā ar baltu krep-papīru appušķots Alpu vijolišu pods.

— Ko tad tu neesi pie brālīša? — Ausmas mamma brīnās. — Tik ātri apnika?

Bille neattopas, ko nu lai atbild, bet durvis parādās mammucis.

— Mēs nenākam vēl raudzībās, mēs tikai vienu aci uzmest, — Ausmas mamma sniedz puķu podu. — Redzējām, kā tu piebrauci, un nevarējām nociesties. Tak jau kaimiņi!

— Lūdzu, lūdzu, — mammucis smaida kā pati saulīte un noliek puķu

podu uz virtuves galda. — Puķēm es nolūkošu isto vietu vēlāk. Nāciet iekšā.

Viņas iet uz otro istabu. Ausma pamiņājas, atskatās uz Billi, bet Bille pēta vaskadrānas rakstu. Nemaz neredz tādu Ausmu. Ja tā, Ausma parausta plecus un iet brālīti skatīties.

Nu otrajā istabā Ausmas mamma aizvilkšus skandina, kas par skaistu un dūšīgu puisīti, Ausma arī pīkst pa vidu. Kā tad, šām nekādu bacīļu nav.

Billei ir tā, ka elkonis niez nogrūst to podu zemē, lai pašķīst. Alpu vijolītes skatās, ausis atglādušas, kā dūsmīgi kumeļi. Jūt vai, kas Billei padomā?

Negrūdis jau, negrūdis. Puķes nav vainīgas. Un kas ir Bille ar savu dumjo teātri pret veikalā pīrktām puķēm?

Ciemenes nāk atkal laukā. — Nē, nē, tevi tagad nedrīkst traucēt, tu esi nogurusi, atpūties. Pirmajā dienā jau neklājas nākt, mēs uzkritām tev kaklā ne sauktas, ne aicinātas. Bet skaists gan tev dēliņš!

Kad virtuves durvis aiz viņām aizvērušās, mammucis prasa: — Nāksi paskatīties, kā brālītis guļ?

— Es jau redzēju, — Bille atcērt un žigli noliecas pie skolas somas, tā acis paslēptas. — Man uz rītdienu daudz uzdots.

SKAISTAIS ŠTRUMBANTFĪRERS

Vispār Jēkaupiņš nokristīts vakar, bet svinēšana šodien. Pirmoreiz mājās būs viesības. Atnāks Olga ar Volfgangu, kuram tieši iekritis atvaļinājums, aicināta Mudīte ar mammu un papu, protams, Milda un viņi paši, un vēl papucis uzlūdzis savu virsnieku. Dienesta pakāpi Bille nevar ielāgot, Grīziņkalnā viņus visus, tos virsniekus, sauc par štrumbantfīrieriem. Tātad viens štrumbantfīrers arī būs, droši vien riebigš tips. Klātos jau aicināt Ausmas mammu, kura pirmā nāca raudzībā ar puķu podu, bet mammucim un papucim nepatīk, kā viņa savus skuķus dauza. Viņa ir nejauka. Un uz Ausmu Billei nelabs prāts, kopš todien Ausma drikstēja iet Jēkaupiņam klāt, bet Bille, miesīga māsa, nedrīkstēja.

Tagad Bille var skatīties uz Jēkaupiņu, cik uziet, bet diez kas no viņa nav. Viņš vai nu ir aizmidzis, vai brēc, tāpēc ka aptaisījies vai grib ēst. Kad dibens sauss un vēders pilns uz nākamo apķēzīšanos, viņš guļ. Māja ož pēc autiņiem, virtuve krustu šķērsu pievilktā ar auklām, tur žāvējas izmazgātie autiņi un zem tiem autiņiem likšus jālodā pat Billei, par lielajiem nemaz nerunājot. Tirā elle. Kad drusku paaugšoties, tad vairs tā nebūšot, bet sagaidi nu to paaugšanos.

Šodien autiņi samesti uz augšu, citādi nevar saimniekot. Galertu mammucis jau aizvakar savārijis, arī rollmopši iemarinēti, papucis no rīta agri izcepa miksto piparkūku. Tā ir bieza, brūna un smaržīga, ar mandelēm pa virsu. Bille tādas redzējusi tikai pasakgrāmatu bildēs, nogaršot gribas līdz žņaudzienam vēderā, bet piparkūku griezīs un liks galdā tikai uz ciemiņu atnākšanu. Un, kad ciemiņi klups virsū, vai Billei maz kas paliks?

Lai nebūtu jārij siekalas, uz piparkūku skatoties, Bille iet pie Jēkaupiņa.

— Tikai neņem rokās! Nometīsi atkal zemē! — nobrīdina mammucis, it kā Bille kādreiz jau būtu viņu zemē metusi. — Un paraugi, vai nav slapjš!

Tā nu ir viena lieta, kas Billei derdzas. Jābāž plauksta zem dibena un jāizvelk slapja, jo parasti tā arī ir. Tad jāsauc mammucis uz pārtišanu, jo tik smalku darbu Billei uzticēt nevar, un labi, ka tā. Bille nemaz nealkst viņu pārtīt — slaucīt to smirdīgi dzeltēno ķēpu no dibena ar eļļainu vates kumšķi un tad vēl pūderēt. Jau skatoties nāk vēmiens.

Billei patīk vienīgi brāliša rociņas, tik neiedomājami mazas ar sikiem, sikiem nadziņiem. Tādas bija Valtrautas lelei, un Bille bieži apmīļojot cilāja Valtrautas lelles rokas. Pati par tādu lelli viņa ne sapņot neuzdriksstējās.

Bille pabāž roku zem Jēkaupiņa dibena. Jā, kā tad citādi! Jēkaupiņš atver acis un saverkšķi muti uz brēcienu. Bille manās uz virtuvi, pārtišanu redzēt viņa negrib. Pasaka: — Slapjš! — un iet pie krāna rokas mazgāt.

Ši ir neciešama garlaika diena, nekur Bille nevar piemesties ar grāmatu, allaž viņa izrādās pa kājām, un, ja mēģina palīdzēt, brēka vēl lielāka. Ņēmās rīvēt rutku — tūlīt norīvēja pirkstu, dabūja pa sprandu un uzzināja, ko mammucis par viņu domā. Nekas jauns tas nebija.

Bille nīkst. Apskata istabā jau saklāto galdu. Galds ir atnests no Olgas mājām, arī daži krēsli un lielākā daļa trauku. Citi patapināti no kaimiņiem. Ausmas mammas Alpu vijolītes nogrieztas un ieliktas vāzītē. Tā jau galds neizskatās, kā «Zeltene» iesaka klāt viesībām, jo trauki salasīti, kāds kurais, un par galdautu palags, tomēr ir svinīgi.

Virtuve piekrauta ar ēdmaņu, tik daudz ēdamā šī māja nav piedzīvojusi. Mammucis rīvē rutkus un burkānus salātiem. Uz vaskadrānas spīd liels ābols — to arī rīvēs klāt. Izniekot tādu mantu! Bille apēstu gardu muti bez kādiem salātiem, bet kas tev deva?

Lielā bļoda piemizota ar kartupeļiem, mazākā mirkst baltmaize, uz dēliša smalki sagriezti sipoli. Papucis aizgājis pēc maltās gaļas falšajam zaķim un atpakaļ nenāk. Mammucis ik pa brīdim skatās pulkstenī un rīvē rutkus aizvien nīknāk.

Brēc Jēkaupiņš. Mammucis nosviež pēdējo rutka plēksnīti un iet barot un pārtīt. Tas ir miera sprīdis, Bille var palasīt un iegrimst tā, ka saraujas, kad mammucis saka: — Pabarots viņš ir un pārtīts arī. Ja tomēr brēc, rokās neņem.

— Kur tad tu?

— Iešu pakaļ. Citur jau nekvern, kā Zvaigznes krogā. Nolādētās Gūtmaņu asinis!

Mammucis uzrauj mēтели un aiziet. Zvaigznes krogs ir tik tuvu, ka Jēkaupiņš nepagūs neko sadarīt līdz mammuča pārnākšanai, tomēr Bille, drošs paliek drošs, apsēstas pie viņa gultiņas.

Bille skatās. Brālītis vairs nav tik sarkans, jau gandrīz pēc cilvēka. Acis ciet, deguns kā podziņa, mute tik maza, ka brīnums. kā viņš cici var saņemt.

Bille skatās. Brālītis nekustas nemaz un elpa nav dzirdama. Bille klausās un klausās — nav elpas. Vai dienī, viņš taču nomiris! Un tad Bille būs vainīga, neviens cits. Billei ir tā, ka vajadzētu lēkt kājās, skriet kādu saukt palīgā, bet tad jāatstāj brālītis viens un to nedrīkst.

— Dieviņ, es tev ticēšu, es katru vakaru skaitīšu tēvreizi, lai tik brālītis paliktu dzīvs!

Pēc tāda lūguma un solījuma Bille uzdrīkstas noliekt vaigu brālītim pie paša deguna un jūt elpu, tik vieglu pūsmiņu, cik lidojot saceltu varbūt mušas spārns, tomēr elpu. Brālītis ir dzīvs un elpo!

Vai mammucis to vienmēr droši zina, jeb vai kādreiz arī baidās? Ja visu laiku jābaidās, kā to var izturēt?

Un tagad, kad nu skaidrs, ka dzīvs un elpo, jābaidās Billei. Ja nu pamostas un sāk brēkt? Tad brālītis ir viena vienīga mute un bļāviens. Un aiztikt nedrīkst un līdzēt nevar! Bille novēršas. Labāk neskatīties. Ar ciešu skatienu varot jebkuru gulētāju pamodināt.

Billei jau gribas vēlreiz nosolīt ikvakara tēvreizi, kad noklaudz virtuves durvis. Kāds pārnācis.

Virtuvē uz galda pajucis sainītis asiņu plankumos. Maltā gaļa. Mammucis dūsmīgi kar mēтели uz vadža.

— Viņš tur bija? — Bille jautā, lai gan skaidrs, ka bijis, ja gaļa pārnesta.

— Kur citur, — mammucis izmet.

— Mājās nenāca?

— Kad gāju laukā, sāka tur ar kādiem kašķi meklēt. Sakausies atkal, tad būs.

Un notiek, kā mammucis sacījis. Stunda vien atlikusi līdz ciemiņiem, falšais zaķis jau cepeškrāsnī, ik pa laiciņam mammucis to laista,

sarkans no dusmām un plīts karstuma, tad pusstunda, un tad tikai parādās papucis ar kaklā pakārtu, balti iegipsētu roku.

— Tā gan? — it kā saka, it kā noprasa mammucis.

— Neviens manu sievu nesauks par blozgu! — papucis atmet galvu.

— Jā, jā, atkal sieva vainīga. Ko nevilkieš mājās?

— Es jau cēlos, kad tu ienāci. Un tad šie trīs: «Fričiem blozgas nāk...» Un tad es viņus izsītu no kroga. Šie salēca fūrmani, es krāvu pakaļ un pa spārnu. Kauls pušu.

Papucis izskatās kā labu un taisnīgu darbu darījis.

Mammucim būtu daudz kas sakāms par labo un taisnīgo darbu, mammucis jau ver muti, bet virtuves durvis veras pirmās — Olga ar Volfgangu klāt, neklaudevami, kā jau pašu cilvēki, kas vēl no rīta palīdzējuši atgādāt galdus un traukus.

— Nācām pirms citiem, varbūt vēl ko līdzēt vajag... Vai dieniņ, kas tad tev? — Olgas apaļās, zibīgās acis jau pamanījušas papuča roku.

— Salauzu.

— Kad paspēji? Vēl no rīta bija vesela.

— Vajag tikai labi gribēt, tad visu paspēj, — mammucis indīgi saka.

— Uz pašām dēla kristībām...

— Ziemā ir tāds slidens laiks, — papucis negrib vis Olgai stāstīt, cik vareni kāvies.

— Nekas, — Volfgangs mierina. — Iemest var arī ar kreiso.

— Iemest un iemest! Citas domas viriešiem prātā nav, — nopūšas Olga. To gan viņa laikam, lai mammucim neliekas, ka vienam vien grūti. Sak', tāds ir visu sievu liktenis. Bet viņas līdzjušana drīzāk izklausās pēc lielības — kurš gan nezināja, ka Volfgangs tikpat kā nedzer, tas sievu krusts Olgai nav jānes. Olga zied kā pujene, mazdrusciņ pūdera, mazdrusciņ lūpukrāsas, balta blūze un salda smarža pa visu virtuvi. Acis saldas, balss salda.

— Nu kā tad tev patik brālītis, Bille?

— Labi, — Bille saka un izliekas, ka viņai kas otrā istabā aizmirsies. Lielajiem allaž tik idiotiski jautājumi, ka uz tiem nemaz nevar atbildēt, un patiesībā viņi nemaz negrib zināt. Turklāt Billei nav skaidrs, vai viņai brālītis patik. Paaugsies, būs pēc cilvēka, tad redzēs.

Arī otrā istabā nav glābiņa, šie tūlīt nāk pakaļ, jo palīdzības mam-

mucim nevajag, tikai pa kājām viņi tur maisās. Volfgangs izvelk no azotes šņabja pudeli un uzliek galdā pie tām divām, kas tur jau ir. Olga saldi noprasa: — Un kā tad tev iet pa skolu?

— Labi. — Vienu istabu tālāk pie brālīša Bille nebēg, tāpat Olga ies tur. Un pareizi. Olga parauj Volfgangu aiz piedurknes, un abi pie brālīša. Volfganga balss tur nav, Olga dudina un čivina vienā laidā, uzčivinās šo augšā, tad būs, tad dzirdēs bļāvienu. Billei vienmēr brīnums, kur tik mazā knauķī tāds bļāviens satīlpst.

Billei nav kur dēties. Pie brālīša Olga, virtuvē mammucis šķindinās un šņāc uz papuci, vidusistabu aizņem galds. Ne uz palodzes neapsēdīsies, melnais aptumšošanas papīrs priekšā. Bille stāv pie sienas kā kaktā nolikta. Nāves garlaiks.

Milda pārrodas reizē ar Mudītes mammu, papu un Mudīti pašu.

Mudītes mammu ne pazīt nevar — uzmālējusies kā kalendāra vāks. Uzacis piķa melnas, lūpas un vaigi sarkani, matos svaigi ilgviļņi, mugurā tamborēta kleita, jo Mudītes mamma, kā zināms, pašu velnu var uztamborēt. Kleita Billei nepatīk. Billesprāt, pašu darinātas lietas pras-tākas par veikalā pirktām. Kad viņa būs liela, viņa neko paštaisītu nevalkā, tikai veikalā pirktu.

Mudītes mamma atnesusi Jēkaupiņam baltus zābaciņus ar ziliem bumbulišiem, jaciņu un cepurīti, mammucim un papucim pa rakstainam cimdu pārim un vēl apaļi sapīto kliņģeri, tādu kā vainadziņu, nobārstītu ar riekstiem un pūdercukuru. Bajāriski! Mudītes paps arī izvelk no azotes pudeli. Debestiņ, kādi viņi būs, kad to visu izdzers...

Mudīte saņem Billi aiz rokas un velk līdz brālīti skatīties. Jāiet vien ir, kaut gan visa tā jezga, jūsmināšanās un dūdošana apnikusi līdz kaklam. Ak, to skaisto bērniņu, ak, to dūšīgo puisīti, un vai labi ēd, un vai mierīgs, gu-gu-gū.... Mudītes mamma, protams, dūdo aizvilkdamās, paps stāv pa gabaliņu un ar tādu pussmaidu noskatās. Mudīte nesaka neko.

— Tev tas pikucis arī liekas tik briesmīgi skaists? — Bille čukst Mudītei ausī.

— Ko no tik maza var zināt, — atčukst Mudīte. — Zīdāinis ir zīdāinis. Manai lielajai māšīcai arī janvārī puika piedzima.

Nu Bille jūtas vilusies, ka Mudīte kaut ko tādu neredz pirmoreiz, un drusciņ pat apvainojas.

— Ko nu tu saproti no bērniem, — viņa nočukst.

— Nesaprotu gan, — Mudīte padevīgi piekrīt. Tas pie Mudītes ir labākais, viņa vienmēr piekrīt. Dažreiz pat it kā gribētos ar Mudīti pastrīdēties, bet neiznāk. Mudīte visādi ar mieru.

Lielie nu vidusistabā muļķīgi stāv, mīņājas un beržas gar sienām. Mudītes papam visa mugura balta. Būtu jel sēdušies pie galda, bet nē, štrumbantfīrers nav atnācis. Gaida un mēģina runāties, bet nevedas.

Lai nebūtu tāda muļķe, ka netik ne redzēt, Bille ar Mudīti ieiet Jēkaupiņa istabā un apsēžas lielajā gultā. Bet vai kāds mieru dos? Mammucis kliedz no virtuves: — Paraugi, vai nav slapjš!

— Tu negribi paraudzīt? — Bille jautā Mudītei, iedomādamās to čuraino pakaļu.

— Man bail tik mazam klāt ķerties, — Mudīte saka.

Ne nu ir bail, nekā, tikai negrib slapju plaukstu. — Atradusi, no kā baidīties, — viņa nicīgi novelk un iet raudzīt pati. Kā par brīnumu, slapjš nav.

— Sauss! — Bille kliedz, bet tas nu aplam darīts. Jēkaupiņš pamos-tas un, zili sarkans, laiž vaļā lielo bļāvienu.

— Vajadzēja aurēt? — mammucis nikni noprasa. Parauga Jēkaupiņa dibenu, attin vaļā, aiztin ciet, paskatās pulkstenī. Ir jau drusku par agru, bet pabaros, varbūt tad kādu laiciņu būs miers.

Bille ar Mudīti noskatās, kā Jēkaupiņš ieklūp krūtī un vairs nav zili sarkans. Nu no mammača un Jēkaupiņa nāk tāds miegainums, ka jāžāvājas un jāsprūk virtuvē, lai neaizmigtu uz vietas.

Meitenes izlokās cauri istabai, kur lielie nomīņājušies vai beigti, pūlēdamies neskatīties uz klāto galdu. Vīriem acīm redzami grūti neska-tīties uz pudelēm.

Volfgangam laikam kāds jautājis par fronti, viņš stāsta: — Pēc kara es varēšu iet par grāvraci. Izroc tranšeju, pasēdi britiņu, pašaudi, tad kājas pār pleciem, tad atkal roc un atkal deso. To sauc par stratēģisku frontes iztaisošanu. Drīz būsīm ietaisnojušies Latvijā atpakaļ.

Mudītes mamma šaubās: — Vai nu tā vien ir? Tik daudz kritušo.

— Jā, krīt gan, — Volfgangs saka. — Vāciešiem dzelzs krusti, mums tie baltie bērza. Kapus arī rokam.

Olga žēli iekunkstas, laikam izbijusies, ka viņas Volfgangs balto bērza krustu dabūs, bet Bille ar Mudīti jau tikušas līdz virtuvei, par

stratēģisko frontes iztaisošanu viņas negrib klausīties, par to meitskolā plēš jokus katru dienu.

Virtuvē smaržo pēc ceptas gaļas, tā smaržo, ka siekalas jārij. Smarža plūst no cepeškrāsns, kur falšais zaķis gaida galdā celšanu, kā lielie gaida štrumbantfirera atnākšanu, lai reiz dabūtu ēst un dzert. Billei ar Mudīti arī jau vēderi rūc. Bet štrumbantfirers nenāk.

Biezā piparkūka sagriezta gabalos un skaisti salikta uz liela šķīvja. Brūni spīdīga ar zeltaini apcepušām mandeļu puķītēm. Meitenes noliecas pār šķīvi un dziļi ieelpo: smarža neizturami garda. Un Mudītes mamma kliņģeris glīti sagriezts uz otra šķīvja. Un bļoda ar sārtaidziņiem sīpoliņiem, visgardākajiem ziemas āboliem no Mildas mājām. To visu nesīs iekšā, kad falšais zaķis būs apēsts. Ej nu sagaidi!

Nē, tas nav izturams! Jāiet citur. Bet tad Bille ierauga plāti ar augstajām malām, kurā piparkūka cepta. Turpat arī griezta, jo visa plāts vienās drupačās. Drupačas labi lip pie aplaizīta pirksta un par drupaču izlasišanu noteikti nekas nedraud. Viņa ķeras pie darba, laiza pirkstus, lipina drupačas, un plāts veicīgi notīrīta. Bet gardums tā satracina tukšo vēderu, ka ēst nu gribas vēl briesmīgāk.

Labi, ka lielie arī vairs nevar izturēt. Nolemj ilgāk vairs negaidīt to štrumbantfireru, ja jau nenāk, tad nenāk. Papucis saka, armijā neko nevarot zināt, pēkšņi kāda svarīga darīšana un virsniekam jābūt uz vietas. Bet viņš ir tāds sakaunējies, sašļucis ar savu kaklā pakārto roku. Billei viņa žēl un arī pašai it kā kauns, ka štrumbantfirers viņus nonicinājis.

Sēstas pie galda, ilgās berzēšanās un mīnāšanās nogurdināti. Mudītes mamma, pamanijusi papa balto muguru, klusītēm pukst un rīvē viņa uzvalku ar mutautu. Mutauts viņai kuplu mežģīnu aptamborēts un vareni smaržo. Ja viņa tagad šņauks degunu, deguns būs balts. Kaut gan nē, nebūs vis, viņa tik pamatīgi nopūderējusies, ka neko nevarēs redzēt. Galu galā, kāda Billei daļa gar citu deguniem? Viņām ar Mudīti vietas tālākajā kaktā, sēstas vien nost.

Bet vai tāpēc tiec pie ēšanas? Lielie nevar vien izklirēties, griež degunus nost kā kaunīgi suņi, sak', mums jau nevajag, mēs neko, un kurš pirmais ierādis, ka viņam vēders pie muguras pierāvis? Lielie, kas agrāk likušies tik gudri un vareni, Billei arvien biežāk šķiet galīgi stulbi. Pēdējo pacietību ar viņiem var zaudēt!

Nu jā, visupirms šiem vajag saliet. To klājas darīt namatēvam, bet papucis izmēģinās ar kreiso roku un redz, ka labais gals nebūs. Paskatās uz Volfgangu un pārdomā: Volfgangam šņabis nav pie sirds, vajadzēs visu laiku atgādināt, lai ielej, pašam nenāks prātā. Lūdz Mudītes papu, kaut gan arī tā lieta nav droša, ar Mudītes papu viņš pie galda nav sēdējis, nezina, kāds būs lējējs. Un Mudītes papam, protams, vēl jāpalaužas: ko nu viņš, par ko viņam tāds gods. Kad pašam acis vien spīd uz pudelēm.

Beidzot ir saliets un uzkodas uz šķīvjiem saliktas. Billei un Mudītei galerts, viņām pieteikts, ka rolmopšu maz, tie pie stiprākiem dzērieniem, nevis Mildas taisītās dzērveņu limonādes. Un Bille tā bija kārojusi kādu rolmopsi! Viņa grib vismaz tūlīt ķerties pie galerta, bet Mudīte zem galda piegrūž kāju un pačukst, ka jāgaida pirmais tosts, tad tikai varēs, kad šie būs izdzēruši. Dievs!

Lielie nu sāk krekšķināt, skatīties cits uz citu un zem galda, it kā viņiem tur būtu kas nokritis. Beidzot Mudītes paps, pavisam sarkans, uzslienas kājās, ceļ glāzi un sauc: — Lai jūsu dēlam laba veselība un bagāts mūžs! — Viņš laikam būtu vēl ko sacījis, jo it kā izbrīnās, kad visi lec kājās, pieskandina, un glāzēm peciņas gaisā. Aizcietušies. Un labi, ka tā. Bille atviegloti iecērt dakšīņu galertā.

Tikai mammucis nu bilst, ka vajadzēšot jaukt kārtību. Siltais ēdiens jau tā būšot pagalam atdzisis un sakaltis. Un viņas ar Mildu nes iekšā kartupeļus un falšo zaķi.

Tā arī izrādās. Kartupeļi labi ja remdeni, un falšais zaķis viena vienīga cieta garoza. Mammucis nu zūdās, ka tad, kad pašiem taisot, viss iznākot it labi. Tiklīdz ciemiņiem — pagalam.

Tie nu ir salti meli. Falšais zaķis viņu mājā cepts pirmoreiz, un vispār to vajadzēja darīt papucim, bet papucis dzēra un kāvās Zvaigznes krogā, kamēr salauza roku. Visi cīnās ar sakaltušo gaļas garozu un slavē: brīnumgards taču esot, ko nu namamāte izliekoties, ka slikts...

Jā, jā, bērniem saka: kas melo, tas zog, bērnus māca nemelot, strostē par sīkāko meliņu, bet paši? Un ne jau ar vārdiem vien melo. Ar smaidiem, ar jūsmīgi pārgrieztām acīm, kaut gan pašiem vai zobi lūst laukā. Un jāstrādā ar nažiem, lai arī maltu gaļu ar nazi ēst nepieklājoties, tas Billei mācīts, bet te nu bez naža iztikt nevar.

Bille cīnās un nesmaida. Papucis arī nesmaida, viņš sērīgi ēd tikai kartupeļus ar mērci, sakaltušo zaķi nocīnīt ar vienu roku viņš nespēj. Un mammucis sašļucis. Mammucis, kas allaž dara visu tik labi, kā neviens pasaulē, ņēmis un izgāzies. Un vai nu nezināms, ko ciemiņi runās, aiz durvīm tikuši?

Viss kādreiz beidzas, arī falšais zaķis. Īpaši, ja uzdzēr, un to dara bagātīgi. Mudītes paps ir apzinīgs un cītīgs lējējs.

Mammucis ar Mildu nes ārā traukus, Mudīte arī lec kājās palīdzēt, bet mammucis saka: — Pasēdi vien, kā jau ciemos... — Mudītei vis neuzbrēc: — Negrābsties! Nometis atkal zemē! — Tāpēc Bille pat nemēģina celties, zina, kas būs. Un dikti vajag, vai ne?

Galdā paliek galerts un Billei liegtie rolmopši, bet kaut kā vairs negribas. Lielie jau sasarkuši, runā cits caur citu un «Es! — Es! — Es!» vien dzirdams. Mudīte, kūkumu uzmetusi, klausās, vai Jēkaupiņš nesāks brēkt — taču būtu kāda izklaidēšanās. Un nav saprotams, kas lielaļjiem par prieku no viesībām. Bille, kad izaugs, lielas viesības nerīkos ne sitama.

Mammucis ar Mildu virtuvē paklusi ecējas: vāra kafiju. Viņu mājā kafiju nevāra, droši vien mammucis nemaz nemāk, bet virsroku patūrēt grib.

Bille, kas agrāk patiesi bija ticējusi, ka mammucis visu māk un dara labāk par citiem, to vien sākusi meklēt un vērot, ko mammucis nemāk. Un tad tāds kā kauns, kā dusmas, kā ļauns prieks: «Aha! Pati nejēdz, bet citus drīpelē!»

Istabā jau sāk vilkt: «Āātmiņāā lā-ākātiņš zī-ilais, mā-āti kā sā-aulstaru riets,» — kad Milda ar mammuci, līdz dziedādamas, ienes piparkūku, kliņģeri, ābolus un kafiju un saliek visiem tases priekšā. Billei un Mudītei ne, kafija bērniem kaitīga. It kā šis vācu erzacs būtu kafija! Bet viņas nenoskumst, dzērveņu limonāde garšīgāka.

Piparkūka ir pats debesu brīnums — no drupačiņām tikai aplāgiem varēja manīt, kāda. Lielie, ar stiprajām pudelēm aizrāvušies, viņas nevēro un arī par piparkūku īpaši neliekas zinīs, viņa var locīt iekšā, cik uziet. Tikai mammucis uzmet Billei draudīgu aci, bet, kopš Bille sapratusi, ka mammucis nemaz tik nekļūdīgs un visuvarens nav, viņai tāda skatišanās vai pat uzbrēciens kā pilei ūdens. Spītīgi pastiepj roku pēc

nākamā gabala — nu, ko teiksi? Nesaka neko, tikai uzmet lūpu. Lūpu uzmetst mammucis dikti māk.

Un tad virtuves durvis atsprāgst vaļā un durvīs, ar galvu gandrīz augšējā stenderē stāv garš, slaiks vīrs melnā uniformā un smaida ar tik pārvarīgi baltiem zobiem, tik elegants un daiļš, ka Volfs Albahs Retijs ir tīrais pākis pret viņu. Štrumbantfīrers! Un skatīties uz viņu laikam ir kā piegrūsties elektrības vadam, viss it kā sadreb, un pat Billes roka ar piparkūku palikusi starp šķīvi un muti. Gaisā.

Papucis lec kājās un ceļ glāzi ar kreiso roku. Mammucis arī ceļ glāzi, ko visu vakaru nav darijis, jo nedzer ne pilītes, un pēkšņi iedziedas: — Skaisti dziedi, lakstīgala... — Tas laikam domāts kā apsveikums, citi dzied līdz. Arī Olga un Mudītes mamma nedabiski spiedz, bet mammucis skaļāk par citām, un pirmoreiz mūžā Billei nepatīk mammuča balss. Tā ir sveša un nelāga. Tikai Milda nešķiet piegrūdotsies elektrības vadam. Viņa dzied pat klusāk nekā parasti un drusciņ smīn.

Vīrieši smaida, bet tas smaidis ir kā suņiem, kad zobi atieztu un spranda spalvas gaisā. Štrumbantfīrers staro durvju ielokā un tā slaiki ligojas. Billei liekas — ja viņu aizkavējušas svarīgas darīšanas, tad stipri vien tajās darīšanās dzerts. Bet sarkans viņš nav un varbūt tikai Billes rūdītā acs mana, ka dzēris. Un ka viņš, pārvarīgi skaistais, smejas par sieviešu dziedāšanu.

Laikam arī papucis mana un parauj mammuci aiz piedurknes. — Bērns brēc!

Mammucis spītīgi atmet galvu, dziedādams iet uz otro istabu, durvis vēl apsviežas, spalgi nodzied līdz galam un tad tikai ieiet pie Jēkaupiņa.

Kas nu būs? Skries atpakaļ un kliegs, ka nebrēc, jo Jēkaupiņš šovakar uzvedas nevajadzīgi labi. Nē, neskrien. Bille uzelpo un pašķielē uz Mudīti. Negribētos, lai Mudīte manītu, ka viņai kauns. Mudīte nemana, platām, zilām acīm baltās skropstās nopietni skatās uz štrumbantfīreru. Kaut gan viņas mamna arī kā gaisā parauta.

Štrumbantfīrers, protams, uzliek galdā pudeli. Tā ir melna, vēderaina un virsū rakstīts «Napoleon». Kompānija noelšas vien. Franču konjaks!

— Nu būs līdz rītam, — nopūšas Mudīte.

— Jūsmājās arī taisa viesības? — Bille jautā.

— Reti. Bet, kad gadās, tad visu nakti cauri.

— Kas tad mūsu beķerim? Kūku plates par smagu vai kritis kaujas laukā? — štrumbantfirers vizīgi prasa, pamanījis papuča iegipsēto roku.

Papucis šķībi pasmaida. — Var sacīt, kaujas laukā. Viens iedomājās izsacīties par manu sievu.

— Vakars uz ezera! Ko mēs bez tevis iesāksim?

Uz to atbildes nav, toties notiek krēslu grūstīšana, skaļa rosišanās, un štrumbantfireru apsēdina blakus Mildai. Viņa te vienīgā jaunkundze.

Konjaku glāzēs salej štrumbantfirers pats, laikam jauš, ka cits neviens smalko pudeli cilāt neiedrīkstēsies. Pieceļas ar glāzi rokā.

— Milas frontē gadās gan uzvaras, gan zaudējumi. Mūsu Žaņa uzvara: sparīgs dēls. Zaudējums: roka uz mīlestības altāra. Dzersim par uzvaru!

Visi dzer, bet štrumbantfirers čukst Mildai: — Atklājam otro fronti?

— Viens neesot karotājs... — Milda vēsi pasmīn.

Billei izklausās, ka štrumbantfirers dabū kurvīti. Pats viņš laikam to nejut, jo dzēris ir pamatīgi, piesvepst.

Milda ieļej viņam kafiju un pastiepj piparkūku šķīvi: — Uzcienājieties!

Štrumbantfirers ņem piparkūku un saka: — No jūsu skaistajām rokām kaut vai indi!

Milda noliek šķīvi un nopietni apskata savas rokas. No vienas puses un no otras. — Patiešām?

— Zēns gaišo seju frontē — un jūs viņam esat dzelžaini uzticīga? — svepst štrumbantfirers.

— Visi jau nevar dzīvot pa aizmuguri, — atsaucas Milda.

Volfgangs no otras puses ieogrūž Mildai dunku sēnā, lai neiebrauc ar muti gestapo pagrabos. Mammucis, atgriezies no otras istabas, saka: — Ko jūs, viņai neviena nav! — un tas «viņai» skan nicīgi, no lielas augšas.

— O! — štrumbantfirers ļodzīgi pielec kājās. — Uz dūšīgā dēla daiļo māmuli!

Nu gan mammucis smaida kā saulīte ar brūnu plankumu pierē — tas pēc Jēkaupiņa piedzimšanas nav izgaisis. Bet štrumbantfirers, glāzi izmetis, atkal pievēršas Mildai.

Vīrieši nomierinās, sievietes saskābst.

Mudītes mamma saka: — Skuķus vajadzētu jel uz kādu stundiņu apgulēt.

— Liksim mūsu gultā, — mammucis piekrīt.

Meitenes ved uz otru istabu. Bille vēl pagūst dzirdēt, ka štrumbantfīrers jautā: — Vai Mildas jaunkundze nav pārāk izvēlīga? — un Milda atbild: — Jā, esmu izvēlīga.

Billei dikti gribētos dzirdēt, ar ko tas beigsies, bet durvis aizveras, viņām liek noģērbties, jo nav ko lieki drēbes burzīt un kas drēbēs par gulēšanu, pabāž zem segas, un cauri. Miers.

Bet miera vēl nav. Durvis veras atkal, un starp stenderēm — skaistulis štrumbantfīrers.

— Man uzticētā frontes iecirknī jāpārbauda, kā zaldāti atpūšas!

Viņš piegriļojas klāt, norauj segu, un Mudīte izmisīgi iespiežas. Viņai dibens plīks. Štrumbantfīrers uzplīkšķina pa plīko dibenu. — Saldu dusu, daiļais bērns! — un uzsedz segu atpakaļ.

Billei neuzplīkšķināja. Viņa nav daiļais bērns. Mudīte ar savām bal-tajām skropstām.

— Jūs esat riebīgs! Ejiet prom! — Bille šņāc.

Štrumbantfīrers pakrata pirkstu: — Piktā pūce, gardā gaļa, — un smiedamies izlīgojas pa durvīm.

Gardā gaļa laikam ir kompliments, bet Bille patiesi pikta. Ko tu neteiksi! Mudīte!

Pie galda sāk dziedāt «Cel mani pār' par Daugavu» tā, ka vai jumts ceļas nost. Tikai sievietes nu vairs tik derdzīgi nespiedz.

— Kā tādā ellē lai aizmieg? — Bille pagriežas pret Mudīti.

Mudīte ir aizmigusī pēkšņi un dziļi. Nu nebūs ne ar ko parunāt! Bille nikni uzgriež Mudītei muguru un tad iekrīt kā akā. Pēkšņi un dziļi.

LILLĪ MARLĒN

Bille ar Ausmu stāv ielas stūrī. Stāv, puķu pušķus pret garām-gājējiem pastiepušas, un pelna naudu.

Tas nu gan lepmi sacīts — pelna. Billei tikai vienu pušķi izdevies pārdot. To nopirka krietni iedzēries leģionārs, teikdams, ka meitās bez siena sauļas nevarot iet.

Labi vēl, ka tā. Bille jau atkal nespēj saņemties un pati piedāvāt. Roka pastiepta, jā, bet mute neveras. Ausmai veras. Viņa palec gājējai priekšā un nočivina: — Lūdzu, kundzīt, nopērciet puķītes! Skaistas, ka ne izteikt nevar... Nudien, kā jūs pati!

Divas reizes tas līdzējis, bet ne vairāk. Kad puķes noļuka un sāka birt, kundzītes jau dusmojās, viena pat parāva Ausmu aiz auss un piedraudēja ar policiju. Te nemaz nedrīkstot tirgoties! Bet viņas neņēma galvā. Kas nu šis *Victor Hehn* štrāses stūris par īpašu stūri, ka te nedrīkst? Un vai policijai tik vien darba?

Puķes viņas bija uzgājušas grāvī aiz dārziņiem — kāti zem ūdens, virspusē tādas kā eglītes, tikai skuju vietā glezni, ābeļsārti ziediņi. Skaisnums! Pat puķu pazinēja Bille šīs redzēja pirmoreiz un vārda tām nezināja. Sajūsmā pieplūca pa abām kopīgo grozu un jau uz izraudzītā stūra ar mammuča līdziedotām lupatu strēmeliņiem sēja pušķos, bet ļaudis gāja garām nigrī un steidzīgi, viņiem ne daļas, ka Billei ar Ausmu nauda jāpelna.

Bille un Ausma palikušas bez tēviem. Ausma jau no paša vācu laika sākuma. Viņas paps krievu laikā bija sarkanguards un aizgāja krieviem līdzī. Bet velti Ausma un Brigita nopriecājās — viņu mamma arī domāja, ka bez pēršanas neviens par cilvēku neizaug, un kāvās uz nebēdu. Tik nu viņai nebija tā spēka un pacietības, kas papam, līdz pēdējam gārdzienam aizdauzīt nejaudāja. Bet mamma gāja darbā, pelnīja, un viņas iztika it labi līdz nelaimei ar Brigitu.

Ausma šņāca vien, ka viņai tās pūslenes dēļ jāvergo. Kad Brigita,

lielas krūtis uzaudzējusi, bizes nogriezusi un utu balkonu uzsukājusi, ar savu Ralfu staigāja, tad Ausmai māsas nebija, tad ne uz Ausmas pusi neskatījās. Bet, kad Ralfs aizgāja uz fronti, Brigitai iemetās augonis vēderā, lielo vēderu vajadzēja operēt, nauda aizgāja griezdamās un uzradās parādi, tad atcerējās Ausmu, tad Ausmai jāpelna!

Pašas būtu pelnijušas, bet nē — Brigita pēc operācijas esot vārga, mammai jāklie dz: «Kā nav kauna!» — un jālamājas ar sētas sievietēm, kuru prāt, tādi augoņi jaunām meitenēm no staigāšanas ar pušiem metoties, vai nu neredzēts. Nē, ja Ausma stāv uz stūra ar puķēm, tad kompānijas pēc, lai Billei nav jāstāv vienai.

Billes peļņa iešana sākās drīz pēc tam, kad Jančelis apaļām acīm ieskrēja sētā un izkļiedza, ka Billes papucis tramvaja pieturā pie Pāvīlbaznīcas nomētājis vācu virsnieku ar olām un saņēmts ciet.

Papuci Bille vairs neredzēja ne tovakar, ne vēlāk. Mammucis ar Olgu čukstējās par cietumu un karatiesu. Mammucis baidījās, ka nošaus, Olga mierināja, ka vācieši vairs nevarot paši savus zaldātus šaut, cik šo palicis. Likšot kādā soda bataljonā un dzišot uz fronti. Laikam tā arī notika, jo mammucis vienudien pateica, ka viņš ir frontē. Tikai naudas vairs nemaz. Drusku palīdzēja Olga — viņas Volfgangs gan arī frontē, bet viņa par to saņēma naudu un vēl pati gāja darbā.

Mammucis nesaņēma neko. Lai izpirktu jel to mazumiņu, ko uz kartiņām deva, mammucis limēja kartona kārbas kaut kādam veikalam, šuva klikatu lentītes, bet tur nekas īpašs neienāca. Vēl iztirgoja dārziņa puķes un avenes — tās nodeva kādai pārpircējai, kas par savu pūliņu plēsa gandrīz vairāk, nekā puķes un avenes vērtas. Bille gan dažkārt ieminējās, ka viņa pārnestu vairāk, bet nē, mammucis ne domus nepielaida, ka Bille varētu ko jēdzīgu izdarīt. Tāpēc viņai savu precī vajadzēja salasīt pa pļavām.

Skaistās ūdenspuķes vist acu priekšā, gleznie ziediņi birst nost, gājēji ne vīrsū neskatās. Ausma vairs nelec klāt piedāvāt — nav vērts. Tikpat labi varētu izsviest puķes tuvākajā atkritumu kastē un iet mājās, bet kāda jēga? Ko tur darīs?

Viņas apsēstas uz kāpnītēm un pūtina kājas. Ir vēla pēcpusdienu, drīz sāks krēslost, pa tumsu varbūt kāds nepamanīs, ko pērk. Neba pirmo reizi viņas ar puķēm uz ielas, iemanījušās puķu sievu gudrībās.

Aiz gara laika skatās uz gājējiem. No vīriešiem nav ko redzēt. Uniformas apnikušas, civilie uzvalki noplukuši. Tāpat apavi — vai nu armijas zābaki, vai izmitas kurpes.

Toties sievietes! Ne velti katrā «Laikmetā» modes lapa ar paraugiem, kā no cukurmaisa pašūt elegantu kostīmiņu vai no divām vecām kleitām vienu jaunu. Kādreiz pat no trim. Un nenoskatīties, ko kurā izdomājusi.

— Strīpainu ar rūtainu salikusi, resnā baļļa! Un strīpas vēl šķērse-niski! Kur viņai galva?

— Vai, paskaties, cik skaisti tas zilais iet kopā ar puķaino!..

Bille arī apgērbta pēc jaunākās modes. Viņas kleita no mammuča vecās blūzes, priekšauta un kādas Olgas brunčiem atlikušas strēmeles. Ausmai visa kleita no vienlaidu punktainas drānas. Modes prasības Ausmas mammai bijušas nebijušas: ja ir drēbe veselai kleitai, tad nav ko ākstīties, turklāt par šūšanu no divām vecām šuvēja ņem dārgāk.

Ausma Billi skauž, un Bille pirmoreiz var drusciņ uzpūsties Ausmas priekšā. Nu viņa vairs nedusmojas, ka mammucis aizkrauj māju ar lupatām, ne diega galu laukā nemet. Ausmas mamma meta laukā, un kur tagad Ausmai modes kleita?

Sieviešu frizūras tik dažādas nav: gandrīz visām utu balkoni — tādā kā ķīvītes cekulā savistīta šķipsna virs pieres, pārējie mati krīt uz pleciem vai nu drusciņ iecirtoti, vai, kurai biezāki mati, tai rullītī. Dažai ap galvu turbānā sasieta šallīte. Tas — jaunākām. Uz vecenēm Bille ar Ausmu vispār neskatās. Vecenes ir vecenes, visos laikos un vietās.

Arī sieviešu apavi varētu likties vienādi — klikatas un klikatas. Bet ne lietpratējas acij! Bille ar Ausmu ir lietpratējas, jo klikatas ir lielu un mazu sieviešu galvenā rūpe, tik ātri tās novalkājas, tik bieži gādājamās no jauna. Turklāt nabaga klikatai vēl vajag rādīt nēsātājas gaumi, rocību, pārākumu par citām.

Visgreznākās ir klikatas ar papēdi augstu zoli. Papēdi rotā smalki grebta akanta lapa. (Mildas mācītā Bille zina, ka tas ir akants.) No akanta lapas līdz pēdai siks rutiņu režģis. Lapa lakota gaiši, svitriņas iedzudinātas tumši — smalks un dārgs darbs. Pie kājas grezno zoli parasti tur prievītes, kas arī dārgas. Mildā saka, tā esot bezgaumība, viņa tādas ne sitama neuzautu, bet tur nu reiz Mildai nav taisnība. Bille uzautu, tikai viņai par tādām klikatām nav pat ko sapņot, toties te, uz kāpnītēm

ielas stūrī, acis pamieļot gan. Un nopelt tās laimīgās, kas pie greznajām klikatām nav jēgušas pienācīgu kleitu uzvilkt.

Bille atrod, ko pelt — Milda viņu pamatīgi mācījusi, kas sader kopā, kas nesader un kas ir īpaša saskaņa: ansamblis. Billei pat ir ansamblis — klikatu saitītes no tās pašas Olgas svārku strēmeles, kas arī kleitā. Zole gan no nerakstīta un pat nebeicēta koka, bet, kā mācījusi Milda: galvenais nav greznība, galvenais ir saskaņa.

Billei viss saskan. Viņa lepnī izstiepj kājas uz priekšu, lai arī citi redz, ka viņai ansamblis. Un tad pati ierauga savus grāvi sabristos stilbus melnās strīpās un rumbuļos, par kāju nagiem nemaz nerunājot, uz tiem šausmas skatīties. Klikatu saitītes vienās dūņās, nepateiksi, kādā krāsā bijušas. Bille nosarkst un parauj kājas zem brunčiem.

Garlaicīgi. Kāpnes cietas, spiež. Puķes pavisam nošļukušas.

Ausma piedāvā skaitīt lepnās klikatas ar akanta lapu: kura pirmā tiks līdz simtam, tā vinnējusi, bet naidi vien sanāk no skaitīšanas, un kā gan citādi, ja abas sēž blakus un nācēju redz reizē?

— Es pirmā ieraudzīju!

— Nē, es pirmā!

— Kā tev nav kauna melot?

— Pati melo!

Neskaita vairs klikatas. Skatās uz pārišiem. Kad klikatas klab blakus armijas zābakiem, Bille ar Ausmu ieklausās, kā pārtis runā. Ja latviski, tad ar savu puisi iet dzimtenes meitene. Ja klikatniece vāciski lauzās, tad viņas klusi, bet dzirdami uzdzied: «Visas latvju meičas...»

Arī tas apnik. Varētu jel saņemties un iet, bet kājas tik nogurušas. Bille paceļ acis uz pretējo namu. Arī uz viņām kāds skatās.

Bille iegrūž Ausmai elkoni sēnā. — Re, kur vēl viena Lilli Marlēn!

Ausma arī paceļ acis: — Baigā!

Spilvenā atspiedusies, uz meitenēm lūkojas gluži pasakaina būtne. Pleci un krūtis laistās melnā, zelta pūķiem izšūtā zīdā, platas piedurknes atkritušas līdz baltajiem elkoņiem. Tumšie mati nav nekāds utu balkons, tie uzsukāti augstā, ķīniskā frizūrā un sasprausti ar garām zelta adatām. Blakus būtnei pats uz sava spilvena apaļām acu pogām nicīgi uzrauktā purnā blenž pekīnietis. Ja tajā logā kaut kas nav ķīniskis, tad šuneļa saimnieces seja. Latvieta, lai cik skaista, nav tik lēti

noslēpjama. Nedz arī jāšaubās, kas šajos posta laikos var tik grezni uzcirsties.

— Tai nu gan ir varen augsts štrumbantfirers, — Ausma lietišķi saka.

— Ģenerālis vismaz, — Bille piekrit.

Nu atkal jāpadzied:

*Visas latvju meičas
Kā kinoromānā
Gaida svešu princi,
Kas vedīs laulībā.
Tad nu gan mēs varam smiet,
Ka latvietes ar fričiem iet
Un dzied Lilli Marlēn,
Un dzied Lilli Marlēn!*

Vai tiešām būtu pāri ielai dzirdējusi? Nozib zelta pūķi un baltā roka, šuneli no silvena noceļot, aizveras logs.

— Re, ka viņai kauns gan, — saka Bille, bet pašai arī drusciņ kauns, kā vienmēr, to dziesmu dziedot. Nevar tikai saprast, kāpēc.

— To viņai vajadzēja.

Pa britiņu Lilli Marlēn parādās durvis. Tāpat pidžamā. Lai nu tā pidžama ar zelta pūķiem, bet pidžamā uz ielas! Bille saslienās: viņa gan nemūžam tā nedarītu. Viņa tik piedauzīgi neuzvestos. Par to gādājusi Grišķenes meitskola. Bet ko var gribēt no friču brūtes?

Arī no durvīm Lilli Marlēn skatās uz meitenēm un nāk šurp.

— Nu ir vakars! Mūkam! — Bille sagrābj savas puķes.

— Vai ne? No katras friču pavalkas? Tev bail?

— Nē-e, — Bille negribīgi novelk.

— Nu tad sēžam, kā sēdējušas, — Ausma sauc. — Lai pierāda!

Billei ir gan bail. Billei vienmēr bail no paceltām balsim, ķildām, lamāšanās. Bet izrādīt nevar. Smagi pukstošu sirdi Bille paliek un skatās, kā friču brūte zeltainās kurlītēs nāk pāri ielai. Ka mazliet zvārojas, tas nav brīnums, ja uz tik neredzēti augstiem papēžiem. Brīnums, ka vispār nekrīt gar zemi, jo tikai pirkstgaliem pāri zelta siksnīņas, papēžus nesatur nekas. Un vēl pa bruģa akmeņiem! Šausmas skatīties,

kaut gan šī nu simtkārt pelnījusi aplauzt savas nelietīgās kājas ar lakotiem nagiem. Jābūt pēdējai ielenei, lai kājām nagus lakotu.

Bille iecērt zodu krūtīs un skatās, kā zelta kurpītes pienāk klāt un apstājas.

— Saimniecītes puķes tirgo? — smaidīga balss jautā.

— Lūdzu, kundzīt! Skaistas puķes! Nedēļu stāvēs! — Ausma pielec kājās un pastiepj galīgi noļukušu pušķi. — Ūdeni tūlit atžirgs!

Lilli Marlēn lamāties nesāk. Bille uzdriktas pacelt acis.

Baltā roka paņem no Ausmas pušķi un papurina. Zelta kurpes un ietve nosnieg ar rožainām ziedlapām.

— Ak tad nedēļu gan? — pūķainā, ziedlapiņu puteni nolūkodamās, brīnās. — Vispār, melot nav labi.

— Diev-god-vārds! — Ausma iesaucas.

— Es ņemu visas. Piecas markas katrai un pietiks, jā?

Desmit markas par nobirušām puķēm!

— Varētu jau drusku pielikt, kundzīt, — Ausma iečinkstas. — Pļavas tālu.

— Citā vietā un laikā no tevis izkūņotos miljonāre, — pūķainā pasmīn un pastiepj katrai piecas markas. — Šai reizei pietiks.

Bille nosarkst līdz matu galiem un aiz kauna nevar ne paldies pateikt. Labi, ka Ausma var. Notencina par abām.

Viņas noskatās pakaļ, kā zelta kurpītes piesardzīgi tipina pāri ielai un aiz tām līdz pašām parādes durvīm paliek baltsārts ziedlapu celiņš.

Mājupejot viņas nerunā. Un pat neskatās viena uz otru. Tā savādi ap dūšu.

GRĪZIŅKALNĀ AR BRĀLĪTI

Lai nu kā Bille bija pūlējusies līdzēt ģimenei ar puķu tirgošanu, mammucis tomēr izrēķinājās, ka no Billes vairāk skādes nekā labuma. Ēdot viņa kā septiņi malkas cirtēji un klikatu uz Rīgas akmeņiem noplēšot trīstik, cik ar puķēm var nopelnīt. Lai braucot vien uz laukiem svaigā gaisā.

Lauki, tad lauki. Puķu tirgošana Billei nebija pie sirds, kauns uz stūra stāvēt ar pastieptu pušķīti. Jo patiesībā tā bija ubagošana. Ja kāds pirka, tad ne tāpēc, ka nieka pušķīšu vajadzētu, bet aiz žēluma pret to bālo strieblu. Ar puķēm stāvēt, Bille īpaši jūta, cik nesmuka un nožēlojama viņa ir.

Un par to, ka viņa varētu pieskatīt brālīti, lai mammucim vieglāk, arī nebija ne runas. Tiklīdz Bille brālītim tuvumā, mammucis uzreiz tramīgs, ka tikai Bille viņam ko briesmīgu nenodara. Grūti saprast, ko Bille varētu vai gribētu viņam nodarīt? Vienu vienīgu reizi viņu ielika ratiņos un uzticēja izstaigināt pa Grīziņkalnu, kur gaiss labāks. Pieteica, cik uzmanīgai jābūt, kā uz ielas kārtīgi jāskatās, vai mašīna nebrauc virsū, un kad jābūt mājās.

Bille staigināja brālīti laimīga un lepna. Bija uzmanīgāka par uzmanīgu. Un, kad Grīziņkalnā satika Maigu un Maiga gribēja brālīti skatīties, Bille sacīja: — Tikai pa gabalu! Ka nepielaid kādu bacili! — Maiga apvainojās, neskatījās nemaz un aizgāja.

Toties Bille pati gan apgrēkojās. Kad apsēdās uz soliņa, brālītis pamodās un Bille iedeva viņam pirkstu paturēt. Brālītis, kad viņam rādīja pirkstu, ņēma pirkstu ciet, turēja mazažā rociņā un skatījās zilām, nopietnām acīm. Nu reiz Bille arī varēja, neviens neredzēja. Brālītis turēja viņas pirkstu siltā, siltā rociņā, skatījās uz Billi, un saule spīdēja. Tas bija tik labi un miļi, ka gandrīz asaras kāpa acīs.

Tad brālītis sāka Billes pirkstu vilkt mutē, un to nu vairs nevarēja ļaut. Bille atņēma pirkstu, brālītis sāka raudāt. Vajadzēja vien celties un

stumt ratiņus tālāk. Ratiņiem braucot, viņš tūlīt aizmiga. Bet miļums, siltums un saule palika. Ilgi, ilgi.

Kad Bille priecīgi veda brālīti mājās, mammucis, sarkans noraudājies, mati gaisā, jau sētā izskrēja preti, izķēra brālīti no ratiņiem, piespieda pie krūtīm, apraudzīja, vai rokas, kājas klāt, un nesa iekšā.

Te, sētā, saule nespīdēja. Bille uzstiepa ratiņus pa kāpnēm, stūmās uz virtuvi.

— Kad es teicu būt atpakaļ? Lai es te prātā sajūku uztraukdamās? — kļiedza mammucis.

— Par ko tad jāuztraucas?

— Vēl runāsi? — mammucis iebrēcās tā, ka brālītis iztrūkās un arī sāka brēkt. — Kad es teicu būt atpakaļ?

It kā Billei būtu pūlkstenis līdzī...

— Slapjš... nosalis... tagad būs slimš... — jau no otras istabas vaimanāja mammucis.

Bille apgriezās un gāja. Virtuves durvis pievēra klusi. Viņa sen vairs necirta durvis un neraudāja.

Pastāvēja gaiteni, padomāja un kāpa augšā pie Ausmas. Tur, par laimi, ne Brigitas, ne mammas nebija mājās.

— Ko tu tāda skāba? Brāzienu dabūji? Tava mamma aurēja pa visu māju, nevarēja tikai saprast ko.

— Kad tad šī neaurē? Es sen vairs neklausos.

— Tev labi. Kad aurē vien, var neklausīties, bet, kad sit nost, nevar nemanīt. Un Brigitu nesit vairs nemaz, slima esot, man uzdod viņas tiesu arī.

Nopūšas abas.

— Aiziesim labāk uz kino. Man ir nauda, es par tām puķēm mammai neatdevu, — Ausma saka. — Uz «Indiešu kapenēm».

— Bet bērniem līdz sešpadsmit un tā tālāk. «Gaismā»?

— Jā, tepat «Gaismā». Uz «Ešnapuras tīģeri» mēs iesprukām.

— Tas bija vakarā.

— Pati gribēji uz kino, un tagad sāc raustīties!

— Es neraustos.

Sāk posties. Kas nekais Billei — viņa izstīdzējusi gara, gara. Tikai tās skolasskuķa bizītes aizdomīgas. Bille paprasa matadatas un sasprauž

bizītes pakausī kā Mildai. Tikai Mildas bizes biezas un garas, ritulis iznāk skaists. Bet kontroliere viņas pakausi redzēs, kad Bille jau būs iekšā, ja vispār skatīsies.

Ausma izķeksē Brigītas lūpukrāsu un pūderi, uzkrāsojas, nopūderējas un uzvelk Brigītas kurpes uz augstiem papēžiem.

— Ka tik tu nedabū kāvienu par tām kurpēm.

— Lai!

— Tev nemaz nav bail?

— Kad mammai uznāk kaušanās, tad kaujas tāpat, ar kurpēm vai bez. Un es bļāju trīsreiz stiprāk nekā man sāp. Lai viņai ausis krīt ciet. Tā es drīzāk tieku vaļā. Uzkrāsojies! — Ausma stiepj Billei lūpu zīmuli.

— Nē, es tāpat, — Bille saka. — Bet tu arī labāk slaukies nost. Galvenais ir nekrīst acīs, tad vieglāk pasprukt garām.

Ausmai tā neliekas. Viņa skatās spogulī — skaisti un dāmīgi. Un Brigītas augstajos papēžos viņa gandrīz tikpat gara kā Bille. — Tu tikai negribi, lai es esmu skaista!

Bille nosarkst. Viņa laikam patiesi negrib, lai Ausma ir skaista. Jūtas it kā pieķerta. Un it kā pārliecināta, ka uzkrāsojusies viņa pati izskatītos vēl neglītāka.

— Kas man no tava skaistuma. Neesmu jau čalis. Ejam, kamēr mamma neuznāk virsū!

Jā, tā var gadīties. Ausma pamet pēdējo skatienu spogulī, un viņas iet. Līdz kāpnēm tiri brangi — pa istabu Ausma dažu labu reizi Brigītas kurpes izmēģinājusi, bet lejā pa kāpnēm, vai dieniņ! Nu Ausmai jākrampējas pie lentera un tomēr katrs solis tik bailīgs. Jo Brigītas augstpapēžu kurpes turklāt par lielām arī.

Sētā uz apaļajiem akmeņiem vēl trakāk.

— Ķeries man elkonī un skaties uz otru pusi! Ja mana mamma pa logu ieraudzīs tavu izmālēto ģīmi, tad būs elle vaļā! Mani tūlit sauks iekšā un tevi nosūdzēs.

Ausma turas kā slikdama, jo, zem kājām neskatoties, iet vēl trakāk. Billei pat roka apsāpas, kamēr viņas tiek logiem garām. Tikai velti Bille baidījies, ka mammucis pa logu skatīsies. Mammucis pasaulē redz vienvienīgu Jēkaupiņu.

— Kā tu līdz «Gaismai» aiziesi? — Bille vārtos jautā.

— Tālāk būs gluds. Pa gludu es varu, — Ausma atbild.

— Un pāri ielām?

— Vārnu ielas galā uz Tallinas ielas otru pusi. Tad Zvaigznes ielai nemaz nav jāiet pāri.

Bille atvelk elkoni, jo pa gludu Ausma tiešām soļo braši. Bet Billei ir kauns iet ar Ausmu zem rokas, jo visi pretimnācēji uz Ausmu smīnīgi skatās. Ausma gan laikam domā — tāpēc, ka viņa tik skaista. Bille jūt, ka par Ausmu smejas un pie viena par viņu arī — ka viņai tāda draudzene. Bille turas nostāk, it kā netiši blakus gadījusies.

Uz Tallinas ielas otru pusi pa apaļiem akmeņiem cīnoties, arī Ausmai jāsaprot, ka par viņu smejas. Divi puikas sakliedzas pāri ielai.

— Eu, esi redzējis kazu uz ledus? Re, kā steberē!

— Tā nav kaza! Es no priekšas redzu. Tā ir Marika Reka! Va vella! Kinozvaigzne!

— Cērties klāt!

— Nevar! Svaigi krāsota! Jāpagaida, kad apzūs.

Ausma laikam būtu bēgusi, ja vien varētu paskriet. Un Billes elkonis pa gabalu. Tomēr, pāri tikusi, viņa atmet galvu un izliekas, ka nekādu puiku nav bijis un nekas nav noticis. Bille arī skatās gaisā.

— Laikam dikti labi, kad mazs brālītis, — Ausma bilst.

— Jā, — Bille saka. — Viņš smaida, kad es pienāku klāt, ņem manu pirkstu un nelaiž vaļā. Viņam tik jocīgas, mazas rociņas! Mēs esam lieli draugi. Šodien bijām staigāt uz Grīziņkalnu. Viņš smaidīja vien.

— Ko tad tava mamma blāva?

— Ak, ko... Pati neiedod autiņus līdz un tad blāuj, ka slapjš. It kā bez autiņiem es viņu varētu pārtīt.

— Un tu māki?

— Protams. Kas tur ko nemācēt, — Bille melo, un pašai kauns.

— Nē, es gan negribu brālīti. Uz tevi tikai blāuj, bet mani sistu nost, kā vien šis apčurātos.

— Tu nemaz nevari dabūt brālīti. Tavs paps ir projām.

— Nāvīgi gudra tu esi! Kaķim jāsmējas. Bērnu var dabūt no katra virieša.

Var jau gan. Bille ir lasījusi. Bet tas grāmatās.

— Vai tad tavai mammai ir cits vīrietis?

— Ja nav, tad būs.

Nē, to nu lai Ausma nestāsta. Viņas mamma ir veca un nesmuka. Kazi, vai nebūs jau četrdesmit gadu. Bet Billei mute neveras tā runāt, arī «Gaisma» klāt.

«Gaisma» ir diezgan tumša. Tādā dzeltenīgi pelēkā krēsļā. Laužu ka biezs, «Indiešu kapenes» ir ieslavēts gabals, turklāt otrā daļa «Ešnapuras tīģerim». Gan viņas tiks iekšā!

Biļetes dabū viegli, katra savu. Kasiere ne acis nepaceļ. Kontroliere arī nepaceļ acis uz Billi, un Bille iekšā, bet uz Ausmu paceļ.

— Bērniem līdz sešpadsmit gadiem ieeja aizliegta.

— Man ir sešpadsmit, — Ausma saka.

— Apliecību!

— Aizmirsu mājās.

— Labāk būtu aizmirsusi mājās mammas kurpes un lūpukrāsu, — kontroliere skaļi saka, un cilvēki apkārt smejas.

Ausma izmisīgi skatās uz Billi, kas jau iekšā. Godīgi būtu, ja Bille nāktu laukā un viņas abas ietu uz mājām. Bet Bille tagad nevar iet uz mājām. Bille ir nozvērējusies, ka neies brālītīm ne tuvumā. Ja mamucis ar brālīti uz rokas nāks viņas istabā, tad Bille virtuvē, ja nāks virtuvē, tad Bille pa durvīm ārā. Ja no Billes paskatīšanās vien brālītīm gabals nokrīt, Bille neskatsies. Un Ausmai to stāstīt nekādi nevar. Bille uzgriež Ausmai muguru un iet pie aizkara aizvilktajām durvīm.

Cilvēki apkārt murd un švikstina kājas, bet Billei liekas, viņa dzird Ausmas papēdišus klakstam: — Tu! Tu! Tu! — Viņa ir nodevusi draudzēni. Un vairs nekāda lepnuma, ka tikusi uz «Indiešu kapenēm», kur kontrole sevišķi stingra.

Nav prieka arī no filmas. Slavenā La Jana dejo vēderdejas. Tās pašas, kuru dēļ bērnus nelaiz iekšā. Kas tur ko redzēt? Garš, plakans dēlis ar nabu vidū. Krūšu vietā slavenībai bleķa šķīviši, bet zem tiem nav vairāk kā mazam bērnam. Vidukļa arī nav. Ap gurniem, kuru tāpat nav, spoža saite un spīdīgas strēmeles. Seja gan skaista, kas ir, tas ir, bet acis drūmi tukšas. Dēlis visādi šūpo rokas virs galvas, groza neesošos gurnus, naba kustas. Un par šo dēli cīnās vīrieši un notiek briesmu lietas. Tam nav

iespējams ticēt. Vispār Billei šodien nav ne mazākā noskaņojuma uz briesmu lietām kapeņu melnajās ēnās.

Un mūzika, La Janai dejojot, klakst: — Tu! — Tu! — Tu! — Ausma tagad iet mājās. Kā viņa viena tiek pāri apaļajiem akmeņiem? Un kas viņai būs par korpēm un krāsošanos?

Kapeņu briesmām pa vidu, laikam lai nav tik briesmīgi, maisās Hanss Mozers un Teo Lingens, vāciešu labākie komiķi. Bille vienmēr par viņiem smējusies, bet šodien viņu izdarības šķiet tik dumjas un tukšas, ka Bille pat nepasmaida. Vecie idioti!

Ja Ausma būtu blakus, viņas droši vien smietos. Bet Ausmas nav. Bille viņu nodevusi.

Lai nebūtu tik ļoti kauns, Bille mēģina uz Ausmu sadusmoties. Uz to muļķi! Vai Bille viņai neteica, lai slauka nost krāsu? Teica! Vai Billei kāds klausīja? Neklausīja! Pašas vaina, ka stulba un spītīga. Uz kāpnēm, kad redzēja, ka nemāk uz papēžiem staigāt, varēja griezties atpakaļ un pārauties. Vai pārāvās? Nē. Ausma darīja visu, lai netiktu iekšā. Uz «Ešnapuras tīģeri» taču viņa tika bez kādas krāsošanās un papēžiem. Un Billei jācieš tādas aitas dēļ! Par ko?

Bet La Jana atkal dejo un mūzika klakst: — Tu! Tu! Tu! — Par Ausmas naudu te sēdi.

Bille pieceļas un iet laukā no zāles, viņa ir sēdējusi maliņā, pie pašām durvīm, nav pat jāpieliecas, lai citus netraucētu.

Kino sēta ir tukša. Vēl liela diena, kā jau jūnijā. Ēst gribas tā, ka vēders sāp, bet mājās Bille neies. Pat mājai garām neies. Pa Zvaigznes ielu arī var nonākt Griziņkalnā.

Bille izvelk matadatas un palaiž vaļā savas dumjās biželes. Lai kāds nedomā, ka liela meita, un nesāk piesieties. Ir jau piedzīvots.

Griziņkalnā Bille apsēžas uz tā paša soliņa, kur sēdēja ar brālīti. Brālītis turēja viņas pirkstu un skatījās zilām acīm. Bija mīļi, silti un labi. Billei tobrīd bija licies, ka tā būs vienmēr.

Nebūs. Un Billei jābrauc projām, jo viņa ēd, plēš klikatas un var nodarīt brālītim kaut ko briesmīgu. Nosviest zemē. Pielaišt bacili. Varbūt Billi no laukiem vairs nekad nesauks mājās? Agrāk, lai cik slikta Bille, cita, labāka bērna vienkārši nebija. Tagad ir brālītis. Ar mazām rociņām un zilām acīm.

Cik briesmīgi gribas ēst! Vēders rūc no bada. Bille saliecas un spiež vēderu ar abām plaukstām. Rūc tāpat. Ir jau taisnība mammucim. Pēdējā laikā Billei tik vien domu, kā par ēšanu, ēšanu, ēšanu. Un roka pati stiepjās pēc visa, kas vien ēdams. Zaļu kartupeli no groza izkacēs un apēdis vai ar visu mizu, par maizi nemaz nerunājot. Billei pašai neērti, bet viņas trakā ēstgriba ir kā slimība, ne kaunam, ne godam nepārvarama.

Un kas laukos būs citādāks? Tur jau arī iet slikti. Vāciešiem uzskaitīta pat tā ola, ko vista vēl nemaz nav izdējusi, un viņi prasa to olu. Meži pilni partizānu, tie arī prasa, mēģini nedot. Vieni plēš, otri plēš, pašiem nepaliek tikpat kā nekas. Labi, ka ogas un sēnes mežā vācieši nav jaudājuši uzskaitīt. Bille ēdis ogas.

Meža zemenes. Viens vaidziņš sarkans, otrs balts siltā zālē. Un smaržo. Tā laikam smaržo pati saule, ja saulei ir smarža.

Un melleņu tumši zilie, piepūstie vaidziņi ar apaļām mutītēm. Meža vēsais tumšums uz mēles. Bille iekunkstas, kā melleņu gribas. Mellenes tagad jau nāk gatavas. Patiesi, pēdējais laiks braukt uz laukiem. Kaut vai rīt.

Ar tādu apņemšanos Bille ceļas un iet. Pēdējo vakaru kaut kā izturēs.

SKRODERA VĪĶI

Nogabals pie Sinepu robežām, noras un krūmāji pamišus, ir kopīgas ganības, tāpēc Bille ar Anitu izdzinušas lopus agri jo agri, kamēr Aunu Fričelis nav ar saviem atspēries.

Vieta augsta, Dižbites no ganībām redzamas kā uz delnas. Re, Auniene iet uz kūti. Fričelis velkas pakaļ. No šļūceniskajiem soļiem redzams, cik miegains un skābs.

Ir nu gan tas Fričelis! Billei ar Anitu nenobrīnīties par Fričeļa slinkumu, nenosmieties par viņa skābumu. Laimīgi aizmirsies, cik pašas bijušas miegainas un skābas, un ne jau no sava prāta tik agri ganos, bet mīlotantes pieceltas, pretī ņerkstējušas un pa kūkumu dabūjušas.

Nu jāskatās, uz kuru pusi Fričelis dzen. Vai tiesām šurp? Dullais! Govis taču sāks badīties! Fričeļa Brūkle ir sātans no lopa un, godīgi sakot, Ziedaļa arī nav eņģelis. Kad tās liksies ragos, tad elle vaļā, ne ar mietu neizšķirsi.

Pēc īsa pārbiļa redzams, ka gluži tik dulls Fričelis nav. Viņš griež savus lopus uz tālo stūri, kas pie meža. Tātad pamanījis, ka šajā galā ir viņas.

Vispār šis gals ir labākais, tikai te nepatīk ganīt, pārāk tuvu Sinepu auzas un vīķi. Brītiņu neuzmanīsies un lopi labībā, uz to pusi vien purnus kārstā, jūt, kur manta.

Ar Ziedaļu vieglāk, tūlīt redzams, kas viņai padomā. Viņa nesas uz kārumu kā suns uz zaķi, var paskriet priekšā vai Lāci parīdīt. Bet lēnā Liepa! Kad uz viņu skatās, ēd pie pašas maliņas tik rātņi, it kā sargādamās, lai ne labības stiebriņš mutē nenokļūst, bet novirzies uz pušplēstu mirklīti! Mute uzreiz pilna labības. Paskaties atkal uz Liepu — nē, nē, ne stiebriņa! Liepa zina, ka labību nedrīkst, Liepa saprot, Liepa neaiztiek. Liepa ir svēta, atliek tikai zelta rimbulīti virs ragiem uzzīmēt, kā Betlēmes gotiņai pie Jēzus silītes. Un kāju labībā viņa nespers, jo tā paliek pēdas. Tas zaļais kumšķis pie mutes? Ko jūs, ko jūs, tās nav

auzas, tā ir noras zālite... Liepa ir nevainīgāka par nevainīgu, tikai lauka mala, gar kuru Liepa ganijusies, viņas kakla garumā kā ar izkapti no-
pļauta. Gludi un kārtīgi.

Patlaban govīs ir norā, labu gabalu no Sinepu laukiem. Noras zāle it brangi noaugusi, kādu laiku būs miers.

— Jāpaskatās, kā Sinepiem auzas padevušās. Un skroderim viķi, — saka Anita.

— Skroderim? — brīnās Bille. — Viņš te nemaz nedzīvo. Viņa mājas pa pieciem kilometriem.

— Viņam pašam savas zemes nav. Šito strēmeli viņš rentē no Sinepiem. Tad vienu no Klimpiem, vienu no Gruikiem un vēl citus, nezinu, no kā.

— Kā viņš var izskraidīt tik daudzas un tālas vietas?

Viņam to vien vajag, kā visās vietās būt un ausis spicēt. Viņš ir okšķeris.

— Vai tad laukos arī ir okšķeri? — Billei negribas ticēt. Rīgā, jā, tur viņu, ka biezs.

— Un kā vēl! Tikai skroderis ir nejaukākais. Tiklīdz ko uzodis, tā metas uz riteņa un drāž uz komendantūru. Vāciski viņš šķeterēt šķeterē, nostāsta siki un smalki, un atkal kāds cilvēks nelaimē.

Viņas iznākušas skrodera lauka malā. Viķi ir kupli. Zilgani no leknuma, stīgu sprodziņas sudraboņas, ziedu pušķīši tumša vīna krāsā. Un nekādu nezāļu.

— Tādam maitam tik labi viķi! — Anita nikni saka. — Dievam vairs nemaz nav acu pierē, ka pieļauj. Cik cilvēku viņš postā iedzinis, vai dienī! Mežsargs nošauts, divi saimnieki sazin kādu galu ņēmuši, uz Salaspili aizdzīti vai arī beigti.

— Mežsargs?

— Nu jā. Viņa apgaitā vācieši partizānu bunkuru atrada. Nu, un mežsargs nevarējis to nezināt., tā tad slēpis, komandatūrai neteicis. Nu, un nošāva mežsargu. Bez skrodera ziņas jau nu tas nenotika. Skroderim caur to mežu uz Gruikiem braukāšana, tur viņam griķu lauks. Uzoda, un viss. Viķi tādam! Netik ne redzēt.

Lai nebūtu jāskatās uz skrodera viķiem, iet tālāk pie Sinepu auzām. Tās tik raženas nav. Un vienās pārkonēs. Zied jau pārkonēs

skaisti, bet auzām tas par labu nenāk, auzas tādas kā nobijušās, negrib augt.

— Nav taisnības pasaulē. Labiem cilvēkiem nav svētības, bet skroderim — lūdzu! — Anita šķendējas. — Nav ko skatīties, sirdi ēdināt!

Viņas griežas atpakaļ un iebrečas vienā balsī: — Lopi!

Jo lopī ir skrodera viņos. Pat Liepa nav turējusies maliņā un Ziedaļa, dragūns, lauka vidū. Tai allaž liekas, ka tur tas tālākais kumšķis būs labāks, plēš nosēkdamās un atkal uz priekšu, aste vien plīvo. Aitas arī viņos, tās ēd mierīgi no vietas, bet, kur aita izkrintusi, tur tajā gadā nekas neataugs.

Bille ar Anitu metas skriet, dzīt laukā. Aitas nobricina kājas un bēg, sāns pie sāna, bariņā saspiedušās. Aiz bara viņos paliek plata sliede. Govis pablenž, nikni savicina astes, bet nebēg: labāk dabūt pa ādu nekā pirms laika atstāt tādu gardumu. Un kas galu galā skuķu lapainās rīkstes? No tām govīs tikai pieklājības pēc baidās.

Pēkšņi Anita apstājas un saķer Billi aiz rokas.

— Pag! Sēta tukša. Ja mēs nevienu neredzam, mūs arī neredz. Lai lopī paēdas! Lai noēd, lai nobradā skroderim viņus! Tā viņam, maitas gabalam, vajag!

Roka Anitai trīc. Billei arī. Pat viņa, pilsētniece, saprot, ka tiši noganit lauku ir neiedomājams grēks. Ļaunāks par zagšanu.

Anita ir pavisam bāla. — Skatāmies uz sētu! Tiklīdz kādas durvis vērsies, trieksim lopus ārā!

Aitas stāv norā un brīnās, kāpēc govīs nedzen prom.

— Aitiņ, aitiņ, ait-ait-ait-ait-ait! — klusi sauc Bille.

Aitas cilā ausis un neticīgi skatās: nevar taču būt, ka viņas aicina atpakaļ. Tad Brice sadūšojas un nāk viņos, bars pakaļ. Noplūc pa mutei, paceļ galvas, pablenž: vai tiešām drikst? Tikai pēc laba briža aitas ir iejukušās un ēd neatņemdamās.

Un Anita ar Billi neatņemdamās skatās uz Dižbitēm, līdz vienu brīdi saimnieka durvis veras, un viņas metas dzīt lopus no viņiem. Par laimi, saimnieks iet uz sirdskambarīti, kamēr viņš nāks uz istabu, Sūramu ganāmpulkam ne gailis pakaļ nedziedās. Drīz lopī jau birztiņā, no sētas neredzami.

— Dzīsim uz meža pusi, — saka Anita.

— Tur Fričelis, — Bille atgādina.

— Kuš! — Anita ilgi ieklausās. — Fričelis tagad ir augstāk, ap vidu. Uz šo pusi nāk. Mēs mierīgi izmīsimies.

Tā arī notiek. Viņas aizdzen savus lopus līdz pašam mežam. Lopi tā pieēdušies viņu, ka liekas gulēt un gremot. Un lai — vēderi kā bungas, kur vēl govīm ēst mežmalas siksto zāli pēc tāda mielasta. Var guldināt.

Anita izvelk no ganu kules divas maizes rikas: viņām taču no skrodera viņiem nekas nav ticis. Sēž abas uz akmens un ieturas. Un tavu brīnumu — aitas nenāk maizi diedelēt, galīgi pārēdušās.

No akmens var redzēt Dižbites un ganību malā skrodera lauku. Pa gabalu nav saskatāms, ka tur lopi ganīti. Un, ja arī kāds vēlāk redzēs, lai pierāda, ka viņas vainīgas. Saule spīd, prāts gaišs — labs un tainīgs darbs padarīts. Un maize tik čagana, garda un smaržīga, akmens silts, plaksti kļūst smagi, arvien grūtāk pacelt.

— Klau, aizmīgsim, — Anita ieigrūž Billei dunku sēnā.

Bille sapurinās, sāk dziedāt:

*Gotiņ, manu raibaliņu,
Ziedaināmi kājiņāmi,
Ne tā ēda purva zāli,
Ne dzer purva ūdentīņ...*

— Tikai skrodera viņus, — piedzied Anita, un abām lieli smiekli.

Bille pēkšņi paraujas pussmieklā un saķer Anitas roku: — Skaties!

Skrodera viņos stāv Aunu Brūkle un rij, ausis skurinādama. Nu jau Venta ar telīti klāt un aitas. Pašu Fričeli nemana. Vai Fričelis arī būtu sadomājis skrodera viņus noganīt?

— Tas mormels atkal būs aizmidzis, — Anita spriež. — Viņš jau guļ stāvus stāvēdams.

— Nevajadzētu skriet un modināt?

— Vai ne? Tad viņš uzreiz redzēs, ka viņi jau pirmāk noganīti. Un nedomā vis, ka viņš mūs žēlos. Nosūdzēs, kā likts. Es viņu pazīstu.

Nu jā, Anita patiesi Fričeli pazīst daudz labāk nekā Bille, tur ne ko pielikt, ne ko atņemt.

Viņas ilgi skatās, kā aizgūtnēm ēd Fričeļa ganāmpulks, un gaida, vai beidzot neparādīsies Fričelis. Fričelis nerādās.

Toties lejā, sētā, parādās skroderis uz sava riteņa. Nokāpj, atslien riteni pie kļavas, grozās — neviena nav. Tad pagriežas uz ganību pusi, pamet rokas gaisā un krata dūres. Vējš pretī, tāpēc dzirdams viņa bļāvieni nav, redzams gan.

Bille ar Anitu nošļūc no akmens, kur viņas kā uz delnas, un paslēpjas alkšņu pudurā. No turienes arī viss labi redzams.

Kad Auniene un skroderis pusceļā, bļāvieni jau dzirdami tik labi, ka arī Fričelis pamodies, nelaimi ieraudzījis un metas viņos dzīt lopus laukā. Bet nu jau ir par vēlu. Nu jau Auniene sagrābusi Fričeli aiz baltajām pinkām un dauza, acs vai galva. Auniene pati brēc skaļāk par Fričeli.

Skroderis brādā pa viņiem, ceļ rokas uz debesīm, saukdams Dievu par liecinieku, un brižiem pat plēš savus čirkainos matus. Ir jau, ir ko matus plēst: kur divu ganu lopi izganījušies, tur pāri diez vai kas palicis. Pagalam skrodera viņi.

Bille skatās un grauž nagus. Anita arī grauž nagus un saka: — Tu nebēdā par Fričeli. Auniene teātri taisa. Viņa Fričeli lutina un nekad stipri nesit. Tāpēc Fričelis tā izlaidies. Lai jau pie vieniem raušiem dabū mūsu tiesu arī.

— Mūs jau arī iepauksnī tikai štātes pēc, — Bille iebilst.

— Mēs esam meitenes. Fričelis puika. Puikas vajag test un mērcēt, citādi izaug par bosikiem, — saka Anita.

Var jau būt.

Nu šie visi iet uz sētu. Lopi pa priekšu, Auniene, Fričelis un skroderis pakaļ. Auniene ar Fričeli galvas nokāruši, skroderis bargi saslējies.

Sētā mīlotante nāk no akas, apstājas, paskatās pretī savādajam gājienam, apsviežas un pazūd savās durvīs. Nekas, viņa, caur mirtēm un fukšijām pati neredzama, visu siki un smalki nolūkos, svešu lietās nebāzdamās un pa kājām neraisīdamās. Ja meitenes nebūtu tik tālu, droši vien pamanītu, kā sašūpojas fukšijas zvaniņi vai nobirst balti ziedputekšņi griestos iekārtajam ērcim.

Uz saimnieka palodzēm puķu nav. Viņš arī aiz puķēm neslēptos, viņš

ir saimnieks, viņam jāredz, kas mājās notiek. Plats un svarīgs viņš nostājas sētsvidū, sabāž rokas kabatās un gaida.

Skroderis metas pie saimnieka, vicinās, plātās, rāda uz viņu lauku. Saimnieks šūpo galvu un visādi izrāda: ak, to postu... nē, kas par cilvēkiem... un ko tu neteiksi! Fričelis miņājas, galvu nokāris. Auniene dzen sasodītos lopus kūti.

Un tad no klēts puses smagi nāk Auns, sakņupis zem sava kupra kā Jēzus zem krusta. Skroderis nu vicinās vēl negantāk un spārdās ar kājām. Meitenes iespurcas, tik smieklīgs ir skroderis.

Un tad Auns, rokas salicis, nokrīt skrodera priekšā ceļos. Ceļos. Sabrucis zem sava kupra. Skrodera priekšā.

Meln, karsts kauna vilnis pāršalc Billi kā toreiz, kad viņa pirmoreiz redzēja cilvēku ar dzeltenu zvaigzni uz krūtīm pa rensteli ejam. Kaklā kņudīgs kamols, ko nevar ne norīt, ne izspļaut, un acis tumšs.

Kaut nu Anita nenāktu klāt, kaut nu Anita nesāktu runāt, Bille tad kliegs, raudās, skries uz sētu, sazin ko darīs...

Bille kož dūrē un aizmiedz acis: neko vairs neredzēt. Uz to nevar skatīties. Ja nu skroderis turpat no sētsvidus aizrauj Aunu uz komendantūru un Salaspili? Bille piespiežas gludajam alkšņa stumbram un trīc. Neredzēt. Nedzirdēt.

Kaut ko tomēr viņa dzird: tāda kā aizsmilkstēšanās, tāda kā aizšņukstēšanās turpat alkšņos. Anita raud.

EKSKURSIJA UZ ABAVU

— Ceļās nu!

Bet tā nav miļotantes balss. Tas ir onkulītis, kas liek celties, mutes mazgāt un drānas siet. Un gulējušas viņas ilgāk, nekā citiem rītiem. Kas tad nu? Ganos aizgājusi miļotante?

— Mēs brauksim ekskursijā, — onkulītis saka tik drūmi, it kā jābrauc būtu uz bērēm.

— Ekskursijā? — brīnās Anita.

— Un kurieni? — noprasa Bille. Arī neticīgi, jo ekskursijas ir tāda pilsētnieku būšana. Turklāt te grasījās sienu pļaut. Pats darba laiks. Un izskatās, ka onkulītim nemaz negribas braukt. Ļoti negribas. Viņš neatbild.

— Uz kurieni? — Bille pārvaicā.

— Uz Abavu. Tik tuvu dzīvojam, un ne reizes neesam redzējuši.

Bille ar Anitu saskatās platām acīm. Agrāk par Abavu runāja, cik tā skaista, tagad runā, ka vai nu partizāni, vai leģionāri, kas arī pasākuši ar vāciešiem kauties, noslīcinājuši Abavā veselu rotu vāciešu. Abavas vārdam nu baiļu tirpulis klāt.

— Tie vācieši izzvejoti, jeb vai turpat vien pūst? — jautā Anita.

Bille iedomājas upi vienos slīkošos, un viņai gandrīz sametas nelabi.

— Kas zina, kā tur vispār bija ar tiem vāciešiem, — saka onkulītis.

— Ja nav izrunāts, ūdenī tāpat neatstāja.

— Varbūt Abava aiznesa viņus uz Ventu? — Anita prāto.

— Un Venta uz jūru? — piemetina Bille.

— Kas te plāpās, to neņems līdz, — onkulītis uzrūc. Onkulītis runā ļoti maz, klusi un reti, bet ko viņš saka, tas ir. Tāpēc abām mutes ciet. Braukt itin kā bail, bet nebraukt — nu nē! Lai tad Abava vēl pilna ar beigtiem vāciešiem. Paskatīsies un nospļausies. Ko viņi te meklējuši, to atraduši.

Eskops jau iejūgts, ratu pakaļā iekrauti tādi kā maisi, lupatdeķis virsū un pāri vēl viens dēlis, uz kā Billei ar Anitu sēdēt. Varētu jau sacīt, ka visiem pietiktu vietas uz priekšējā, bet onkulītis negrib, ka pļāpā. Viņas nepļāpā un sēž. Ērti nav. Ne isti kājas kur likt, ne pieturēties.

Vispār jau nekas. Eskops nekādi nebūs tas, kurš skries un lēkās. Pat «n-n-nū!» izdzirdis, Eskops brīdi kustina ausis un apdomājas, vai tur ar viņu kāds runā. Tikai kad onkulītis pavārsta grožus rokās tā, lai tie vieglītēm uzplīkšķinātu Eskopam pa sāniem, Eskops noprot, ka runā gan tieši ar viņu, nopūšas un sāk prātīgi soļot.

Eskops ir mazs zirdziņš, otra tik maza nav visā pagastā. — Kāds tas cilvēks, tāds viņam lops, — vīzīgi izmet kaimiņi, jo onkulītis arī maza auguma. Un brauc viņi ar vienu pašu Eskopu, kā tādi vidzemnieki. Kurzemnieks brauc ar diviem, tā vienmēr Zūru vecaistēvs saka. Bet tas laikam Pieventas plašumos. Te, mežu nostūrī, dažs labs brauc ar vienu, lai arī ne tik maziņu kā Eskops.

Kad zem riteņiem nodunējis Baņģavas tiltiņš, Bille ar Anitu saskatās atkal. Ja viņas tagad sāktu pļāpāt, uz mājām taču negrieztos? Saska-tās un papurina galvu. Var vēl pateikt, lai kāpj laukā un skrien atpakaļ, cik te tālu. Pacietisies līdz skrodera mājai, līdz kurai vēl mežs un mežs.

Te pa grāvmalām vairs neaug avenes, krūmi un mazi kociņi. Milzīgas egles garās ķērpju bārdās jau gar pašu ceļu un tālāk — zaļi melns dziļums.

Vienā eglē pelēku sveķa kreveli aizaudzis krusts. Tādu iegriež, kur cilvēks gājis bojā. Nebūtu piedraudēts ar līdzī neņemšanu, varētu paprasīt, lai pastāsta, kaut gan viņas desmitām reižu dzirdējušas, ka tur nosists Gruiku Pēteris kādas Zlēku meitas dēļ. Tomēr parunāšanās, ne tāda garlaicība.

Runāt jau tikai jāsāk, tad vārds pa vārdam aizšķetinās no sen zināmā Gruiku Pētera uz pavisam citiem ļaudīm un nedzirdētiem notikumiem. Kaut gan — tas tikai ar miļotanti, ar onkulīti nekas nešķetinās. Un vai patiesi līdz pašai Abavai nedrīkstēs ne vārda pārmīt? Tad jau nūdien labāk nebūtu ņēmis līdzī!

— Re, kur skrodera māja! — nočukst Anita, ceļmalā patālu baltumu samanijusi. Bille arī staipa kaklu. Skrodera balto māju ar divām vien ābelēm un panīkušu puķudobi priekšā reti gadās redzēt. Uz Zlēkām gandrīz vienmēr brauc vai iet bez viņām.

Tikai šoreiz no baltās skrodermājas bail un kauns to noganīto vīķu un Aunu nelaimes dēļ. Nelāgi.

Arī onkulītis nu ir pavisam jocīgs. Viņš brēc: «Nnūū! Nnūū!» un pletnē Eskopu ar grožiem tā, ka Eskops, ausis atglaudis, niknu aci paskatās atpakaļ un beidzot sāk dūsmīgi rikšot. Nebūs ilgi jāskatās uz skrodera māju?

Tomēr viņas dabū apskatīt ne tikai skrodera māju, bet pašu skroderi arī, jo skroderis iznācis ceļmalā un raugās tieši braucējiem virsū. Savukārt Eskops ir gudrs zirgs, viņš zina, ka te, mežos, cilvēki saredzas tik reti, ka noteikti gribēs apsveicināties un parunāt. Eskops apstājas mazu gabaliņu priekšā skroderim tā, lai saimnieks izrādītos tieši blakus ērtākai spriešanai.

— Sveiki, kaimiņi! — skroderis uzsauc.

— Sveiki! — onkulītis kā dzerokli izrauj.

— Kur t' braukdami?

— Ekskursijā! — Billei neviļus izsprūk.

— Uz Abavu! — Anita tikpat skaļi paskaidro.

— Ak tad uz Abavu gan?

Skrodera acis taustīt aptausta zirgsegu, kas pārklāta maisiem. Ar acīm tam nepietiek, pastiepj roku un pagrābsta ar pirkstiem arī.

— Nu jā, svētdienas diena. Tie meiteņi gan, kaimiņ, tev vareni izēdāji, ka tik lielas ceļa kules lidzi.

— Man Zlēkās pie viena parāds atdodams.

— Siena laikā?

— Pļauj tu, skroder, savu un par manu nebēdā. Sveiks!

Eskops sapratis, ka nu jau kaimiņi parunājuši, un sāk atkal soļot. Onkulītis vairs nepletnē ar grožiem viņa sānus. Bet skroderis neiet vis mājā iekšā, stāv un skatās braucējiem pakaļ.

Onkulītis tā nikni šņac, laikam kas dikti nepaticis, tikai nevar zināt — kas. Nu jā, skroderis. Tas visu, ko uzošņājis, vāciešiem pienes. Bet kas šim ko pienest no tā, ka cilvēki pa ceļu braukuši garām? Gribētos uzprasīt, bet laikam nav īstais brīdis.

Labā gabalā no skrodera mājas onkulītis pagriež galvu atpakaļ.

— Kas brūķē muti, kad lieli cilvēki runā? — balss viņam tik draudīga, ka Billei noskrien skudriņas pa muguru. Bērniem te laukos

nav jārūnā, kad lielie viņiem neko neprasa, nav jājaucas. Tā tikai Rīgā, un arī tad nav labi. Bille grib teikt, ka skroderis sacījis «kaimiņi», tātad uzrunājis viņus visus, bet neuzdrikstas. Anita arī klusē, bet uzmet lūpu un sabožas onkulitim pretī. Lai nu ko, bet sabozties kā allaž Anita māk.

— Man ceļš un zirgs jāredz. Jūs skatieties, vai šis ar savu riteni pakal nedzenas noglūnēt, — onkulitis saka.

Brauc klusēdami. No šitās ekskursijas vēl nekāda prieka nav un, kas zina, vai vispār gaidāms. Velna skroderis!

— Drīz būs tā Abava? — Anita īgni jautā.

— Kad būs, tad būs, — onkulitis strupi atsaka un iegriež Eskopu šaurā meža ceļā, kas vienās saknēs, rausta un drebina ratus. Anitai, atpakaļ skatoties, pirksts patrāpās starp dēli un ratmalu, viņa sāk brēkt.

— Te nemaz nevar nosēdēt! Pirksts pagalam!

— Nāciet priekšā, — onkulitis izmet, un viņas beidzot nāk priekšā, kur no sāкта gala visiem pieticis vietas, bet Anita sūkā pirkstu un činkst.

— Vēl mazu gabaliņu, — onkulitis paņem Anitas pirkstu, sapūš kā maziņai, un vēl galvu noglauda.

Tagad sapīkst Bille. Apnicis. Eskopam arī laikam apnicis, viņš ikko velk kājas un brīžiem pašķielē uz braucējiem, vai nu reiz nepietiks.

Mežs pamazām kļūst gaišāks. Starp eglēm jau pamirdz bērzi, blāvojas apses un gludās lapas spīdina krūkļi. Pa Eskopa muguru zib sauleszaķīši un uzvēdi jau ne meža, bet pļavu un ūdens smarža.

Un tad viņi patiesi izbrauc pļavā. Aiz pļavas likumota kārklu un ievu josla, kuras pastarpās blāzmo ūdens.

— Abava? — Bille neticīgi jautā. Viņa iedomājusies varenu upi, kas pavērsies uzreiz, putas mētādama, atvarus virminādama. Gauja, kad viņi ar papuci brauca ekskursijā, arī neizrādījās tik diža, kā Bille gaidījusi, bet šī?

Pļavas ceļš noved pie paša ūdens, tik sekla, ka ne līdz puslielam, un otrā pusē Abavai atkal ceļš. Tātad te brauc pāri bez tilta. Bille lasījusi, ka tādu vietu upē sauc par braslu. Saule piespīd oļus Abavas seklumā tā, ka tie pat izskatās silti. Tur būtu labi pabradāt. Bille jau grasās jautāt,

vai var kāpt laukā, kad aiz otrās puses alkšņiem iebubinās un klusi iezviedzas zirgs.

Eskops atzviedz pretī, un meitenes tikko paspēj atsperties pret ratu dēļiem, kad rati strauji sveras lejā no krasta, un Eskops brien braslā. Ūdens murd un met valnīšus ap riteņiem un Eskopa kājām.

Baismīga šī Abava neizskatās nemaz, un, kā tādā seklumā spējams apslucināt tik daudz vāciešu, nevar ne iedomāt. Tad jau katru vajadzētu turēt aiz spranda un spiest dibena oļos, kamēr beigts. Onkulītim nav vērts jautāt. Viņš no paša rīta neomā.

Rati nu sveras atpakaļ, otrā krastā uzbraucot. Billei jāturas pie ratu malas, Anitai pie Billes.

Aiz alkšņu pudura viņiem pretī skatās iejūgts zirgs un kāds vīrs, kas, bikses līdz ceļgaliem uzlocījis, sēž blakus ratiem zālē un košļā smilgu. Galvā viņam žokejnīca, dziļi pārmaukta pār acīm.

— Tprrrū! — onkulītis saka, un tas Eskopam nekad nav bijis divreiz sakāms. Tad viņš tūlīt saprot, ka ar viņu runā, un apstājas.

— Labdien, — uzsauc onkulītis svešajam vīram un liek meitenēm kāpt laukā. Svešais uzslienas kājās, arī saka: — Labdien! — un meitenes pataisa kniksīšus.

— Kādas tev smukas meitas, kaimiņ! — svešais pasmaida.

Meitas? Abas? Tad Bille arī smuka? Svešais vīrs nu Billei liekas ļoti patīkams, kaut gan pēc viņas saprašanas godīgs cilvēks tik dziļi cepuri pār acīm nemauc. Grīziņkalnā tā staigā bosiki, lai viņus grūtāk pazīt.

— Ejiet nu Abavu skatīties. Es izjūgšu Eskopu, lai paganās. — Onkulītis izceļ no ratiem mazu ķocīti un kaplīti. — Ja redzat bulduriņus, izrociet. Aprūciet tējai. Kad pārnāksiet atpakaļ, ieturēsīm launagu.

— Mēs apmaldīsimies, — saka Bille.

Tie ir salti meli, jo Bille nekad neapmaldās, Anita arī ne, bet nevar taču atzīties, ka bail ieraudzīt vietu, kur pilna upe beigtu vāciešu.

— Turieties pie Abavas, tad neapmaldīsieties.

Skaidrs. No viņām grib tikt vaļā. Bille noskatās, cik vareni sapūšas Anita, un uzmet lūpu tāpat. Aiziet abas sapūtušās. Anita dusmīgi vicina ķocīti, Bille kaplīti. Nemeklēs nekādus bulduriņus. Viņiem nemaz nevajag, tikai dzen bērņus projām.

Te arī aug galvenokārt vīgriezēs. Augstas. Līdz padusēm. Vīgriezēs

jau atziedā, kleitas nolip ar baltām, smaržīgām pārslīnām. Bille sit vīgriezies ar kaplīti uz Anitas pusi, lai viņa apbirst vēl vairāk, Anita ar ķocīti uz Billes pusi, un tā dusmas jau pārgājušas, viņas sāk smieties un spiegt.

Abava ievu, alkšņu un kārkļu pastarpās vilina un biedē. Cik var saredzēt, nekādu beigtu vāciešu tur nav. Tomēr iziet pie upes vienām pašām vēl bail.

Vīgriežu biežņa kļūst retāka, bet zāle tāpat gara. Un vienā vietā zāles gali it kā sakūlušies balti sārtenās putās.

— Bulduriņi, — saka Anita.

— Nu, un tad? Šiem liela note?

Tomēr klāt jāpieiet un jāapskatās. Nemaz tik bieži un visur tie bulduriņi neaug. Skaisti jau ir. Lekns, rievots stumbrs, skarainas lapas un kupli ziedu čemuri galā. Paši ziediņi sīki, bet, ja norauj vienu atsevišķi, tad katrs tāds ziediņš ir maza taurīte, bet no taurītes smalkās driksniņās pakāpušās zeltainas putekšņu vāļītes.

— Labs ir, saraks. Lai viņiem tiek, — nosaka Anita. — Dod kaplīti!

— Es pati!

— Daudz tu jēdz, pilsētāvere! — Anita izrauj Billei kaplīti no rokām. Un kauties ar Anitu nav vērts, ir jau pieredzēts, kā tas beidzas. Lai jau. Un lai viņai labi sokas.

Diez kā nesokas vis. Bulduriņu pašu vispirms vajag noplūkt, bet bulduriņš negrib. Kāts ir sīksts, tikai drusciņ aizlūst un tālāk neļaujas. Anita šņākdama griež sīksto kātu grīstē, loka, murca, cērt ar kaplīti. Tā! Un izraut ķeburaino sakni arī nav viegli. Vajag kašāt apkārt vadziņu un visādi noņemties. Brangs laika sprīdis paiet, līdz kamēr Anita izceļ no zemes sakņu kumšķi.

Bille neko. Bille skatās, kā pār Abavu lidinās zilās spāres, tās Billei šķiet skaistākas pat par tauriņiem, un viņa iet upei tuvāk, lai labāk tās redzētu. Citi kukaiņi, pat visgreznākie tauriņi, ir ikdienišķi kukaiņi, bet spāres, īpaši zilās, it kā no citas, svešas pasaules.

Aiz muguras Anita sēkdama cīnās ar otru bulduriņu. Kas Billei par bēdu? Viņa nejēdz, viņa pilsētāvere. Bille pat uzsvilpo, jo tuvumā nav mīļotantes, kas meiteņu svilpošanu sauc tādos vārdos, ko ne domās negribas atkārtot. Un reizēm pat pa muti iesit.

Priecīgi svilpodama, viņa kaut kā nav pamanījusi, ka stāv jau pašā Abavas malā. Tur, kur baidījusies nākt.

Nekā briesmīga nav. Upe kā upe. Diezgan sekla, jo vietām virs straumes akmeņu pauri un ap tiem virmuļo ūdens valnīši, šur tur pat putas uzkuļas — aši tek.

Bille stāv pie maza līcīša, kam no vienas puses upē iešķēlusies zāļaina zeme, atradze, no otras milzīgs, plakans akmens. Bille noguļas uz akmens, atspiež zodu plaukstās un raugās ūdenī. Saules starī asajos vilnīšos izskatās pēc upē iemesta zelta tīkla.

— Bille! — atskan Anitas brēciens.

— Kas ir? — Bille uzlec kājās.

Anitas acis apaļas aiz izbiļa: — Kur tu pazudi?

— Tepat uz akmens. Te ir labi. Nāc šurp.

Anita nāk. Stīviem soļiem, bet nāk. Aizdomīgi uzkāpj uz akmens, aiziet līdz pašam galam, nopēta Abavu. Groziņā divas bulduriņa saknes — ja zināms, ka saknes, ne zemes pikučī.

— Tik vien saraki?

— Pamēģini pati, cik saraksi.

— Tu jau man neļāvi.

Anita pagrūž Billei kaplīti: — Ej un roc!

— Pilsētvēverei nekas nav jārok. Pilsētvēvere neko nemāk.

— Slinkā lamata!

— Pati lamata! Divas saknītes...

— Un vispār, mammiš vienmēr teicis, ka zāļu tējām saknes jārok rudenī.

— Vajag nomazgāt vismaz šitās.

Anita augstsirdīgi atvēl Billei vienu sakni, pati mazgā otru. Viņas mazgā ilgi, stūdziņu pa stūdziņai — ūdens silts un uz akmens silti. Noliek saknes uz akmens žāvēties, mazgā ļocīti un kaplīti arī. Viss ir kārtīgi padarīts. Un par bulduriņiem teiks, ka vairāk nemaz neatrada, divus vien.

Nu var gulēt uz akmens un skatīties upē. Pār saulstaru tīklu reizēm pārslid siku zivteļu bariņš, kā paresnas lāpāmadatas. Vienā vietā, bariņam pārslīdot, kaut kas novirmuļo, un tad atkal viss kā bijis. Meitenes ieskatās. Ai! Tur stāv lidaciņa. Nekustīgi stāv pret straumi,

tikai spuras trīsuļo, un uz meitenēm stīvi raugās dzeltena acs. Tā viņas visas trīs raugās labu laiku.

Tad Anita saka: — Ja mēs viņai trāpītu ar akmeni, viņa būtu pagalam un uzpeldētu. Tad mēs viņu izķeksētu, un mums vakariņās būtu zivs.

— Tik maziņa, — Bille šaubās. Un vispār lidaciņas žēl.

— Labāk maziņa nekā pavisam nekāda.

Upes dibenā gar lielo akmeni oļu daudz. Ja uzbrauka piedurkni līdz pašam plecam, var aizsniegt un salasīt. Salasa brangu kaudzīti, jo par trāpīšanu nav drošas. Ar akmeņiem puikas labi mētājas, meitenēm diez kā neizdodas.

Nu tikai jāredz, vai lidaciņa nav nopratusi, kas viņu gaida, un aizpeldējusi. Nē, stāv kā stāvējusi, trīsina spuras un skatās ar dzeltenu aci.

Pirmā sviez Anita. Olis aizkrīt tik tālu pāri, ka lidaciņa pat nepamana. Billes metiens tuvāks. Lidaciņa mazliet sakustas — apmēram tik, cik cilvēks, plecus paraustidams. Dzeltenā acs skatās ničīgi.

Anita noskaišas, atvēzējas un met veselu sauju. Šļakatas vien nosprakt. Kad ūdens norimis, lidaciņa pašāvusies sprīža tiesu uz priekšu un stāv tāpat. Dzeltenā acs nu spīd pavisam ņirdzīgi. Vai to cilvēks var izturēt? Anita šņākdama skatās pēc pamatīga metamā, kad atskan tāls: — U-ū-ū!

Meitenes ieklausās gluži kā Eskops, kas vispirms apdomā, vai tur ar viņu runā.

— U-ū-ū!

Jā, tā ir gan onkuliša balss. Nu viņas drīkst ar godu atstāt nekaunīgo zivi, kas ne tikai negrib kļūt par Sūramu ģimenes vakariņām, bet pat no vietas izkustēt un, kaut vai pieklājības pēc, jel drusciņu nobities no divām lielām medniecēm.

Pa garo upmalas zāli un vīgriezēm viņas brien atpakaļ.

Eskops ir izjūgts, sapīts un ganās. Onkulītis guļ blakus ratiem uz zemē izklātas zirgsegas. Maisu ratos vairs nav, svešā vīra ar acīm pārmaukto žokejnicu arī nav.

Cik groziņā bulduriņa sakņu, onkulītis pat nepaskatās. To jau arī varēja gaidīt. Iesviež groziņu ratos, izceļ aizvākoto, mazo skābputras toverīti, ko parasti ņem līdzī uz tālajām pļavām, tirā drāniņā ietītu pusklaipu maizes, sviesta cibu un biežpiena bļodiņu.

— Ieturēsīmies nu!

Tikai tagad meitenes pa īstam jūt, cik izsalkušas — bez brokastīm taču izbraitus! — un klupšus uzklūp maizei. Onkulitīm pat jāaizrāda, lai nekampj tik lieluš kumosus, ka ne sakost. Turklāt tas ir neglīti un meitenēm nepieklājas. Meitas, kas tādus klančus pa muti žolgā, vīru nedabūs.

Bet kas lai domā par sazin kad vēl dabūnamu vīru, kad bads plēs vēderu pušu un brēc: ātrāk! ātrāk!

Lielā skābputras karote pa visiem viena. No tās pastrebjas pa kārtai, pamaisot, lai kunkuļi un putraimi tiek līdzīgi. Un skābputra tik garda kā nekad mūžā! Jauka tomēr tāda ekskursija. Eskops arī izskatās ļoti apmierināts — tik brangās ganībās viņš vēl nav bijis. Vienīgi onkulītis drūms. Bet viņš jau parasti sadrūvējies un nerunīgs. Kādu nieku vairāk vai mazāk, nav svarīgi.

Kad vēderos silts smagums un onkulītis vāž ciet skābputras toverīti, viņš pēkšņi saka: — Saplūciet labi daudz puķu, ko mājās pārvest.

— Tālu jāiet pēc tām puķēm? — Anita aizdomīgi jautā.

— Kālab? Plūciet, kur redzat!

Ši pļava pie Abavas brasla nav zema un slapja. Te zied pīpenes, madaras, baltas un dzeltenas, pat zilie pulkstenīši un vēl daudz citu puķu, kurām viņas ne vārdus nezina. Saplūc pilnus klēpjus. Onkulītis tikmēr nocirtis divas meijas, iespraudis ratpakaļā un iejūdzis Eskopu. Sēžamam dēlim pārklāta salocītā zirgusega, lai mikstāka sēdēšana.

Tikai Eskops nemaz nepriecājas, ka jāiet prom no labām ganībām. Viņš trīs reizes pēc kārtas izliekas, ka nekādu: « Nnnūu! » — nav dzirdējis un uz viņu tas neattiecas. Krietni jāpaplikšķina pa sāniem, līdz viņš ņem pirmo, negribīgo soli, bet krastā uz braslu apstājas kā iemiets un nelīdz nekādi groži. Pātagas onkulitīm nekad nav bijis, pātagu Eskops nepazīst.

Onkulitīm nu jāauj kājas nost, jāuzloka bikses, jāņem Eskops aiz iemauktiem un jāved. Tā Eskops iet, bet ar katru soli izrāda, cik viņam grūti un cik tie divi skuķi vezumā smagi.

Aiz Abavas Eskops samierinās ar savu likteni un soļo it gaitīgi. Meitenes pat sāk dziedāt: « Bērīt, manu kumeliņ... » — Eskops laikam saprot, ka viņu cildina, pamēģina tādu kā pusriksi, bet tad jau sākas sakņainais meža ceļš. Te nepadziedāsi — mēli var nokost.

Tikai laukā uz lielceļa viņas dzied atkal. Ar onkulīti var, ar mīlo-
tanti ne. Mežā kļaiģāt nedrikst, uz lauka kļaiģāt nedrikst, sētā vēl ne tik.
Viņai laikam vislabāk patiktu mēmi bērni.

Caur eglēm atkal pavīd baltums — skrodera māja. Šoreiz onku-
lītis nevelē Eskopa sānus ar groģiem. Un arī skrodera uz ceģa nav.
Tikai loga aizkaram paveras sprauga un viņus nolūko skrodera
brūnā acs.

— Glūģa, — norūc onkulītis, bet Eskopu nesteidģina. Kas viņiem
daģas gar tādu skroderi? Meitenēm rokās smarģo puģu klēģji,
aiz muguras meijas, Abava redģēta, ģanos nav iets. Ja vēl onku-
lītis izskatģtos pģiecģģaks, būtu pavisam laimģa diena. Bet visu jau
nevar ģribēt.

ZEM KLAJĀM DEBESĪM

Velti Bille bija baiļojusies, ka viņu mājās vairs nemaz nesauks, atstās uz laukiem pavisam. Augustā pienāca vēstule, ka jābrauc. Septembra sākumā papiņš jūdza Eskopu un veda Billi uz staciju, lai gan izskatījās, ka Bille brauc tukšā, to ausaino melleņu podu un sviestmaižu sainīti neskaitot.

Caur poda ausīm bija izvērtu rupja aukla un iznāca rokturis. It kā viss. Tikai pati kārni izstīdžėjusi Bille nu bija krūtaina un gurnos plata. Ar drāniņām un auklām miļotante bija piemeistarojusi Billes augumam žāvētas aitas gaļas gabalus, jo atklāti nest — nedod dieniņ!

Neviens te laukos gan pats nebija to piedzīvojis, bet runāt runāja, ka vācieši tagad izokškerējot ceļa braucēju ķočas un saiņus un ņemot visu nost, jo gaļa jānodod vāciešiem, nevis jāēd pašiem. Tāpat olas, sviests un citi labumi.

Tāpēc no Billes nu iztaisija visai druknu meitu. Tik daudz kauna, jādomā, viņiem būs, ka gar krūtīm un dibenu jaunam skuķim negrābstīsies. Cerams.

Bez cukura vāritās mellenes Bille veda atklāti — tās taču friči neiekāros, jo kas tad no tādām mellenēm bija? Tikai skābums un zila mute. Nemaz nebūtu līdzī nēmusi, bet miļotante uzspieda.

Nu, un nekas. Rokas nenokritis. Galu galā, ogas tik sūri, grūti lasītas.

Ja Bille ko galīgi necieta, tad melleņu lasīšanu. Pa vienai vien un vārīgi, katru kā ieplisušu olu. Citi aši piebraucija grozus ar zobainām liekšķerēm — tā gan nāca vai visas lapas līdzī, taču mājās ogas tāpat vajadzēja pārļasīt. Bet miļotante nē un nē — tādi braucītāji mežu nopostot, jo melleņu krūmiņam katra lapiņa esot vajadzīga, lai līdz rudenim saņemtu spēkus nākamā gada ražai.

Billei tā nelikās, Billei šķita ka melleņu tāpat katru gadu tik daudz, ka riebj. Ka mellenes ne nīdēdams neiznīdēsi, tāpat kā suņusēnes, sīvās alksnēnes un birzīgās bēržlapītes. Visādu meža dražu.

Ar cukuru tādas mellenes būtu gardas, bet, kopš papucis bija kara cietumā un pēcāk frontē, par cukuru nebija ko domāt. Neba skaitīt to šņaucienu, ko uz kartiņām deva!

Stacijā onkulītis piegrūda spuraino ūsu Billes vaigam, Bille arī gribēja bučot — uz vaiga, bet trāpīja deniņos un sakaunējās. Lempīga kā allaž. Tad onkulītis grieza Eskopu apkārt un brauca mājās.

Vilciena vēl neredzēja, un, kad pienāks, — nezināms. Saraksta vairs nebija — pareizāk sakot, bija un sadzeltējis karājās pie sienas, bet vilcieni nāca, kad sadomāja, ne brauca, bet lišus lida, citā stacijā pēkšņi izsēdināja visus civilos un lika gaidīt nākamo, bet tas varēja nenākt divas dienas vai ilgāk. Kad nokļūs Rīgā, nevarēja paredzēt. Vilcienu ceļi bija neizdibināmi pat pa taisnām sliedēm.

Šoreiz, kā par brīnumu, vilciens pienāca gandrīz pēc stundas ceturkšņa un pustukšs. Bille nolika melleņu podu pie loga un apsēdās pati. Labākajā vietā. Vairāk gan pašapziņas pēc, jo sāka jau krēslot, un pa logu maz kas bija redzams. Drīz nebūs nekas, jo vilcieni tagad labprātāk gāja pa naktīm.

Kad lokomotīve jau nosvilpa, sāka šņākāt un vagoni negribīgi noraustījās uz ripošanu, ieslāja fricis, aplūkojās pēc vietas un nosēdās uz Billes sola, tā pa gabaliņu.

Vācietis žāvājās, smēķēja smirdīgu cigareti un pēc kāda laika sāka zaglīgi slidināt roku pa solu uz Billes pusi. Bille vairs nebija mazais bērns, viņa saprata gan, ko šis savu ķepu slidina. Ļoti lēni, lai nemana, viņa pārcēla rokas pie melleņu poda, saņēma podu aiz ausīm un, kad vācieša pirksti bija pieslidinājušies pavisam klāt, cirta podu no visa spēka pa nagiem. Noklunkšķēja vien. Brīnums, ka nesaplīsa.

— *Lettsche Skorpion!* — aizkaukšus nošņacās vācietis, atrāvās uz pašo sola galu, ilgi pūta uz sasistiem pirkstiem un kaut ko zem deguna klusu buldurēja, tad piecēlās un aizgāja uz citu vietu. Bille nopriecējās, ka mierīgi tiks līdz Rīgai.

Netīka. Stendē viņus visus izsēdināja, tikai to vācieti ne. Vai patiesi par melleņu podu? Jādomā taču, ka ne. Vācietis nebija nekāds štrumbantfirers, bet vienkārši: «*Ich bin Soldat, ich bin es gern, o, welches Lust Soldat zu sein!*» Tādam arī dzīve diez kāda zaftē vis nebija, pat ne melleņu bez cukura.

Tagad viņi vairs neaurēja rīkles balsīs savus «Halt!» un «Zurück!», bet klanija galvu: «Hitler kaputt!» un «Alles kaputt!». Nē, lecīgi vācieši vairs nebija nemaz. Citādi sazin kādu galu ņemtu Bille ar visām savām mellenēm.

Stendē nonika līdz rīta svīdumam, tad parādījās lokomotīve ar tukšu platformu virteni. Lokomotīve apstājās ūdeni ņemt, Rīgas braucēji sarāpās uz platformām. Stacijas priekšnieks un lokomotīves vīri šķībi noskatījās, sabāza galvas kopā, sabubinājās, bet nost nedzina. Vai nu nebija tāda norādījuma, vai apžēlojās par nabaga nicējiem.

Un sākās pats skaistākais brauciens Billes mūžā. Kāpēc cilvēki tādi muļķi, ka vispār taisa smacīgus vagonus ar šauriem logiem, kad tik brīnišķi braukt zem klajām debesīm? Ja nu vienīgi lietus laikā vai ziemā noder vagoni, bet citādi varētu braukt uz platformām. Tādas platformas noteikti lētākas par vagoniem.

Vilciens brauca gausi, tāpēc nekāda stiprā pretvēja nebija, bet sāņusvējš nesa lokomotīves dūmus tā, ka tos nemaz nemanīja. Smaržoja tikai pēc miežu un auzu laukiem — tie bija vietām nopļauti un saslieti statiņos, bet citur kūļus jau ņēma uz dakšām un krāva vezumos. Kā Billei allaž gribējies būt vezuma krāvējai tur augšā, bet to vēl pat Anitai neļāva. Labības vezums bija pārāk atbildīga lieta. Kur nu Billei!

Meži savukārt garoja pēc sveķiem, skuļām un paša pirmā rudens rūgtuma. Vietumis zvēroja pa ogu smagumā nolikušam pilādzim. Daudz ogu pilādžos — auksta ziema. Pilādžiem ogu šogad bija tik aplam daudz, ka par ziemu bail domāt. Pat gumijas zābaki, lai kādi tie kāju mocītāji, vairs nebija dabūjami. Nekādu apavu, tikai klikatas. Cik pāru vilnas zeķu varēja iedabūt klikatās, un, ja vairākus, kādas tās kājas izskatīsies?

Bille sakaunējās: viņa domā par savām kārnajām kājām, kad viss iet uz galu un papucis frontē.

Bet arī papucis it kā vairs nebija papucis. Drīzāk apmilzis pirksts, skaudra sāpe pie jebkura piedūriena, un tāds pirksts atduras visur, un nedrīkst iebrekties, jāsakož zobi, ka nošņirkst. Neizrādīt. Teikt, ka papucis nav tāds.

Par ko viņš tik drausmīgi raudāja pēc pirmās frontes un gribēja mirt?

Un tad Billes sapņi. Vienā papucis stāvēja ar automātu, viņam vajadzēja Billi nošaut, bet rokas trīcēja. Un Bille sacīja: — Es nogulšos zemē, tad tev būs vieglāk. — Un gulās zemē. Viņai nebija bail, tikai ļoti, ļoti

skumji, un viņa modās asarās. Citi sapņi bija līdzīgi. Papucim vajadzēja Billi nošaut. Visos. Un nekad viņš nenošāva. Un Billei bija papuča žēl, ka viņš nevar, jo viņam to noteikti vajadzēja izdarīt...

Pilādzis noliecies vai līdz zemei, tik smagas rūgtās ogas, tāds milzums. Bille apraudājās, bet skaistum skaisti kalni ar zilu mežu robainām līnijām un rugainēs dzeltenām nogāzēm spožā saulē aizmēza asaras. Un tad diķi ar kalmju smaržu un Kurzemes apaļo vītolu gatves ar vietumis jau pa zeltainai lapai kuplajā galvā, pļāvās pa govju un aitu bariņam.

Labu brīdi vilcienam līdz skrēja kumeļš, dižodamies, cik viņš skaists un cik ātri var paskriet. Būtu arī noskrējis vilcienu, ja māte nesazviegtu atpakaļ. Nicīgi dibenu gaisā mezdams, viņš rikšoja pie mātes jau bez kādas steigas.

Kad pienāca Tukums, blakus sēdošā sieva, resna, bet plānu, tik pelēku seju, ka acu baltumi vien spīdēja, apmeta Billei lielu lakatu ap pleciem un visu augumu tā, ka galva vien laukā.

Bille paskatījās uz sievu platām acīm un jau gribēja ņemt lakatu nost un prasīt: «Kāpēc?» vai sacīt, ka nevajag, bet sieva brīdinot pacēla plaukstu un iečukstēja:

— Tev jau visu var redzēt. Gaļa jāsien ar mācēšanu.

Bille tumši nosarka, bet iepleta acis vēl platāk un nevainīgi jautāja:
— Kāda gaļa?

— Man tu nemuldi. Neesmu nekāds žandarms. Babītē raudzīsim izlēkt. Man tur mājas, un Babītē vācieši vēl neko neokšķerē. Tur sakārtosies un nomazgāsies — tādā skatā pa Rīgu nevar staigāt.

Bille gribēja iebilst, ka viņa Stendē pie krāna šorīt muti mazgājusi, bet pārlēma. Lai jau.

— To gabalu līdz Zasulauka tramvajam noiesi, ka nemetas, jaunas kājas, — sieva čukstēja tālāk. Bille pamāja. — Lai tikai nenogrieztos uz Jelgavu. Jelgavā žandarmu, ka biezs. Vispār katru dienu jau neķer, bet sažini, kurā trāpīsies. Jāsargās.

Palaimējās. Vilciens uz Jelgavu nenogriezās vis, lēnā garā pukšķināja cauri jūrmalai un beigās, Babītē, pat piestāja, viņām nevajadzēja lēkt no ejoša.

Sievas māju, pa mazu gabaliņu no stacijas, viņas sasniedza drīz.

Tā bija tikai tāda būdele vien, jumts vienā augstumā ar vecajiem ceriņkrūmiem, skurstenis vien pāri. Billei uz brīdi ienāca prātā, ka tur viņai gaļu var atņemt pavisam. Tādi laiki. Un vai tajā būdelē šī sieva vien dzīvo? Iedomājās, apkaunējās, bet labi ap dūšu nebija, kāpjot pāri sliekšnim mazajā priekšnamā.

Sieva patiesi nedzīvoja būdelē viena, no labējām durvīm pašāvās divas skuķu galvas.

— Mā-ām! Mājās!

— Tiš! — teica sieva. — Mājās jau, mājās.

Viņas ar Billi gāja pa tām durvīm iekšā. Izrādījās — virtuve. Skuķi, svešu ieraudzījuši, rāvās atpakaļ, tad iepleta acis un, ar pirkstiem rādīdamas, sāka skaļi smieties.

— Ķigānietes sabraukušas!

— Morietes! Nēģerienes!

— Mutes! — dusmīga izlikdamās, uzbrēca sieva, bet pašai arī smieklī balsi. — Citreiz sūtišu jūs mangot un andelēt. Tad redzēsiet, kādas jūs būsiet nēģerienes pēc ceļa putekļiem! Lielas esat diezgan. Re, meitene jūsu gados, bet velk kā pelite uz māju, nevis ēst vien prasa kā dažs labs.

Meitenes spurgdamas iemuka priekšnamā un nu glūnēja pa durvju spraugu.

Sievas mājēlē virtuves mazgājamai bļodai arī spogulītis pāri. Bille ieskatījās — nu moins! Patiesi nēģeriene, acis vien spīd melnā ģimī. Un sieva, kas dienasgaismā izskatījās tikai pelēka, tagad, ceriņu aizkrēslotā virtuvē, arī melna.

— Pa priekšu noņemsim tos resnumus, citādi nevarēs pie mutesbļodas pieliekties, — sieva sacīja. Novilka jaku, nometa lenču svārkus un izrādījās itin slaida plānā, raibā vasaras kleitā.

— Redzi, tā vajag. Iešūt īpašās drēbēs. Nevis uzsiet kunkuļu kunkuļiem. Pati sēji?

Bille gribēja teikt, ka nē, bet pamāja ar galvu — jā, pati. Jo mīlotante bija tik ļoti pūlējusies. Vai viņa vainīga, ka nemāk blēdīgus darbus?

Mīlotante nezin kāpēc blēdību sauca par zādzību un zādzību par blēdību. Varbūt viens un tas pats bija. Tikai blēdība pret vāciešiem nevarēja būt zādzība.

Babītes sieva tina Billi laukā gluži kā tās dumjās dāvanas, kas ievīstītas daudzos, daudzos papīros un vidū kaut kas tik siks kā sēr-kociņš. Žāvētās gaļas gabalus salika uz galda vaskadrānas un ielēja mutesbļodā ūdeni.

— Mazgājies dūšīgi, lai divielis netiek melns!

Bille mazgājās, berzās, bet ar vienu aci tomēr blenza uz gaļu. Kas nu būs? Jo sieva arī skatījās uz gaļu.

— Vajadzēs nosiet vispirms ar auklu, tad satīt avīzēs un atkal ar auklu. Ielas gājēju jau neturēs ciet un neošņās, kas tur iekšā.

Bille uzelpoja. Neatņems.

Gaļu siedama un tīstidama, vēl tāpat ar melnu muti, lai ātrāk tiek galā un vaļā, sieva negribīgi ieminējās: — Tev laikam derētu kaut ko ieēst...

— Nē, nē, — attrauca Bille. — Tikai ūdeni padzerties.

Ūdeni, apsīlušu, pliekanu, pasmēla no spaiņa — krāna te nebija —, un Billes tukšais vēders apvainots ierūcās. Bille, steigā apliedamās, izdzēra ūdeni, pataisīja kniksi, pateica: — Liels, liels paldies! — un ķērās pie savām paudelēm.

— Nav par ko, — sacīja sieva, vairs pat neskatīdamās uz promejošo Billi. Laba viņa bijusi ar kaudzi, laiks pašai muti mazgāt: — Skuķi, pie darba!

Un skuķi tūlīt ķērās pie īpaši šūtās jakas un brunčiem, krāva uz galda speķa šķēles, pakusuša sviesta tīstokļus, putraimu sainīšus. Tā viņām nebija pirmā reize, viņas mācēja.

Bet Bille tikmēr kātoja uz Zasulauku. Bez nesamā jau nieks vien būtu, tuvāk nekā no Dižbitēm uz staciju, bet melleņu pods un gaļas sainis novilkta rokas arvien smagāk, Zasulauks nesasniedzami tālu, gan drīz vai sāka gribēties, lai nāk kāds žandarms un atņem.

Protams, muļķīgi gribēt, lai atņem ēdamo, kad iekšas kauc aiz izsalkuma. Nebūtu Babītes sieva tik pamatīgi satinusi, būtu Billei nazis ķešā, nogrieztu šķēli sāļā liesuma un apēstu, ka nemetas.

Žandarmu vašbļodas — lielās ķēdēs pār krūtīm pakārtās die-nesta zīmes — uzspīdēja pie Zasulauka stacijas, bet vajadzēja tikai tādu vašbļodu ieraudzīt, lai tūlīt vairs negribētos, ka gaļu vai pat mellenes atņem.

Bille pamanījās iegriezties Kuldīgas ielā un tad pa Margrietas ielu

lidz nākamajai tramvaja pieturai, jo parocīgais galapunkts diemžēl bija pie pašas stacijas, žandarmiem riklē.

Margrietas ielas pieturā Bille iekāpa un palika uz platformas, pašā kaktiņā. Tur nolika melleņu podu un gaļas saini, ar kājām pieturēdama. Vagonā gan bija dažas brīvas vietas, bet gan jau nākamajās pieturās sakāps par Billi vecāki ļaudis, būs jāceļas, jādod vieta un ar pilnām rokām būs grūtāk.

Tā jau zināma lieta. Kad Bille brauc, nogurusi līdz ģimienam, tad laikam nav Rīgā nevienas vecenes, neviena veča, kas mājās sēdētu. Visiem apkārt jāvalkājas un jākāpj akurāt tajā tramvajā, kur Bille.

Un pareizi viņa darīja, iekšā negājusi. Drīz vagonš bija piesprūdijs pilns, ka ne padvest, platforma arī, bet Billes nesamie pie kājām ierīkoti droši.

Pa savas mājas tumšo gaiteni Bille jau vilkāš kā nemaņā. Nolika podu uz kājslauķa, spieda kliņķi. Durvis nevērās.

Bille pamurcīja kājslauķi ar smeldzošām pēdām. Jā, iečirkstējās. Nu atlika ņemt atslēgu, slēgt durvis vaļā un iet iekšā.

Virtuvē uz galda tikai zīmīte: «Esam Klušās. Kad pārbrauc, nāc tūlīt šurp un ņem līdzi visu, ko pārvedi. M.»

Bille nolika gaļas saini un melleņu podu uz vaskadrānas blakus zīmītei un atkrita krēslā. Kājas sāpēja, rokas sāpēja, vēders rūca. Un ap sirdi bija tā, it kā vajadzētu pamatīgi apraudāties, bet ne raudāt nebija spēka.

Ne velna viņa neies tūlīt. Un vēl ar visu, ko pārvedusi! Atraduši muļķi.

Bille paņēma no atvilktnes nazi, paplēsa gaļas sainim galu vaļā, nogrieza šķēli un sāka zelēt. Tas nu gāja pārāk ilgi. Viņa atstāja pusēsto šķēli uz virtuves galda. Izgulēsies, tad redzēs.

KRIKŠTŪĻOS

Tā vis nebija, ka Bille, no Vārnu ielas līdz Klušām atsliepusies, varēja nolikt paudeles un atvilkt elpu.

— Tur neej! — uzbrēca kūts durvīs uznirusī Alīde, kad Bille jau kāpa uz lieveņa.

Billei sirds salēcās ļaunā paredzēšanā.

— Kāpēc? — viņa jautāja un tad tikai atpazina, ka nav ne labdienu padevusi. Alīde gan arī nebija, bet, ko drīkstēja Alīde, Bille vis nedrīkstēja.

Aiz šķūņa sieviešu balsis dziedāja kaut ko bēdīgu, bēdīgu. Mammača balss vidū nebija. Ak jā, dziedāja taču krieviski.

Alīde atmetās uz soliņa, paplikšķināja, lai Bille sēstas blakus, un nīknā pusčukstā izšņāca visu sodību, kas Klušas piemeklējusi.

Izrādījās, ka Klušās mammucim, Jēkaupiņam un Billei nav vietas ne nakts melnumu pārļaut. Pašai Klušu mātei tas šaurais kambarītis atstāts un labi vēl, ka tā. Kas viņu uzstieptu kūtsaugšā, kur nu gulēja Alīde, Augusts un Valis, jauns latgaļu puisis, Klušu kalps. Tik vien viņi savā mājā vairs drīkstēja, kā virtuvē pavārīt, pācept, pie galda pāēst, un paldies par to pašu.

Mājā bija apmeties tās ceļu būvējamās organizācijas «*Todt*» štābs: pats lielais štrumbantfirers vai leiters, kā nu viņu sauca, ļumīgs resnis, viņa adjutants, raitnieks un pa reizei vēl kāds atbraucējs te ēda, dzēra, nakšņoja. Un pilns šķūnis krievu meitu. Vai viņas te no laba prāta, Alīde nezina, jo krieviski nemāk, nevar aprunāties.

Ļumīgais resnis gan vai ikvakara liek kādu atvest pie sevis uz vācu valodas stundu un māca līdz rīta agrumam, bet meitām laikam grūtas galvas, savā starpā krieviski vien pļāpā un dzied. Grūtās galvas minot, Alīde tā sāniski paskatījās uz Billi. Nu, Bille vairs nebija mazais bērns.

Tak savs labums Klušām atlecot no visas šitās nešķīstības — kur štābs, tur zaldāti un darbos sadzītie neuzdrīkstoties zagt un postīt. Citās mājās ejot galīgi kā pa ellī. Aci no pieres raujot ārā, ne vēl sivēnu no kūts.

Vera ar puisēli, proti, mammucis un Jēkaupiņš, lidzi Augustam un Valim uz pļavām, atālu novākt. Vakara pusē vien būšot, ne ātrāk, tad arī Alide raudzišot ko ēdamu. Tāpēc Bille lai ejot vien uz Krikštūļiem savas mantiņas nolikt. Re, tur aiz korintēm to liko jumtu varot sablenzt. Mājās Krikštūļmāte esot, Alide nupat redzējusi viņu govi pārsienam. Pluska no govs, ne krietnas kazas vērtē, bet šiem diviem pietiekot. Pati vēl ar savu kanneli uz pienotavu skrienot. Kur tad valdišana ņemšot, ja mēs nedošot? Un tāda viņai viena valdišana, tāda otra. Katrai nes.

Galvā drusciņ maitāta šī esot no jaunām dienām, to Alidei māte stāstījusi. Meita bijusi kā oga, varējusi dabūt labu labo vīru, bet nē, šai vajadzējis to Krikštūli, pēdējo pagasta plikatu un sliņķi, tik vien kā smuku, zilām acīm, dzelteniem matiem. Un pirmais dziedātājs un dancotājs.

Bet tad nācis karš un Nāves sala, Krikštūlis pārvilcies gāzu saēstām pļaušām, taisni jāpabrīnās, ka dzīvs, tak nezālei nezāles rekste. Padziedāt un padancot vairs nevarējis, par darbu nemaz nerunājot, un kad jel darbs viņam bijis pie sirds? No jauna vīra pusaklā, trīcelīgā veci sakritis. Neviens neuzminēs, ka viņam labi ja sešdesmit, pēc simtgadīga izskatās. Sievai art, sievai ecēt, visus vīra darbus. Izbriedis no sika meitēna gluži kantains meitišķis. Varot divpūru maisus cilāt, ap kuriem dažs labs spēka mitriķis bruku dabūtu.

Vispār jau lāga cilvēks, tik, kā dumja, vienai pašai viņai pasaule lāpāma. Tāpat ar to Broņu. Ak jā, Bille jau vēl nepazistot, bet aiziešot, redzēšot. Ne viņa Krikštūļmātei rada, ne drauga. Atbēgusi te, kad krievi gājuši Latgalē iekšā. Alide teikšus teikusi: — Vācu brūte tā Broņa ir, ja ne ļaunāk. Nepatikšanās vien iedzīvosies, viņu pieņemdama! — Bet nē! Kas pieņemšot, ja šī nepieņemšot?

Bille neprasiņa, kas būtu pieņēmis mammuci un Jēkaupiņu, ja Krikštūļmāte nepieņemtu. Bet Alidei laikam ienāca prātā, ka Bille varētu gan tā noprasīt, un Alide sabozās.

— Labi. Ne te ko tērgāt. Ej, noliec paunas un nāc atpakaļ. Pakāpsi kokos, pilādžus pielasīsi. Vācieši par pilādžiem šņabja šeines dod, un, kam šņabis, tas cauri visiem ūdeņiem sauss izies.

Alide piecēlās un, ne atpakaļ neskatīdamās, iegāja kūti. Bille arī cēlās un pa ežmalas taciņu slāja uz Krikštūļiem.

Iet svešā sētā, stāstīt, kas esi, ko vajag? Vai dienīņ! Kājas sametās tik smagas, ka ne pacilāt. Bille aizvilkās līdz korinšu krūmiem, aiz kuriem sākās Krikštūļu pagals, nolaida nesamo plānajā, vistu izkašņātajā maurā un apsēdās pati. Neies tālāk, un Alide lai aizrijas ar saviem pilādžiem. Sēdēs te, galvu uz ceļgaliem, kamēr mammucis pārņāks. Tik vien kā ēst gribējas pēc suņa.

Ilgī Bille sētmalā nenosēdēja.

— Tu laikam tā Veriņas meita? Tad nāc vien istabā.

Billes priekšā stāvēja patiesi kantaina sievele. Skaidrs, ka Alides apstāstītā Krikštūļmāte. Bille būtu aizsnaudusies, ka nedzirdēja pienākam? Laikam jau bija, jo kājas arī miegaini sametās ceļoties.

— Nogurusi pie nabaga? Dod, dod roku, līdzēšu tikt augšā.

Krikštūļmātes roka bija cieta un asa kā skabargaina pagale. Alkšņa pagale, jo brūni sarkana. Seja arī brūni sarkana, bet jocīgā kārtā pavisam bez krunkām, ja neskaita starainos acu kaktiņus.

Krikštūļu būdelei ne lieveņa nebija. Uzreiz pa durvīm un iekšā. Tak ne jau priekšnamā, kā citās mājās, bet virtuvē, vēl šaurākā par Billes virtuvi Rīgā. Pie vienas sienas plīts, pie otras zem palodzes pasists dēlis par galdu un daži ķebļi. Ārdurvīm blakus trauku plauktiņš. Starp plīti un galdu — pusspraukšus. Tieši tā Krikštūļmāte ar Billes paunām sāniski bīdījās uz istabu, bet pašai Billei pamāja uz ķebli un teica: — Pie-sēdi. Es tūlīt!

Istabā kāda sēkuļaina balss likās jautājam, jo Krikštūļmāte gaiši sacija: — Veriņas meita klāt. Jāienes vēl viens maiss.

Kas Billei kopīgs ar maisu? Nupat gandrīz vai vienalga. Bads plēsa vēderu pušu. Laikam tas Billei jau uz pieres rakstīts, jo Krikštūļmāte, virtuvē atgriezusies, paskatījās vien uz Billi un noprasīja: — Piena zupu sildīsim vai tāpat ēdīsi? Man šitā ar saknītēm un zirņiem labāk garšo auksta.

Billei arī labāk garšo auksta. Kāda runa? Un tad jau šķīvis bija viņai priekšā, un viņa klupa ar karoti zupā, nenogaidījusi, kamēr Krikštūļmāte uzliks galdā maizi.

— Ak tu viens, kā izbadējies, — Krikštūļmāte, maizi griezdamā, nosmējās. — Nu jā, tev tie augamie gadi, tad jau cilvēkam ēst vien gribas.

Billei uz brīdi likās, ka nu vajadzētu apvainoties, bet zupa tik garda,

un Krikštūlmāte skatījās tik miļām acīm, ka viņa izlēma neapvainoties. Arī par neprasītu šķīvja piesmelšanu vēlreiz. Ne kāposts, ne burkāns, ne kartupelis, ne zaļie zirnīši nevienā citā zupā nav tik gardi. Īpaši kartupelis, kad to ar mēli saspiež pret aukslējām. Un jo īpašāk aukstā piena zupā.

Izēdusi šķīvi līdz pēdējam pilienam un svētlaimīgai nopūtai, Bille cēlās un raudzījās, kur savu trauciņu noskalot, bet Krikštūlmāte izņēma viņai šķīvi no rokām.

— Liecies nu mierā. Cik man te tās saimniecības?

Pēc Alides teiktā gan nelikās, ka sievai, kam visi vīru darbi arī jāapdara, vēl būtu par maz saimniecības, bet kad gan Bille īpaši uz trauku mazgāšanu pastāvējusi? Negrib — nevajag. Neies jau lūgties.

— Nācu labāk maisu piebāzt. Gultas jau mums tikai divas. Vienā tava māte ar mazo gulī, otrā mēs ar saimnieku, viņš slims, viņš citādi nevar. Broņai siena maiss uz grīdas, un tev arī būs siena maiss. Broņa gan gaužas, ka viņai no caurvēja bizes cilājoties, un taisnība jau ir. Mums tā māja visos pakšos caura un vēji staigā, kā pašiem patīk, bet ko lai dara? Gan mūsu mūžam pietiks, cik nu vairs. Kritīsim paši, būda virsū.

To Krikštūlmāte runāja priecīgi, it kā pašu un būdas krišana būtu brangs joks, un kāpa vien pa ļodzīgām redelēm kūtsaugšā, pamājusī Billei, lai rāpjas līdzi.

Kā Krikštūlmāte bija tikusi augšā? Zem Billes redeļu kāpnes pļerkstēja, ļodzījās, un šķīta, teju pat izšķīdis. Billei tricēja kājas ik reizes, kad vaļīgā redele zem pēdas apgriezās riņķī. Un apakšā nātres!

Bille bija kāpusi visādos kokos un pa visādām trepēm, bet šis te! Kad ceļgali atmetās kūtsaugšas siena grūžos, Bille uzelpoja kā no nāves izsprukusi.

— Te nu uzmanīgi, — teica Krikštūlmāte. — Grīda izpuvusi. Iesvempies kādā caurumā, tad būs. Galvenais, neuzkriti Mučelei. Tā mūsu maizes devēja.

Mučele? Nez, Krikštūlmāte tirgoja alu vai dzimtenīti? Un kāpēc tā mučele kūti?

Krikštūlmāte pamanija Billes nesaprašānu un pasmejās: — Mūsu sivēnmāte. Par Mučeli iesaucām. Labākie sivēni visā pagastā un nekad mazāk par duci uz metiena. Sivēnus es pārdodu, tā iztiekam.

Citādi — cik nu mums tās zemes, ielāpiņš vien. Dažas vistas, veca govš. Nebūtu Mučeles, tad zobi vadzi.

Lejā vaicājoši ierukšķējās — laikam Mučele nopratusi, ka par viņu runā. Tepat arī Krikštūlmātes minētais caurums. Bille pastiepa kaklu, ieskatījās.

Bālgans blāķis, blāķi kantaina galva ar lielām, kantainām ausīm. Ausu dēļ purns izskatījās pēc aploksnes. Viens aploksnes stūris pacēlās, spīdīga ačele pablenza uz Billi, un tad stūris atkal aizkrita ciet. Mučelei Bille nešķīta ilgākas aplūkošanas vērtā.

Krikštūlmāte tikmēr bāza maisā sienu un runāja: — Es ņemu no šī kakta, kur grīslis. Govš tāpat lāgā neēd. Un tas smalkais, ko govš ēd, gultas maisā ātri saberžas pulverī. Nebūs ne pašai, ne lopam. Pieturi labāk malu, tad ies ātrāk.

Gāja arī. Grīšļa klēpji pielocīja maisu, lielāku par Krikštūlmāti, lielāku par garumā izstīdzējušo Billi. Pa redelēm maisu nolaida kā ragavas no kalna, nošvikstēja vien. Maiss gan aizvēlās sānis, ja kristu, uz maisa netrāpītos, tomēr lejā kāpt likās nesalīdzināmi vieglāk. Bille pat nemanīja, kā tikusi zemē.

Maisu viņas nesa pa abām. Ne tāpēc, ka smags, kur nu, vieglāks par vieglu, tika nešanai ļoti neparocīgs.

Krikštūlmāte sacīja: — Ja saimnieks tavu labdienu neatņems, tu neko, viņš lāgiem nemaz nedzird, īpaši, kad aizdomājies. Un arī redz kā caur miglu. Kad viņš saprāto izdzīt govī ganos, es vienās bailēs dzīvoju un gaidu mājās, bet atrunāt jau viņu nevar. Tad viņš pagalam kurls. Kā jau saimnieks. Nedzird meitiešu runas. — Un Krikštūlmāte vēligi nosmejas, it kā viņas runu nedzirdēšana šai būtu īpašs gods.

Caur virtuvīti maisu nesa sāniski, bet arī tad maiss notrauca no auklas riklupatu un pats dabūja melnu strīpu no kvēpainā katla. Labi vēl, ka stūri zupā neiemērca.

— Tad nu mēs nākam abas, — Krikštūlmāte jau istabas durvīs skaļi sacīja. — Noliksim meitēnam to maisu.

Par atbildi iegurgulējās kaklā rauta elpa, tad gurgulis izsprāga ilgā klepū, spļāvienā un vaidā.

Uz gultas malas sēdēja garš, liks vecis baltā krekļā un apakšbiksēs. Sirmie mati un bārdas rugāji vienlīdz īsi un plāni — cauri spīdēja pe-

lēka, pat pazaļa āda. It kā appelējusi. Arī no vaiga Krikštūļtēvs pe lēks, grumbās saņurcīts, un blāvās acis iekritušas melnos dobuļos.

— Labdien, — sacīja Bille un palocīja celīti. Vecis neko neatbildēja. Paskatījās Billei cauri un bāza pīpē tabaku.

Maiss bija nolikts, tāpēc Bille varēja kāpties laukā no istabas, kas neganti smirdēja. Pipes dūmi vien tie nebija. Laikam arī melnais čuguna pods pie veča gultas.

Vecis nokraukājās atkal un spļāva. Bille sprukšus izspruka virtuvē, cauri un sētā. Vai dienīn, kā te gulēs?

— Uzgarsēt tev pienu ar medu? — iekšā jautāja Krikštūļmāte. — Tak varbūt līdzēs?

Vecis neatbildēja, tikai aizvilksus gurgulēja, kauca klepū, ristījās, un pa vidu skanēja Krikštūļmātes žēlabas: — Ka vienu nieka minūtīti tu varētu nepīpot! Stāvus dzenies kapā! Ko es bez tevis iesākšu, saki tu man!

Billei gan likās, ka Krikštūļmātei būtu labāk bez sapelējušā veča. Jel māja tik traki nesmirdētu! Ko iesāks, to rīstīšanos nedzirdēdama? Un cik riebigš viņš izskatījās savās baltajās apakšbiksēs uz gultas malas un derdzīgo podu blakus!

Laikam jau Bille bija galīgi saviebusies, jo Krikštūļmāte, nedzirdami pienākusi, sacīja: — Ko lai dara, meitiņ. Vecums katram reiz pienāk. Kad pati būsi veca, redzēsi, kā ir.

Bille iedomājās sevi liku, sakritušu, pelējuma pelēku, nez kāpēc garās apakšbiksēs un melnu, smirdīgu podu blakus.

— Es nekad nebūšu veca! — viņa iekliedzās un skriešus metās uz Klušām. Tad jau labāk Alidei pilādžus lasīt! Un skriedama domāja, cik stulbi atkal izgāzusies. Kā nu skatiesies acīs Krikštūļmātei? Griezties atpakaļ? Nē, vismaz kādu laiciņu ne pa logu briesmīgo kraukāšanu nedzirdēt. Kaut kā saņemties līdz vakaram. Pierast pie domas, ka vajadzēs ar kraukātāju vienā istabā gulēt.

— Ko tu tāda, kā ar tukšu maisu pa galvu dabūjusi? — Alide noprasīja, kad Bille ienāca sētā.

— Es? Neko. Varbūt no ceļa piekususi, — Bille atbildēja.

— Es tavos gados nemaz nezināju, kas ir nogurums.

— Tu arī tagad daudz ko nezini, — Bille atcirta. Ja viņa negribēdama

bijusi rupja pret Kriksštūlmāti, tad pret Alidi jau nu taisni gribējās rupjai būt.

— Re, re, gudrā atradusies! Atloki savai lielajai mutei galus aiz ausīm, lai nenokrīt, ņem grozu un rāpies tajā lielajā pilādzi pie vārtiem.

— Kur tad tas grozs?

— Skatās tavās gudrajās acīs un domā, kāpsi iekšā vai spersi nost? Grozs patiesi stāvēja uz taciņas. Vēl solis, un Bille uzbristu virsū.

Viens—nulle Alīdes labā. Bille iekāra grozu elkonī, noāvās, pabāza klikatas zem soliņa un gāja uz lielo pilādzi.

Pilādža siltā, ar gaišzaļu sūnas pūciņu apaugusi miza draudzīgi piegula pēdām, zari deva stingru balstu rokām un ogas, melnus urskulišus savilkušas, oranži spīdēja saulē.

Bille noknieba pašu resnāko, sulīgāko. Viņa labi zināja, cik rūgtas ir skaitās pilādžogas, bet katru reizi cerēja, ka taisni šī izrādīsies salda. Ka notiks brīnums.

Nototika. Sula savilka Billes muti tādā urskulī kā pašām ogām, un Bille iesmējās. Ja viņa nebūtu tāds ķēms, dzīve būtu pavisam skaista.

LEITNANTS

P lanku ceļu uzbūvēja ātri. Pirmie pa to aizgāja no Krievijas sadzīto strādnieku bari, — vairs nekāda skudru pūļa ņudzoņas līdz debesu malai. Tad, ar pauniņām rokās, resnā leitera vācu valodas skolnieces, arī tā staltā, sprogainā Ļuba, kuru leiters mācīja visbiežāk. Ļuba gāja nikni atmestu galvu, neatskatīdamās.

Beidzot pats leiteris. Pa kūts durvim Bille noskatījās, kā piebrauc sagrabējis opelis, kā leiteris iznāk un iesvempjas sēdekli un autiņš nolīgojas vien.

Laikam jau opelis saņēmis ļaunā to ļumīgo blāķi, jo uzrūc, uzrūc, bet nekust no vietas. Bille dabū vēl krietni noskatīties uz leitera sārtu, it kā baltos plankumiņos saspaidīto vaigu.

Mūdzis! Reiz, kad Alide lika ienest viņam skaisti sakārtotu ābolu šķīvi, leiteris vicināja viņai priekšā raibu, gaisīgu lupatiņu un stūma aizdurvē. Bille zināja gan, ko tas nozīmē un ko viņam vajag, izrāvās un sabrēca uz Alīdi, lai citreiz viņa savus ābolus nes pati, ja tik dikti vajag tam veprim pieluncināties. Pašam vesels harēms šķūnī, un vēl nepietiek!

Alide vēlāk gan skaidroja, ka labs gailis nekad neesot trekns. Neko vairāk kā apgrābstīt viņš tāpat nevarot. Kas tur liels.

Atradusies! Lai iet pati ar saviem āboliem, lai apgrābsta viņu!

Nu beidzot opelis izkustējās no vietas un projām viņš bija. Bet neba tāpēc Gūtmaņu ģimene tika laukā no Krikštūļiem. Jau pēc stundas Klušās iebrauca artilērija un aiz kūts, vai līdz ģibienam baidot smalkās govis, ieraka pamatu un uzstādīja desmit platu, raženu ardeņu atvilktu Lielo Bertu.

Par laimi, šī Berta it kā negribīgi izgrūda tikai dažus šāviņus dienā uz Jelgavas pusi. Krēslas stundās šāviņa sarkanā lode bija pat ilgi redzama, tā lidoja uz Jelgavu bez kādas steigas, vienā mierā.

Bertas komandieris, mājnieku dēvēts par leitnantu, tikpat necilvēcīgi tievs, cik «Tod'ta» štrumbantfirers resns, noskatījās šāviņam pakal, atlaida komandu, kas gulēja šķūnī, kur agrāk mitinājās grūtgalvainās

skolnieces, un nomēriti elegantiem garo kāju soļiem kātoja uz istabu.

Elkonī viņam bija melns sunitis strausa spalvas lielumā un skatā, jo tieši mugurai pa vidu viņnainā, zīdotā spalva taisni šķīrās uz divām pusēm. Strausa spalvai bija melnas, spožas ačeles, sarkana mute ar mirdzīgi baltiem zobiem, un ēda šī strausa spalva tikai šokolādi.

Spalvas saimniekam toties par visu vairāk garšoja cāļa cepetis, un Klušās šopavasār trīs vistas slepenībā bija saperējušas kuplas saimes, kas pa vasaru izauga jaunos, mīkstos, cepšanai vislabāk derīgos cāļos.

Alīde grieza zobus, kad viņai par cāļiem korekti maksāja ostmarkās, jo ostmarku dienas nepārprotami bija skaitītas. Taču pretī runāt neuzdrikstējās.

Cāļus leitnants kāva pats. Vispirms kalpotājam Heincam, baltgalvainam puisim ar diloņa karsto sarkanumu vaigā (jo vācu armijā tagad ņēma visus, lai cik slimi), vajadzēja cāli noķert un turēt uz bluķa. Tad nāca leitnants, kas cāļa ķeršanā nolūkojies pa logu. Tajās reizēs suniša elkonī nebija. Leitnants nāca pilnā uniformā, visas pogas ciet, garie jātnieka zābaki un galifē ādas bikšdibens spīdēt spīdēja. Vienīgi izliktās cepures galvā nebija. Tas laikam nozīmēja, ka neoficiāli.

Paplestām, garām kājām viņš nostājās pie bluķa, domīgi pasvārstīja rokās cirvi, it kā nogaidīja isto brīdi, tad cirvis uzzibēja, nobūksķēja, gar bluķa malu nokrita cāļa galva, leitnants pakāpās atpakaļ un gāja atkal uz istabu, neatskatīdamies uz Heincu, kam vēl labu brīdi vajadzēja turēt bezgalvaino cāli, jo tas raustījās un šķaidīja asinis no kakla.

Ja Heincs neķēra, neturēja, neplūca un necepa cāļus, tad sukāja leitnanta zirgu, kas stāvēja Klušu labākajā steliņģī. Zirgs bija dižīgs, garām, tievām kājām gluži kā viņa saimnieks un tāpat skatījās visam it kā cauri uz kaut ko tālāku. Atšķirība bija tā, ka saimnieks izrādīja kādu miļumu vismaz savam strausa spalvas šunelim, zirgs nevienam. Pat ja saimnieks sēdēja mugurā, zirgs slēja tādu purnu, it kā saimniekam mugurā sēdētu viņš.

Šim skaistulim bija sveša arī zirgu pieklājība: uzbubināt savam kopējam, apglaudīt ar mīkstām lūpām barotāja roku, uzpūst pakausim siltu elpu vai pajokot zirgu gaumē — saņemt zobos piedurkni un izlikties, ka nikns, nupat kodis.

Ja sukāšanas laikā zirgs atskatījās, tad ne jau uz Heincu. bet uz savu cisku — vai var spoguļoties?

Spoguļoties varēja vienmēr. Bet tāpēc jau nicinājuma zirgaģimī mazāk nekļuva. Tāda, ka vairāk, liekas, nebūtu iespējams. Tomēr bija — kad Heincs raustījās klepus lēkmē, nokritis ar vaigu uz zirga spožā sāna. Un tas gadījās.

Bille tad bezpalīdzīgi atspiedās uz mēslu dakšām. Šķita nejēdzīgi izlikties, ka nekas nenotiek, un strādāt tālāk, bet īpaši skatīties arī nedrīkstēja.

Pēc klepus lēkmes Heincs allaž lūdza, lai Bille viņu atvaino, it kā viņa klepus būtu bijis kaut kas ļoti nepieklājīgs. Žēlumu Billes sejā redzēdams, Heincs sacīja, ka nevajagot viņu žēlot, ne bēdāties. Visiem vāciešiem tāpat jāmirst viena nolādēta kretīna dēļ, un labāk jau ātrāk un savā nāvē. Ar nolādēto kretīnu Heincs domāja Hitleru. Tagad neviens vairs nebaidījās viņu lādēt. Jo šā vai tā, *alles kaputt*.

Bojātā patafona platē adatiņa lec uz viena vai diviem vārdiem. Friču adatiņa nu lēca uz *alles kaputt*. Bille to zināja vislabāk. Viņu Klušās lika pie sētas un mājas darbiem, lai allaž būtu sauciena attālumā, jo viņa bija vienīgā, kas pieprata vāciski. Darišanas ar vāciešiem kārtojamas Billei. Arī vācieši zināja, ka vispirms vajadzīga viņa, un, sētā ienākuši, brēca: — *Fräulein Sibilla!* — Bille tad iedūra dakšas mēslu kaudzē un gāja raudzīt, ko šie grib.

Ja tie izrādījās zenītnieki, kas nāca uz Klušām pēc piena, bet govīs vēl nebija izslauktas, tad Billei vajadzēja spēlēt ar viņiem kārtis. Un tas bija labāk nekā kūti mēzt. Arī zenītniekiem laikam spēlēt kārtis patika labāk nekā pie saviem lielgabaliem kvernēt. Zenītnieki ar gudru ziņu nāca krietnu laiku pirms slaukšanas un nesteidzās projām, kad prāvā kannele jau bija pielietā ar pienu.

Zenītnieki bija pavisam jauni zēni, neko daudz vecāki par Billi. Vienīgi karavīru uniformas lika domāt, ka viņi ir lieli puīši. Un arī tikai no mugurpuses vai pa gabalu. Tuvumā viņiem bija gludi bērnu vaigi. Un paspēlējuši viņi pūtās, ķīvējās un grūstījās, kā jau daždien puikas.

Ja viņi kļuva par skaļu, vērās leitnanta durvis. Zenītnieki tad, kārtīm pabirstot, lēca kājās, nostiepās tik taisni un stalti, ka šķita, nupat kritis vēkšpēdus, un norēja: — *Heil Hitler!*

Zenītniekiem cauri skatīdamies, uz viņu heilhitleru neatbildēdams, leitnants pagāja gar kāršu galdu un laukā. Vispār viņš nebija zenītnieku

komandieris, taču pat ģenerāļa parādīšanās nespētu uzdzīt viņiem tādu bīstekli. Un spēle ar to pašu bija cauri. Billei atlika uzlasīt kārtis.

Hitlers varēja būt *kaputt* un *alles kaputt*, bet leitnants nebija *kaputt*. Viņš ar savu stāju rādīja, kādam jābūt vācu karavīram, lai vai pašā ellē.

Zenītnieki atvadījās, atslēja plecus un raudzīja aizsoļot tikpat eleganti, bet tas viņiem vis neizdevās, īpaši piena nesējam. Pamēģini būt elegants ar piena kannu rokā! Un nevienam arī nebija tik smalkas uniformas, tik spožu zābaku un bikšdibena, tik garu kāju un tieva vidukļa.

Leitnants Billei it kā patika un it kā bija no viņa bail. Nesaprotami, kas par cilvēku. Filmās tādi eleganti skaistuli tēloja liktenīgus milētājus. Par viņiem cīnījās sievietes. Viena parasti bija gaiša, drusciņ vientiesīga vācu meitene, kādai vācu meitenei jābūt. Otra smalkum smalka dāma, kas greznos restorānos smēķēja cigaretes garās iemutēs. Smalkās visbiežāk bija dziedātājas un dejotājas, visi vīrieši bija vai traki viņu dēļ. Taču beigās allaž uzvarēja gaišā meitene, viņas priekšā tad skaistulis nolieca savu spoži frizēto galvu.

Vai Billei gribētos, lai leitnants (protams, kad Bille vēl paaugtos) kādu dienu noliec galvu viņas priekšā? Bet to nu gan nekādi nevarēja iedomāties. Ja citiem karavīriem acis spīdēja uz katriem brunčiem, leitnants skatījās sievietēm cauri. Redzēt gan laikam redzēja, jo, pat cauri skatīdamies, gandrīz nemanāmi paklanījās sprandā un, ja nepieciešams, uzbilda par *Frau* vai *Fräulein*. Bille un Alīde — apžēliņ, Alīde! — bija *Fräulein*, mammucis *Frau*.

Vīrietis, kas sukā savu sunīti, kā smeijies, ķemmē Bobi, jo sunīti Heinca neuzticēja, un staigā ar to dāmisko klēpja sunīti elkonī, varēja būt tikai smieklīgs. Bet nebija. Izskatījās, ka sunītis piederētos pie uniformas kā garie, spožie zābaki vai augstu uzliktā cepure.

Un tad tā galvu ciršana, uz kuru leitnants gāja bez sunīša. Dažas lokanas kustības kā baletā. Īss skatiens uz asiņu sprakstiem un rumpīti, kas raustījās Heinca rokās. Viņš taču varēja pieprasīt jau nokautu un noplūktu cāli, jo kurš gan uzdrīkstētos preti runāt? Vai likt, lai Heincs nokauj. Jeb vai Heincs nevarēja? Ir taču cilvēki, kas nevar nokaut vistu. Bille nevarētu.

Turēt gan reiz gadījās. Dižbites, kā jau meža māju, it bieži piemekleja vanagi, tāpēc vistas turēja zem tikla. Torīt viena bija no tikla apakšas

izkārpījusies un staigāja pa sētsvidu. Zibsnis, un vanags virsū! Miļotante iebrēcās, savicinājās, vanagam izkrita aizplēstā vista. Vanags aizlaidās. Vista palika maurā.

No vanaga aso nagu uzšķērstās guzas vēlās siki akmentiņi un dzeltena putra. Vista vārgi ķērcā un raudzīja celties, bet nevarēja. Miļotante pasvārstīja vistu rokās, nopūtās un gāja uz malkas šķūnīti. Bille gadījās ceļā, un Billi piesauca lidzi.

Miļotante noguldīja vistu uz bluķa un lika Billei turēt. Vista jauta nelabu, rāvās laukā, bet Billei visvairāk rūpēja neiebraukt ar pirkstu uzšķērstās guzas putrā, tad viņa apventos.

Miļotante saknieba lūpas un ņēma cirvi. Bille aizmiedza acis un sakoda zobus. Šņaksts. Vista raustījās. Vaļā laist nedrīkstēja vēl labu brīdi, Bille nevēra acis arī tad, kad miļotante sacīja: — Cauri jau, cauri, — aizmiegtām acīm Bille uzgriezta muguru bluķim un sāniski izbīdījās no šķūnīša. Tikai neskatīties! Un vakariņās vistas gaļai nepieskārs. Pat kartupeļiem ne, jo tie bija pārlieti ar vistas mērci. Padzēra skābputru, un viss.

Varbūt leitnantam patika cirst galvas? Ja patika, no viņa sejas to nevarēja manīt. Tikpat vēsa kā vienmēr.

Kādā krēslas stundā Bille no Kriekštūļu kūtskala pacēla acis un sastinģa. Tuvu virs zemes karājās milzīga, tumši sarkana, dobuļaina bumba. Diezgan bija lasīts, ka zeme reiz sadursies ar kādu debesu ķermeni un tās būs beigas. Nu klāt.

Mikstiem ceļgaliem, kā murgā, kad jābēg, bet nevar paskriet, Bille gāja uz Klušām, kur vēl mammucis un Jēkaupiņš. Darīt neko viņi nevarētu, bet kopā it kā drošāk. Bille negribēja būt viena, kad zeme ies bojā.

Tikai pie Klušu dārza Bille atkal paskatījās uz baismīgo debess ķermeni. Dullā! Mēness taču. Bille atspiedās pret sētas zedeņiem un uzelpoja.

Krēslā noskanēja leitnanta balss: — *Feuer!* — Zeme sadrebēja. Vēl viena sarkana, tikai mazāka lode debesīs. Ceļā uz Jelgavu. Kur tā kritīs, sagriezīsies brūkošu sienu un asiņu elle. Pirms gaisa uzlidojumiem gaudoja trauksmes sirēnas, cilvēki varēja slēpties patvertnēs. Lielās Bertas šāviņi nāca nepieteikti. Nepaglābsies.

Pēkšņi Billei nāsis it kā iesītās nevis Klušu dārza vēsais rudens

rūgtums, bet tā šķebenā sagrautās Vecrīgas drupu dvaka, kad viņa un papucis pārbrauca mājās ar Jelgavas kuģiti. Klusās, mīlīgās Jelgavas.

Ko dara viņa Lielā Berta, leitnantam gan vajadzēja zināt. Kā viņš jutās, ar savu «Feuer!» aizsūtījis nāvi uz Jelgavu?

Papucis, no frontes pārnācis, baismīgi raudāja, gribēja mirt. Bille nekad neaizmirsīs papuča asinis uz pirkstiem. Papuča, kurš kāvās krogos par katru nieku, nevis bija smalks kungs ar sunīti elkonī. Tagad papucis atkal frontē. Nezināms, kur un kā. Neraksta. Dzīvs laikam ir, citādi būtu pienākusi nāves ziņa.

Pār krēslaino sētu gariem, nomērītiem soļiem nāca leitnants. Pašķīlās gaismas strēle, durvis verot, un Bille redzēja, ka suniša elkonī nav. Laikam jau leitnants sargāja viņu no vakara vēsuma.

Logi bija gaiši, jo te vēl nebumboja, un Bille piezagās pie loga. Vai viņš raudās, sitīsies ar galvu pret galdu? Billei bija ļoti kauns, jo noglūnēt ir zemiski, tā ne tikai Grišķenē pieņemts, bet arī meitskolā mācīts, tomēr gribējās zināt. Viņa taču nevienam nestāstis, ko redzējusi.

Leitnants ienāca. Pakāra cepuri uz vadža, it kā ieslipi, bet to viņš tūlīt pagriezta tā, lai kokarde būtu tieši zem vadža, ne milimetru sānis. Tad ieskatījās spogulī un pieglauda jau tāpat spoži gludos matus. Mundierim ne apkakli neatāķēja.

Uz galda mirguļoja grāmatiņa zeltītā sējumā. Tādās mēdz būt dzejoli vai citas smalkas un gudras lietas, nevis romāni. Leitnants apsēdās pie galda, uzšķīra grāmatiņu, izņēma no tās grāmatzīmi, nolika uz galda, paskatījās, piekātoja taisni, kā pirmīt savu cepuri, un sāka lasīt.

EGLĪTES GAISOS

Planku ceļu jau otro dienu tricināja milzīgas kravas mašīnas ar melnām kastēm vezumos. Tām visi šķīra ceļu.

Uz kravas mašīnu dunoņu un zemes tricināšanu arī vecais Krikštūlis bija izvilcis ārā. Pār spieķi sakucis, šķērsi sapogātu bikšupriekšu, viņš blāvām acīm blenza uz ceļu, ausi piešķiebis, klausījās.

Un bija ko dzirdēt. Zenītnieki paukšķinādami sāka stādīt debesis bal-tas pienengalviņas. Pa vidu pienengalviņām lempīgais divplāksnis — kukuružņiks pļerkstēja siki kā ratpakaļā piesiets spainis, kad zirgi pil-nos rikšos. Tas te parādījās laiku pa laikam, bet pats ne šāva, ne bum-bas meta. Uz šo gan šāva, taču netrāpīja.

— Pielikuši bērņus pie lielgabaliem un tad grib, lai trāpa, — rūca vecais Krikštūlis.

— Cik tev pašam bija gadu, kad uz Nāves salu parāva? — jautāja Krikštūlmāte.

— Man, man! Es jau par puiši gāju pie saimnieka. Šitie vēl ne pus-puišos neder, labi, ja par ganiem. Varbūt pusdienlaikā zaļu sili sakapās, ne vairāk. Manos laikos cilvēkiem bija cits spēks kaulos un saprašana galvā. Un tu tikai muldi kā pa ķešu! Zini, kas tās par kastēm? Tur munī-cija iekšā. Visas tās mašīnas griežas tīreli aiz Rupaiņiem un tukšas nāk atpakaļ. Vai nu tur būs fronte vai munīcijas noliktava. Velnu mēs tad redzēsīm. Nemāciet jūs vecu streļķi!

Velns nebija ilgi gaidāms. Niknāk par gaisa trauksmes signālu sētā iekviecās Mučele.

— Kas tad nu? — Krikštūlmāte apsviedās un skrēja raudzīt, jo cūka bija nupat pabarota, kas viņai ko kviekt? Bille pakaļ. Tikai vecais Krikštūlis nospļāvās: — Sievieši! Cūka šām kviec! — un palika skatīties uz ceļu, kur vīru darīšana un kara būšana.

Bet Mučelei bija, ko kviekt! Divi vācieši, striķi cūkai ap kaklu apmetuši, stīvēja viņu no kūts sētā.

— Billit, meitiņ, lūdzies, lai neved! Saki, ka vienīgā, — iekunkstējās Krikštūlmāte.

Un Bille lūdzās, piedurknēs ķerdamās, lai neved. Un sacīja, ka vienīgā.

— Mēs viņu nevedam, viņa mūs ved, — vācieši ņirdza un purināja Billi nost. Taču tūlīt arī viņu ņirdziens pārtrūka, jo nu Mučele viņus patiešām veda.

Mučele piepūtās, lēca uz priekšu, vācieši streipuļiem pakaļ, līdz nogāzās gar zemi. Striķi vaļā viņi nelaida, un Mučele rāva viņus pa vistu pieķēzīto mauru un govus pļekām, bet tas vēl bija tīrais sīkums. Aiz sētas nāca uzarta papuve, un Mučele krākdama rāva savus ķērājus pa arumiem. To viņi neizturēja, laidās vaļā, un Mučele aiznesās pa lauku uz meža pusi. Ausis vien noplīvoja. Neiedomājami, ka resnā sivēnmāte varēja tik ātri skriet, turklāt vēl pa arumiem! Bet projām viņa bija. Nemāciet jūs Mučeli!

— Ka nu mājās vien nenāktu uzreiz, bet pagaidītu, lai tie gaļas gribētāji aizklimst savu ceļu, — nopūtās Krikštūlmāte.

Pašreiz gaļas gribētāji klimta atpakaļ uz Krikštūļiem.

— Nez, ko t' nu vēl meklēs? — Krikštūlmāte izklausījās gandrīz vai nobijusies. — Kaus manu gotiņu nost?

Vistas pēdējo nedēļu bija paslēptas brangā redeļu kastē, kurai vajadzības brīdī pārsvieda vecus maisus, un vistas arī saprata, ka šis nav kladzināmais laiks, turēja knābjus ciet. Bet kādā kastē paslēpsi govi? Tepat aiz dārza, visiem redzama, ēda zāli.

Par laimi, Mučeles ķērājiem govus nebija prātā. Uz izplestām kājām zvārodami, viņi nāca sētā. Un pēc kā viņi izskatījās! Platgalu puszābakā zemēm piedzīti kā puķupodi ar resniem kāju stuburiem vidū, bet pār malu vienam pat zirgkumele karājās. Bikses, pēc gaitas spriežot, arī zemju pilnas. Mutes melnas, acis sarkanā no berzēšanas. Cepures galvā ne vienam, ne otram. Un kādi tie frencīši — žēluma gals skatīties!

Šķendēdami, zemes spļaudami, viņi vilkās uz dzirdināmo sili. Kā tad, govij apsilušo ūdeni pieķērnās, lai pēcāk lopiņam ledains jādzer!

Jā, uz sili gan. Nostājās savā galā katrs un tikai tad pavērās viens uz otru un ieraudzīja, kādi nu izskatās.

— *Du!* — pastiepa pirkstu viens pret otru, un mute līdz ausīm, zviedziens līdz mežmalai.

— *Du!* — pastiepa pirkstu otrs, un vēders, smieklos kratīdamies, būkšķinājās pret siles galu.

Pasmējās, ūdeni spurkšķinādami, vēl kādu laiku, ka cūka aizbēgusi, bet cūcība palikusi, jau nopietnāk nosprieda, ka cūku vajadzējis vienkārši nošaut. Tad apjauta — ar ko? Ar pirkstu? Viņi taču bija vienkārši ierindnieki. Revolveris pie sāna tikai virsniekiem.

Jo tirāki tapa, jo slapjāki un nopietnāki. Pašās beigās, pilošos matūs sasukājuši, redzēja, ka cepures pazaudētas.

Tad abi pirksti pastiepās pret Billi: — *Du!* — Un lai Bille ejot uz lauku, tās cepures sameklējot un atnesot.

Vai ne? Bille nodūra acis, paurbināja ar kājas ikšķi sētas mauru, izmeta: — Niksferštēn! — apsviedās un skrēja uz Klušām, jo atcerējās, ka pirmīt ar viņiem vāciski runājusi, un gan jau arī šie to atceras. Pie Klušu zedeņiem paskatījās atpakaļ, kā vācieši skābi brien pa Mučeles un savu vēderu ierautām sliedēm un meklē cepures. Bille domās novēlēja viņiem tālu bridieni un gāja sētā savējos lūkot.

Kad viņi vakarā atgriezās Krikštūļos, Mučele nebija pārnākusi. Krikštūlmāte likās noraižējusies, bet sprieda, ka Mučele, gudra cūka būdama, nāks pa nakts melnumu, ja nav citiem ķērājiem tieši nagos ieskrējusi, kas gan maz ticams, jo tagad viņa vācu formas sev ne tuvumā nelaidīs.

Bet tas, kas nāca naktī, par nakts melnumu nekādi nebija saucams.

Sakrēsloja, kamēr viņi nolikās gulēt. Krikštūļi, mammucis un Jēkaupiņš gultās, Brona un Bille uz saviem salmu maišējiem iztrupējušo kaktu caurvējā.

Pie vecā Krikštūļa kraukāšanas Bille bija pieradusi un mācēja uz labu brīdi aizturēt elpu, kad viņš spļāva podā un pods neganti nosmirdēja. Viņa jau arī ātri un cieši aizmiga.

Šovakar aizmigt neiznāca. Jau Bille laidās miegā saldi kā ezerā, uz muguras peldot, kad liekas, ūdens aiznesīs pa mākoņu atspīdumiem, bet iepaušķējās zenītlielgabali un iepļirinājās kukuruzņiks.

— Mātās, — zinīgi noteica Jēkaupiņš, — jo tā viņam bija iestāstīts.

— Jā, lielgabalu puīši mātās šaut, — mammucis sacīja. — Guli.

Uz gulēšanu Jēkaupiņš, ja reiz gultā iedabūts, nebija skubināms. Aizmīga un nekādi pasaules trokšņi viņu vairs nesniedza. Viņš neredzēja vakara krēslu kļūstam arvien gaišāku un gaišāku. Itin kā Jāņu nakts būtu.

Bille piecēlās no maišeļa, gāja pie loga un ieraudzīja brīnumu. Debesis karājās Ziemassvētku eglītes.

Eglītes lēni, tikko manāmi slidēja uz leju un izgaismoja visu tā, ka pat maura stīdziņas sētā saskatāmas. Virs eglītēm debesis dobji zilas. Pa tām šaudījās prožektoru, brīžiem krustodamies, un tad izskatījās, ka debesis graizītu spožas milzu šķēres.

Aši, spalgi iesvilpās lidmašīnas no abām pusēm. Iznīcinātāji. Nu debesis cirtās arī sarkanu ložu virknes. Gaisa kauja. Brīžiem prožektoru krustā iespīdējās zvaigznīte. Prožektoru bija lidmašīnu noķēruši. Kā jūtas lidotājs prožektoru krustā? Zenītlielgabali šāva aizvilkdami, bet pa tukšo.

Un tad Bille caur gaisa kaujas troksni sadzirdēja bumbvedēju smago ducināšanu. Pa laiciņu šķērmi iegaudojās krītoša bumba. Tā nāca lejā — taisni virsū — bezgala ilgi. Billei sāka klabēt zobi, nenovaldāmi. Iekodās spilvenā, bet nelīdzēja.

Zeme salēcās sprādzienā. Māja it kā iekunkstējās, salēcās līdzī. No griestiem bira smiltis, spalgi plisa rūts, tomēr Krikštūļi palikuši sveikā. Bet kauca jau nākamā, vēl briesmīgāk, šoreiz gan trāpis.

Bille cēla galvu pēdējo reizi paskatīties.

Mammucis gultā noliecies pār Jēkaupiņu. Vecais Krikštūlis baltā krekļā izslējies sēdus, acis platas, mute kustējās, laikam kaut ko murmināja, bet saklausīt to nevarēja. Krikštūļmāte sarāvusies kamolā blakus, ar vienu roku apķērusi vīra vidukli. Vai arī sargāja kā mammucis Jēkaupiņu? Broņa pustupus uz sava maišeļa meta krustus, klanijās un vaidēja: — O, Jezus-Marija, o, Jezus-Marija...

Māja salēcās atkal. Nu smiltis bira Billei tieši uz galvas. — Jezus-Marija! — aizkliedzās Broņa. Vecais Krikštūlis sāka gārguļot, spļaus savā podā.

Nē, to vairs nevarēja izturēt! Bille pielēca no sava maišeļa un metās ārā.

— Neej, šķembas! — nogārdza pakaļ Krikštūlis, bet Billei jau bija vienalga.

Ārā krītošās bumbas kauciens vēl šaušalīgāks. Bille noplaka maurā, mēģināja sakost zobus, bet velti. Tie klabēja kā ložmetēja kārtā. Un drebulis tāds, it kā milzīga roka dauzītu Billi pret zemi.

Sprādziens, salēciens, Krikštūļu nokrakstēšana visos pakšos. Un atkal jau nākamās bumbas kauciens. Bille klabināja zobus, bet, vaigu uz apvērstas plaukstas, sāniski raudzījās debesis.

Kauja gaisā bija krāšņa. Gandrīz vai kā svētku uguņošana. Trasējošās lodes meta sarkanus lokus debesis. Loki allaž liecās uz leju, tātad netrāpīja. Nemāk vai negrib? Vai tie, kas lidmašīnās, drebēja tāpat kā Bille te Krikštūļu sētā? Vai pat vairāk, jo viņiem taču būtu jākrīt no pašām debesīm? Uzplaiksnījās arī kaut kas indīgi zaļš, bet, kas tas varētu būt, Bille nespēja iedomāties.

Eglītes lēni slidēja zemāk un tumšais zilums virs tām kļuva plašāks. Šaudījās prožektoru strēles, līdz atrada zvaigznīti — lidmašīnu un nelaida to vaļā. Bille tad skatījās uz zvaigznīti — trāpīs, un zvaigznīte pašķīdīs? Un cilvēki, kas tur iekšā...

Kauca bumba. Bille iekoda klabošos zobus rokā. Savu bumbu it kā nedzirdot, bet vai kāds, kam trāpījusi, varējis to pateikt? Tomēr iekšā Bille nebēga... Vajadzēja redzēt, lai kā bail, lai cik briesmīgi.

Pēc veselās mūžības eglītes dzisa. Tumšums biezēja. Nu tikai palika dūmu kodeļas svēcīšu vietā. Trasējošās lodes un prožektoru kūļi virzījās uz debess malu, kamēr pazuda pavisam līdz ar lidmašīnu rukoņu. Bet Bille vēl ilgi drebēja un gulēja sētā.

Nočikstēja durvis un spraugā pabāzās Krikštūļmātes galva.

— Bille? Tu dzīva?

— Dzīva, — Bille, zobiem pēdējo reizi noklabot, atsaucās.

— Nāc nu iekšā, nosalsi. Tēvs arī uztraucas.

Kāds tēvs? Papucis taču frontē. Ak jā, viņa runāja par veco Krikštūli.

Kad Bille, elpu pa pusei aizturējusi, lai neuzrauj nelabumu, ienāca istabā, Brona uz sava maišeļa jau šņāca. Vidēja mammuča mugura un Jēkaupiņam pārliktā roka. Tikai vecais Krikštūlis vēl sēdēja gultā un skatījās lielām acīm.

Ieraudzījis Billi, viņš nosēca: — Paldies Dievam! Citreiz tā nedari. Bumba reti krīt taisni virsū. Caur šķembām visas nelaimes, to es tev kā vecs zaldāts saku!

— Bet bija tik skaisti, — Bille sacīja.

— Jā, jā... Nāves salā arī bija skaisti, vienās ugunīs, — vecais Krikštūlis nokrekstēja.

CIK LABI...

Pienāca diena, kad resnie ardenieši aizvilka Lielo Bertu no Klušu kūts gala. Bet leitnants nesēdās vis tūlīt zirgā un nejāja projām. Viņš stāvēja ar sunīti elkonī un noskatījās, kā Heincs un vēl kāds zaldātiņš ķer Klušu vistas un stūķē garā cisternā uz gumijas riteņiem. Vistas pludurējās un neganti ķērcā, bet tas viņas neglāba.

Alīde, galvu sagrābusi, mēmi plātīja muti, laikam no sašutuma vairs ne pakliegt nevarēja. Un leitnants nenāca vis klāt uzbilst par *Fräulein* un spiest ostmarku žūksni sauja. Viņš skatījās Alīdei cauri.

Bille bija pieskrējusi lūgt, lai jel kādu atstāj. To leitnants nelikās dzirdam, toties sacīja, ka drīz krievi būšot klāt — un vai Klušu ļaudis labāk nebraukšot lidzi?

Billei uz mēles kņudēja: — Vai cisternā? — bet viņa tikai papurināja galvu. Viņa droši zināja, ka te nav neviena, kas gribētu trenkties lidzi uz viņu «*Hitler kaputt, alles kaputt*».

Mammucis neparko nelidis ārā no pagraba, kurā sēdēja nupat vai nedēļu. Ne jau tāpēc, ka bail, — mammucim lai būtu bail! — bet tāpēc, ka nepanes šaušanas troksni. Alīde un Augusts neizdzītu savas smalkās govīs tajā elles jucekli uz ceļa. Arī Klušu māte nebija kustināma. Un pati Bille nav nekāda friču brūte, kurai nu jāskrien vāciešiem lidzi. Nē, nē.

Leitnants sasīta papēžus, paklanījās un gāja pie Heinca, kas jau turēja zirgu, nosukātu tik spoži, ka vai dzirksteles meta. Leitnants padeva Heincam sunīti, uzlēca zirgā, iekāra sunīti atkal elkonī un neatskatījies izjāja no sētas.

Heincs saņēma Billes roku abās plaukstās un sacīja: — Piedodiet par visu! — Tad aizjāja arī viņš.

Alīde bija atguvusi balsi un novaidējās: — Pēdējo vīstiņu!

— Leitnants prasīja, vai mēs negribot braukt lidzi, — teica Bille.

— Piķi riklē! — iebūrēcās Alīde. — Pēdējo vīstiņu!

Un rokas pie krūtīm Alīde žņaudza tā, it kā tur sirds vietā spārdītos pēdējā vīstīņa un nu vēl to kāds rautu laukā.

Bille aizlavījās uz Krikštūliem. Tāpat Alīde klaigās par pēdējo vīstīņu līdz vakaram.

Bet vakarā Klušu dižistabā apmetās pavecs virsnieks sazin kādā pakāpē, tik izspūris, lempīgs un brillains, ka mājnieki viņu tūdaļ nodēvēja par profesoru.

Pie profesora visu laiku nāca kaut kādi virsnieki ar papīriem. Ko viņš īsti te darīja, nebija saprotams.

Reizēm viņš grozījās sētā, raudzīja runāties ar Klušu ļaudīm, bet tie jau vāciski neprata, plātīja rokas, atlika tikai Bille.

Tad vienu vakaru debesu mala sāka it kā gaudot, it kā dārdēt un iezvērojās sarkanā blāzmā. Dega Jelgava.

— Katjuša! — aizkritušā balsī teica profesors.

Bille gaidīja, ka nu viņš piebildīs: «*Alles kaputt*,» — bet vairāk profesors neteica neko. Tikai skatījās uz Jelgavas pusi, un viņa brillēs spīdēja sarkani blāznumiņi.

Nu Jelgava deg jau nedēļu. Un jau kuro dienu pa planku ceļu jucekli, bet klusi un it kā bez steigas atkāpjas vācu armija.

Brīžiem Bille aiz gara laika paskatās. Te, aiz riteņotās, zirgu vilktās virtuves, kāds desmits Alpu jēgeru. Žēl, ka nesvilpo, viņiem tik lieliski skan. Aiz jēgeriem bariņš vienkāršu kājnieku, aiz kājniekiem aizsargkrāsās izraibota smagā mašīna, nez, vai municiju ved vai ko. Un aiz mašīnas gluži kā smieklam, viens sakucis brauc sešu raibu suņu pajūgā un sērīgi dzied: «Dzimtās zemes zvaigzne...»

Un armijas plūdamam nav ne gala, ne malas. Kā parasti.

Parasti? Bille pēkšņi iztrūkstas. Mammucis gan sēž pagrabā, bet Jēkaupiņš pagrabā nav noturams. Jēkaupiņš laikam taču atkal aizmuntūlojis līdz Krikštūlim ganos. Kādu medu viņš tajā smirdīgajā vecī atradis, nav saprotams, bet lip kā dadzis.

Un Krikštūlis, lai Krikštūlmāte brēktu kā brēkdama, pamanās atraisīt govi un projām. Viņam jāredz karš. Sieviešiem tur nav nekādas teikšanas. Kājas tikko velkas, pusē kurls un akls, — ko tad viņš vispār redz? — bet nē. Steberē pats un Jēkaupiņš pakaļ. Un puikam esot jāaug par vīru, tā viņš rūc, kad Jēkaupiņu noķer un stiepj atpakaļ.

Ganibas ir labu gabalu no Krikštūļiem. Un nav bijis dienas, kad pār armiju nesāktu pikēt krievu lidmašīnas un pļaut no ložmetējiem. Vai kurlais un aklais vecis tās maz pamanīs un, ja pamanīs, ko iesāks? Kas tad būs ar Jēkaupiņu?

Bille skriešus metas no pagalma uz ceļu, armija uz vienu pusi, Bille taisni uz pretējo, aizelšus, lēkšus. Friči galvas vien nogroza, kad viņa brāžas garām.

Un tad jau sāk paukšķēt tievie pretgaisa lielgabali pie Kadeģiem un Lukažām, gaiss ierēcas no lidmašīnām, krievi ir klāt. Sarkanās zvaigznes pikējot nozib vien.

Kājnieki un pavāri, jēgeri un sanitāri metas grāvjos, vairs nebēdami ne par saviem katliem, ne kulbām. Kāds velk arī Billi aiz piedurknes: — *Zum Graben! Zum Graben, du Dummkopf!*

Bille izraujas, ka piedurkne vien notirkšķ. Viņi var gulēt grāvjos, cik uziet, bet Billei jāglābj Jēkaupiņš. Bille neies vārtīties ar fričiem pa grāvi, lai meklē citu dummkopfu.

Ganību vietā dižājas tikai Krikštūļu gov. Piketētāji aizlidojuši uz garā atkāpšanās ceļa viņu galu, bet pēc brīža būs atkal te, Bille zina, nav pirmā reize. Viņa iet gar ceļa malu un nesaprot, kur vecais Krikštūlis ar Jēkaupiņu.

— Bille! — atskan brēciens un no vanagzirņiem noaugušā grāvja iznirst Jēkaupiņa baltās sprogas. Turpat krekstēdams slienas arī Krikštūlis.

— Nemāciet jūs vecu cara zaldātu!

— Simtreiz dzirdēta tā zaldāta nemācīšana, — Bille zem deguna noņurd. Pati izsacījusies, un dzirdēts nav.

— Govs gan jādzen mājās, kamēr dzīva. Nobiedēta pie nabaga, tā var pienu noraut.

Nu, ar govi lai Krikštūlis jēdzas pats, ko līda pie armijas ceļa! Bille paķer Jēkaupiņu un tecīņus uz Klušām, kur stiprā pagraba drošībā sēž mammucis.

Teciņus... tas nu tā. No grāvjiem cits pār citu rāpjas vācieši. Kājniekiem maza bēda — izkāp un soļo tālāk, bet vezumniekiem jāatmudžina streņģēs sapinušies zirgi. Zirgu acis vēl zvēro šausmās, āda raustās drebuļos, viņi palīdzētājiem kož, rauga spert un iesper arī, ja pakalķāja brīva.

Bet šim palīdzēt nevar, šim no kakla gurguļo tāda strūklaciņa kā tā pie kanālmalas, kur katrs var pieliekties un padzerties, ņerot strūkliņu ar muti. Vienīgi šī strūkliņa ir gaiši sarkana, un zirgs kliez spalgā, gandrīz cilvēka balsī. Pienāk nevāciski uzkumpis virsnieks, nepavisam ne virsnieka solī, pieliek revolveri zirgam pie auss un izšauj. Zirgs noraustās, lēni paveļas uz muguras, saslien gaisā visas četras kājas un vairs nekliež. Virsnieks nīgri pablenž uz Billi, kas laipo viņam garām.

Nav ko īgņoties, Bille taču saprot, ka gaiši sarkanās asinis bija no artērijas, glābt zirgu vairs nevarēja — tikai ar šāvieni atpestīt no tālākām mokām.

Un ne jau zirgiem vien tā klājies. No grāvja ceļ laukā vienu, kam grāvis nav līdzējis. Ievainots vai beigts, Bille nevar pateikt, asinis tek, un viņai arī nav vaļas skatīties vai domāt, kur viņu liks, jo sanitārā mašīna ar sarkano krustu sašauta vienos caurumos un iekšā kāds aizgārgšus vaid. Viņai ar Jēkaupiņu jālikumo cauri šim jūklim uz brīvo ceļa gabalu, no kura ar veselu ādu izsprukušie kājnieki jau projām, tur viņa ātri tiks uz priekšu.

Bet zenitlielgabali sāk paukšķēt atkal, un krievu lidmašīnas atkal klāt. Atkal jūklis un blāviens «*Zum Graben!*».

Karavīri sakrīt grāvjos. Bille skrien droši, jo lidmašīna pikē zemu, zemu, nevar neredzēt, ka pa tukšo ceļu skrien skuķis ar knēveli uz rokām. Nešaus taču virsū, nav jau nekādi vācieši!

Šauj. Ceļa malas smiltis, cieši blakus skrejošajai Billei, uzvērpijas apaļi mutulīši. Bille saprot, ko tas nozīmē, bet tik ļoti nespēj ticēt, ka viņai gandrīz gribas izpurināt putekļus no brunču stērbeles un sacīt lidmašīnai: — Nu, vai ziniet... — Tā ir viena mirkļa doma. Otra ir Jēkaupiņa kājas, kas karājas pār Billes roku tieši tajā pusē. Mainīt rokas? Tad tajā pusē būs Jēkaupiņa galva. Nē. Nevar. Un jāskrien, jāskrien, kamēr ceļš vēl brīvs, nav jālikumo starp citiem. Ātrāk, ātrāk!

Šī jau garām, tūlīt pikēs nākamā. Arī šaus? Varbūt vajag «*zum Graben?*» Bet grāvis te sekls, kailām malām. Billei mugurā dzeltēta kleita, tik spilgta, ka pat aklam redzama, kur nu vēl ložmetējniekam, kas to vien skatās. Un bailes rauj Billi uz priekšu.

Laikam nav skatījies. Pārrēc Billei pāri un lielu gabalu priekšā, kur vācu kājnieki, sāk dārdināt ložmetēju.

Paspēt. Tikai paspēt. Vēl kāds puskilometrs līdz Klušu pagraba drošībai. Billei acu priekšā jau plaiksnās melns sarkanums, pakrūtē cērtas tik sīva sāpe, ka vai jāklie dz, bet pakliegt nevar. Kāds vēl var. Kāds skrien blakus un rauj elpu isiem aizkampieniem kā vecais Krikštūlis. Bille jau griež galvu skatīties, kad noprot, ka tā ir viņas pašas elpa. Un Jēkaupiņš Billes rokās aizmidzis, miegā ļengans un divtik smags. Un jāizmanās cauri tiem, kuri nu atkal rāpjas no grāvjiem, brīžiem atsitoties pret kādu pašai, brīžiem ar Jēkaupiņa kājām.

Tagad sāpe plēš krūtīs puīšu un gar acīm galīgi melns. Bille streiņpuļo, grūžas citiem virsū, viņu lamā par trako...

Traka, jā. Visa ģimene traka. Atskrēja uz Klušām, jo Rīgu bombardēšot, par Rīgu būšot sīvas ciņas. Bet nu dzird, ka ap Grīziņkalnu neviena vienīga bumba neesot kritusi. Tur tas meklētais miers un klusums. Te pa naktīm bombardē, pa dienām plāj no ložmetējiem. Un atgriezies par vēlu. Ceļš no Klušām uz Grīziņkalnu ar visām pendelēm būtu gandrīz vai droša nāve.

Bille velkas tikko dzīva. Kājas gumst. Vēl tikai drusku vajadzētu saņemties, Klušu pagalmis nu jau ar roku aizsniedzams, bet Bille vairs nespēj. Ceļmala it kā rauj klāt — nokrist tajos putekļos un palikt ar vaigu zemē.

Dobji nograndot, ceļmala pati palecas viņai pretī. Ausis aizkrīt, Bille sagriļojas, bet noturas, tikai brītiņu stāv apdullusi un tad atkal velk smagās kājas uz Klušu pusi. Un it kā par ko svešu un tālu nodomā: šrapneļu bumba, nu jā, ar to jau vajadzēja sākt. Nez, metis vēl?

Cik tāds bērnelis var būt smags, vai dieņiņ! Bet pēdējā bumba Jēkaupiņu pamodinājusi, viņš paslienās, apķeras Billei ap kaklu un kļūst pavisam viegls. Tikai par vēlu. Bille katru soli stīvē kā liku, ierūsējušu naglu no dēļa un elpu rauj, bet nevar ieraut.

Tad kāds iekunkstas, it kā Bille pati. Elpa, spalgi sāpēdama pie visām krūtīm, ierāvusies, un viņa atkal skrien.

Nu ir Klušu sēta un sētai pāri pagraba durvis. Pie durvīm stenderes augstumā un vēl augstāk milzīgs diždadzis sudrabotiem dzelzšņiem un lielu, mēļu zieda galvu, laikam sava greznuma vai barguma pēc atstāts augam. Kara dadzis, bruņots sargs.

Sētas vidū Billei sametas kājas, viņa krīt ceļos. Jēkaupiņu uz priekšu

izstieptās rokās, lai nenasistos, un Jēkaupiņš ar brēcienu: «Mā-ā-ām!» — metas uz pagraba durvīm.

Nu Bille var laisties guļus. Veras pagraba durvis, Bille grib kliegt: — Mammuc, nenāc laukā, nenāc pie manis, šķembas! — bet nevar.

Šaurā spraugā pabāžas mammuča roka un ierauj Jēkaupiņu pagrabā. Durvis aizcērtas.

Cik labi, Bille nodomā un nolaiž slapjo vaigu smiltīs. Raustīgi gari stiepjas diždadža dzelkšņi un ap mēļo ziedu drebinās varvīkšņota migliņa. Tad zeme salecas atkal, dadža galva noraujas un lēni, dzelkšņos ķerdamās, slid gar kātu lejā, bet kāts paliek taisns.

Tas ir pēdējais, ko Bille redz. Viņa nogrimst dziļā, pret visiem kara trokšņiem kurlā miegā. Kā Jēkaupiņš.

SATURS

Sarkanbaltsarkanais bērzs	3
Skaidarāji	12
Naidi	19
Jauna, skaista dzīve	26
Kapeldiners	33
Tiģermaizes	41
Ardievas klavierēm	49
Dzimšanas diena	58
Laiki mainās	67
Atgriešanās Rīgā	75
Cilvēks ar zvaigzni	82
Nolādētās Gūtmaņu asinis	88
<i>Es geht alles vorü ber!</i>	95
Biezie aizkari	104
Pelnu diena	110
Suns!	118
Puķes krāsni	124
Milda, Fausts un miroņgalva	132
Žņaudzējs	138
Jēkaupiņš	145
Skaistais štrumbantfirers	151
Lilli Marlēn	163
Grīziņkalnā ar brālīti	169
Skrodera viķi	176
Ekskursija uz Abavu	182
Zem klajām debesīm	192
Krikštūļos	199
Leitnants	206
Eglītes gaisos	212
Cik labi...	217

APGĀDA
JUMAVA

REALIZĀCIJAS DAĻAS ADRESE:

Rīgā, Jēzusbaznīcas ielā 7/9.

Tālr. 7221970

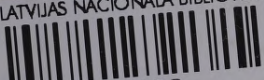

Izdevējs — apgāds «Jumava»,
Aspazijas bulvāri 24, Rīgā LV 1050.
Reģ. apliecība nr. 2 – 1012.
Iespiests Publiskās a/s «Rota» tipogrāfijā,
Dzirnavu ielā 57,
Rīgā LV 1050.

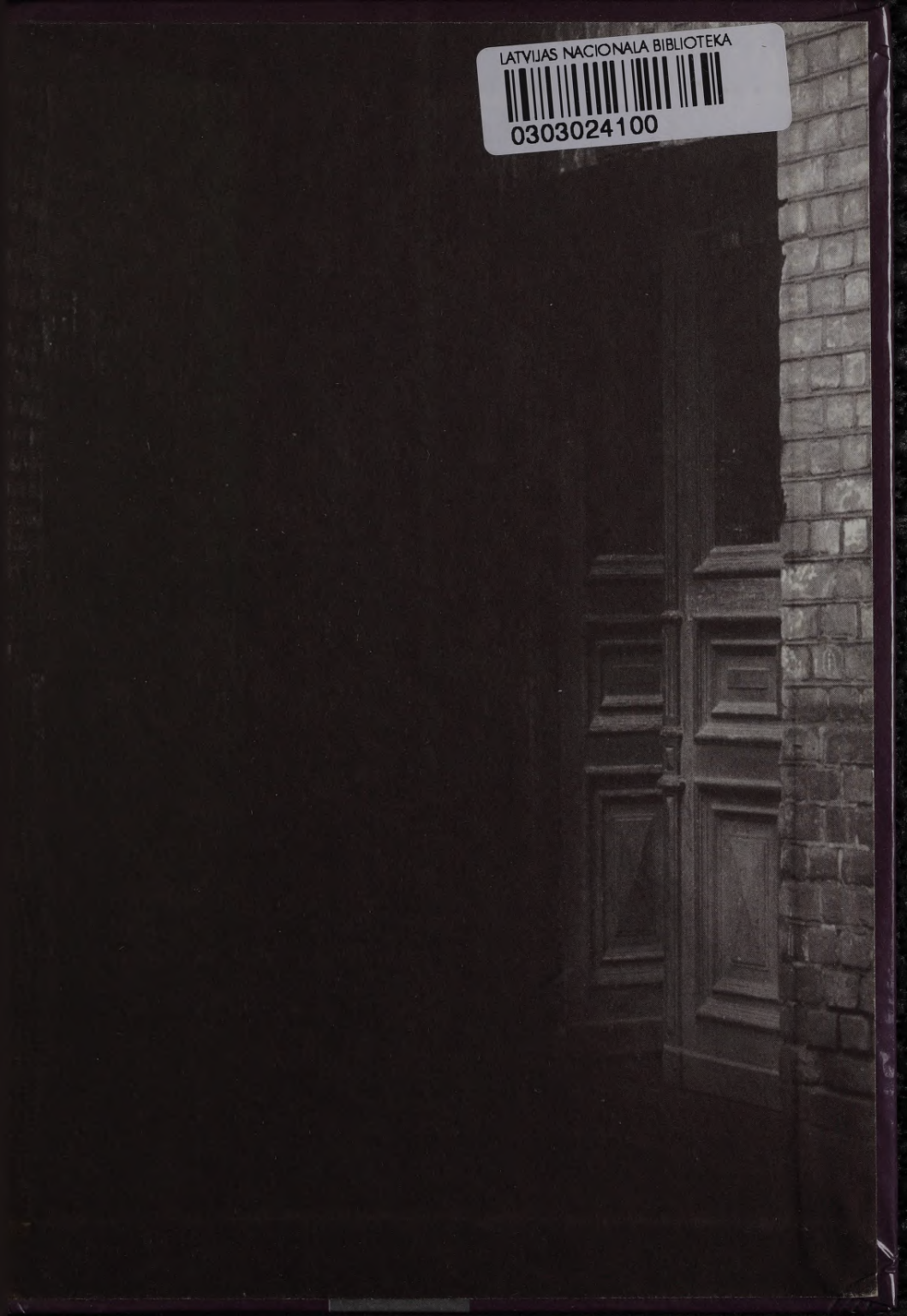

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0303024100

VIZMA BELŠEVICA

Bille
dzīvo tālāk

97-3
L 82

1995. gadā apgādā "Jumava" iznāca Vizmas Belševicas bērnības atmiņu tēlojums "Bille", kas isā laikā kļuva par vispieprasītāko latviešu oriģinālliteratūras darbu. "Bille dzīvo tālāk" ir šīs grāmatas turpinājums.

"Tas, ka beidzas tāpat, nav brīnums. Brīnums ir, ka iesākas tāpat – ar cerību."

S. Radzobe

JUMAVA